

Спецвипуск

Тілея

Науковий вісник

Тілея
Науковий вісник

Спецвипуск

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

ВГО Українська Академія Наук

Видавництво "Гілея"

Гілея

Науковий вісник

Спецвипуск

Київ – 2020

Свідоцтво про державну реєстрацію (перереєстрацію) друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 22632 – 12532 ПР від 24 квітня 2017 року

Друкується за рішенням
Вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 10 від 07 травня 2020 р.)

Збірник входить до міжнародних баз

Google Scholar), Index Copernicus (Польща); EBSCO Publishing, Inc. (USA);
SIS (Scientific Indexing Services) (USA); InfoBase Index (Індія).

Шеф-редактор:

В. П. Андрущенко,
д-р філос. наук, проф., член-кор. НАН України,
акад. НАПН України
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Головний редактор:

В. М. Вашкевич, д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Співредактори:

О. П. Кивлюк, д-р філос. проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
В. І. Муляр, д-р філос. наук, проф. (Україна, Житомир)

Редакційна рада:

В. П. Андрущенко – д-р філос. наук, проф., член-кор. НАН України,
акад. НАПН України
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
В. М. Вашкевич – д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
А. І. Зеленков – д-р філос. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
В. Ф. Колесник – д-р іст. наук, проф., член-кор. НАН України
(Україна, Київ)
О. О. Рафальський – д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
В. Л. Савельєв – д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
В. Ф. Солдатенко – д-р іст. наук, проф., член-кор. НАН України
(Україна, Київ)

Редакційна колегія з історичних наук:

Р. Димчик – д-р хабілітований (Польща, Познань)
І. І. Дробот – д-р іст. наук, проф.
(Україна, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
М. А. Журба – д-р іст. наук, проф.
(Україна, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
М. М. Мезга – д-р іст. наук, проф. (Білорусь, Гомель)
Н. Моравец – д-р хабілітований (Польща, Ольштин)
Т. А. Стоян – д-р іст. наук, проф.
(Україна, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Л. М. Чернега – д-р іст. наук, проф.
(Україна, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Ю. І. Шаповал – д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)

Редакційна колегія з філософських наук:

А. С. Абасов – д-р філос. наук, проф. (Азербайджан, Баку)
О. О. Базалук – д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ)
В. П. Бех – д-р філос. наук, проф.
(Україна, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Е. М. Герасимова – д-р філос. наук, проф.
(Україна, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Г. А. Гарбар – д-р філос. наук, проф. (Україна, Миколаїв)
Д. І. Дзвінчук – д-р філос. наук, проф.
(Україна, Івано-Франківськ)
О. П. Кивлюк – д-р філос. наук, проф.
(Україна, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
А. Миколайчук – д-р хабілітований, проф. (Польща, Познань)
С. Тецлав – д-р філос. наук, проф. (Польща, Бидгощ)

Редакційна колегія з політичних наук:

Б. І. Андрущишин – д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Р. Андрукайтене – д-р PhD соціальних наук (менеджмент)
(Литва, Маріямполь)
О. В. Бабкіна – д-р політ. наук, проф.
(Україна, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
І. М. Варзар – д-р політ. наук, проф.
(Україна, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Є. О. Васильчук – д-р політ. наук, доц. (Україна, Черкаси)
В. А. Войналович – д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
С. А. Кізіма – д-р політ. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
В. О. Котигоренко – д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
І. Крась – д-р хабілітований, проф. (Польща, Ченстохів)
С. В. Лапина – д-р соц. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
М. А. Остапенко – д-р політ. наук, проф.
(Україна, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
С. Ю. Римаренко – д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Т. Срогши – д-р хабілітований, проф. (Польща, Ченстохів)

Гілея : науковий вісник : збірник наукових праць. – Київ : “Видавництво “Гілея”, 2015. – Спецвипуск. – 81 с.

Концепція збірника базується на багатоплановому науковому висвітленні проблем сучасної науки в умовах полікультурного глобалізаційного суспільства. Основні рубрики охоплюють галузі історичних, філософських та політичних наук. Розрахований на фахівців гуманітарних та соціально-політичних наук.

NATIONAL PEDAGOGICAL DRAGOMANOV UNIVERSITY

Akademy House Hileya

Publish House Hileya

Hileya

Scientific Bulletin

Special issue

Kyiv – 2020

The collection is founded in 2004. Printed on a monthly basis

Certificate of printed mass media's state registration (re-registration):
Series KB № 22632-12532IIP from April 17th, 2017

*Printed by decision
of National Pedagogical Dragomanov University (Minutes № 10 of 7 May 2020)*

The collection is a member of international database

Google Scholar; Index Copernicus (Poland); EBSCO Publishing, Inc. (USA), SIS (Scientific Indexing Services) (USA); InfoBase Index (India).

Honored Chief Editor:*

Andrushchenko V. P., d-r filoz. nauk, prof.,
chlen-kor. NAN Ukrainy, akad. NAPN Ukrainy
(Ukraina, Kyiv, NPU im. M.P. Drahomanova)

Chief Editor:

Vashkevych V. M., Doctor of Philosophical Sciences,
Professor, (Ukraine, Kyiv, National Pedagogical
Dragomanov University)

Co-editor:

Kyviuk O. P., Doctor of Philosophical Sciences,
Senior Scientist, (Ukraine, Kyiv,
National Pedagogical Dragomanov University)
Muliar V. I., Doctor of Philosophical Sciences, Professor,
(Ukraine, Zhytomyr)

Editorial board:

- Andrushchenko V. P.** – Doctor of Philosophical Sciences, Professor,
Corresponding Member of NASU, Acad. of NAPS
Ukraine (Ukraine, Kyiv, National Pedagogical
Dragomanov University)
- Vashkevych V. M.** – Doctor of Philosophical Sciences, Professor, (Ukraine,
Kyiv, National Pedagogical Dragomanov University)
- Zelenkov A. I.** – Doctor of Philosophical Sciences, Professor,
(Belarus, Minsk)
- Kolesnyk V. F.** – Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding
Member of NASU, (Ukraine, Kyiv)
- Rafalskii O. O.** – Doctor of Historical Sciences, Professor, (Ukraine, Kyiv)
- Saveliev V. L.** – Doctor of Historical Sciences, Professor, (Ukraine, Kyiv,
National Pedagogical Dragomanov University)
- Soldatenko V. F.** – Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding
Member of NASU, (Ukraine, Kyiv)

Editorial board Historical Sciences:

- Dimchuk R.** – PhD habilitated, (Poland, Poznan)
- Drobot I. I.** – Doctor of Historical Sciences, Professor, (Ukraine, Kyiv,
National Pedagogical Dragomanov University)
- Zhurba M. A.** – Doctor of Historical Sciences, Professor, (Ukraine, Kyiv,
National Pedagogical Dragomanov University)

Mezga M. M. – Doctor of Philosophical Sciences, Professor,
(Belarus, Homel)

Morawiec N. – Ph.D., habilitated, (Poland, Olsztyn)

Stoian T. A. – Doctor of Historical Sciences, Professor, (Ukraine, Kyiv,
National Pedagogical Dragomanov University)

Chernega L. M. – Doctor of Historical Sciences, Professor, (Ukraine, Kyiv,
National Pedagogical Dragomanov University)

Shapoval Y. I. – Doctor of Historical Sciences, Professor, (Ukraine, Kyiv)

Editorial Board for Philosophical Sciences:

- Abasov A. S.** – Dr. Philos. Sciences, Prof. (Azerbaijan, Baku)
- Bazaluk O. O.** – Ph.D. Sciences, Prof. (Ukraine, Kyiv)
- Bekh V. P.** – Ph.D. Sciences, Prof. (Ukraine, MP Drahomanov National
Pedagogical University)
- Gerasimova E. M.** – Ph.D. Sciences, Prof. (Ukraine, MP Drahomanov National
Pedagogical University)
- Garbar G. A.** – Ph.D. Sciences, Prof. (Ukraine, Nikolaev)
- Dvinchuk D. I.** – Ph.D. Sciences, Prof. (Ivano-Frankivsk, Ukraine)
- Kivliuk O. P.** – Ph.D. Sciences, Prof. (Ukraine, Kyiv, MP Drahomanov
National Pedagogical University)
- Mykolaychak A.** – doctor habilitated, prof. (Poland, Poznan)
- Teclav S.** – Ph.D. Sciences, Prof. (Poland, Bydgoszcz)

Editorial Board for Political Science:

- Andrusyshyn B. I.** – Ph.D. Sciences, Prof. (Ukraine, Kyiv, MP Drahomanov
National Pedagogical University)
- Andryukaitene R.** – PhD in Social Sciences (Management), (Lithuania,
Marijampolė)
- Babkina O. V.** – Dr. Flight. Sciences, Prof. (Ukraine, MP Drahomanov
National Pedagogical University)
- Varzar I. M.** – Dr. Flight. Sciences, Prof. (Ukraine, MP Drahomanov
National Pedagogical University)
- Vasilchuk E. A.** – Dr. Flight. Sciences, Assoc. (Ukraine, Cherkasy)
- Voynalovich V. A.** – Dr. Flight. Sciences, Prof. (Ukraine, Kyiv)
- Kizima S. A.** – Dr. Flight. Science. Prof. (Belarus, Minsk)
- Kotygorenko V. O.** – Dr. Flight. Sciences, Prof. (Ukraine, Kyiv)
- Kras I.** – Ph.D., habilitated, prof. (Poland, Czestochowa)
- Lapina S. V.** – Dr. Soc. Sciences, Prof. (Belarus, Minsk)
- Ostapenko M. A.** – Dr. Flight. Sciences, Prof. (Ukraine, MP Drahomanov
National Pedagogical University)
- Rymarenko S.** – Dr. Flight. Sciences, Prof. (Ukraine, Kyiv)
- Yu.**
- Srogosh T.** – habilitated doctor, prof. (Poland, Czestochowa)

Hileya: Scientific Bulletin. – Kyiv : “Publishing house “Hileya”, 2020. – Special issue. – 81 s.

The collections' concept is based on a multifaceted scientific coverage of the problems of formation of informational civilization. The main headings cover areas of historical, philosophical and political sciences. It is designed for specialists in the humanities and socio-political sciences.

ПРЕДСТАВНИЦТВО
збірника “Гілея: науковий вісник” в Україні

ВІННИЦЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Вінницький національний технічний університет)
керівник **Денисюк С. Г.**, доктор політичних наук, професор
e-mail: sg_denisjuk@mail.ru

ДНІПРОПЕТРОВСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара)
керівник **Вершина В. А.**, кандидат філософських наук, доцент
e-mail: vivi.dp@ukr.net

ЗАПОРІЗЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Запорізький національний технічний університет)
керівник **Ємельяненко Є. О.**, кандидат філософських наук, доцент
e-mail: gileva_zaporizhzhva@ukr.net

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ)
керівник **Дзвінчук Д. І.**, доктор філософських наук, професор
e-mail: fuid@ua.fm

ЛУГАНСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Східноукраїнський національний університет імені Володимира
Дала, м. Старобільськ)
керівник **Михайлюк В. П.**, доктор історичних наук, професор
e-mail: vital_mih@ukr.net

ЛЬВІВСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Національний університет “Львівська політехніка”)
керівник **Карівець І. В.**, кандидат філософських наук, доцент
e-mail: sacre@ukr.net

МАРІУПОЛЬСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Маріупольський державний університет)
керівник **Булик М.**, кандидат політичних наук, доцент
e-mail: vorlok@ukr.net

МИКОЛАЇВСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського)
керівник **Макарчук С. С.**, кандидат історичних наук, доцент
e-mail: rvgreabis@farlep.mk.ua
координатор **Шкуренко К. О.**, кандидат політичних наук, доцент
e-mail: sh_kamila@mail.ru

ОДЕСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Одеський національний університет імені І. І. Мечникова)
керівник **Барвінська П. І.**, кандидат історичних наук, доцент
e-mail: barwinskaja@ua.fm

ПОДІЛЬСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський)
керівник **Колосюк І. А.**, кандидат філософських наук, доцент
e-mail: ikolosyuk@ukr.net

ПОЛТАВСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Полтавський факультет Національної юридичної академії України
ім. Ярослава Мудрого)
керівник **Куцепал С. В.**, доктор філософських наук, професор
e-mail: svkutsepal@rambler.ru

СУМСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Сумський державний університет)
керівник **Дегтярьов С. І.**, доктор історичних наук, професор
e-mail: starsergo@bigmir.net

ТЕРНОПІЛЬСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка)
керівник **Кліш А. Б.**, кандидат історичних наук, доцент
e-mail: Klish_Andriy@ukr.net

УЖГОРОДСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Ужгородський національний університет)
керівник **Мелеганич Г. І.**, кандидат політичних наук, доцент
e-mail: melqi@ukr.net

УМАНСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини)
керівник **Кривошея І. І.**, кандидат історичних наук, доцент
e-mail: igorkryvosheia@gmail.com

ХАРКІВСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Національний технічний університет
“Харківський політехнічний інститут”)
керівник **Владленова І. В.**, доктор філософських наук, професор
e-mail: vladlenova@email.ua

ХМЕЛЬНИЦЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Хмельницький національний університет)
керівник **Гоцуляк В. М.**, кандидат історичних наук, доцент
e-mail: gotsylak@ukr.net

ЧЕРКАСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького)
керівник **Васильчук Є. О.**, доктор політичних наук, доцент
e-mail: vasilchuk84@bk.ru

ЧЕРНІГІВСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Чернігівський державний інститут економіки і управління)
керівник **Горобець С. М.**, молодший науковий співробітник
e-mail: olen-g@yandex.ru

ПРЕДСТАВНИЦТВО

збірника “Гілея: науковий вісник” в АЗЕРБАЙДЖАНІ

(Національної Академії Наук Азербайджану, м. Баку)
керівник **Махмудов М. А.**, доктор філософії
e-mail: matlabm@yandex.com
координатор **Рагімлі Р.**, науковий співробітник
e-mail: rus_rahimli@yahoo.com

ПРЕДСТАВНИЦТВО

збірника “Гілея: науковий вісник” в БІЛОРУСІ

(Академія управління
при Президентові Республіки Білорусь, м. Мінськ)
керівник **Алейникова С. М.**, кандидат соціологічних наук, доцент
e-mail: alejnsvetlana@yandex.ru
(Брестський державний університет імені О. С. Пушкіна, м. Брест)
керівник **Шостак Г. В.**, кандидат педагогічних наук
e-mail: shostak1964@brest.by
(Гомельський державний університет
імені Франциска Скорини, м. Гомель)
керівник **Мезга М. М.**, доктор історичних наук, професор
e-mail: nmezga@gsu.by

ПРЕДСТАВНИЦТВО

збірника “Гілея: науковий вісник” в ПОЛЬЩІ

(Університет імені Адама Міцкевича в Познані)
керівник **Димчик Р.**, доктор, викладач,
e-mail: dymczyk@wp.pl
(Інститут історії Академії імені Яна Длугоша в Ченстохові)
керівник **Моравец Н.**, доктор, викладач
e-mail: mornor@wp.pl

**Запрошуємо Вас відвідати наш сайт: www.gileya.org
E-mail: gileya.org.ua@gmail.com**

**Див.також: Сайт Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського: www.nbuv.gov.ua/portal**

Розділ: Наукова періодика України: журнали та збірники наукових праць

AGENCIES

of collection "Hileya Scientific Bulletin" in Ukraine

VINNYTSIA AGENCY

(Vinnytsia National Technical University)
Director **Denysiuk S. G.**, Doctor of Political Sciences, Professor
e-mail: sg_denisiuk@mail.ru

DNIPRO AGENCY

(Dnipro National Honchara University)
Director **Vershyna V. A.**, Candidate of Philosophical Sciences,
Associate Professor
e-mail: vivi.dp@mail.ru

DONETSK AGENCY

(Donetsk National University)
Director **Andriienko O. V.**, Doctor of Philosophical Sciences,
Associate Professor
e-mail: elena_andriienko@mail.ru

ZAPORIZHIA AGENCY

(Zaporizhia National Technical University)
Director **Iemelianenko E. O.**, Candidate of Philosophical Sciences,
Associate Professor
e-mail: gileya_zaporizhzhya@ukr.net

IVANO-FRANKIVSK AGENCY

(Prykarpatskii National Stefanyk University, Ivano-Frankivsk)
Director **Dychkovska G. O.**, Candidate of Philosophical Sciences,
Associate Professor
e-mail: go_osmomysl@ukr.net

LUHANSK AGENCY

(Eastern Ukraine National Dal University, Starobilsk)
Director **Mykhailiuk V. P.**, Doctor of Historical Sciences, Professor
e-mail: vital_mih@ukr.net

LVIV AGENCY

(National University "Lvivsla Politechnika")
Director **Karivets I. V.**, Candidate of Philosophical Sciences,
Associate Professor
e-mail: sacre@ukr.net

MARIUPOL AGENCY

(Mariupol National University)
Director **Bulyk M.**, Candidate of Political Sciences, Associate Professor
e-mail: vorlok@ukr.net

MYKOLAIV AGENCY

(Mykolaiv National Sukhomlynskii University)
Director **Makarchuk S. S.**, Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor
e-mail: rvgreabis@farlep.mk.ua
Coordinator **Shkurenko K. O.**, Candidate of Political Sciences,
Associate Professor
e-mail: sh_kamila@mail.ru

ODESA AGENCY

(Odesa National Mechnykov University)
Director **Barvinska P. I.**, Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor
e-mail: barvinskaja@ukr.net

PODILSKYI AGENCY

(Podilskiy National Agro-Technical University, Kamianets-Podilskiy)
Director **Kolosiuk I. A.**, Candidate of Philosophical Sciences,
Associate Professor
e-mail: ikolosiuk@ukr.net

POLTAVA AGENCY

(Poltava Department of National Juridical Academy)
Director **Kucepal S. V.**, Doctor of Philosophical Sciences,
Associate Professor
e-mail: svkutsepal@rambler.ru

SYMU AGENCY

(Symu National University)
Director **Dehtiarov S. I.**, Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor
e-mail: starsergo@bigmir.net

TERNOPIL AGENCY

(Ternopil National Pedagogical Hnatiuk University)
Director **Klish A. B.**, Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor
e-mail: klish_andriy@ukr.net

UZHGOROD AGENCY

(Uzhgorod National University)
Director **Meleganych G. I.**, Candidate of Political Sciences,
Associate Professor
e-mail: melqi@ukr.net

UMAN AGENCY

(Uman National Pedagogical Tychna University)
Director **Kryvosheia I. I.**, Candidate of Political Sciences,
Associate Professor
e-mail: igorkryvosheia@gmail.com

KHARKIV AGENCY

(National Technical University "Kharkiv Politechnical Institute")
Director **Vladlenova I. V.**, Doctor of Philosophical Sciences, Professor
e-mail: vladlenova@email.ua

KHMELYNYSK AGENCY

(Khmelnysk National University)
Director **Gotsuliak V. M.**, Candidate of Political Sciences,
Associate Professor
e-mail: gotsuliak@ukr.net

CHERKASY AGENCY

(Cherkasy National Khmelnytskii University)
Director **Vasylchuk E. O.**, Candidate of Political Sciences,
Associate Professor
e-mail: vasilchuk84@bk.ru

CHERNIGIV AGENCY

(Chernigiv National Institute of Economy and Management)
Director **Topol O. V.**, Doctor of Philosophical Sciences,
Associate Professor
e-mail: topololga@ukr.net
Coordinator **Horobets C. M.**, Junior Scientist
e-mail: olen-g@vandex.ru

AGENCY

of collection "Hileya scientific bulletin" in AZERBAIJAN

(Azerbaijan National Scientific Academy, Baku)
Director **Mahmudov M. A.**, Doctor of Philosophy
e-mail: matlabm@vandex.com
Coordinator **Rahimli R.**, Scientist
e-mail: rus_rahimli@yahoo.com

AGENCIES

of collection "Hileya scientific bulletin" in BELARUS

(Management Academy by the President of Belarus Republic, Minsk)
Director **Alenikova S. M.**, Candidate of Sociological Sciences,
Associate Professor
e-mail: alejnsvetlana@vandex.ru

(Brest National Pushkin University, Brest)
Director **Shostak G. V.**, Candidate of Pedagogical Science
e-mail: shostak1964@brest.by
(Homel National Skoryni University, Homel)
Director **Mezga M. M.**, Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor
e-mail: nmezga@gsu.by

AGENCIES

of collection "Hileya scientific bulletin" in POLAND

(Adam Mitskevich University, Poznan)
Director **Dymchuk R.**, Doctor, Lecturer
e-mail: dymczyk@wp.pl
(Institute of History of Dlugosha Academy, Chenshov)
Director **Moravets H.**, Doctor, Lecturer
e-mail: mornor@wp.pl

You are welcome to visit our webpage: www.gileya.org

e-mail: gileya.org.ua@gmail.com

Also visit: Webpage of National Vernadskyi Library of Ukraine:

www.nbu.gov.ua/portal

Section: Scientific Publications of Ukraine: magazines and collection of scientific papers

Голова організаційного комітету:

- Савельєв Володимир Леонідович* – декан факультету менеджменту освіти та науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, доктор історичних наук, професор.

Члени організаційного комітету конференції:

- Вашкевич Віктор Миколайович* – завідувач кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики факультету менеджменту освіти та науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, доктор філософських наук, професор (*заступник голови організаційного комітету*);
- Бобрицька Валентина Іванівна* – професор кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики факультету менеджменту освіти та науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, доктор педагогічних наук, професор (*заступник голови організаційного комітету*);
- Кивлюк Ольга Петрівна* – завідувач кафедри методології науки та міжнародної освіти факультету менеджменту освіти та науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, доктор філософських наук, професор (*заступник голови організаційного комітету*);
- Свириденко Денис Борисович* – заступник декана з наукової роботи та міжнародної співпраці, професор кафедри методології науки та міжнародної освіти факультету менеджменту освіти та науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, доктор філософських наук;
- Процька Світлана Миколаївна* – старший викладач кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики факультету менеджменту освіти та науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, кандидат педагогічних наук;
- Волос Анастасія Станіславівна* – аспірантка кафедри методології науки та міжнародної освіти факультету менеджменту освіти та науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

СЕКЦІЯ I

**“НОВА УКРАЇНЬСЬКА ОСВІТА:
ДЕРЖАВНА ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА Й ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ”**

Акмалдінова В. Є.,
старший викладач кафедри організації авіаційних
перевезень факультету транспорту, менеджменту
та логістики Національного авіаційного університету
(м. Київ, Україна)

**ОСВІТНЬО-ІНФОРМАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ
НАЦІОНАЛЬНОГО АВІАЦІЙНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ЯК КОМПОНЕНТ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS
У МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ З АВІАЦІЙНИХ ТРАНСПОРТНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ**

У статті обґрунтовано важливість формування у майбутніх інженерів з авіаційних транспортних технологій загальних компетентностей, відомих як “soft skills”. На основі студіювання запитів роботодавців, тренінгових агенцій, тенденцій у моделюванні ринку праці майбутнього виявлено, що у працедавців є зростаючі запити на високий рівень сформованості у роботошукачів “soft skills”, що цінуються так само як і професійні знання та вміння (“hard skills”). Проаналізовано досвід Національного авіаційного університету у використанні освітньо-інформаційного середовища закладу для формування “soft-skills” у майбутніх інженерів з авіаційних транспортних технологій.

Ключові слова: освітньо-інформаційне середовище ЗВО, навички “soft-skills”; майбутні інженери з авіаційних транспортних технологій.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Національна система підготовки майбутніх інженерів з авіаційних транспортних технологій зорієнтована на внутрішні запити (держави, суспільства, замовників освітніх послуг, працедавців) та глобальні виклики, які визначають перспективи їх професійної діяльності, можливості працевлаштування, мінливість запитів ринку авіаційних послуг тощо. З огляду на це, важливим є урахування запитів, що виникають натеper у сфері професійної підготовки майбутніх інженерів з авіаційних транспортних технологій. Це й обумовило здійснення цієї локальної наукової розвідки.

Аналіз наукових досліджень свідчить проте, що різні аспекти освітньо-інформаційного середовища закладів вищої освіти (ЗВО) вивчають такі вчені як Б. Бротенко, Т. Волошина, І. Габа, А. Кобися, О. Коломієць, А. Кудін, Л. Панченко, В. Рахманов та інші, які розглядають цей феномен у контексті інформатизації. Проте, вивчення можливостей використання інформаційно-освітнього середовища ЗВО як компонента формування загальних компетентностей, зокрема “soft skills”, у майбутніх інженерів з авіаційних транспортних технологій здійснювалося фрагментарно, що й обумовило доцільність здійснення цієї наукової розвідки.

Виклад основного матеріалу. Передусім зазначимо, що серед основних тенденцій, які

визначають майбутнє ринку праці, зокрема й у авіаційній сфері, експерти називають такі як: 1) технологічний прогрес (стрімкий розвиток технологічних інновацій); 2) демографічні зрушення (зміна чисельності, вікового складу і розташування світового населення); 3) стрімка урбанізація (значне зростання числа міського населення); 4) зміни в глобальній економіці (зміни в розстановці сил між розвиненими країнами і країнами, що розвиваються); 5) дефіцит ресурсів і зміни клімату (створення нових робочих місць в таких сферах, як виробництво альтернативної енергії, нові технології, розробка нової продукції тощо) [1, с. 5].

Аналіз умовиводів експертів, вивчення запитів тренінгових агенцій, тенденцій у моделюванні ринку праці майбутнього [1] дали змогу виявити значну зацікавленість працедавців до рівня сформованості у роботошукачів “soft skills” (“м'яких навичок”), що більшою мірою пов'язані з соціальними навичками. Так, власники підприємств, бізнесів, які підбирають працівників, вважають “soft skills” так само важливими як і професійні знання та вміння (“hard skills”). На їх думку, професійні вміння та навички застарівають, а “soft skills” є актуальними завжди [1].

Відповідно до “Стратегії розвитку Національного авіаційного університету до 2030 року” [3] серед пріоритетів реалізації освітнього напрямку визначено такий як “Запровадження варіативних форм навчання, зокрема он-лайн, дистанційне, дуальне, змішане, інклюзивне, сертифікатів “soft-skills” в освітній процес” [3, с. 4].

На нашу думку, професорсько-викладацьким колективом факультету транспорту, менеджменту та логістики Національного авіаційного університету (НАУ), зокрема кафедри організації авіаційних перевезень, створено підґрунтя для формування “soft-skills” у майбутніх інженерів з авіаційних транспортних технологій в освітньому процесі. Наприклад, під час опанування дисципліною “Авіаційний менеджмент і туризм” у студентів повинні бути сформовані наступні компетентності: 1) здатність самостійно оцінити попит на туризм і авіаційну продукцію; 2) здатність самостійно дослідити структуру і організацію авіаційного сектору в контексті більш широкій туристичної галузі; 3) здатність моделювати ситуаційні задачі психології споживачів і їх вплив на купівельну поведінку; 4) здатність самостійно визначати фактори росту обсягів руху у сфері. З огляду на те, що навчальна

дисципліна “Авіаційний менеджмент і туризм” є базовою для вивчення навчальних дисциплін: як “Планування та проєктування перевезень”, “Авіаційні пасажирські перевезення”, “Організація взаємодії авіатранспортних та туристичних перевезень” та є базою для вивчення таких дисциплін як “Технології авіаційних перевезень”, “Авіаційна безпека (поглиблений курс)” вищепераховані знатності, на нашу думку, належать до “soft-skills” (загальних компетентностей), що створюють підґрунтя для формування професійних (спеціальних, фахових) компетентностей – навичок “hard skills” у майбутніх інженерів з авіаційних транспортних технологій в освітньому процесі НАУ.

На наше переконання, освітньо-інформаційне середовище НАУ як системно організована сукупність академічних ресурсів та сервісів, принципів взаємодії учасників освітнього процесу, дидактичного, організаційного та методичного забезпечення у вигляді сукупності технічних і програмних засобів зберігання, обробки і передачі інформації є визначальним чинником у формуванні “soft-skills” у студентів закладу, зокрема й у майбутніх інженерів з авіаційних транспортних технологій. Цьому слугує мета створення такого середовища – реалізація умов, які сприяють виникненню і розвитку процесів освітньо-мережної взаємодії між об’єктами та суб’єктами навчання, а також формуванню активності суб’єктів навчання, спонуканню освітніх та соціальних ініціатив для розвитку компетентностей як суспільно й особистісно-значущої цінності. Прикладом цього є пропозиція щодо використання інформації офіційної веб-сторінки факультету транспорту, менеджменту та логістики НАУ [4], яка містить інформацію, яка дає змогу ознайомитися зі змістом роботи його кафедр (кафедри організації авіаційних перевезень; кафедри організації авіаційних робіт та послуг; кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств; кафедри логістики; кафедри вищої математики); освітніми програмами, які може опанувати майбутніх фахівець тощо.

Висновок. Узагальнюючи викладене, зазначимо, що професорсько-викладацький колектив факультету транспорту, менеджменту та логістики зорієнтований на реалізацію напрямів, визначених “Стратегією розвитку Національного авіаційного університету до 2030 року”, що виявляється у змістовій частині освітніх програм, робочих навчальних програм, де передбачено поряд із цільовою настановою щодо формування спеціальних (фахових) компетентностей також опанування не менш важливими загальними здатностями – “soft-skills” у освітньому процесі. Тож навички й уміння самостійно вирішувати проблемні ситуації, користуватися можливостями веб-комунікації, а також відповідальність, самоорганізація, креативність, вміння звітуватися можуть успішно формуватися й розвиватися у процесі використання академічних сервісів і ресурсів освітньо-інформаційного середовища НАУ.

Серед перспектив подальших досліджень визначаємо такі як вивчення можливостей інтеграції ресурсів й сервісів освітньо-інформаційного середовища НАУ для формування “soft-skills” та “hard

skills” у майбутніх інженерів з авіаційних транспортних технологій.

Джерела:

1. Майбутнє ринку праці: триборство тенденцій, які будуть формувати робоче середовище в 2030 році. URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2018/workforce-of-the-future-ukr.pdf>
2. Національний авіаційний університет. Офіційний веб-сайт. URL: <https://nau.edu.ua/>
3. Стратегія розвитку Національного авіаційного університету до 2030 року. Ухвалена 01.02.2018 року. Офіційний веб-сайт НАУ. URL: <https://nau.edu.ua/ua/menu/un%D1%96versitet/strategy-2030.html>
4. Факультет транспорту, менеджменту та логістики НАУ. Офіційному веб-сайт. URL: <https://nau.edu.ua/ua/menu/navchalni-pidrozdzili/institutes/fakultet-transportnih-tehnologij.html>

Abstract. The Article deals with significance of forming the future air transport technologies engineers' general competencies, known as "soft skills". Based on the study of employers' inquiries, training agencies and modelling the future labor market trends, the growing employers' demand for job seekers' high level "soft skills" formation has been found, valued the same as professional knowledge and skills ("hard skills"). The experience of the National Aviation University was analyzed in using the educational and information environment of the institution to form future air transport technologies engineers' "soft-skills".

Key words: educational and information environment of Higher Educational Institution (HEI), soft-skills; future air transport technologies engineers.

* * *

Височина К. Ю.,
студентка групи 1МОПд факультету менеджменту освіти та науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, магістерська програма “Освітня політика” (м. Київ, Україна)

Макаренко С. О.,
доцент кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики факультету менеджменту освіти та науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, кандидат філософських наук (м. Київ, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ РЕФОРМУВАННЯ ПОВНОЇ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті висвітлено особливості реформування сучасної загальної середньої освіти. Проаналізовано основні напрямки трансформування української школи.

Ключові слова: школа, повна загальна середня освіта, компетентності, педагогіка партнерства, новий вчитель.

Постановка та обґрунтування актуальності. Глобалізація, інтернаціоналізація, інформатизація у сучасному просторі вимагають реформування освітніх траєкторій української школи. Реформи української освіти зумовлені не лише з входженням України в Європейський освітній простір, але й вимогами сучасного ринку праці. Науковці все частіше звертають увагу на те, що сьогодення потребує випускника, що наділений і здатний використовувати сучасні компетентності. У цьому світлі шкільна освіта змушена адаптуватись до сучасних вимог і вийти на новий якісний рівень.

Аналіз дослідження проблеми. Питання реформування освіти є предметом дослідження таких вітчизняних науковців, як Л. Березівська, Л. Гриневич, В. Кремень, О. Ляшенко, В. Огнев'юк, С. Сисоєва, О. Сухомлинська та інші. Незважаючи на розробленість питання, недостатньо висвітлено дослідження специфіки процесів реформування у повній загальній середній освіті.

Мета статті: окреслити ключові напрямки реформування повної загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. 18 березня 2020 року набрав чинності Закон України “Про повну загальну середню освіту” [3]. Основними напрямками цього документу є орієнтація на модернізацію середньої освіти. Основними тенденціями, що забезпечують реформування повної загальної середньої освіти є: спрямованість на компетентнісний підхід у навчанні; зміна ролі вчителя; нова система управління та адміністрування шкіл; зміна підходів щодо моніторингу якості освіти.

Ключові компетентності, яких набуває в процесі навчання випускник нової школи, визначають філософію реформування освіти. Вони повинні допомагати особистості орієнтуватися в сучасному суспільстві, розвивати креативність та ініціативність, формувати вміння критично мислити, приймати адекватні рішення і нести за них відповідальність, мотивувати до навчання впродовж життя. Із погляду вимог до рівня підготовки випускників освітні компетентності являють собою інтегральні характеристики якості підготовки учнів, пов’язані з їхньою здатністю цільового осмисленого застосування комплексу знань, умінь і способів діяльності по відношенню до певного міждисциплінарного кола питань [9].

Однією із пріоритетних реформ є трансформація ролі вчителя. Вчитель повинен здійснювати свою діяльність на основі педагогіки партнерства. Це є необхідною умовою для реалізації принципу демократизації взаємовідносин педагога з учнями, колегами, батьками. Здійснення педагогічної діяльності на цих засадах передбачає роль учня як рівноправного учасника педагогічного процесу, турботливого і відповідального за його результати, односторонця. При цьому реалізуються основні принципи: повага до особистості; доброзичливість; довіра у стосунках; взаємоповага; право вибору та відповідальність за нього; принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов’язань, обов’язковість виконання домовленостей). Важливою умовою втілення реформ освіти у практику є готовність вчителя до здійснення інноваційної діяльності. Зокрема, запровадження інноваційних форм та методів навчання, які є ефективнішими за традиційні і спрямовані на формування особистості, що здатна вносити інноваційні зміни в існуючу культуру й середовище, успішно розв’язувати проблемні ситуації, які постають як перед окремою людиною, так і перед суспільством, сприяють розвитку креативності особистості. Позитивним є надання автономії вчителю у здійсненні педагогічної діяльності: відбору методів та форм роботи щодо реалізації свого творчого потенціалу; та вибору способів у підвищенні кваліфікації педагогічного працівника за кошти державного та місцевого бюджетів [1; 2].

Для молодого вчителя інновацією буде педагогічна інтернатура, яка передбачає супровід молодого педагога більш досвідченим радником. У межах цієї діяльності буде реалізовуватися допомога та наставництво.

Набрав чинності наказ Міністерства освіти і науки України “Про затвердження Положення про

інституційну форму здобуття загальної середньої освіти. Інституційна форма навчання у закладах загальної середньої освіти включає 4 форми здобуття освіти – очну, заочну, дистанційну та мережеву. Дистанційне навчання реалізовується як окрема форма здобуття освіти або у поєднанні з іншими формами для забезпечення навчання дітей з використанням сучасних технологій. Освітній заклад може створювати окремі класи для проведення дистанційного навчання.

У зв’язку з епідеміологічною ситуацією, що склалася в Україні, з метою запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19) навчання відбувається лише дистанційно. Враховуючи освітню програму, навчальний план та особливості кожного закладу і регіону структуру та форму дистанційного навчання визначає педагогічна рада школи. З 28го квітня для учнів початкової школи запустили онлайн-версію уроків. Для дітей з особливими освітніми потребами онлайн-версії уроків будуть перекладені жестовою мовою [7].

Важливою реформою повної загальної середньої освіти є зміни в системі управління навчальним закладом. Зокрема, керівну посаду може займати особа, що задовільнила конкурсний відбір терміном у 2 строки поспіль по 6 років. Це викорінює категорію “вічних” директорів, які, здебільшого, не ефективно здійснюють управлінські процеси в межах навчального закладу. Також нововведення торкнулись і усіх вчителів-пенсіонерів яких з 1 липня 2020 року переведуть на строкові контракти терміном від одного до трьох років. У разі незгоди проведення трудових відносин на умовах строкового трудового договору педагогічних працівників, яким виплачується пенсія за віком, має бути звільнено.

Також важливим етапом є прозорість щодо здійснення фінансово-господарської діяльності навчального закладу. Це дозволяє батькам та представникам громадськості контролювати надходження коштів до навчального закладу та їх розподіл відповідно потреб.

На нашу думку, для системи управління та адміністрування навчального закладу позитивним є принцип автономії. Зокрема, навчально-методичні повноваження в межах впровадження реформи делеговані на рівень закладу освіти (школи самі складають навчальні плани та програми, самі обирають підручники, підбирають персонал).

Оскільки інтегральною характеристикою системи освіти, яка відображає ступінь відповідності реальних освітніх результатів, що досягаються, нормативним вимогам, соціальним і особистісним очікуванням, є якість освіти, то відповідно зростає роль її вимірювання та моніторингу. Що є одним із провідних напрямків реформування системи повної загальної середньої освіти. Зокрема, відмова від традиційної атестації та інспекції шкіл відділами освіти, перехід на інституційний аудит, який здійснюватиметься незалежним контролюючим органом – Державною службою якості освіти, зорієнтований на основні аспекти якості освіти: якість результату; якість умов (програмно-методичні, матеріально-технічні, кадрові, інформаційно-технічні, організаційні та ін.); якість процесів. Запровадження нового моніторингу ініціює

зміни. Під час впровадження реформ контроль починає здійснювати крім адміністративної функції управлінську, корегуючу та інформативну, іншими словами головною метою такого контролю буде надання рекомендацій щодо здійснення освітньої діяльності навчального закладу.

Висновки. На нашу думку, реформування повної загальної середньої освіти важливе і є необхідною вимогою сучасності. Але його здійснення можливе лише при впровадженні освітніх новацій: педагогічна доцільність, практичні методики впровадження; доцільності та ефективності управлінських рішень, які стосуються освітньої політики, що приймаються органами влади; наступності: пов'язаність із попередніми реформами в системі освіти, продовження і корегування попередніх змін в інтересах тих, хто навчається.

Перспективи подальших досліджень. Наше дослідження не вичерпує всіх проблем реформування загальної середньої освіти. Ґрунтовних досліджень потребують практичні втілення реформ та виявлення бар'єрів у їх реалізації.

Джерела:

1. Бобрицька В. І. Професійна підготовка майбутнього вчителя в реаліях процесу реформування вищої освіти. *Наук. записки: НПУ ім. М. П. Драгоманова*. 2005. № 59. С. 14-24.
2. Бобрицька В. І. Моніторинг якості освіти як чинник формування ефективної державної кадрової політики України з підготовки працівників для системи вищої освіти. *Теорія і практика навчання і виховання*. Серія 17. 2015. Вип. 26. С. 41-49.
3. Закон України "Про освіту". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
4. Закон України "Про повну загальну середню освіту". URL: <https://osvita.ua/legislation/law/2232/>
5. Концепція середньої загальноосвітньої школи України. URL: <http://naps.gov.ua/ua/activities/nsko/>.
6. Концепція "Нова школа. Простір освітніх можливостей" / URL: <https://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>.
7. МОН роз'яснює: як організувати навчання в школі під час карантину URL: <https://osvita.ua/school/71999/>
8. Телеуроки запускають для 1-4 класів – де і коли дивитися URL: <https://nus.org.ua/news/teleuroky-zapuskayut-dlya-1-4-klasiv-de-i-koly-dyvutysya/>
9. Хуторской А. Ключові освітні компетентності. URL: <https://osvita.ua/school/method/2340/>

Abstract. The article highlights the peculiarities of reforming modern general secondary education. The basic directions of transformation of the Ukrainian school are analyzed.

Key words: school, complete general secondary education, competencies, partnership pedagogy, new teacher.

* * *

Головченко О. І.,
асистент кафедри фармацевтичної, біологічної
та токсикологічної хімії фармацевтичного
факультету Національного медичного університету
імені О. О. Богомольця (Україна, м. Київ)

Освітній портал медичного закладу вищої освіти як модуль системи організації самостійної роботи майбутніх магістрів фармації з навчання органічної хімії

У статті обґрунтовано доцільність використання освітнього порталу у організації самостійної роботи студентів медичних закладів освіти; здійснено аналіз практичного досвіду використання ресурсів освітнього порталу у Національному медичному університеті імені О. О. Богомольця, Вінницькому

національному медичному університеті ім. М. І. Пирогова, Національному фармацевтичному університеті (м. Харків).

Ключові слова: освітній портал, самостійна робота студентів, майбутні маістри фармації.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Особливості розвитку сучасного цивілізаційного процесу актуалізують нові вимоги до підготовки майбутніх фахівців у галузі фармації в освітньому процесі медичних (фармацевтичного) закладів вищої освіти (М(Ф)ЗВО. З огляду на це, інформатизація вищої фармацевтичної освіти є важливим явищем сучасності, одним із стратегічних напрямів інформатизації суспільства, однією з визначальних характеристик його поступального розвитку.

Аналіз наукових досліджень. Аналіз інформаційних джерел дав змогу виявити, що в Україні надається належна увага дослідженню проблем інформатизації вищої освіти, застосування в освітньому процесі ЗВО інформаційно-комунікаційних технологій. Актуальні аспекти означених проблем висвітлено у працях В. Ю. Бикова, М. І. Жалдака, Н. В. Морзе, О. В. Співаковського, О. М. Спіріна, Ю. В. Триус та інших. Дослідженням ресурсу використання освітнього порталу як ключової складової інформатизації сучасної вищої освіти присвячено напрацювання В. І. Бобрицької та С. М. Процької [1; 6]. Проте, вивчення потенціалу освітнього порталу в організації самостійної роботи майбутніх магістрів фармації проводилося фрагментарно, що й обґрунтовує актуальність цього дослідження

Виклад основного матеріалу. Передусім зазначимо, що у переважній кількості науково-педагогічних джерел феномен освітнього простору пояснюється як певне педагогічне утворення, що передбачає тісний контакт людини із навколишнім освітнім середовищем. В результаті такої взаємодії відбувається осмислення і пізнання всіх елементів-носіїв культури. Таким чином, означений простір можна назвати структурованою системою педагогічних чинників й умов їх освоєння окремою особою у процесі її професійного розвитку та становлення [5]. Відтак, ключовим засобом при створенні освітнього простору у сучасному М(Ф)ЗВО є використання освітнього порталу.

Варто зауважити, що в інформаційному обігу існують різні підходи до позначення акценту на використанні освітнього порталу: інформаційний і функціональний. Тож, при інформаційному підході портал є єдиною точкою доступу до інформаційних ресурсів підприємства, при функціональному – контейнер для технологічних сервісів, об'єднуючий пошук, розсилку новин, можливості спільної роботи користувачів та інші [6].

Слід зазначити, що поняття "освітній портал" тлумачиться як веб-сайт, організований у вигляді системного багаторівневого об'єднання різних електронних освітніх ресурсів і сервісів. Технічно та юридично освітні портали підтримуються ТОВ "Освітній портал", який і є власником однойменної торгової марки (заснований у 2003 р.) [5].

Слід відзначити, що світній портал Національного медичного університету імені О. О. Богомольця (НМУ)

орієнтований на запити викладачів й студентів, які прагнуть оптимізувати самостійну роботу під час професійної підготовки майбутніх фахівців з вищою медичною (фармацевтичною) освітою [3]. Як приклад, розглянемо сторінку кафедри фармацевтичної, біологічної та токсикологічної хімії фармацевтичного факультету як структурної одиниці освітнього порталу НМУ (рис. 1).

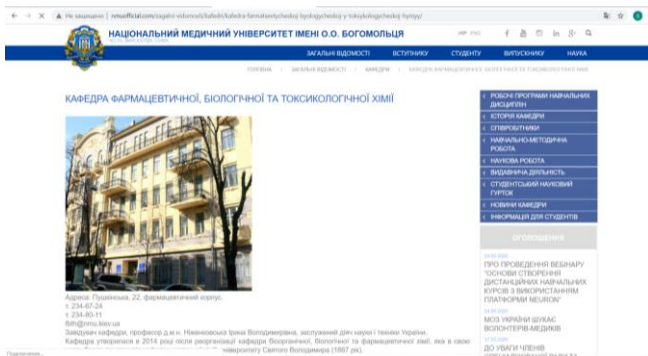

Рис. 1. Інтерфейс кафедри фармацевтичної, біологічної та токсикологічної хімії НМУ імені О. О. Богомольця

Інтерфейс кафедри містить інформацію для майбутніх фармацевтів щодо переліку дисциплін, закріплених за нею, зокрема дисципліни “Органічна хімія”, яка вивчається у III-IV семестрах. Також студенти можуть ознайомитись з робочими програмами навчальних дисциплін, історією кафедри, інформацією про співробітників кафедри, їх навчально-методичною та науковою роботою, видавничою діяльністю, про студентсько-науковий гурток, новини кафедри тощо.

Виокремимо положення, які свідчать про важливу роль освітнього порталу у організації самостійної роботи майбутніх магістрів фармації з навчання органічної хімії. Отже, освітній портал:

- може бути засобом, що полегшує виконання завдання викладача, оскільки полегшує розвиток і розгортання освітньої діяльності в межах менших, ніж цілий курс, наприклад: завдання, змістові модулі тощо;

- дає змогу викладачеві оперативного оновлювати навчальні матеріали з дисципліни, створює оптимальний режим для здійснення керування / використання / доступу студента до них;

- створює можливість зручного використання ресурсів освітньо-інформаційного середовища, оскільки виконання завдань самостійної роботи може здійснюватися студентом асинхронно, за місцем свого проживання як “клієнта” дистанційного навчання.

Аналіз офіційних веб-сайтів вітчизняних М(Ф)ЗВО дав змогу виявити, що у Вінницькому національному медичному університеті ім. М. І. Пирогова також активно використовуються ресурси освітнього порталу у процесі самостійної роботи студентів [2]. Так, кафедра фармацевтичної хімії розмістила для самопідготовки студентів II курсу з навчальної дисципліни “Органічна хімія” на своїй веб-сторінці необхідні матеріали, а саме:

- Методичні вказівки для самостійної роботи;
- Методичні вказівки для самопідготовки до практичних занять;

- Самостійна робота студентів – Фармація – 2 курс – “Органічна хімія”;

- Тести (Основи будови і реакційної здатності органічних сполук; Аліфатичні вуглеводні; Аліфатичні вуглеводні; Галогенопохідні вуглеводнів; Нітрогеновмісні сполуки; Спирти. Феноли; Альдегіди та кетони; Моно- та дикарбонові кислоти тощо);

- Перелік питань до іспиту;

- Список рекомендованої літератури;

- Календарні плани лекцій;

- Календарні плани практичних занять;

- Презентації лекцій (Лекція № 3 “Вуглеводи”; Лекція № 4. “Ди- і полісахариди”) тощо [2].

Відзначимо, що й Національний фармацевтичний університет, м. Харків, (НФаУ) використовує контент свого освітнього порталу для підготовки студентів до складання ліцензійних іспитів “Крок-1”, зокрема й з органічної хімії. Тож, освітній портал НФаУ містить веб-сторінку “Інформаційні матеріали для підготовки студентів до ліцензійних іспитів КРОК”, що має “Банк підготовки КРОК-1 Фармація” з окремою змістовою категорією – “Органічна хімія”. Для зручності користування всі ресурси є у вільному доступі для студентів [4].

На підставі вище викладеного можна зробити **висновок**, що освітній портал як модуль організації самостійної роботи майбутніх магістрів фармації з органічної хімії має потужний ресурс інформатизації сучасної вищої фармацевтичної освіти, є ефективним його засобом, оскільки освітній портал сприяє удосконаленню традиційної методики навчання, застосуванню інноваційних форм і методів освітнього процесу у М(Ф)ЗВО, логічному впорядкуванні навчально-методичного матеріалу, а значить – підвищенню якості освітніх послуг, пришвидшенню інтеграції системи освіти України у світовий освітній простір

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у розробленні й обґрунтуванні педагогічних умов здійснення моніторингу результатів використання освітнього порталу у процесі самостійної роботи студентів фармацевтичних факультетів сучасних М(Ф)ЗВО.

Джерела:

1. Бобрицька В. І., Процька С. М. Актуальність проблеми застосування інформаційно-освітнього порталу у професійній підготовці майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей. *Наука, освіта, суспільство очима молодих* : матер. VI Міжнар. наук-практ. конф. 14-15 травня 2013 р. Рівне. С. 20-23.
2. Вінницький національний медичний університет ім. М. І. Пирогова. Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.vnmu.edu.ua/tu>
3. Національний медичний університет імені О. О. Богомольця. Офіційний веб-сайт. URL: <http://nmuofficial.com/>
4. Національний фармацевтичний університет (НФаУ). Офіційний веб-сайт. URL: <https://nuph.edu.ua/>
5. Освітній портал. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 18.03.2020)
6. Bobrytska V. Educational Portal Seen as a Key Component of Informatization of Contemporary Tertiary Education. *The Modern Higher Education Review*. 2017. № 2. P. 130-137.

Abstract. The article substantiates the expediency of using the educational portal in the organization of independent work of students of medical educational institutions; the analysis of practical experience of using the resources of the educational portal at Bogomolets National Medical University, National Pirogov

Memorial Medical University, Vinnytsya, National University of Pharmacy (Kharkov).

Key words: educational portal, independent work of students, future masters of pharmacy.

* * *

Горбачова М. І.,

студентка групи 1МОПз факультету менеджменту освіти та науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, магістерська програма “Освітня політика”, (м. Київ, Україна)

Макаренко С. О.,

доцент кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики факультету менеджменту освіти та науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, кандидат філософських наук, (м. Київ, Україна)

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ЯКОСТІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті здійснено науковий аналіз поняття “якість освіти”, “інституційне забезпечення якості освіти”, охарактеризовано нормативно-правове забезпечення освітніх змін в Україні, обґрунтовано зміст інноваційних заходів регулювання якості освіти, виявлено шляхи реалізації якісно нової системи освіти.

Ключові слова: *якість освіти, інституційне забезпечення якості освіти, освітні інноваційні процеси.*

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Окреслена проблема набуває особливої актуальності в умовах входження системи освіти України до Європейського освітнього простору. Відомо, що якість освіти є запорукою успішної держави та її міцним фундаментом. Організація аналітичних та інших функцій у забезпеченні якості та соціальної відповідальності в освіті передбачає наявність відповідного інституційного середовища.

Реформування системи освіти, приведення її до якісно нового рівня, що відповідає провідним європейським та світовим стандартам, є однією з необхідних умов майбутнього процвітання українського народу. Таким чином, для формування зваженої державної політики у галузі освіти України, яка відповідатиме сучасним потребам, передовсім необхідно визначити шляхи оновлення цієї політики.

Аналіз наукових досліджень. Питання реалізації державної освітньої політики та управління якістю освіти в Україні розглядали такі науковці, як В. Андрущенко, В. Бакуменко, Л. Білий, В. Бондарь, О. Демченко, С. Домбровська, В. Жураківський, І. Іванюк, В. Клепко, Т. Козарь, В. Кремень, В. Луговий, В. Майборода, В. Маслов, С. Ніколаєнко, Н. Протасова, Л. Пшенична, Т. Скиба, Є. Хриков, Н. Шульга, Л. Яременко та ін.

Наукове значення інновацій обґрунтовано у працях таких дослідників, як: Л. Антошкіна, Г. Беккер, А. Бронська, М. Баймухамедов, О. О. Дугов, І. Каленюк, В. Сафонова, І. Тимошенко та ін.

Проблему освітніх інновацій висвітлено у працях В. Бикова, Н. Борисової, О. Пашенко, А. Хуторського, Л. Яковенко та ін.

Виокремлення аспектів проблеми, які ще недостатньо вивчені. Варто зазначити, що інноваційні процеси, котрі наразі відбуваються в Україні, безпосередньо впливають на якість освітньої галузі.

Водночас, стрімке реформування вітчизняної освітньої сфери, поява нових тенденцій як в Україні, так і за кордоном, вимагає проведення нових комплексних досліджень у цій царині.

Мета статті полягає в аналізі інноваційних процесів на сучасному етапі національного становлення та визначення шляхів удосконалення якості освіти України в зазначених умовах.

Основними завданнями виступають: виокремлення особливостей інституційного забезпечення якості освіти, характеристика нормативно – правового забезпечення освітніх змін в Україні, обґрунтування інноваційних заходів регулювання якості освіти в умовах реформування, виявлення шляхів реалізації якісно нової освітньої системи.

Виклад основного матеріалу. Сучасна Україна зазнає становлення нової освітньої системи. Даний процес визначається системою концептуальних ідей та поглядів на стратегію й основні напрями розвитку освіти. Тому особливого значення набуває питання якості освіти, котра стала наріжним каменем у реформуванні національних освітніх систем як в Україні, так і в інших країнах світу.

Прослідковано, що Україні для забезпечення якості освіти на центральному рівні створено органи забезпечення якості освіти, зокрема: Український центр оцінювання якості освіти, Державна служба якості освіти України. Мета їхньої діяльності, за інформацією, опублікованою на сайті Міністерства освіти і науки України, полягає в оцінюванні якості освітньої діяльності закладу освіти, напрацюванні рекомендацій щодо її підвищення та вдосконалення внутрішньої системи забезпечення якості освіти, а також приведення освітнього та управлінського процесів у відповідність до вимог законодавства та ліцензійних умов [3].

Разом із тим в Україні діє Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО), яке було утворено в 2015 р. як постійно діючий колегіальний орган у сфері забезпечення якості вищої освіти.

Виявлено, що основною складовою нормативної бази реформування освіти сучасної України є Конституція України, Державна національна програма “Освіта” (“Україна ХХІ століття”), Національна доктрина розвитку освіти, Закон про освіту (2017 р.) [6], Закон України “Про вищу освіту” (2014 р.) [4], Закон України “Про повну загальну середню освіту” (2020 р.) [5].

Система освіти в Україні вже протягом тривалого часу перебуває у стані реформування, результати якого не завжди однозначні. Із приєднанням до Болонського процесу зусилля щодо реформування вітчизняної системи освіти набули ознак системності та цілеспрямованості, що робить наслідки реформування прогнозованими як за результатами, так і за організацією.

Найактуальнішими пріоритетами в освітній сфері на 2020 р. можна визначити: розвиток реформи Нової Української Школи; забезпечення гідності кожної дитини: антибулінг та інклюзія; оновлення механізмів професійного зростання вчителів: добровільна сертифікація та механізм “гроші за вчителем”; діджиталізація освіти: Інтернет та комп’ютери в сільські школи; затвердження нових освітніх

стандартів; становлення Національної системи кваліфікацій: зв'язок між ринком праці та освітою; активізація роботи Національного фонду досліджень.

Новацією 2020 року в освітній сфері являється впровадження інституційного аудиту та навчання в режимі онлайн.

Згідно наказу МОН, яким визначено роботу якісно нового механізму перевірки шкіл, в Україні розпочинає діяти інституційний аудит. Інституційний аудит – це комплексна зовнішня перевірка та оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу освіти, які забезпечують його ефективну роботу та сталий розвиток. На відміну від атестації, що мала наглядово-контрольні функції, він є інструментом підтримки закладів освіти. Визначено, що інституційний аудит здійснюватиметься планово раз на 10 років відповідно до перспективних та річних планів Державної служби якості освіти та її територіальних органів [3].

Від 12 березня 2020 року усі заклади освіти були закриті на карантин через епідемію коронавірусної інфекції (COVID-19). Міністерство освіти і науки України підготувало відповіді щодо змін для тих, хто вчить і навчається в умовах карантину.

Відбулося впровадження дистанційного навчання за допомогою:

- онлайн-занять через Zoom, Skype, Instagram, Google Hangouts;
- заздалегідь записаних відеоуроків від вчителя чи із зовнішніх освітніх ресурсів;
- завдань для самостійної роботи з подальшою перевіркою;
- безкоштовних вебсервісів та платформ, наприклад, Google Classroom, Moodle, Microsoft Teams;
- перегляду телеуроків проєкту “Всеукраїнська школа онлайн” на українських телеканалах чи YouTube-каналі МОН.

Як наголосила т.в.о. Міністра освіти і науки Любомира Мандзій: “Закон, прийнятий заради запобігання епідемії COVID-19, дозволяє змінювати режим роботи установ на період карантину – це стосується і закладів освіти. Тобто прийом документів для зарахування може бути організований гнучко, у тому числі – онлайн. Зокрема, це стосується і зарахування до перших класів” [7].

У навчальному році 2019/2020 учні 4 та 9 класів не складають державну підсумкову атестацію. Таке рішення прийнято через епідеміологічну ситуацію в Україні. У відповідних документах про освіту робиться запис “звільнений(а)”.

Також зазначено, що ЗНО відбудеться за будь-яких обставин. Дата його проведення залежить від кінця карантину. Дати пробного ЗНО також залежать від тривалості карантину. Якщо він завершиться до початку червня, то пробне ЗНО відбудеться у червні, якщо до початку серпня, то пробне ЗНО відбудеться у першій половині серпня

Терміни вступної кампанії на магістратуру також будуть залежати від дати завершення карантину та, відповідно, дат проведення єдиного вступного іспиту (ЄВІ) та єдиного фахового вступного випробування (ЄФВВ) [7].

Тобто, реформи щодо розвитку освіти і науки в даний момент залежать від багатьох факторів, однак всі

вони направлені на залучення інноваційних підходів та всебічної відповідальності за невиконання поставлених завдань, а також на підвищення конкурентоспроможності освітньої галузі.

Отже, на найближчу перспективу основними заходами вдосконалення системи забезпечення якості освіти для демократичного громадянства повинні стати: удосконалення змісту освіти та розробка і запровадження нових програм та інших освітніх засобів; розвиток методики навчання громадянської освіти; активізація справжнього учнівського та студентського самоврядування; забезпечення якості освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини; постійний моніторинг системи освіти.

Вищезазначене дозволяє дійти **висновку**, що на сьогодні перед владою має стояти нагальне питання забезпечення безперервності освітнього процесу і водночас максимального врахування усіх обставин, пов'язаних із ситуацією навколо коронавірусу. Також для оцінки якості послуг украї необхідна громадська експертиза, яка у процесі проведення моніторингу повинна керуватись такими принципами як: об'єктивність, незалежність, компетентність та ефективність. Адже громадська підтримка – важливий пріоритет у модернізації регіональної освітньої системи та державної загалом, бо результат від отриманих освітніх послуг виявляється лише через тривалий час і вимірюється результатом на освітньому ринку.

Перспектива подальших досліджень полягає у розробленні подальших стратегічних планів, необхідних освітніх змін, спрямованих на підвищення якості освітньої діяльності та на вирішення конкретних проблем, котрі сповільнюють розвиток національної системи освіти.

Джерела:

1. Бобрицька В. І., Процька С. М. Організаційно-педагогічні умови застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі професійної підготовки студентів гуманітарних спеціальностей. *Вісник Житомирського університету*. 2013. С. 34-37.
2. Бобрицька В. І. Діалектика термінологічної взаємодії в дослідницькому полі проблем освітньої політики. *Педагогічна освіта : теорія і практика. Педагогіка. Психологія*. 2014. № 22. С. 21-29.
3. Державна служба якості освіти [Електронний ресурс]. URL: <http://www.sqe.gov.ua>
4. Закон України “Про вищу освіту” від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
5. Закон України “Про повну загальну середню освіту” (2020 рік) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
6. Закон України “Про освіту” № 2145-19 від 05.09.2017 р. [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
7. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.mon.gov.ua>

Abstract. The article analyzes the concept of “quality of education”, “institutional quality assurance of education”, describes the legal and regulatory support for educational changes in Ukraine, substantiates the content of innovative measures to regulate the quality of education, identifies ways to implement a qualitatively new education system.

Key words: quality of education, institutional quality assurance of education, educational innovation processes.

* * *

Даценко Н. І.,
студентка групи 1МОПЗ факультету менеджменту освіти
та науки Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова, магістерська програма
"Освітня політика" (м. Київ, Україна)

ХАРАКТЕРИСТИКА ВИДІВ ІННОВАЦІЙ В ОСВІТІ

Метою статті є подальший розвиток теоретичних основ інноваційного менеджменту з позицій уточнення категорії "інновації в освіті", а також розробка науково-обґрунтованої класифікації освітніх інновацій, яка системно включатиме їхні рівні, властивості та характеристики.

Ключові слова: освітні інновації, сфера освіти, класифікація інновацій.

Класифікація інновацій в освіті є досить методологічним завданням. Це пов'язано зі складністю понять "інновація" та "інновація в освіті", що, у свою чергу, ускладнює однозначне визначення критерію класифікації інновацій.

Наприклад, у технологічному підході інновації поділяються на продуктивні та процедурні. Перші передбачають отримання принципово нової продукції, другі – нові методи організації виробництва (нові технології).

Інновації класифікуються також за рівнем змін інновацій. Існує вісім рангів (замовлень) інновацій в освіті:

- нововведення нульового порядку, що забезпечують регенерацію рук первинні властивості системи (відтворення традиційної освітньої системи або її елемента);

- інновації першого порядку, що характеризуються кількісними змінами в системі з постійною якістю;

- інновації другого порядку, які є перегрупуванням системних елементів через організаційні зміни (наприклад, нове поєднання відомих педагогічних інструментів, зміна послідовності, правил їх використання тощо);

- інновації третього порядку, що характеризуються адаптаційними змінами освітньої системи в нових умовах, не виходячи за рамки старої моделі освіти;

- нововведення четвертого порядку, які містять нове рішення (найчастіше прості якісні зміни окремих компонентів системи освіти, що забезпечують деяке розширення її функціональності);

- інновації п'ятого порядку, які ініціюють створення освітніх систем "нового покоління" (змінюючи всі або більшість первинних властивостей системи);

- інновації шостого порядку, які створюють освітні системи нового вигляду з якісною зміною функціональних властивостей системи при збереженні системо утворюючого функціонального принципу;

- інновації сьомого порядку, що є головною, принциповою зміною освітніх систем, під час якої змінюється основний функціональний принцип системи.

За цим критерієм як способом впровадження інновацій можна поділити на:

- зміни, що відбуваються в рамках традиційної системи освіти та на її основі (персонал, матеріал тощо) у зв'язку із системними змінами, подіями в суспільстві із залученням нових освітніх елементів. Нова система побудована із запозичених (нових) частин та частин колишньої системи освіти;

- зміни в традиційній системі освіти шляхом дифузії (адаптації) та культурної передачі (передачі) цілісних моделей педагогіки західної школи (Вальдорф, Монтессорі, Фрінет, план Далтона, компетентнісний підхід та інші разом із системою фінансування та навчання).

Іншими словами, зміни передбачають включення нових елементів у традиційний підхід до освіти. В останньому випадку учасники інновацій – викладачі та керівники – впроваджують вже існуючу педагогічну систему у тісному контексті зі своїми закордонними колегами, але не відновлюють її за західними моделями та моделлю вітчизняної, традиційної освітньої системи.

Дуже близьким до культурного трансферу є явище співіснування традиційних форм навчання та системи навчального навчання Ельконіна-Давидова як цілісної системи, яка разом із науково-методичним забезпеченням підготовки вчителів. Цей феномен інновацій насправді також є культурним перенесенням, але коріння його лежить у вітчизняній науковій педагогіці.

Інноваційні технології також можна віднести до:

- проведення науково-дослідної діяльності;
- впровадження курсів з інформаційних технологій;

- моделювання освітнього середовища з урахуванням індивідуальних відмінностей між учнями чи студентами тощо.

Інноваційна діяльність навчальних закладів передбачає впровадження нових способів надання освітніх послуг – методів та технологій реалізації навчально-виховного процесу.

Таким чином, прикладами таких нововведень у вищій освіті можуть бути:

1. Використання кейс-технологій. Кейс-технології – це набір засобів навчання, які розміщуються у справі та надаються студенту з моменту зарахування. Набір містить методичні документи, спеціально розроблені посібники, довідники, аудіо- та відеокасети, дискети, компакт-диски. Дидактична підтримка достатня для самостійної роботи над певним курсом.

2. Застосування оф-лайн - технологій. У цьому випадку навчання здійснюється за допомогою таких електронних носіїв як мультимедійні компакт-диски, DVD-диски, MP3 та ін.

3. M-Learning - технологія. Це навчання з використанням мобільних телефонів, стартапів, включаючи доступ до Інтернету.

4. Телевізійні технології. Це телевізійні системи закритого типу із зворотним зв'язком через локальну мережу (телебачення, радіо та супутник), які забезпечують відео та / або аудіо вплив між викладачем курсу та студентом.

5. Інтернет-технології (он-лайн - навчання). Вони використовують новітні досягнення в галузі мультимедіа та обумовлюють розвиток технологій онлайн-навчання.

Впровадження онлайн-методів навчання дає ряд переваг в організації навчального процесу: для учасників онлайн-курсів завдання доступні в будь-який час, і студенти самостійно визначають, з яким темпом вони проходять цей курс. Доступність курсу з будь-якого місця з доступом до Інтернету та широтою наданої інформації. Використовуючи Інтернет, студент

може безпосередньо звернутися до будь-якого із світових джерел (ресурси інших освітніх центрів, електронних бібліотек тощо).

Ефективне забезпечення інформацією та більш гнучка організація навчального процесу. У традиційному навчанні джерелом інформації є книга, цикл відновлення якої займає місяці, а іноді й роки. Інтернет дозволяє оновлювати інформацію та отримувати доступ до неї за лічені хвилини. У будь-якій темі розділи простіші та складніші. Онлайн-навчання дозволяє вчителю зосередитись на більш складних розділах курсу, виклавши прості фрагменти для самостійного вивчення.

Автоматизація навчального процесу – викладачеві не потрібно розробляти багато подібних варіантів завдань для тесту та перевіряти результати їх виконання: система вибере будь-які параметри за бажанням викладача та перевірить та збереже результати в журнал вчителя. Окрім текстової та графічної інформації, онлайн-навчання дає можливість використовувати всі засоби масової інформації в процесі навчання: анімацію, відео, звук та кольори. Це забезпечує чіткість матеріалу для викладання та дає можливість використовувати більшість механізмів сприйняття студентами нової інформації;

Технології електронного навчання краще підходять до менталітету сучасної молоді, для якої Інтернет майже став “другою реальністю”. Надійне знання сучасних інфо-комунікаційних технологій – одна з ключових компетенцій випускника сучасного навчального закладу. Онлайн-навчання студентів може різко підвищити загальну комп’ютерну грамотність студента.

Широта і масштаб поданої інформації, доступ до глобальних інформаційних ресурсів формують стиль мислення студента. Використання навчання в Інтернеті забезпечує набагато більше можливостей студенту працювати самостійно, сприяючи формуванню навичок самоорганізації та раціональному плануванню навчального часу. Однак інтернет-технології, як і будь-який інший прогрес, що розвивається, мають деякі недоліки. Вони виходять із розуміння процесу навчання та виховання: навчання на комп’ютері не може замінити безпосереднє спілкування вчителя з учнем. Чисто онлайн-навчання є безособовим. Дозволяючи широку автоматизацію навчального процесу, онлайн-навчання не в змозі врахувати індивідуальні особливості інтелекту та темпераменту студента. Освітні інновації реалізуються інноваційним навчальним закладом. Більшість дослідників стверджують, що інноваційний навчальний заклад – це навчальний заклад, в якому нові ідеї, теорії та технології експериментуються, перевіряються чи впроваджуються.

Виділяють такі типи інноваційних навчальних закладів:

- струмінний;
- активний;
- активно адаптований;
- частковий;
- системність.

Перший тип освіти “адаптується” до інновацій, готовий до інновацій і, як правило, затримується. Активні інноваційні навчальні заклади прагнуть змін і

передбачать це всередині самого закладу. Активно адаптовані інноваційні навчальні заклади здійснюють та впроваджують інновації всередині закладу незалежно від інших.

Тільки систематичні навчальні заклади, зазначає автор, орієнтовані на позитивний загальний результат і справді прогресивні. Слід зазначити, що пріоритетними ознаками інноваційних навчальних закладів є не їх тип та тип. Тобто факт існування навчальних закладів нового типу (ліцеї, гімназії) не можна вважати умовою їх інновацій. Типовою особливістю інноваційного навчального закладу є формування інноваційного змісту життєвої діяльності, складовими якої є професійна та педагогічна культура, інноваційна діяльність, інноваційний клімат, наявність інноваційного колективу.

Команда інновацій (на мікрорівні), в рамках якої заклад формує та впроваджує інновації та професійно-педагогічна спільнота, як об’єднання інноваційних навчальних закладів (на макрорівні), що дозволяє об’єктивно оцінити суть та сутність велику роль у діяльності інноваційного навчального закладу, ефективність цих нововведень і таким чином, визначити подальший прогрес інноваційного розвитку освіти.

Таким чином, колективна співпраця інноваційних навчальних закладів створює умови не тільки для прогресивного розвитку освіти, але й безпосередньо впливає на формування освітньої стратегії інноваційного розвитку країни, державної інноваційної політики. Інноваційний навчальний заклад є колективним предметом інноваційного розвитку, оскільки дозволяє поєднувати інноваційні ідеї та творчу ініціативу продавців та управлінські можливості освітніх адміністраторів та політиків.

Сказане дає можливість зробити висновок, що інновації є основною формою розвитку галузі освіти, керуючи процесом інновації, що передбачає створення умов для його відтворення – основний механізм, що визначає його якість та якість освіти в цілому.

У зв’язку з цим особливе значення має визначення сутності процесу різних видів інновацій в освіті та окреслення тенденцій державного регулювання освітніх інновацій на сучасному етапі.

Інновація є результатом інноваційного процесу, який визначається як процес використання нововведення, що пов’язаний з його одержанням, відтворенням і реалізацією. Хоча частина дослідників не відносить до “інноваційних” процеси освоєння, використання та поширення освітніх інновацій, обмежуючись визначенням лише діяльності зі створення нового, з практичної точки зору, поняття “освітня інновація” необхідно розглядати як системне. При цьому, на нашу думку, “інноваційними процесами у сфері освіти” будуть процеси пошуку інноваційних ідей; створення (розробки) інноваційних продуктів у педагогічній науці та в системі освіти; їх сприйняття соціально-педагогічним співтовариством та системою освіти в цілому (завдяки теоретичній, методичній, психологічній підготовці учасників); освоєння – засвоєння і застосування (впровадження в практику завдяки розробленню відповідних рекомендацій); поточне використання; оцінювання продуктивності й

ефективності та подальше поширення (розповсюдження).

Будь-яка інновація передбачає наявність певного плану реалізації, а також оцінку результатів її здійснення у певних умовах. Таким чином, впровадження інновацій в освітній сфері передбачає розробку “інноваційного проекту” [7] – комплексу документів, що визначає процедуру і комплекс усіх необхідних заходів (у тому числі інвестиційних) щодо створення і реалізації інноваційного продукту і (або) інноваційної (у нашому випадку освітньої) продукції. “Інноваційним продуктом” у сфері освіти при цьому можуть бути – концепції, теорії, системи, моделі, методики, технології, методи, прийоми, форми та інше, як у навчальній діяльності, так і в забезпеченні навчального процесу.

Висновки. Розроблений класифікаційний підхід надасть можливість практичного визначення рівня, масштабів, сфер, ступеня змін та наслідків впровадження освітніх інновацій. У сучасних умовах він може буди надійним підґрунтям розробки стратегії та тактики розвитку освітньої сфери, зокрема, механізмів впровадження освітніх інновацій; здійснення оцінювання їх ефективності та впливу на інші сфери народного господарства, що є основою для обґрунтування напрямів інноваційного фінансування; побудови прогнозів показників інноваційної діяльності сфери освіти тощо. Крім того, методологічний апарат інноваційного менеджменту може стати діючим засобом аналізу, обґрунтування і проектування модернізації освіти в Україні, що є характерною рисою сьогодення.

Окрім процесу розроблення інновацій в освіті (методики, форми, педагогічної технології тощо) необхідно забезпечення їх впровадження, засвоєння та подальшого супроводження. Отже, перспективами подальших розвідок у даному напрямку є розробка методології організації інноваційних процесів у сфері освіти та управління ними.

Джерела:

1. Бобрицька В. І. Аксиологічний дискурс ідеї педагогічної освіти в контексті запитів об'єднаної Європи. *Освітня політика : філософія, методологія, практика* / за ред. Є. М. Суліми, В. П. Андрущенко: Мін-во освіти і науки України, НПУ імені М. П. Драгоманова. Тематичний випуск : збірник наукових статей. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. С. 156-160.
2. Бобрицька В. І., Процька С. М. Організаційно-педагогічні умови застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі професійної підготовки студентів гуманітарних спеціальностей. *Вісник Житомирського університету*. 2013. С. 34–37.
3. Енциклопедія освіти / [Акад. пед. наук України / голов. ред. В. Г. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Дубасенюк О. А. Інновації в сучасній освіті. *Інновації в освіті: інтеграція науки і практики* : зб. наук.-метод. пр. / за заг. ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014.
5. Посилання [Електронний ресурс] – URL : http://www.wipo.int/pressroom/ru/articles/2009/article_0052.html
6. Друкер П. Задачи менеджмента в XXI веке [Електронний ресурс]. – URL : <http://enbv.narod.ru/text/Econom/druker/str/03.html#2>

Abstract. The aim of the article is to further develop the theoretical foundations of innovation management from the standpoint of clarifying the category of “innovation in education”, as well as the development of scientifically sound classification of educational innovations, which will systematically include their levels, properties and characteristics.

Key words: educational innovations, sphere of education, classification of innovations.

* * *

Доносо Варгас Х. А.,
студент групи 1МОПд факультету менеджменту освіти
та науки Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова, магістерська програма
“Освітня політика” (м. Київ, Україна)

НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

У статті викладено законодавче підґрунтя у провадженні академічної мобільності в Україні з урахуванням перспектив розширення відносин у Європейському просторі; досліджено державну політику щодо академічної мобільності; охарактеризовано учасників, їх права та діяльність у програмах академічної мобільності.

Ключові слова: академічна мобільність, кредити ЄКТС, внутрішня академічна мобільність, міжнародна академічна мобільність, ступенева академічна мобільність, кредитна академічна мобільність, державне регулювання.

Постановка проблеми. Основна задача сучасності у сфері освіти є підвищення якості завдяки інтернаціоналізації освіти, розвиваючи інтелектуальний, науковий, соціальний, культурний та технологічний потенціал завдяки відносинам в Європейському просторі. Важливим для розуміння сутності академічної мобільності в Україні, її учасників та функціонування є нормативно-правова база. Теоретично значущими для нашого дослідження є напрацювання Д. Свириденко [9], В. Бобрицької [3; 11], законодавство України [6, 7, 8] та міжнародні договори [10].

Аналіз наукових досліджень. Аналіз джерел підтверджує, що вітчизняними науковцями В. Андрущенко, В. Бобрицької, Т. Боголіб, Є. Бойко, В. Буковинський, Н. Верхоглядова, Н. Волкова, А. Дем'ячук, В. Марцинкевич, Я. Нейматова, Д. Свириденко, різною мірою досліджено та розкрито питання академічної мобільності. Тематика нашого наукового пошуку значною мірою доповнює дослідження названих авторів, уможливило усвідомити законодавчі аспекти визначення, імплементації та функціонування програми академічної мобільності. Відзначаючи вагомий внесок науковців, варто наголосити, що у даній сфері серед наукових напрацювань недостатньо розкрито дослідження нормативно-правового аспекту академічної мобільності в Україні, що і вимагає на більш поглиблене вивчення інструментарію.

Мета статті. Виходячи із заявленої проблематики, мета статті полягає у виявленні нормативно-правового аспекту академічної мобільності в Україні. Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення наступних завдань дослідження: проаналізувати ключові поняття проблеми нормативно-правового супроводу процесів академічної мобільності; дослідити нормативно-правовий інструментарій реалізації академічної мобільності в практиці української вищої освіти та виокремити його недоліки та перспективи удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Розпочати виклад матеріалу нашого дослідження варто із аналізу визначень його основних понять. За статтею 1 *Закону України “Про вищу освіту”*, академічна мобільність – це “можливість учасників освітнього процесу навчатися, викладати, стажуватися чи проводити наукову діяльність в іншому закладі вищої освіти (науковій установі) на території України чи поза її межами” [6]. За визначенням Д. Свириденко, академічна мобільність – це “форма освітньої інтернаціоналізації” [9].

Академічній мобільності здобувачів вищої освіти сприяє Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система, далі – ЄКТС, що розглядається як система трансферу і накопичення кредитів з метою надання, визнання, підтвердження кваліфікацій та освітніх компонентів в Європейському просторі вищої освіти. Ця система обліковується у кредитах ЄКТС та ґрунтується на визначенні навчального навантаження здобувача вищої освіти, необхідного для досягнення визначених результатів навчання [6].

Академічна мобільність. За “*Положенням про порядок реалізації права на академічну мобільність*”, далі – *Положення*, академічна мобільність визначається за місцями реалізації права на неї та за поставленою метою: внутрішня академічна мобільність (з вітчизняними учасниками в Україні) та міжнародна академічна мобільність (з вітчизняними та іноземними учасниками в Україні та поза її межами); навчання у закладі вищої освіти, відмінному від постійного місця навчання студента, з метою здобуття ступеня вищої освіти – ступенева мобільність (що підтверджується відповідними документами) та з метою здобуття кредитів та/або відповідних компетентностей, результатів навчання (без здобуття кредитів ЄКТС) – кредитна мобільність (що будуть визнані у закладі постійного місця навчання) [2, 7]. В свою чергу, кредит є універсальним інструментом Perezарухування результатів навчання за різними системами освітнього процесу й обліку успішності та у різних закладах вищої освіти, що стає ефективним засобом підтримання академічної мобільності [4, 11].

Право на участь у програмах академічної мобільності. За статтями 57 та 62 *Закону України “Про вищу освіту”* здобувачі освіти, науково-педагогічні, наукові та педагогічні працівники закладу вищої освіти мають право на академічну мобільність для навчання або професійної діяльності. Поряд з цим, реалізація, забезпечення, визначення цілей та завдань повинні відповідати принципам *Спільної декларації міністрів освіти Європи “Європейський простір у сфері вищої освіти”*, м. Болоньї 19 червня 1999 р. (Болонська декларація) [5, 6, 10].

Державна політика щодо академічної мобільності у сфері освіти. Відповідно *Закону України*, статтям 82, 84 “*Про освіту*” та статті 74 “*Про вищу освіту*” держава створює умови для реалізації вищезазначеного права, розроблення спільних освітніх і наукових програм, залучення іноземців для навчання та викладання. А також, держава сприяє залученню учасників академічної мобільності у програмах двостороннього та багатостороннього міжнародного обміну;

міжнародному співробітництву у сфері освіти шляхом здійснення заходів щодо його розвитку та зміцнення; створенню належних правових та фінансово-економічних умов; співпраці з національними центрами інформації про академічну мобільність та визнання Європейської мережі; популяризації та координації діяльності та створення відповідних інформаційних центрів в Україні та за кордоном; узгодженню Національної рамки кваліфікацій з рамкою кваліфікацій Європейського простору вищої освіти [6, 8].

Учасники академічної мобільності. Вітчизняні та іноземні учасники освітнього процесу, а також заклади освіти (наукові установи), що беруть участь у програмах академічної мобільності, є її учасниками, зокрема: здобувачі вищої освіти – громадяни України та іноземці можуть брати участь у програмі академічної мобільності в рамках договорів про співробітництво між вітчизняними та іноземними закладами вищої освіти (науковими установами). За ними гарантується збереження місця навчання, виплата стипендії та не відраховуються із складу здобувачів на період їх участі у програмі академічної мобільності. Здобувачі вищої освіти (програм внутрішньої мобільності) зараховуються до закладів вищої освіти (наукових установ) як такі, що тимчасово допущені до освітнього процесу і мають такі самі права та обов’язки [7, 1]. Науково-педагогічні, наукові, педагогічні працівники закладів вищої освіти (наукових установ) можуть проваджувати професійну діяльність відповідно до укладеного договору про участь у програмі академічної мобільності. За ними зберігається основне місце роботи до одного року, а оплата праці зберігається на строк до шести місяців за основним місцем роботи, якщо вона не передбачена програмою академічної мобільності.

Іноземні кадри, які залучені до провадження освітньої та наукової діяльності, під час перебування у вітчизняному вищому навчальному закладі (науковій установі) мають усі права та обов’язки його працівників. Умови приїзду провідних іноземних науковців та діячів освіти на запрошення вітчизняних закладів вищої освіти (наукових установ) та їх перебування в Україні можуть визначатися додатковими договорами, укладеними між вітчизняним закладом вищої освіти (науковою установою) та запрошеною особою [7, 1].

Заклади освіти (наукові установи) мають право: укладати договори про співробітництво, встановлювати прями зв’язки із вітчизняними та іноземними закладами освіти, підприємствами, установами, організаціями, науковими установами системи освіти, міжнародними підприємствами, фондами тощо; провадити зовнішньоекономічну діяльність відповідно до законодавства на основі договорів, укладених ними з іноземними юридичними, фізичними особами, мати власний валютний рахунок, провадити спільну діяльність, у тому числі шляхом створення спільних підприємств (установ); брати участь у реалізації міжнародних проєктів і програм; провадження зовнішньоекономічної діяльності для власного забезпечення згідно із законодавством [8].

Навчання, дослідження, стажування та викладання. Програми академічної мобільності передбачають отримання документа про вищу освіту як від одного

закладу освіти (наукової установи), а також спільного або подвійного. У вітчизняних закладах вищої освіти існують такі форми академічної мобільності здобувачів освіти (молодший бакалавр, бакалавр, магістр та доктор філософії): навчання, мовне або наукове стажування. З іншого боку, для здобувачів наукового ступеня доктора наук, науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників та інших учасників освітнього процесу, є: участь у спільних проєктах; викладання; наукове дослідження; наукове стажування; підвищення кваліфікації [7].

Висновки. Ключовими аспектами, довкола яких відбувається нормативно-правове регулювання академічної мобільності, є питання надання права на участь у її програмах усім вітчизняним та іноземним учасникам освітнього процесу; виконання державою відповідних умов (міжнародне співробітництво, правова та фінансово-економічна підтримка) та створення дієвого інструментарію для інтернаціоналізації українських закладів вищої освіти (наукових установ); чітке розуміння та імплементації всіх видів і форм академічної мобільності усіма учасниками освітнього процесу; закріплення принципу презарахування отриманих кредитів ЄКТС; збереження місця навчання та стипендії для студентів, а також місця роботи для працівників.

Отже, виконання ключових аспектів сприятиме: створенню рівномірної участі студентів, практикантів, дослідників і викладачів у програмах академічної мобільності; входженню вітчизняних закладів вищої освіти до європейського простору як гідних і рівноправних членів. Однак, слід розвиватися не тільки на рівні європейської спільноти, а і на інших просторах світу з метою повного досягнення інтернаціоналізації освіти. Подальші дослідження будуть спрямовані на вивчення Європейської освітньої політики у сфері академічної мобільності та механізмів державного регулювання.

Джерела:

1. Академічна мобільність. Міністерство освіти і науки України : веб-сайт. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/osvita-za-kordonom/akademichna-mobilnist> (дата звернення: 22.04.2020).
2. Антонов А. В. Державне регулювання процесу активізації академічної мобільності. Технології та механізми державного управління. С. 50–60. URL: <https://nuczu.edu.ua/sciencerepository/PublicAdministration/vol3/010.pdf> (дата звернення: 22.04.2020).
3. Бобрицька В. І. Аксиологічний дискурс ідеї педагогічної освіти в контексті запитів об'єднаної Європи. *Освітня політика : філософія, методологія, практика* / за ред. Є. М. Суліми, В. П. Андрущенко: Мін-во освіти і науки України, НПУ імені М. П. Драгоманова. Тематичний випуск : збірник наукових статей. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. С. 156-160.
4. Європейський простір у сфері вищої освіти : Спільна декларація міністрів освіти Європи від 19 чер. 1999 р. № 994_525 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_525 (дата звернення: 22.04.2020).
5. Освітня політика. Філософія, теорія, практика : монографія. / В. П. Андрущенко та ін. Київ, 2015. 484 с.
6. Про вищу освіту : Закон України від 01 липня 2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 22.04.2020).
7. Про затвердження Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність : Постанова Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2015 р. № 579-2015п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 22.04.2020).

8. Про освіту: Закон України від 09 вересня 2017 р. № 2145-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 22.04.2020).

9. Свириденко Д. Б. Академічна мобільність в дискурсі глобалізації вищої освіти. *Філософські обрії*. 2013. № 29. С. 183–190.

10. Sorbonne Joint Declaration (25 May 1998). URL: <http://anacip.md/index.php/en/legislation/international/higher-education/send/29-ministerial-communications/41-eng-sorbonne-joint-declaration-may-1998> (дата звернення: 22.04.2020).

11. Valentyna Bobrytska. Innovation in the Educational policy of Ukraine in the development of academic mobility. *Innovations in education* : monograph. 2014. Viena. P. 16-27.

Abstract. The article outlines the legal basis for pursuing academic mobility in Ukraine, taking into account the prospects of expanding relations in the European Space; researched the state policy on academic mobility; participants are described, their rights and activities in academic mobility programs.

Key words: academic mobility, ECTS credits, internal academic mobility, international academic mobility, degree academic mobility, credit academic mobility, government regulation.

* * *

Заїчко В. В.,
студентка групи 1МОПд факультету менеджменту освіти
та науки Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова, магістерська програма
“Освітня політика”, (м. Київ, Україна)

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ України

Проаналізовано особливості законодавчого забезпечення мовної політики для іноземних студентів у закладах вищої освіти України. З'ясовано, що питання мовної політики для іноземних студентів не достатньо розроблено на законодавчому рівні. Констатовано відсутність норм у законах “Про освіту” та “Про вищу освіту”, які б регламентували мовне питання для іноземних студентів. Показано суперечливий характер проєкту “Концепції мовної освіти іноземців у вищих навчальних закладах України”.

Ключові слова: державна освітня політика, мовна політика, іноземні студенти.

Актуальність проблеми. Інтеграція української освіти інтенсифікувалась після приєднання України до Болонського процесу у травні 2005 року, що дало додатковий поштовх до зростання кількості іноземних студентів у закладах вищої освіти. У Болонській декларації (1999) наголошено на необхідності посилення конкурентоспроможності європейських університетів у світі на підставі збереження європейських культурних цінностей. Особлива увага приділена визнанню навчальних досягнень, здобутих студентами в інших країнах. При цьому наголошується на важливості посилення тенденції до академічної мобільності студентів [10].

За офіційними даними, на сьогодні іноземні громадяни можуть здобувати освіту більш ніж 240 закладах вищої освіти в Україні, навчаючись на різних освітніх програмах [5]. Ми висуваємо наступну тезу – необхідне послідовне провадження мовної політики, яка б мала законодавчий рівень для того, щоб освіта іноземних студентів була якісною та давала можливість застосування диплому українського зразка не лише в Україні, а й за кордоном, необхідне провадження послідовної мовної політики. Потрібні розробка та прийняття низки доповнень до законодавчих та нормативно-правових актів. Оскільки, ті які існують недостатньо і неефективно регулюють цю

сферу, адже їх недостатня кількість, вони є застарілими і суперечливими.

Аналіз наукових досліджень. Питання мовної підготовки іноземних студентів досліджується здебільшого з позиції педагогічної науки. Так, Н. Ушакова та О. Гростинська розглядають концептуальні засади вивчення української мови студентами-іноземцями [11]. Н. Моргунова пропонує використовувати мовне портфоліо як інструмент самооцінки досягнень студентів у процесі навчання української мови як іноземної [12]. Л. Даниленко та Д. Рамазанова аналізують шляхи мотивації іноземних студентів до вивчення української мови в російськомовному середовищі [13].

Проте з позиції освітньої політики законодавче забезпечення мовного питання для студентів-іноземців у вітчизняній літературі практично не розглядається.

Мета статті – проаналізувати особливості законодавчого забезпечення та нормативно-правового впровадження мовної політики для іноземних студентів у закладах вищої освіти України.

Виклад основного матеріалу. За даними Українського державного центру міжнародної освіти, основними країнами звідки в Україну приїждять на навчання студенти є Індія (19,78%), Марокко (9,77%), Азербайджан (8,24%), Туркменістан (6,6 %), Нігерія (4,70%), Єгипет (4,51%), Туреччина (4,30%), Китай (3,60%), Ізраїль (3,25%), Грузія (3,17%) та інші 32,02% [8]. Наразі основними мовами навчання у ЗВО України є українська, російська, англійська [5].

Щоб зрозуміти умови та шляхи удосконалення освітньої політики щодо іноземних студентів доцільно проаналізувати законодавче забезпечення мовної політики для іноземних студентів.

Розпочнемо із аналізу Закону України “Про освіту”. Так, згідно з п. 7 ст. 3 цього Закону: “Іноземці та особи без громадянства здобувають освіту в Україні відповідно до законодавства та/або міжнародних договорів України” [4]. Це формулювання є доволі загальним і не дає відповіді, якою мовою мають навчатися іноземці.

Згідно з пп. 3-4. ст. 7 Закону України “Про освіту”: “Особам, які належать до корінних народів, національних меншин України, іноземцям та особам без громадянства створюються належні умови для вивчення державної мови. Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування, насамперед англійської мови, в державних і комунальних закладах освіти. У закладах освіти відповідно до освітньої програми можуть викладатися одна або декілька дисциплін двома чи більше мовами – державною мовою, англійською мовою, іншими офіційними мовами Європейського Союзу” [4]. У цьому випадку бачимо що законодавець віддає перевагу поряд з державною також англійській та іншим офіційними мовами ЄС. Наразі це 24 мови: болгарська, хорватська, чеська, датська, голландська, англійська, естонська, фінська, французька, німецька, грецька, угорська, ірландська, італійська, латвійська, литовська, мальтійська, польська, португальська, румунська, словацька, словенська, іспанська, шведська [1]. Це не створює ясності у впровадженні мовної політики, особливо зважаючи на те, що (як ми вказували

вище) основними країнами звідки до України приїждять на навчання є зовсім не країни ЄС.

Загалом, аналіз Закону України “Про освіту” показує, що існують окремі статті про інклюзивне навчання, спеціалізовану освіту, про освіту осіб з особливими освітніми потребами та інші. Але немає ні окремої статті, ні іншої згадки про мовну політику для іноземних студентів, що створює правовий вакуум у регулюванні цього важливого питання.

Основним підзаконним документом, яким керуються ЗВО України при зарахуванні і організації навчання іноземних студентів є Наказ МОН України “Деякі питання організації набору та навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства” від 01.11.2013 № 1541, за підписом міністра Д. В. Табачника [7]. У пункті 12 цього Наказу йдеться про те, що “якщо іноземці, які навчатимуться за міжнародними договорами та державними програмами, потребують мовної підготовки для здобуття відповідного ступеня вищої/післядипломної освіти, вони зараховуються на підготовчі факультети, відділення (підрозділи) навчальних закладів відповідно до листів-направлень МОН. Навчання на підготовчому факультеті, відділенні (підрозділі) здійснюється за договором, укладеним іноземцем з навчальним закладом” [7]. При цьому немає чіткого пояснення як має здійснюватися мовна підготовка іноземних студентів. Часто на практиці після закінчення підготовчих курсів студенти мають дуже низький рівень мовної підготовки. Відсутній зовнішній контроль за тим як відбувається навчання абітурієнтів на підготовчих курсах, а ЗВО не зацікавлені втрачати жодного потенційного іноземного студента. Тому доцільно розписати чіткі й поетапні вимоги до мовної підготовки студентів. Загалом, цей документ повноцінно не висвічує питання мовної політики для іноземних студентів.

Якщо мовна підготовка для іноземних студентів була організована на відповідному рівні, то іноземні студенти могли б навчатися не лише за денною (очною) та заочною формами навчання, як прописано в Наказі, але й за дистанційною, мережевою, індивідуальною та дуальною формами здобуття освіти, як це можуть робити громадяни України. Остання норма може розглядатися як дискримінаційна по відношенню до іноземних студентів. Адже відповідно до ст. 9 Закону України “Про освіту”: “основними формами здобуття освіти є: інституційна (очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева); індивідуальна (екстернатна, сімейна (домашня), педагогічний патронаж, на робочому місці (на виробництві); дуальна” [4]. Проте іноземні студенти відповідно до п. 3 “Порядку організації набору та навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства” (наказ 2013 року) обмежені очною (денною) та заочною формами навчання [7].

Одним із документів, які були окремо присвячені темі мовної політики для іноземних студентів був проєкт “Концепції мовної освіти іноземців у вищих навчальних закладах України” розроблений ще у 2012 році [6]. Документ цікавий як за своєю структурою, так і за змістом, оскільки у ньому комплексно висвітлюються мета та завдання мовної освіти іноземців у ЗВО України, структура мовної освіти іноземців у ЗВО України, європейська система

тестування, рівні мовної підготовки іноземців у ЗВО України, принципи мовної освіти іноземців, зміст мовної освіти іноземців, умови реалізації концепції мовної освіти іноземців у ЗВО України [6]. Однак, аналіз проєкту виявив суперечливий характер цього документа. З одного боку, позитивними моментами є, наприклад, те, що планувалося запровадити загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти та встановити мінімальне володіння студентами іноземними мовами навчання на рівні В1. А з іншого боку – документ має виражено антиукраїнський та неконституційний характер, оскільки ставить російську мову вище за державну. Цей проєкт був опублікований на сайті МОН України в розділі “Громадське обговорення”, однак після подій Революції Гідності не був прийнятий та реалізований, а іншого проєкту немає і досі.

Висновки. Аналіз законодавчої та нормативно-правової бази виявив, що питанням мовної політики щодо іноземних студентів практично не приділяється увага. Констатовано відсутність окремих норм, які б стосувалися мовної підготовки іноземних студентів у Законах України “Про освіту” та “Про вищу освіту”. Щодо підзаконних актів, то чинний на сьогодні наказ, який регулює питання організації набору та навчання іноземців, датований 2013 роком, не відповідає сучасним тенденціям інтернаціоналізації освіти, адже є суперечливим в багатьох питаннях. У Наказі йдеться про створення підготовчих курсів для мовної підготовки іноземних громадян. При цьому на практиці часто курси не є достатньо ефективними, адже не ведеться контроль за наданням освітніх послуг для іноземних студентів і подекуди після закінчення курсів студенти не мають достатнього рівня мовної підготовки. Аналіз проєкту “Концепції мовної освіти іноземців у вищих навчальних закладах України”, який був розроблений у 2012 році, також виявив його суперечливий характер, оскільки фактично легалізував використання в навчальному процесі російської мови у ЗВО для іноземних студентів.

Перспективи подальшого дослідження та удосконалення законодавчого (нормативно-правового) забезпечення мовної політики для іноземних студентів у закладах вищої освіти України полягають, насамперед, у оновленні наказів МОН України та внесенні змін до Законів України “Про освіту” та “Про вищу освіту”, в яких слід передбачити окремі норми, які б регулювали навчання іноземців в Україні загалом, та мовну політику щодо них, зокрема.

Джерела:

1. EU languages, https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-languages_en
2. Закон України “Про вищу освіту”, 2014, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
3. Закон України “Про забезпечення української мови як державної”, 2019, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19>
4. Закон України “Про освіту”, 2017, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
5. Іноземним студентам. Розділ офіційного сайту МОН України, <https://mon.gov.ua/ua/tag/inozemnim-studentam>
6. Концепція мовної освіти іноземців у вищих навчальних закладах України”, 2012, <http://old.mon.gov.ua/img/zstored/files/2012-conz-zak.doc>
7. Наказ МОН України “Деякі питання організації набору та навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства” від

01.11.2013 № 1541, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2004-13/paran21>
8. Український державний центр міжнародної освіти. Офіційний сайт. <https://studyinukraine.gov.ua/>

9. Постанова Кабінету Міністрів України “Питання здобуття вищої освіти деякими категоріями осіб” від 12 вересня 2018 р. № 729, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/729-2018-p>

10. The Bologna Declaration of 19 June 1999, www.bologna-bergen2005.no/Docs/00Main_doc/990719BOLOGNA_DECLARATION.PDF

11. Ушакова Н., Тростинська О. Вивчення української мови студентами-іноземцями: концептуальні засади. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2014. № 9. С. 12-21.

12. Моргунова Н. С. Мовне портфоліо як інструмент самооцінки досягнень студентів у процесі навчання української мови як іноземної. *Педагогіка та психологія*. 2015. № 51. С. 66-75.

13. Даниленко Л. В., Рамазанова Д. Г. Як мотивувати іноземних студентів до вивчення української мови в російськомовному середовищі (на прикладі роботи з індійськими студентами). *Молодий вчений*. 2019. № 6.1 (70.1), С. 13-16.

Abstract. The peculiarities of legislative support of language policy for foreign students in higher education institutions of Ukraine are analyzed. It has been established that the language policy for foreign students is not sufficiently developed at the legislative level. There were no rules in the Laws on Education and Higher Education that would regulate the language issue for foreign students. The contradictory nature of the project “Concepts of Language Education of Foreigners in Higher Educational Institutions of Ukraine” is shown.

Key words: state education policy, language policy, foreign students.

* * *

Зосімчук О. С.,

випускниця факультету менеджменту освіти та науки
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова 2019 року, магістерська
програма “Освітня політика”, (м. Київ, Україна)

ІННОВАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ДОСЯГНЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ В ОСВІТІ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано нормативно-правове регулювання механізму стандартизації освіти в Україні, розроблено модель інноваційного механізму досягнення європейських освітніх стандартів в Україні, надано рекомендації щодо впровадження розробленої моделі інноваційного механізму європейської стандартизації національної освіти.

Ключові слова: інноваційний механізм, стандартизація, європейські стандарти освіти.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Дане дослідження набирає актуального наукового значення під впливом того фактору, що традиційна освіта як система отримання знань відстає від реальних потреб сучасного суспільства. Сьогодні потрібна освіта, що постійно оновлюється – знаннями, технологіями, засобами навчання, організаційними та управлінськими підходами. Саме таку освіту прийнято називати “інноваційною”.

Аналіз наукових досліджень. Проблеми інноватики освітнього процесу розглядалися такими вченими, як: В. Г. Кремень, І. А. Зязюн, С. А. Бараннікова, В. І. Загвязинский, М. В. Кларін, В. Я. Ляудіс, І. П. Підласий, Л. С. Подимова, С. Д. Поляков та ін.

Основу сучасних досліджень з питань державної політики у сфері освіти складають праці В. П. Андрушенка, В. М. Вашкевича Р. М. Вернидуба, В. Л. Савельєва та ін. Особливо значимими в сфері аналізу та удосконалення надання освітніх послуг є напрацювання В. І. Бобрицької [1, 2, 3, 4, 5, 6].

Виокремлення аспектів проблеми, які ще недостатньо вивчені. Більшість вітчизняних вчених

апелюють до питання недостатньо сильної науково-методологічної бази розробки та впровадження освітніх стандартів, що недостатньо прислухаються до кращого світового досвіду, а також звертають увагу на питання практичного застосування окремих теоретично досконалих доктрин, що сприяють негативним тенденціям інноваційного механізму досягнення європейських стандартів української освіти.

Мета статті полягає в аналізі наявного механізму стандартизації та розбудови моделі інноваційного механізму досягнення європейських освітніх стандартів в Україні.

Основними завданнями виступають: аналіз нормативно-правового регулювання механізму стандартизації освіти в Україні та визначити пріоритетних напрямів його імплементації у вітчизняній практиці, розробка та обґрунтування моделі інноваційного механізму досягнення європейських освітніх стандартів в Україні та надання рекомендацій щодо її запровадження на практиці.

Виклад основного матеріалу. У процесі модернізації освітньої сфери України вже здійснені перші кроки до вдосконалення нормативно-правового регулювання забезпечення освітньої якості, серед яких прийняття Закону України “Про вищу освіту” [7], Закону України “Про освіту” [8], Закону України “Про повну загальну середню освіту” [9]. Однак, на сьогодні існує нагальна потреба подальшого оновлення і вдосконалення нормативно-правових актів згідно з новоприйнятими законами.

Окрім вище згаданих освітніх нормативних документів, окремі положення, які окреслюють шляхи забезпечення якості ВО подані у ЗУ “Про доступ до публічної інформації”, ЗУ “Про захист персональних даних”, ЗУ “Про ліцензування видів господарської діяльності”. Основною складовою нормативної бази реформування освіти сучасної України є Конституція України, Державна національна програма “Освіта” (“країна XXI століття”), Національна доктрина розвитку освіти.

Документом, окреслюючим концептуальні засади розвитку освіти є “Національна стратегія розвитку освіти України на 2012–2021 рр.” [10]. Ключовим завданням документу є оновлення нормативно-правової бази освітньої системи, що встановлює правові, організаційні та фінансові основи інноваційного розвитку системи освіти.

Проведений аналіз освітнього нормативно-правового забезпечення дає змогу зробити висновок, що правові основи регулювання механізму стандартизації освіти в Україні закладені у чинних законах, указах Президента України, нормативно-правових актах Кабінету Міністрів України, наказах Міністерства освіти і науки України.

Доведено, що наявна нормативно-правова база вимагає вдосконалення, зокрема механізмів досягнення вимог освітніх стандартів. Оновлення законодавчої бази регулювання якості освіти забезпечить: належну діяльність та якісний підхід до надання освітніх послуг; відмінну підготовку компетентних, висококваліфікованих фахівців, з необхідними знаннями та професійними навичками, що підвищить їх затребуваність на ринку праці.

Пріоритетним напрямом державної політики щодо розвитку національної системи освіти є впровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій. Інноваційна освіта ставить орієнтиром не передавання знань, які невпинно оновлюються, а оволодіння базовими компетенціями, що надасть змогу, за необхідності, самостійно здобувати знання.

Поступове впровадження інноваційних стандартів освіти має вагомe значення для досягнення високої якості всіх складових навчального процесу, поєднання навчальної та наукової роботи, налагодження взаємовідносин між закладами освіти та роботодавцями і, врешті, розширення міжнародних контактів.

Прослідковується, що в Україні реалізація стандартів освіти є дещо проблемною. На основі опрацювання наукових досліджень розроблено модель інноваційного механізму досягнення європейських освітніх стандартів в Україні (див. рис.).

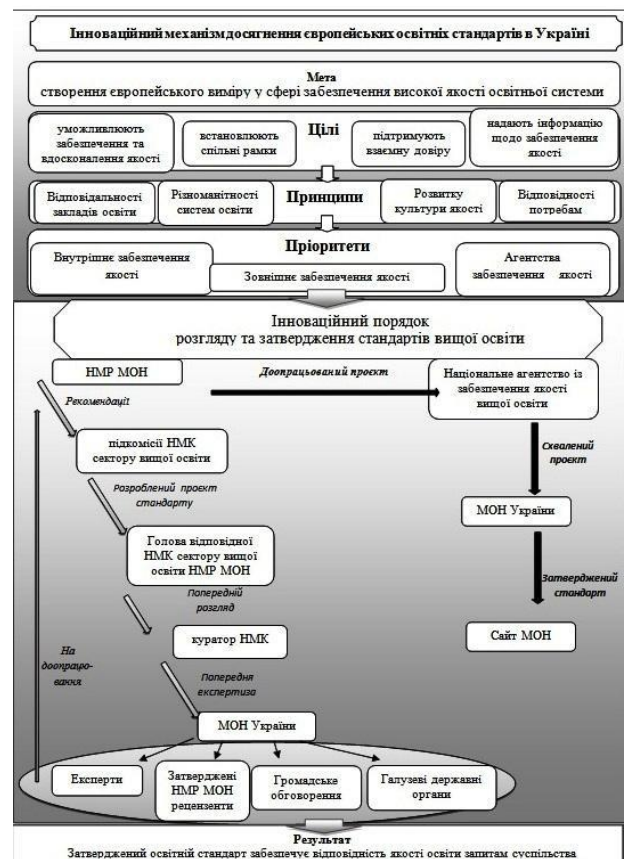

Рис. Модель інноваційного механізму досягнення європейських освітніх стандартів в Україні

Розроблена модель інноваційного механізму досягнення європейських освітніх стандартів в Україні засвідчує, що інноваційність освіти передбачає зміну принципів і механізмів управління нею, скорочення рівнів управління, децентралізацію, підвищення дисципліни суб'єктів управлінських відносин, розширення соціальної бази. Для налагодження державно-суспільного управління оновленим механізмом освітньої стандартизації необхідно дотримуватись не лише взаємних інтересів суб'єктів, а й взаємних зобов'язань та відповідальності.

Вищезазначене дозволяє дійти **висновку**, що за сьгоднішніх умов потрібно вдумливо реформувати сферу освіти, спрямовуючись на трансформацію її функціонального призначення за подальшої глобалізації світової економіки та підвищення викликів інноваційного розвитку. Зокрема варто забезпечити наступне поєднання освіти, науки та бізнесу, адже це ключова умова високої конкурентоздатності навчальних закладів.

Перспективою подальших досліджень виступає розроблення окремих рекомендацій щодо досягнення європейських освітніх стандартів в системі вищої освіти України на основі здійснення порівняльного аналізу інноваційності стандартів України та країн зарубіжжя.

Джерела:

1. Бобрицька В. І. (2014). Вища освіта в умовах конкуренції на ринку освітніх послуг: порівняльний аналіз досвіду України та Швеції. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання і виховання*, (24). С. 15-22.
2. Бобрицька В. І. (2014). Освітня політика Швейцарії у сфері інформатизації освіти: уроки для України. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання і виховання*, (25). С. 10-17.
3. Бобрицька В. І. (2016). Сучасна вища освіта в умовах конкуренції на ринку освітніх послуг: порівняльний аналіз досвіду країн Чорноморського регіону. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія* : зб. наук. пр. Київ : НАУдрук, 1(8). С. 17-22.
4. Бобрицька В. І. (2015). Сучасні дослідження проблем маркетингу освітніх послуг. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання* : збірник наукових праць. (27). С. 21-25.
5. Бобрицька В. І., Процька С. М. (2013). Організаційно-педагогічні умови застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі професійної підготовки студентів гуманітарних спеціальностей. *Вісник Житомирського університету*. С. 34-37.
6. Бобрицька В. І. (2015). Система освіти як об'єкт моніторингу. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання і виховання*. Вип. 27. С. 19-34.
7. Закон України "Про вищу освіту" від 01.07.2014 № 1556-VII. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua>
8. Закон України "Про освіту" № 2145-19 від 05.09.2017 р. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua>
9. Закон України "Про повну загальну середню освіту" (2020 рік). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
10. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, ухвалено 25 червня 2013 року Указом Президента України. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua>

Abstract. The article analyzes the legal regulation of the mechanism of standardization of education in Ukraine, develops a model of an innovative mechanism for achieving European educational standards in Ukraine, provides recommendations for the implementation of the developed model of an innovative mechanism for European standardization of national education.

Key words: innovative mechanism, standardization, European standards of education.

* * *

Бобрицька В. І., професор кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики факультету менеджменту освіти та науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, доктор педагогічних наук, професор, (м. Київ, Україна)

Качуренко О. О., студентка 12 групи заочної форми навчання факультету педагогіки і психології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Спеціальність "Початкова освіта" (м. Київ, Україна)

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ "CASE-STUDY" У ЗАРУБІЖНОМУ ДОСВІДІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

У статті обгрунтовано, що урахування зарубіжного досвіду у застосуванні технології "case-study" створює студентам педагогічних закладів вищої освіти України можливість для набуття актуальної й професійно значущої інформації щодо форм, методів, прийомів, засобів координації освітніх впливів на учнів під час роботи з кейс-матеріалами у початковій школі.

Ключові слова: технологія "case-study", заклади вищої освіти Великої Британії, майбутній учитель початкової школи

Постановка й обгрунтування актуальності проблеми. Сучасна концепція розвитку початкової освіти в Україні втілює ідею її реформування відповідно до європейських та світових освітніх стандартів. Нова Українська школа має формувати в учнів уміння критично мислити, не боятися висловлювати свою думку, бути відповідальним громадянином [5]. Успішність реформаційних кроків, на нашу думку, буде забезпечуватися за умови творчого урахування досвіду зарубіжних країн з питань застосування сучасних технологій у процесі підготовки учителя початкових класів.

Аналіз наукових джерел [3; 4; 11] дав змогу з'ясувати, що уваги заслуговує вивчення й упровадження у практиці діяльності вітчизняних педагогічних закладів вищої освіти (ЗВО) досвіду Великої Британії у застосуванні технології "case-study" в означеному контексті.

Аналіз наукових досліджень. Передусім зазначимо, що технологія "case-study", розроблена англійськими науковцями Ф. Едейем, К. Ейтсом та М. Шевером [2; 9; 10], набула визнання у не лише в освітньому процесі ЗВО країн світу, але й стала предметом досліджень вітчизняних (В. Бобрицької [1; 2; 3; 4], С. Ковальової [4], Ю. Сурміна [8] та інших) та зарубіжних (М. Abercrombie [9], J. Ersine A., M. Leenders R [10] та інших) науковців. Проте, висвітлення досвіду зарубіжних ЗВО, зокрема Великої Британії, в контексті виокремлення актуальних ідей для підготовки учителя початкових класів в Україні не стали предметом пильного наукового інтересу дослідників.

Метою дослідження є аналіз зарубіжного досвіду, зокрема Великої Британії, щодо застосування технології "case-study" у педагогічних ЗВО. Важливість досягнення мети обумовлено пошуком ефективних технологій, які б можна було б застосувати у процесі підготовки майбутнього вчителя початкової школи в Україні.

Виклад основного матеріалу. Передусім зазначимо, що термін "case-study") перекладається з англійської мови як вивчення випадку.

Розповсюдженням є розуміння цього поняття як опису ситуації, яка реально існувала [8, с. 19].

У нашому дослідженні будемо керуватися умовиводом С. Ковальової, яка вважає сутністю технології “case-study” її проблемно-пошуковий характер. На думку вченої ця технологія базується на конкретних прикладах чи ситуаціях і дає змогу застосовувати теоретичні знання для вирішення практичних завдань. Кейс представляє собою реальну ситуацію, яка може виникнути у певній галузі діяльності, зокрема педагогічній, і над якою викладачу і студентам необхідно працювати спільно, щоб знайти обґрунтоване рішення [4, с. 10].

Слід зазначити, що у ЗВО Великої Британії, які спеціалізуються на професійній підготовці вчителя, створено банки типових педагогічних задач, розв’язання яких на основі кейсу сприяють набуттю нового досвіду студента у професійно-педагогічній діяльності, накопиченню професійно значущих компетентностей [9; 10]. У країні широко відомими є дві моделі застосування технології “case-study”: модель М. Мюнтера та модель Дж. Ерскіна та М. Ліндерса [10]. Стисло їх схарактеризуємо.

Модель М. Мюнтера передбачає процес роботи над створенням кейсу на чотирьох рівнях: перший – надання вказівки, яка втілює ідею майбутнього кейсу; другий – нарис, який дає відповіді на запитання: “Яку інформацію повинен включати кейс-матеріал?”, “Яким має бути обсяг майбутнього кейсу?”, “З чого слід розпочинати і як закінчити упорядкування кейс-матеріалу?”; третій – редагування, що розкриває відповідь на запитання: “Чи вірною є інформація у кейсі?”, “Чи допомагає розв’язання проблеми (завдання), що є у кейсі, набуттю необхідної компетенції?”; четвертий – передбачає остаточне редагування тексту кейса [10].

Основними настановами щодо застосування 4-х рівневої моделі М. Мюнтера є такі: 1) секрет успіху майбутнього кейсу у його простоті; 2) вживання зрозумілих і простих слів, речень допомагають уникнути, по-перше, неоднозначності тлумачення представленої інформації, і, по-друге, алогічності його викладу. Учений переконаний, що першочерговим завданням у створенні кейсу є спрощення складних фраз, а не ускладнення простих. Тому сучасна практика написання кейсів має стійку тенденцію до скорочення обсягу інформаційних блоків.

Друга модель, запропонована Дж. Ерскіном і М. Ліндерсом [10], на нашу думку, є ґрунтовнішою, оскільки детальніше презентує всі етапи роботи над створенням кейсу. Автори цієї моделі виокремлюють п’ять етапів означеного процесу: етап 1-й – пошук початкових умов, етап 2-й – встановлення першого контакту, етап 3-й – збір інформації, етап 4-й – процес складання кейсу, етап 5-й – прийняття рішення щодо друку.

Порівняння моделей застосування технології “case-study” у процесі підготовки вчителя у ЗВО Великої Британії (модель М. Мюнтера та модель М. Ліндерса і Дж. Ерскіна) свідчить, що спільним у них є дотримання вимоги щодо повноти реальності подій, що подаються. Це є головною умовою, яка забезпечує успіх засвоєння кейс-матеріалу. Тому у процесі застосування цих

моделей у педагогічних ЗВО України доцільно враховувати те, що під час створення кейсу потрібно використовувати якомога більше цитат з текстів; надавати посилання на джерело інформації; включати численні фактичні дані (цифри, дати, імена, історичні назви тощо); дотримуватися хронології подій під час опису проблемної ситуації.

Для досягнення мети дослідження доцільно стисло охарактеризувати технології навчання у співпраці на основі кейсів, які у ЗВО Великої Британії є досить затребуваними. Це, передусім, навчання у команді (StudentTeamLearning, STL), навчання у співпраці (CooperativeLearning, CL), технологія “Навчаємося разом” (LearningTogether, Lt), дослідницька робота студентів у групах [2, с. 14]. Оскільки однією з головних особливостей роботи з “case-study” є їх широкий міждисциплінарний характер, майбутньому вчителю початкової школи слід комплексно осмислити ситуацію, яку подано у кейсі, виявити проблему і питання, що потребують рішення. Таким чином, забезпечується розвиток самостійності й ініціативності, вміння орієнтуватися у широкому колі питань, пов’язаних з різними аспектами майбутньої професійної діяльності.

Слід додати, що навчання у співпраці у педагогіці Великої Британії розглядається як найуспішніша альтернатива традиційним методам, оскільки воно найповніше втілює ідеї суб’єкт-суб’єктної взаємодії. Окрім цього, важливим є ефект соціалізації, формування комунікативних умінь у студентів, адже головна ідея навчання у співпраці – вчитися разом, а не щось виконувати разом. Так, особливо ефективною у випадках, коли необхідно швидко віднайти способи розв’язання певної проблеми, є групова взаємодія на основі кейсу – “велике коло”. Кожна група (коло) отримує кейс із описом ситуації, сформульованими завданнями, вирішити які потрібно протягом 10 хвилин. Проте висувається вимога: не вся група спільно вирішує проблему, а кожний учасник кола намагається вирішити її індивідуально. Для цього кожен учасник діє записує пропозиції, які група вислуховує і визначається шляхом голосування щодо кожного пункту кейса: чи варто включити цей пункт до загального рішення проблеми чи ні?

У роботах англійських науковців [9; 10], зазначається, що саме співпраця, а не змагання є в основі навчання у групі. Слід пам’ятати, що важливим є дотримання умови: ті, хто працюють з кейсом, самі мають прагнути отримати навчальну інформацію.

Висновок. Викладене дає підстави для здійснення деяких теоретичних узагальнень.

1. Урахування зарубіжного досвіду у застосуванні технології “case-study”, зокрема Великої Британії, створює можливість у процесі вивчення методик навчання у початковій школі для надання студентам педагогічних ЗВО України актуальної й професійно значущої інформації щодо форм, методів, прийомів, засобів координації освітніх впливів на учнів під час роботи з кейс-матеріалами.

2. Провідні ідеї, які притаманні різним варіаціям роботи з кейс-матеріалом, – спільність мети і завдань, індивідуальна відповідальність і рівні можливості для досягнення успіху є концептуально прийнятними у

вітчизняній практиці професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі початкової освіти. Окрім того, застосування технології “case-study” створює підґрунтя для набуття важливих компетентностей майбутніми учителями початкової школи, що уможливить успішну реалізацію завдань Нової української школи – самостійне навчання учнів на основі колективних зусиль, набуття умінь приймати рішення тощо.

Перспективними розвідками авторів є обґрунтування науково-методичних підходів до розроблення уроків у початковій школі із застосуванням технології “case-study” з метою створення практичного підґрунтя для їх апробації студентами під час виробничої науково-педагогічної практики на факультеті педагогіки і психології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, а потім – у професійній діяльності вчителів початкових класів.

Джерела:

1. Бобрицька В. І. Кейс-метод: актуалізація досвіду Великобританії в умовах сучасної університетської освіти в Україні. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2012. Випуск 1-2, с. 118-122.
2. Бобрицька В. І. Педагогічні умови застосування технології “case-study” у вищих навчальних закладах Великої Британії. *Вісник ЧНУ. Серія “Педагогічні науки”*. 2012. № 15 (228). С. 11-16.
3. Бобрицька В. І. Професійна підготовка майбутнього вчителя в реаліях процесу реформування вищої освіти. *Наук. записки: НПУ ім. М. П. Драгоманова*. 2005. № 59. С. 14–24.
4. Бобрицька В. І. Моніторинг якості освіти як чинник формування ефективної державної кадрової політики України з підготовки працівників для системи вищої освіти. *Теорія і практика навчання і виховання*. Серія 17. 2015. Вип. 26. С. 41-49.
5. Використання кейс-методу на уроках у початковій школі. Веб-сайт “Всеосвіта”. URL: <https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-kejs-metodu-na-urokah-v-pocatkovij-skoli-11180.html>
6. Ковальова С. М. Кейс-метод у системі професійної підготовки майбутніх учителів у Великій Британії : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. держ. ун-т ім. Івана Франка. Житомир, 2012. 21 с.
7. Нова українська школа. Офіційний веб-сайт МОН України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
8. Сурмін Ю. П. Кейс-метод: становлення та розвиток в Україні. *Вісник НАРП*. № 2. 2015. С. 19-28.
9. Abercrombie M. L. J. *Aims and Techniques of Group Teaching*. Lnd. : SRHE, 1971. 96 p.
10. Ersine J. A., Leenders M. R. *Case Research : The Case Writing Process*. Ontario: School of Business Administration the University of Western Ontario, 1989. 156 p.
11. Bobrytska V. *Axiological Azimuths of the Global Educational Policy*. *Proceedings of the National Aviation University*, Том 67, № 3, 2016. С. 89-97.

Abstract. In the article it is substantiated that foreign experience in the usage of technology “case-study” provides the possibility for students of pedagogical higher education institutions of Ukraine to acquire relevant and professional information on forms, methods, techniques and means of coordinating educational effects on pupils during the case-study work in primary school.

Key words: “case-study” technology, UK higher education institutions, future primary school tutor.

* * *

Бобрицька В. І., професор кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики факультету менеджменту освіти та науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, доктор педагогічних наук, професор, (м. Київ, Україна)

Лисоконь І. О., студент групи 1МОПЗ факультету менеджменту освіти та науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, ОПП “Освітня політика” (м. Київ, Україна)

УПРОВАДЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОГРАМ РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВИТИ ЯК ПРІОРИТЕТ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

У статті обґрунтовано доцільність упровадження інвестиційних програм розвитку закладів вищої освіти в Україні як пріоритету в освітній політиці країни; з'ясовано, що залучення інвестицій у вищу школу сприяє підвищенню конкурентоспроможності освітніх закладів, створює позитивний вплив на їх освітню діяльність, науково-дослідницьку роботу, мотивує професорсько-викладацький колектив до створення й реалізації нових проєктів розвитку закладів вищої освіти; схарактеризовано досвід Криворізького державного педагогічного університету щодо реалізації інвестиційного проєкту “Пілотна ініціатива інфраструктурної та програмної модернізації діяльності Центру сприяння працевлаштування студентів та випускників університетів” в рамках державно-приватного партнерства.

Ключові слова: державна інвестиційна політика, державна освітня політика, інвестиційна діяльність, освітня політика.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Упровадження інвестиційних програм розвитку закладів вищої освіти (ЗВО) в Україні є пріоритетом галузі вищої освіти, оскільки вони уможливають підвищення якості освітніх послуг, створення більш високого рівня освіченості суспільства. З огляду на це, освітня політика щодо упровадження інвестиційних програм розвитку ЗВО має бути зацентрованою на створенні нормативно-правової бази та дієвих механізмів залучення інвестицій, зокрема й від недержавних інституцій, в ЗВО; визначенні пріоритетних або стратегічних напрямів розвитку ЗВО; упорядкуванні наукового апарату та аналізі теоретичних аспектів інвестиційних програм розвитку; практичній реалізації інвестиційних програм та проблем, що виникають в ході їх реалізації.

Сфера освіти на сучасному етапі розвитку всебічно зазнає суттєвих змін, адже суспільство постійно поглиблює технологізацію усіх процесів, інтенсивно розвиває глобальні інформаційні мережі. У всьому світі інвестиції створюють можливості для підвищення добробуту населення, вирішення низки соціальних проблем, забезпечення довгострокового зростання країни, подолання негативних наслідків кризових явищ, економічної еволюції загалом.

Аналіз наукових досліджень. Теоретико-методологічні засади державної політики у сфері освіти активно розробляють В. Андрущенко, В. Бобрицька, В. Кремень, С. Ніколаєнко, В. Савельєв та інші. Інвестиції як пріоритетний напрям державного управління в сфері освіти є предметом досліджень М. Баран, С. Останиної, С. Кузнецової; проблеми залучення інвестицій в освіту теоретично розробляють В. Майстер, Л. Черватюк, Н. Щеликова. Ефективність освітнього інвестування досліджують М. Карпенко, І. Крутий, К. Кулешов та ін.

Виклад основного матеріалу. У сучасній освітній політиці України відбуваються процеси, що чітко

окреслюють нагальні і перспективні завдання та основні цілі розвитку освітньої системи в умовах постіндустріального суспільства [1, с. 147]. Це обумовлює нагальність підвищення конкурентоспроможності освітніх закладів, зокрема у галузі вищої освіти. У цьому контексті інвестиційні програми розвитку ЗВО мають беззаперечний потенціал щодо створення й реалізації нових проєктів державно-приватного партнерства.

У статті 1 Закону України (ЗУ) “Про інвестиційну діяльність” [9] визначено, що інвестиції – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об’єкти підприємницького та іншого видів діяльності, у результаті якої створюється прибуток (дохід) та/або досягається соціальний та екологічний ефект. Поняття “інвестиційний проєкт” розкрито статтею 2 зазначеного закону як комплекс заходів (організаційно-правових, управлінських, аналітичних, фінансових та інженерно-технічних), сформульованих на основі національної системи цінностей і завдань інноваційного розвитку національної економіки та спрямованих на розвиток окремих галузей, секторів економіки, виробництв, регіонів, виконання яких здійснюється суб’єктами інвестиційної діяльності [9].

В освітній політиці термін “зовнішні інвестиції” з’явився відносно не давно і дуже часто розглядається як економічний термін, тому в законодавчих джерелах не існує єдиної концепції інвестиційної політики в освітній сфері, а різноманітні дослідження акцентують увагу лише на її окремих аспектах. Крім того, питання комплексного системного управління інвестиційними ресурсами на різних рівнях сфери освіти, що передбачає взаємозв’язок освіти, науки, економіки і суспільства загалом (як основного споживача кінцевого освітнього продукту) потребують подальших досліджень [14].

Однією з пріоритетних сфер діяльності держави визнано освіту як інституцію, на яку покладено завдання формувати особистість, що має цінності й бажання змінювати світ на краще, потребу й здатність розвивати Україну як демократичну країну з потужною економікою, соціально справедливою, конкурентною на світовому рівні [2; 3; 4; 15]. Проте, низький рівень її фінансування не дає змогу повною мірою реалізувати пріоритет, оскільки галузеві дослідження з обраної теми показують логічність, науковий підхід і відсутність синтез економічної науки та освітньої політики, що негативно впливає на розвиток вищої школи та гальмує один із можливих напрямів діяльності – залучення інвестицій, як для власного розвитку, так і для галузі освіти.

Зважаючи на те, що більшість закладів освіти знаходяться у державній чи комунальній власності, лівова частка їх витрат покривається бюджетами різних рівнів. Таким чином, держава є головним інвестором в освітній галузі, а отже, має вирішальну роль у визначенні основних напрямів її розвитку. Бюджетне інвестування, як метод державного регулювання системи освіти, серед методів економічного, правового, організаційного впливу є найбільш дієвим важелем (регулятором) впливу як на окрему освітню установу, так на всю галузь. Тому одним із завдань є забезпечення ефективної державної інвестиційної політики у сфері

освіти, зокрема й для розвитку ЗВО, щодо використання інвестиційних ресурсів, які має в розпорядженні конкретний заклад освіти як суб’єкт економічної діяльності [14, с. 305].

Нині в Україні є ЗВО, які застосовуючи міжнародний досвід, намагаються залучити недержавні інвестиції та впровадити відповідні інвестиційні програми розвитку. Наприклад, Криворізький державний педагогічний університет став базою для реалізації проєкту “Пілотна ініціатива інфраструктурної та програмної модернізації діяльності Центру сприяння працевлаштування студентів та випускників університетів” в рамках державно-приватного партнерства [11; 12]. Згідно цього проєкту державний партнером було визначено університет, а приватним – компанію, яка за власною ініціативою вклала власний прибуток у розвиток державного партнера шляхом підтримки одного із напрямів його діяльності. Результатом цієї співпраці стало підвищення рівня роботи з учнями шкіл для популяризації університету та приватного партнера; апробації, побудови та розвитку міжсекторальних зв’язків між всіма учасниками освітнього процесу (студент – університет – роботодавець); реалізації однієї зі стратегічних цілей “Стратегічного плану розвитку міста до 2025 року” [13]; побудови якісної цільової роботи в напрямі працевлаштування до бізнес-партнера випускників, після завершення навчання в університеті. Іншим результатом реалізації цього державно-приватного партнерства стало розуміння відсутності дієвих механізмів реалізації ЗУ “Про державно-приватне партнерство” [8], а також відсутність нормативних актів, які б визначали пріоритети освітньої політики у сфері інвестування вищої школи.

Теоретично значущими для нашої наукової розвідки є умовиводи С. Єрохіна, який досліджуючи проблему модернізації вищої освіти, запропонував можливі шляхи вдосконалення економічно-інвестиційної моделі освіти, а саме: 1) покращення технології формування видатків державного та місцевого бюджетів на освіту; 2) удосконалення системи кількісних та якісних показників для нормування зазначених видатків; 3) розроблення диференційованих стандартів інфраструктурного забезпечення закладів освіти різних типів; запровадження змішаного фінансування інноваційних проєктів у галузі освіти; 4) удосконалення правового поля для приватного фінансування діяльності закладів освіти; 5) формування багатоканальної системи фінансового забезпечення освіти, стимулювання інвестицій юридичних і фізичних осіб у розвиток освіти; творення сучасної системи нормування та оплати праці в галузі освіти; 6) визначення пріоритетних напрямів фінансування освіти та концентрація фінансових ресурсів для їх реалізації; 7) забезпечення ефективного використання коштів на функціонування і розвиток освіти [7].

Впровадження інвестиційних програм у вищу освіту, як зазначає З. Варналій, сприятиме підвищенню конкурентоспроможності ЗВО, орієнтації установ на важливі показники діяльності, посиленню слабких індикаторів, позитивному впливу на навчальну, наукову, дослідницьку роботу закладу вищої освіти, розширенню автономії, позитивно впливатиме на

розподіл фінансів та удосконалення фінансового управління [5].

На підставі вище викладеного можна зробити **висновок**, що освітній сектор має ряд актуальних питань, що стосуються впровадження інвестиційних програм розвитку, залучення інвестицій та нормативного підґрунтя такої діяльності. Залучення інвестицій надасть додаткових можливостей ЗВО, які полягають у використанні їх організаційного та управлінського потенціалу, застосуванні новітніх технологій, поліпшення показників конкурентоздатності на ринку праці. Таким чином, освітня політика має спрямувати вектор трансформаційних змін принципів та методів інвестування вітчизняної вищої освіти на міжнародний досвід.

Перспективною подальших досліджень є вивчення питання розроблення та впровадження інвестиційних програм, які дадуть змогу запропонувати нові підходи, методи та механізми залучення інвестицій задля успішного розвитку ЗВО.

Джерела:

1. Бобрицька В. І. Аксиологічний дискурс освітньої політики в контексті сучасних суспільних викликів. *Освітня політика: філософія, теорія, практика* [монографія] / за ред. В. П. Андрущенко. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. С. 143-168.
2. Бобрицька В. І. Сучасні освітні реформи в Україні: досягнення й новітні виклики. *Вісник Національного авіаційного університету*. Серія: Педагогіка. Психологія : зб. наук. пр. К. : Вид-во Нац. авіац. ун-ту "НАУ-друк", 2019. Вип. 2 (14). С. 16-22.
3. Бобрицька В. І. Ціннісні орієнтири та ідеали сучасної освіти України. *Освітнологічний дискурс*. Випуск 9 (12). Київ, Україна, 2018. Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. С. 7-18.
4. Бобрицька В. І. Діалектика термінологічної взаємодії в дослідницькому полі проблем освітньої політики. *Педагогічна освіта : теорія і практика. Педагогіка. Психологія*. 2014. № 22. С. 21-29.
5. Варналій З. Фінансове забезпечення вищих начальних закладів України – справа державна. *Економічний вісник університету*. Випуск 36/1. 2018. С. 9-17.
6. Гриневич Л. Поняття "освіта", "розвиток освіти", "освітня політика" в сучасному науковому дискурсі. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. Випуск 1-2 (42-43). 2015. С. 14-19.
7. Срохін С. Ефективність використання видатків державного бюджету на вищу освіту і можливість збільшення фонду державного пільгового кредитування. [Електронний ресурс]. URL: www.soskin.info/ea.php?pokazold=20040211&n=2&y=2004
8. Закон України "Про державно-приватне партнерство", ухвалений 01 липня 2010 року Верховною Радою України (зі змінами від 03 жовтня 2019 року). [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>.
9. Закон України "Про інвестиційну діяльність", ухвалений 18 вересня 1991 року Верховною Радою України (зі змінами від 03 жовтня 2019 року). [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
10. Красняков Є. Державна освітня політика: сутність поняття, системність, історико-політичні аспекти. Москва : Вид-во "Віче", 2011. Випуск 20 (305). С. 21-33.
11. Презентація студентських ініціатив. Телерадіокомпанія "Рудана" (від 19 березня 2019 року). [Електронний ресурс]. URL: <https://rudana.com.ua/videos/prezentatsiya-studentskyh-initsiatyv>
12. Спільні ініціативи для кращого майбутнього: на базі КДПУ відбулася презентація двох модернізаційних проектів. Криворізький державний педагогічний університет (від 19 березня 2019 року). [Електронний ресурс]. URL: <https://kdpu.edu.ua/press-centre/novyny/hromadske-zhyttia/7210-spilni-initsiatyvy-dlya-krashchoho-maybutnoho-na-bazi-kdpu-vidbulasya-prezentatsiya-trokh-modernizatsiynykh-proektiv.html>
13. Стратегічний план розвитку міста Кривого Рогу на період до 2025 року. Офіційний вебсайт Криворізької міської ради та її

виконавчого комітету. [Електронний ресурс]. URL: https://kr.gov.ua/ua/st/pg/100415583959267_s/

14. Яровенко Т. Інвестиційна політика у сфері освіти України та механізм її реалізації. *Економіка і організація управління*. Випуск 3-4 (19-20). 2014. С. 303-311.

15. Bobrytska V. Axiological Azimuths of the Global Educational Policy. *Proceedings of the National Aviation University*. 2016. Том. 67. № 3. С. 89-97.

Abstract. The article substantiates the feasibility of implementing investment programs for the development of higher education institutions in Ukraine as a priority in the country's educational policy; found that attracting investment in higher education contributes to the competitiveness of educational institutions, creates a positive impact on their educational activities, research work, motivates the teaching staff to create and implement new projects for the development of higher education institutions; The experience of the Kryvyi Rih State Pedagogical University on the implementation of the investment project "Pilot Initiative for Infrastructure and Program Modernization of Activities of the Student and University Employment Promotion Center" within the framework of public-private partnership is characterized.

Key words: public investment policy, public education policy, investment activity, educational policy.

* * *

Процька С. М.,

старший викладач кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики факультету менеджменту освіти та науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, кандидат педагогічних наук, (м. Київ, Україна)

Муха Л. В.,

студентка групи 1МОПд факультету менеджменту освіти та науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, магістерська програма "Освітня політика", (м. Київ, Україна)

ЗАКОНОДАВЧІ МЕХАНІЗМИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН ЩОДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТУ

У статті розкрито законодавчі механізми європейських країн щодо запровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіту; окреслено пріоритетні області з впровадження ІКТ, визначені європейськими країнами.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології; система освіти; освітня політика.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Поширення інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та їх використання у всіх сферах нашого життя стає звичайним явищем сьогодення. Важливість ІКТ визнана у всьому світі, тому країни зарубіжжя, формуючи свої пріоритетні напрями перспективних планів розвитку політики взагалі і систем освіти зокрема, визначають одним із пріоритетів – розвиток, впровадження і використання ІКТ. Зважаючи на те, що Україна проходить процес інтеграції в Європейський Союз виникає необхідність урахувати ці основні тенденції при створенні перспективних планів розвитку української системи освіти.

Аналіз наукових досліджень. Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури виявив, що в Україні надається належна увага дослідженню проблеми законодавчих механізмів системи освіти європейських країн. Актуальні аспекти означених проблем висвітлено у працях В. Андрущенко, В. Бикова, В. Бобрицької, Р. Вернидуба, А. Гуржія, М. Жалдака, В. Кременя, В. Савельєва, О. Співаковського, О. Спіріна, Ю. Триуса та інших. Проте дослідження законодавчих механізмів європейських країн щодо запровадження ІКТ,

проводилися фрагментарно, що обґрунтовує актуальність їх здійснення з урахуванням сучасних викликів інформаційного суспільства.

Виклад основного матеріалу. Передусім зазначимо, що наша дослідницька позиція суголосна з науковою думкою Бобрицької В., яка відзначає, що всі інноваційні зміни, передусім, залежать від освітньої політики, а саме створення необхідної нормативно-правової бази. Останніми роками було випущено ряд нормативних актів, призначенням яких є впровадження стандартів щодо забезпечення інформатизації освіти в сучасному європейському просторі [1; 2; 3].

Значущість розвитку, впровадження і використання ІКТ підтверджується різними нормативними і установчими документами, прийнятими країнами-членами Європейського Союзу, Ради Європи і України, зокрема: Стратегії “ЄС 2020”, Лісабонська стратегія, Окінавська Хартія глобального інформаційного суспільства, Державна програма України “Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці”, Закон України “Про Національну програму інформатизації” та інші [4; 5; 6; 7; 8].

У листопаді 2009 року країни-члени Європейського Союзу визначили основні пріоритети у розвитку своїх країн установчим документом Стратегії “ЄС 2020” [9], зміст якого безумовно впливатиме і на формування перспективних планів розвитку української системи освіти. Так, у документі зазначено, що для досягнення високого рівня економіки європейським країнам необхідно сфокусуватися на таких основних пріоритетах (див. рис. 1) [6].

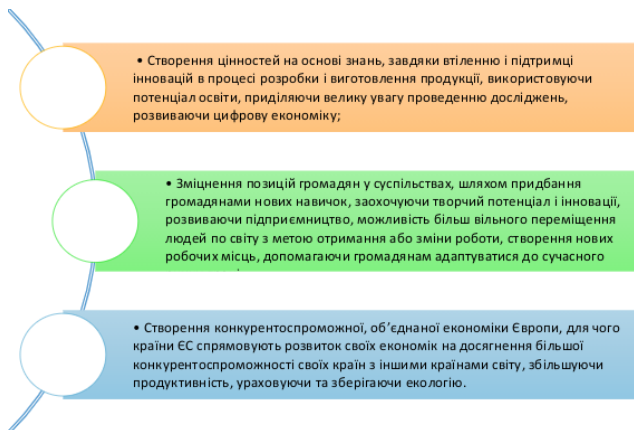

Рис. 1. Пріоритети у розвитку європейських країн

Наголос на впровадженні і використанні інформаційно-комунікаційних технологій робиться практично всіма країнами Європи. За цим процесом постійно спостерігають науковці країн ЄС, відслідковуючи роль і місце ІКТ у різних сферах своїх країн. У своєму щорічному звіті “Цифрова конкурентоспроможність у Європі” (Europe’s Digital Competitiveness Report) том 1: 2010 – Інформаційне суспільство щорічний звіт 2009 (Volume 1: 2010 – Annual Information Society Report 2009) [9] європейські дослідники визначили, що незалежно від того, чи мають країни-члени ЄС відповідну політику з інтеграції ІКТ чи ні, види ініціатив, які використовуються країнами

щодо втілення ІКТ, часто дуже подібні, але вони відрізняються подекуди глибиною і складністю їх впровадження в залежності від стану країни взагалі або в якійсь окремій сфері [6].

Отже, аналізуючи вищесказані нормативні документи, пріоритетні області з впровадження ІКТ, визначені європейськими країнами, представлені на рис. 2. Крім того, до цих пріоритетних напрямів деякі країни ЄС ставлять наголос на таких сферах, як: комерція і бізнес (e-Commerce і e-Business), безпека (e-Security), екологія (e-Ecology).

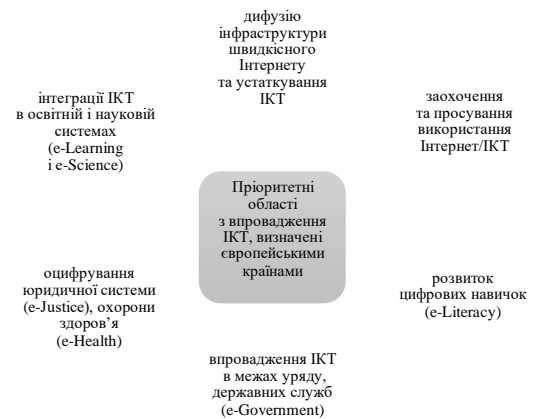

Рис. 2. Пріоритетні області з впровадження ІКТ, визначені європейськими країнами

На підставі вище викладеного можна зробити висновок, що законодавчі механізми європейських країн щодо запровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіту регламентують, що ІКТ є важливим джерелом продуктивності, інновацій, приросту, збільшуючи конкурентоспроможність, створюючи робочі місця і, таким чином, має можливість управляти процесами глобалізації.

Перспективною подальших досліджень вбачаємо в обґрунтуванні моделі запровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіту України відповідно до актуальних запитів суспільства.

Джерела:

1. Бобрицька В. І. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у вищій педагогічній освіті. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка. Психологія*. 2011. № 16 (2). С. 35–39.
2. Бобрицька В. І. Інноваційні педагогічні технології: досвід і перспективи впровадження у вищих навчальних закладах України. *Вища освіта України*. Тематичний випуск “Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології”. 2011. № 3 (додаток 1). Т. II. С. 19–27.
3. Бобрицька В. І. Освітня політика України у сфері інформатизації освіти. *Освітня політика: філософія, теорія, практика: монографія / за ред. В. П. Андрущенко, Б. І. Андрусишин, В. І. Бобрицька, Р. М. Вернидуб та ін.* Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. С. 272–316.
4. Бобрицька В. І., Процька С. М. Комп'ютерно орієнтована освіта майбутніх філологів: навчально-методичний посібник для студентів ЗВО. Полтава: Скайтек, 2016. 136 с.
5. Бобрицька В. І., Процька С. М. Організаційно-педагогічні умови застосування інформаційно-комунікаційних технологій у

процесі професійної підготовки студентів гуманітарних спеціальностей. *Вісник Житомирського університету*. 2013. С. 34-37.

6. Малицька І. Д. Тенденції впровадження ІКТ у системах освіти країн Європи. Інформаційні технології і засоби навчання. 2010. № 5 (19). URL: <http://journal.iitta.gov.ua>.

7. Процька С. М. Правові засади формування професійних компетентностей бакалаврів філологів в умовах комп'ютерно орієнтованої освіти. Формування державної освітньої політики: філософські, теоретичні та прикладні аспекти / за ред. В. П. Андрущенко. Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Тематичний випуск: збірник наукових статей. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. С. 124–127.

8. Процька С. М. Освітня політика у сфері комп'ютерно орієнтованої освіти майбутніх учителів-філологів: нормативний аналіз. Концептуальні, методологічні та практичні проблеми соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики : збірник матер. III міжнар. наук.-поп. конф. (м. Київ, 24 квітня 2019 р.). Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. С. 88–96.

9. Commission working document. Consultation on the future “EU 2020” Strategy. URL: <http://eur-lex.europa.eu/>

10. Commission staff working document. Accompanying document to the Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European economic and Social Committee and the Committee of the Regions Europe’s Digital Competitiveness Report. Volume 1: i2010 – Annual Information Society Report 2009. Benchmarking i2010: Trends and main achievements. URL: http://ec.europa.eu/information_society/eeurope/i2010/docs/annual_report/2009/sec_2009_1103.pdf

Abstract. *The article describes the legislative mechanisms of European countries for the introduction of information and communication technologies in education; The priority areas for ICT implementation identified by European countries are outlined.*

Key words: *information and communication technologies; education system; educational policy.*

* * *

Процька С. М.,
старший викладач кафедри соціальної філософії,
філософії освіти та освітньої політики факультету
менеджменту освіти та науки Національного
педагогічного університету імені М. П. Драгоманова,
кандидат педагогічних наук (м. Київ, Україна)

Нагорна А.В.,
студентка групи 1МОПд факультету менеджменту
освіти та науки Національного педагогічного
університету імені М. П. Драгоманова, магістерська
програма “Освітня політика” (м. Київ, Україна)

ЗАПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ІНФОРМАЦІЙНІ ПОРТАЛИ

У статті розкрито роль інформаційних порталів як елементу інформаційної освітньої політики у запровадженні системи забезпечення якості освіти України; окреслено сутнісні характеристики інформаційних порталів.

Ключові слова: *якість освіти; система забезпечення якості освіти; інформаційна освітня політика; інформаційний портал.*

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. В умовах інтеграції всієї системи освіти до стандартів Європейського Союзу, суспільство особливо гостро потребує реалізації багатогранної стратегії запровадження системи забезпечення якості освіти України. Так, для інформування громадськості щодо механізмів та процесів перебігу змін в системі освіти широко увійшли сучасні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ).

Аналіз наукових досліджень. Аналіз психолого-педагогічної літератури виявив, що в Україні надається належна увага дослідженню проблеми запровадження

системи забезпечення якості освіти України. Актуальні аспекти означених проблем висвітлено у працях В. Андрущенко, В. Бобрицької, Р. Вернидуба, О. Грішнєвої, В. Кременя, В. Савельєва, М. Степко, В. Філіпова та інших. Проте дослідження механізмів інформування громадськості щодо процесів перебігу змін в системі освіти з використанням сучасних ІКТ, зокрема інформаційні портали, проводилися фрагментарно, що обґрунтовує актуальність їх здійснення з урахуванням сучасних викликів інформаційного суспільства.

Виклад основного матеріалу. Теоретично значущим для нашого дослідження є розкриття сутнісних характеристик базових понять дослідження поняття, а саме: “якість освіти”; “система забезпечення якості освіти”; “інформаційна освітня політика”; “інформаційний портал”.

Відповідно до Закону України “Про освіту” (2017 р.) “якість освіти” – це відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг [7].

Нині “система забезпечення якості освіти” виступає стрижневим напрямом управлінської діяльності у сфері освіти. У цьому процесі суб’єктами виступають органи державного управління якістю освіти, які утворюють лише частину відповідного механізму державного управління, а об’єктом є система освіти в аспекті її якості, при цьому управлінський вплив спрямовується на різноманітні складові цієї системи: матеріально-технічні, науково-методичні, фінансові, а також на людські ресурси [9]. До системи забезпечення якості освіти розвинені країни світу активно залучають громадськість, зокрема через участь у формуванні суспільних вимог до якості освіти, визначення перспективних напрямів державної освітньої політики в цьому напрямі, контроль за досягнутими результатами функціонування освітньої галузі. Так, вважається обов’язковим наявність внутрішніх та зовнішніх державних і громадських систем контролю якості освіти [11].

Передусім зазначимо, що наша дослідницька позиція суголосна з науковою думкою Бобрицької В., яка відзначає, що у сучасній освітній політиці України відбуваються процеси, що чітко відображають нагальні і перспективні завдання та основні цілі розвитку освітньої системи в умовах інформаційного суспільства [2, 3]. Так, поняття “освітня політика” визначається як низка дій спрямованих на досягнення освітніх цілей [1, 2, 3].

З вищесказаного, в нашому дослідженні під терміном “інформаційна освітня політика” розуміємо низку дій спрямованих на досягнення освітніх цілей з використанням ІКТ.

У цій науковій розвідці розглянемо роль “інформаційних порталів” як елементу інформаційної освітньої політики у запровадженні системи забезпечення якості освіти України.

Провівши аналіз наукової літератури [4; 5; 6; 8; 12; 13; 14], під поняттям “інформаційний портал” розуміємо сайт, організований як системне багаторівневе об’єднання різних ресурсів і сервісів. Так, розрізняють вертикальні портали (присвячені

конкретній темі і надаючи різні сервіси в її рамках) і горизонтальні портали, або портали загального характеру, що пропонують набір сервісів, обслуговуючих різні теми.

Для прикладу, в цьому дослідженні розглянемо офіційний web-сайт Міністерства освіти і науки України (МОН) (Рис. 1) [10].

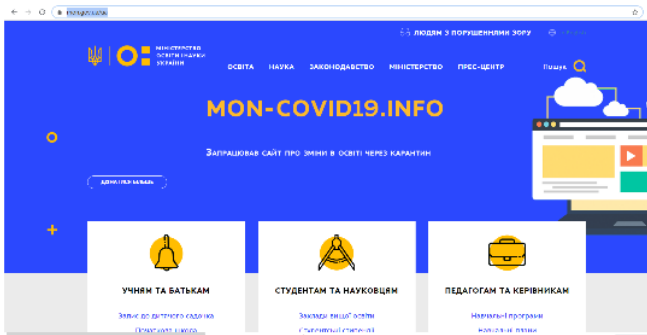

Рис. 1. Офіційний web-сайт МОН

Офіційний web-сайт МОН є інформаційним порталом, який містить всю необхідну інформацію щодо механізмів та процесів перебігу змін в системі освіти та запровадження системи забезпечення якості освіти України.

Так, структура інформаційного порталу дозволяє швидко знаходити всі матеріали відповідно до категорій: "Освіта", "Наука", "Законодавство", "Міністерство", "Прес-центр".

Розглядаючи категорію "Освіта", розглядаємо систему забезпечення якості освіти України за ланками освіти, що допомагає дослідникам державної освітньої політики провести аналіз стану як кожної ланки окремо, так і всіх загалом (Рис. 2).

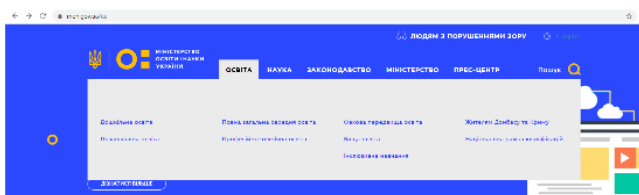

Рис. 2. Офіційний web-сайт МОН. Категорія "Освіта"

Інформування громадськості щодо освітніх змін відбувається за наступним поділом: "Учням та батькам", "Студентам та науковцям", "Педагогам та керівникам". Так, інформаційний портал охоплює усі верстви населення, що дозволяє поширити МОН ключові тенденції, стратегії та напрями діяльності освітньої політики України.

На підставі вище викладеного можна зробити **висновок**, що державою для забезпечення якості освіти створена відповідна система, що включає необхідні механізми, заходи, інструменти, критерії, правила, процедури та відповідні органи. Серед різних підходів інформування громадськості щодо змін у запровадженні системи забезпечення якості освіти України відіграють

важливу роль сучасні ІКТ, а особливо інформаційні портали.

Перспективною подальших досліджень вбачаємо в обґрунтуванні моделі запровадження системи забезпечення якості освіти України з використанням сучасних ІКТ.

Джерела:

1. Андрущенко В. П., Савельєв В. Л. Освітня політика (огляд порядку денного). [монографія] Київ : "МП Леся". 2010. 368 с.
2. Бобрицька В. І. Аксиологічний дискурс освітньої політики в контексті сучасних суспільних викликів. Освітня політика: філософія, теорія, практика [монографія] / за ред. В. П. Андрущенко. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. С. 143-168.
3. Бобрицька В. І. Освітня політика України у сфері інформатизації освіти. Освітня політика: філософія, теорія, практика : монографія / за ред. В. П. Андрущенко ; авт. кол. : В. П. Андрущенко, Б. І. Андрушин, В. І. Бобрицька, Р. М. Вернидуб та ін. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. С. 272-316.
4. Бобрицька В. І., Процька С. М. Комп'ютерно орієнтована освіта майбутніх філологів : навчально-методичний посібник для студентів ЗВО. Полтава : Скайтек, 2016. 136 с.
5. Бобрицька В. І., Процька С. М. Формування професійних компетентностей майбутніх філологів засобами комп'ютерно орієнтованих технологій. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. № 2 (58). С. 59-66. URL: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/issue/view/87/showToc>
6. Бобрицька В. І., Процька С. М. Організаційно-педагогічні умови застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі професійної підготовки студентів гуманітарних спеціальностей. *Вісник Житомирського університету*. 2013. С. 34-37.
7. Закон України "Про освіту" (2017). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
8. Калюжна Т. М. Організаційно-педагогічні умови застосування освітньо-наукового порталу в системі екстернатної підготовки фахівців у технічному університеті : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Київ, 2009. 20 с.
9. Лукіна Т. О. Управління якістю. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. Т. 4: Галузеве управління / наук.-ред. колегія : М. М. Іжа (співголова), В. Г. Бодров (співголова) та ін. – Київ : НАДУ, 2011. С. 620-622.
10. Міністерство освіти і науки України. Офіційний web-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua>
11. Поступна О. В. Університетська освіта : навч. посіб. і термінол. слов. для студ. вищ. навч. закладів екон. спрямування. Харків: НУЦЗУ; Миська друкарня, 2011. 310 с.
12. Процька С. М. Використання засобів інформаційно-освітнього порталу у процесі підготовки майбутніх учителів-філологів. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених "Наукова молодь-2013". (м. Київ, 12 грудня 2013 р.). URL: http://project.zu.edu.ua/conference/Conference.php?h_id=4
13. Bobrytska V. Educational Portal Seen as a Key Component of Informatization of Contemporary Tertiary Education. *The Modern Higher Education Review*. 2017. № 2. P. 130-137.
14. Bobrytska V. I., Protska S. M. Formation of professional competencies of the future teachers by means of a computer-based methodology: investigational approach". *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. № 5 (67). С. 121-133. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/issue/view/96/showToc>

Abstract. The role of information portals as an element of information education policy in introduction of quality assurance system of education of Ukraine is revealed in the article; the essential characteristics of information portals are outlined.

Key words: quality of education; quality assurance system for education; educational information policy; information portal.

* * *

Писаренко С. А., студентка групи ЗМОПД факультету менеджменту освіти та науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, магістерська програма “Освітня політика” (м. Київ, Україна)

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВИТИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

У статті розглядаються проблеми реформування професійної (професійно-технічної) освіти України в умовах децентралізації. Показано, що головними проблемами є брак фінансування, необґрунтоване об'єднання та укрупнення професійно-технічних училищ та технікумів й коледжів, непослідовність структурних змін у мережі державних закладів професійної освіти, низька якість професійної підготовки кваліфікованих робітників і молодших спеціалістів. Водночас на прикладі полтавського регіону показано перспективні практики створення виробничо-освітніх кластерів, що стало можливим через партнерські відносини між системою професійної освіти та бізнес-співтовариством.

Ключові слова: професійно-технічна освіта, освітня політика, децентралізація.

Актуальність проблеми. На сучасному етапі розвитку українського суспільства однією із важливих проблем, яка потребує невідкладного розв'язання, є суперечність між потребою підготовки кваліфікованих кадрів для забезпечення національної економіки та незадовільним станом системи професійної (професійно-технічної) освіти України, яка неспроможна ефективно забезпечити цю потребу. На вже відомі негативні хронічні фактори, такі як бюрократизована система управління, брак фінансування, мізерний рівень оплати праці викладачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти тощо, останніми десятиліттями додаються такі чинники як недостатня співпраця з роботодавцями та бізнесом, спотворені дані про стан ринку праці, практична відсутність системи професійної орієнтації. Усі ці обставини актуалізують дослідження реформування професійної (професійно-технічної) освіти України в умовах оголошеного курсу на децентралізацію.

Аналіз наукових досліджень. Проблема реформування професійної (професійно-технічної) освіти послідовно перебуває у полі зору дослідників та практиків. Серед актуальних робіт присвячених цій проблемі відмітимо такі. В. Кремень вказує на проблеми якості української професійної освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін [2]. В. Свистун досліджує педагогічні засади децентралізації управління професійно-технічною освітою [7]. В. Максимчук аналізує інноваційне управління закладом професійної (професійно-технічної) освіти в умовах децентралізації [3]. В. Радкевич комплексно розглядає проблеми розвитку професійної освіти і навчання в сучасних умовах [5].

Мета статті – проаналізувати проблеми реформування професійної (професійно-технічної) освіти України в умовах децентралізації.

Виклад основного матеріалу. Насамперед слід розпочати із законодавства. Відповідно до статті 4 Закону України “Про професійну (професійно-технічну) освіту”: “Система професійної (професійно-технічної) освіти складається з закладів професійної (професійно-технічної) освіти незалежно від форм власності та підпорядкування...” [1]. Розташовані ці заклади професійної (професійно-технічної) освіти (ЗПО) на

відміну від закладів середньої освіти нерівномірно у різних регіонах. Це актуалізує проблему вивчення регіональних особливостей та проблем територіального районування ЗПО.

Видатний науковець та освітянин В. Кремень наголошує на необхідності об'єднання та укрупнення професійно-технічних училищ та технікумів й коледжів для створення багатогалузевих навчальних закладів, які мають готувати кваліфікованого робітника [2]. Однак на практиці цей процес здійснюється вкрай суперечливо.

З одного боку, В. Свистун, вважає, що “реформування національної економіки, підвищення вимог до якості робочої сили, необхідність регулювання взаємозв'язку ринку освітніх послуг і ринку праці з метою задоволення потреб роботодавців у кваліфікованих робітниках потребують удосконалення управління системою професійно-технічної освіти” [7, с. 15].

А з іншого боку, як зазначає В. Максимчук, “сьогодні система професійної (професійно-технічної) освіти України перебуває на етапі вивчення світового та європейського досвіду, створення відповідної законодавчої бази, формування Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти “Сучасна професійна освіта”, розробки та погодження з громадськістю української моделі децентралізації професійної (професійно-технічної) освіти” [3, с. 21].

На нашу думку ці позиції (пріоритет управління чи пріоритет законодавчого забезпечення) не мають виражено антагоністичного наповнення і можуть бути взаємодоповнюючими. Як слушно вказує вже згаданий вище В. Максимчук, головною проблемою є зміна моделі фінансування. На його думку, “в умовах економічної нестабільності перехід закладів професійної (професійно-технічної) освіти у комунальну власність можливий лише при збереженні державних субвенцій на їх утримання і розвиток, та має передбачати фінансування закладів професійної (професійно-технічної) освіти із бюджетів різних рівнів і джерел” [3, с. 22]. Дійсно, проблему децентралізації слід вважати наріжною, бо, як наголошує В. Свистун, “одним із пріоритетних шляхів розвитку професійної освіти є її децентралізація і регіоналізація” [7, с. 15].

Як бачимо, існують як теоретичні так і практичні проблеми децентралізації у галузі профтехосвіти. Навіть концептуально це питання не опрацьоване. В. Свистун справедливо відзначає, що “децентралізація управління професійно-технічними навчальними закладами – для педагогіки нове поняття, що вимагає вивчення... Цей процес є тривалим, складним і потребує підготовчої роботи на різних рівнях управління” [7, с. 15].

У свою чергу В. Максимчук наголошує, що “...на загальнодержавному рівні мають бути як найшвидше вироблені відповідні підходи, а також певні бачення в цілому до стратегії децентралізації управління закладами професійної (професійно-технічної) освіти, підвищення ефективності та модернізації управління ними в умовах реформування освітньої галузі України та формування спроможних територіальних громад, які мають стати новим базисом соціально-економічного зростання” [3, с. 22].

В. Свистун налаштована більш оптимістично, вона обстоює необхідність децентралізації у сфері профтехосвіти. На її думку, саме “децентралізація управління системою ПТО стає необхідною умовою розвитку та модернізації професійно-технічної освіти в умовах динамічних суспільно-економічних змін, що забезпечить задоволення потреб особистості, суспільства і держави в освітніх послугах” [7, с. 16].

Ми більше схиляємось до більш обережного висновку В. Максимчука: “скорочення мережі та контингенту осіб, що отримують професійну (професійно-технічну) освіту, повільне оновлення переліку напрямів професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації, зменшення обсягів замовлення на підготовку виробничого персоналу та обсягів фінансування професійної (професійно-технічної) освіти, а також якості професійної підготовки кваліфікованих робітників і молодших спеціалістів в Україні, яка не повною мірою відповідає вимогам сучасного ринку праці, – усе це та інше ускладнюють розвиток освітньої галузі та потребують суттєвих змін в публічному управлінні та адмініструванні професійною (професійно-технічною) освітою у більш широкому спектрі дій, оскільки охоплюють зацікавлені сторони всього суспільства і потребують, своєю чергою, законодавчого розподілу повноважень між центральним, регіональним та місцевим рівнями” [3, с. 25].

Не можемо не підтримати і виважену позицію як підкреслює В. Радкевич, необхідне “проведення структурних змін у мережі державних професійних навчальних закладів з урахуванням регіональних потреб у кваліфікованих фахівцях. У системі професійної освіти і навчання важливо відійти від значного переліку типів навчальних закладів, обмежившись професійними ліцеями, коледжами і центрами професійної підготовки та надавши їм значного обсягу повноважень” [5].

Слід зазначити, що держава намагається відповідати на виклики, які стоять перед ЗПО і продовжує нові підходи. Так, розпорядженням українського уряду від 12 червня 2019 р. № 419-р схвалено Концепцію реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти “Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта” на період до 2027 року [6].

Автори цього документу висувають три базові завдання у реформуванні системи професійної (професійно-технічної) освіти:

- 1) децентралізацію управління та фінансування у сфері професійної (професійно-технічної) освіти;
- 2) формування показників регіонального замовлення на підставі даних аналізу стану ринку праці;
- 3) державно-приватне партнерство у сфері професійної (професійно-технічної) освіти та взаємозв’язок з ринком праці” [6].

Не чекаючи поетапної реалізації Концепції в деяких регіонах діють на випередження. Так, приємно дивують фахівці Департаменту освіти і науки Полтавської ОДА, які проявили ініціативу, не чекали рекомендованих Кабінетом Міністрів України 2020-2023 років. Так, як зазначає О. Харченко, “у 2017 році створили три виробничо-освітніх кластери. Із метою удосконалення партнерських відносин між системою професійної

освіти та бізнес-співтовариством, залучення додаткових ресурсів для розвитку матеріально-технічної бази закладів професійної освіти. До їх складу входять Регіональний центр професійно-технічної освіти № 1 м. Кременчука та підприємства-замовники робітничих кадрів: ПАТ “Укртатнафта”, ПАТ “Крюківський вагонобудівний завод”, ПАТ “Полтавський ГЗК”; Вище професійне гірничо-будівельне училище м. Горішні Плавні та підприємства-замовники робітничих кадрів: ПАТ “Полтавський ГЗК”, ТОВ “Феррострой”, ТОВ “Єривський ГЗК”. Та Регіональний центр професійно-технічної освіти м. Зіньків та підприємства-замовники робітничих кадрів: ТЗДВ Полтавська фірма “Ворскла”, Укроліяпродукт” [4]. Цей приклад показує, що ініціативна залежить від місцевої громади. При налагодженні співпраці бізнесу і профтехосвіти можливе не лише виживання, але й розвиток галузі.

Висновки. Аналіз показав, що незважаючи на деякі розбіжності дослідників, головними проблемами реформування професійної (професійно-технічної) освіти України в умовах децентралізації є брак фінансування, необґрунтоване об’єднання та укрупнення професійно-технічних училищ та технікумів й коледжів, непослідовність структурних змін у мережі державних закладів професійної освіти, низька якість професійної підготовки кваліфікованих робітників і молодших спеціалістів. Водночас на прикладі полтавського регіону показано перспективні практики створення виробничо-освітніх кластерів, що стало можливим через партнерські відносини між системою професійної освіти та бізнес-співтовариством. Щодо дуальної освіти, то звичайно добре було б, щоб теоретичні знання паралельно закріплювались на практиці. Проте в реальності без досвіду роботи, навіть випускники ЗВО не завжди можуть працевлаштуватись на своє перше робоче місце. А що говорити про студента ЗПО, який тільки на етапі навчання.

Перспективи подальшого дослідження полягають у вивченні шляхів підвищення соціального статусу педагогічних працівників ЗПО та аналізу механізмів впровадження дуальної освіти через посилення співпраці ЗПО з реальним сектором економіки.

Джерела:

1. Закон України “Про професійну (професійно-технічну) освіту”. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1998. № 32. ст. 215. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-вр>
2. Кремень В. Г. Проблеми якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін. Національна Академія педагогічних наук України. URL : <http://naps.gov.ua/ua/press/releases/442/>
3. Максимчук В. В. Інноваційне управління закладом професійної (професійно-технічної) освіти в умовах децентралізації. *Інноваційна професійна освіта: пошуки шляхів оновлення* : матеріали ІХ-ої Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (26 березня – 20 квітня 2018 р.). Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти. Біла Церква : БІНПО, 2018. С. 21-25.
4. На Полтавщині створюють виробничо-освітні кластери та центри професійно-технічної освіти. *Полтавщина* : інтернет-видання. URL : <https://poltava.to/project/3988/>
5. Радкевич В. Проблеми розвитку професійної освіти і навчання в сучасних умовах. URL : http://lib.iitta.gov.ua/7565/Проблеми_розвитку_професійної_освіти_і_навчання_в_сучасних_умовах.pdf
6. Розпорядження КМУ від 12 червня 2019 р. № 419-р. “Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти “Сучасна професійна

(професійно-технічна) освіта” на період до 2027 року”. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-p>

7. Свистун В. І. Педагогічні засади децентралізації управління професійно-технічною освітою. *Професійно-технічна освіта*. 2013. № 3 (60). С. 15-19.

Abstract. *The article considers the problems of reforming professional education of Ukraine in the conditions of decentralization. It is shown that the main problems are lack of funding, unjustified merging and consolidation of vocational schools and colleges, inconsistent structural changes in the network of public professional education institutions, low quality training of skilled workers and junior professionals. At the same time, the example of the Poltava region shows promising practices of creating industrial and educational clusters, which became possible through the partnership between the professional education system and the business community.*

Key words: *professional education, educational policy, decentralization.*

* * *

Прилуцька Н. І.,
студентка групи 1МОПЗ факультету менеджменту
освіти та науки Національного педагогічного
університету імені М. П. Драгоманова, магістерська
програма “Освітня політика” (м. Київ, Україна)

Горохов С. В.,
доцент кафедри соціальної філософії, філософії
освіти та освітньої політики факультету менеджменту
освіти та науки Національного педагогічного
університету імені М. П. Драгоманова,
кандидат історичних наук, доцент (м. Київ, Україна)

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ

У статті розкрито значення поняття “децентралізація освіти” в науковій літературі, подано характеристику основних етапів децентралізації освіти України, проаналізовано нормативно-правове регулювання децентралізації освітньої сфери, окреслено проблеми та перспективи процесу децентралізації національної системи освіти.

Ключові слова: процес децентралізації, децентралізація освіти, регулювання децентралізації освіти.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Дане дослідження набирає актуального наукового значення під впливом того фактору, що успіх і ефективність процесу освітньої децентралізації залежить від загального ходу адміністративної реформи, розвитку інфраструктури, реформи правоохоронних органів, протидії корупції тощо. Вагомо впливають на процес децентралізації соціальні і правові реформи, які проводяться в Україні.

Отже актуальність теми визначена тим, що без децентралізації освіти, без ефективного місцевого самоврядування Україна навряд чи зможе проводити ефективну освітню політику та втілювати на практиці конструктивні рішення в освітній сфері.

Аналіз наукових досліджень. Проблему децентралізації освіти висвітлено у працях багатьох науковців: А. Лелеченко “Вплив децентралізації на ефективність надання освітніх послуг” [5], А. Мельничука “Децентралізація влади: реформа № 1” [6], Г. Чабарай “Децентралізація освіти: чого бракує громадам” [7], М. Яцейко “Децентралізація освіти як тенденція її розвитку у XXI столітті” [8] та інших.

Теоретично значущими для нашого дослідження є праці В. Андрущенка, який зазначає, що децентралізація – “більш ефективна, ніж централізація, модель щодо демократизації освіти та створення умов для самоорганізації в освітній сфері, де частина основних функцій управління на місцях входить у

компетенцію об’єднань громадян, що мешкають на певній території, а також органів і посадових осіб, які не призначаються “зверху”, а обираються населенням у межах територіальних громад” [1, с. 361].

Виокремлення аспектів проблеми, які ще недостатньо вивчені. Варто зазначити, що попри значну кількість наукових напрацювань, на сьогоднішній день, немає єдиного комплексного дослідження освітньої децентралізації України, де були б надані цілісні та обґрунтовані висновки щодо ефективного впровадження даної реформи до національної системи освіти.

Мета статті полягає в аналізі історичних передумов та теоретичному обґрунтуванні сучасних реалій реформи децентралізації освіти в Україні.

Основними завданнями виступають: розкриття сутності поняття “децентралізація освіти” в науковій літературі, характеристика основних етапів децентралізації освіти України, аналіз нормативно-правового регулювання децентралізації освітньої сфери, обґрунтування проблем та перспектив процесу децентралізації національної системи освіти.

Виклад основного матеріалу. Європейська спрямованість розвитку, яку обрала Україна, відкриває не лише колосальні можливості, але й покладає велику відповідальність на всіх без винятку громадян. Адже децентралізація освітньої системи є невідворотнім процесом в розбудові європейської держави.

Враховуючи досвід країн, з розвинуеною демократією, можна простежити, що саме завдяки децентралізації освіти, тобто залученню місцевого самоврядування до державотворчих процесів у даній сфері, ці країни досягнули поставленої мети – розбудови освіти, що надає якісні послуги та задовольняє потреби суспільства.

Підсумовуючи аналіз більшості визначень децентралізації освіти, можна зазначити, що вона є складним по структурі і змісту явищем, яке охоплює:

– спосіб визначення та розмежування завдань і функцій освіти, за якого більшість із них передається з рівня центральних органів на рівень нижчий і стає власним завданням та повноваженням органів нижчого рівня;

– механізми розширення людського потенціалу через укріплення органів освітньої влади на місцях, розвиток самоуправління громадян, підвищення ролі неурядових інститутів у розвитку освітньої сфери;

– загальноуправлінську систему, в якому вона виступає як сучасна парадигма публічного управління освітньою сферою.

Розгляд наведених тлумачень дає змогу виокремити ознаки освітньої децентралізації, такі як: максимальна наближеність публічних органів до об’єктів управління освітою та населення; самостійність суб’єктів управління в ухваленні освітніх рішень та дій; забезпеченість суб’єктів управління освітою ресурсами, переважно власними; виборність влади та забезпеченість доступу громадськості до контролю над нею; забезпеченість участі громадян в управлінні сферою освіти; самоорганізація та відповідна інституціональна спроможність суб’єкта освітнього управління; сформованість механізмів стримувань і

противаг у середині влади; реалізація різноманітних демократичних навичок та практик у сфері освіти.

Історичними передумовами реформи децентралізації виступає те, що після здобуття Україною незалежності в 1991 році, держава робила кроки для розвитку місцевого самоврядування та надання більших повноважень регіонам. Вагомою подією стала ратифікація Україною 1997 року Європейської хартії місцевого самоврядування, яку було прийнято під егідою Конгресу Місцевих та Регіональних Влад Європи задля визначення основних принципів та механізмів дії самоврядних органів влади в державах-членах Ради Європи. На основі цього Україна прийняла ряд нормативно-правових актів, які розмежовували та встановлювали повноваження окремих регіонів держави. Прикладом таких актів є Закон України “Про місцеві державні адміністрації” та Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні”. Першим нормативним актом, у якому йшлося про реформу місцевого самоврядування, стала Концепція державної регіональної політики”, затверджена указом Президента України в 2001 році.

Початком реалізації реформи освітньої децентралізації в Україні можна вважати прийняття Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні ” у 2014 році”[4], що окреслила етапи реалізації:

1) 2014-2018 роки – формування законодавчої бази (внесення змін до Конституції, базового та галузевого законодавства): Закони про внесення змін до Бюджетного та Податкового кодексів України; Закон “Про добровільне об’єднання територіальних громад”; Закон “Про співробітництво територіальних громад”; Закон “Про засади державної регіональної політики”; пакет законів щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг.

2) 2019-2021 роки – формування спроможних громад, зміна територіального устрою, чітке розмежування повноважень та функцій контролю різних рівнів управління, а також розвиток форм місцевої демократії та закріплення вже набутих успіхів реформи.

За даними моніторингу процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування, станом на січень 2020 року в Україні функціонує понад 980 ОТГ, створено 887 опорних шкіл, з них 423 – в ОТГ. В опорних школах та їх філіях навчаються більше як 389676 учнів.

Таким чином, перші етапи реформи децентралізації освіти створили передумови для розширення переліку системних реформ, до реалізації яких може бути безпосередньо долучена місцева влада. Це підвищує запит на поглиблення секторальної децентралізації, яка триватиме й після завершення поточного етапу реформи.

Подальша децентралізація освітніх управлінських повноважень у різних секторах очікувано передбачатиме підвищення ефективності реалізації відповідних публічних політик шляхом посилення спроможності органів місцевого самоврядування брати на себе відповідальність за надання освітніх послуг та інвестування у місцевий розвиток освіти.

Досліджено, що Закон України “Про освіту” 2017 року також продовжує реформу освітньої децентралізації та визначає механізми впливу на управління освітою об’єднаних територіальних громад, які:

– відповідають за реалізацію державної політики у сфері освіти (виконання закону, державних програм, наказів тощо);

– відповідають за забезпечення якості освіти (фінансування діяльності закладів освіти з державного та місцевих бюджетів, розвиток матеріально-технічної бази, ініціювання інституційного аудиту, створення інклюзивно-ресурсних центрів);

– відповідають за доступність дошкільної, початкової, базової середньої та позашкільної освіти (створення освітніх округів та опорних шкіл, організація та фінансування підвезення учнів до закладів освіти тощо);

– здійснюють функції засновника щодо підпорядкованих закладів освіти (затвердження установчих документів закладу освіти; проведення конкурсу на керівника закладу освіти, затвердження кошторису та прийом фінансових звітів закладу освіти, контроль за фінансово-господарською діяльністю закладу освіти та дотриманням установчих документів закладу освіти, забезпечення створення інклюзивного освітнього середовища, оприлюднення результатів інституційного аудиту закладу освіти та інформації про кошти, товари та послуги, отримані освітніми закладами).

Проаналізувавши державне нормативно-правове регулювання децентралізації освітньої сфери виявлено, що процес формування спроможних територіальних громад продовжується, але юридичне врегулювання деяких аспектів щодо зміни меж районів та міст обласного значення, зміни підпорядкування залишаються не вирішеними. Місцеві бюджети мають стати фінансово незалежними, самостійними, мати збалансований бюджет і чіткі розмежування функцій і повноважень між державними та місцевими органами місцевого самоврядування.

Попри значні труднощі освітньої політики України з питань впровадження децентралізації освіти (не конкретизоване, загальне законодавство; відсутність єдиного підходу до самого процесу реформи та його результатів, брак чіткої покрокової програми; відсутність єдиного координаційного центру), реформа надала органам місцевого самоврядування більше можливостей для розвитку освіти своїх територій, створення сучасної інфраструктури. Місцева влада стала зацікавленою в розвитку інвестиційної привабливості своїх територій на благо громади, адже сплачені тут податки ідуть на підвищення якості освіти жителів цієї території. Переваги реформи багато громад відчули вже сьогодні: в їх містах, селах і селищах почали приводитися до ладу освітні заклади. Реформа дала поштовх до повноцінного розвитку громад, можливість поліпшити освіту у кожному населеному пункті та у країні в цілому і дозволяє громадянам – кожному з нас – брати участь у вирішенні важливих освітніх питань.

Вищезазначене дозволяє дійти **висновку**, що подальше успішне впровадження реформи місцевого

самоврядування та децентралізації освіти, реформування територіальних громад як елементів базового рівня територіального управління має відбуватися у контексті системної реформи адміністративно-територіального устрою. Тільки в оновленій системі управління освітою з такою децентралізацією, що передбачає гармонійне поєднання повноважень та відповідальності місцевих громад останні матимуть педагога як експерта-практика, якому і держава, і батьки зможуть повністю довіряти. Саме довіра є тією крапкою, за якою можна буде вважати, що справу зроблено.

Перспективою подальших досліджень виступає аналіз чергових освітньо-політичних змін внаслідок впровадження реформи децентралізації освіти задля розроблення інноваційного механізму функціонування децентралізації освітньої системи України.

Джерела:

- Андрущенко В. Організоване суспільство. Київ. Інститут вищої освіти АПН України. 2006. 734 с.
- Бобрицька В. І. Аксиологічний дискурс ідеї педагогічної освіти в контексті запитів об'єднаної Європи. Освітня політика : філософія, методологія, практика / за ред. Є. М. Суліми, В. П. Андрущенко: Мін-во освіти і науки України, НПУ імені М. П. Драгоманова. Тематичний випуск: збірник наукових статей. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. С. 156-160.
- Бобрицька В. І. Система освіти як об'єкт моніторингу. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання і виховання.* 2015. Серія 17. Вип. 27. С. 19-34.
- Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [Електронний ресурс]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p#n8>
- Лелеченко А. Вплив децентралізації на ефективність надання освітніх послуг. *Вісн. НАДУ.* 2004. № 3. С. 115-126.
- Мельничук А., Остапенко П. Децентралізація влади: реформа № 1 [аналітичні записки]. К. : ЦОП "Глобус" ФОП Кравченко Я. О. 2016. 35 с.
- Чабарай Г. Децентралізація освіти: чого бракує громадам [Електронний ресурс]. URL : <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-05/2019.pdf>
- Яцейко М. Децентралізація освіти як тенденція її розвитку у XXI столітті. *Вища освіта України.* 2017. № 4. С. 35-39.

Abstract. The article describes the meaning of the concept of "decentralization of education" in the scientific literature, describes the main stages of decentralization of education in Ukraine, analyzes the regulatory and legal regulation of decentralization of the educational sphere, outlines the problems and prospects of the process of decentralization of the national education system.

Key words: process of decentralization, decentralization of education, regulation of decentralization of education.

* * *

Бобрицька В. І., професор кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики факультету менеджменту освіти та науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, доктор педагогічних наук, професор (м. Київ, Україна)

Степанок Н. С., студентка групи 1МОПЗ факультету менеджменту освіти та науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, ОПП "Освітня політика" (м. Київ, Україна)

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОСВИТИ УКРАЇНИ: АНАЛІЗ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У статті проаналізовано правове забезпечення реформ середньої освіти протягом незалежності України та узагальнено його вплив на реформування загальної середньої освіти. Обґрунтовано, що реформування шкільної освіти зумовлено вимогами суспільства щодо забезпечення якісної доступної шкільної освіти в Україні. Встановлено сутність законодавчих ініціатив з реформування середньої освіти, які потребують успішної реалізації задекларованих положень.

Ключові слова: повна загальна середня освіта, українське освітнє законодавство, реформування системи освіти.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Сучасні реалії розвитку національних систем освіти в різних регіонах світу дають змогу окреслити низку характерних тенденцій, зокрема таких як глобалізація, конкурентність, демократизація, гуманізація, інформатизація тощо. Ці тенденції зумовили появу нових викликів, що обумовили процеси реформування систем освіти різних країн, відмінних за ментальністю, нормами освітнього права, історично сформованими традиціями навчання й виховання тощо.

Світові тенденції в розвитку національних систем освіти не оминули й Україну, яка знаходиться уже більш ніж чверть століття у перманентному процесі реформування [4, с. 17]. Це знайшло вияв у розроблення нового законодавчого поля функціонування системи освіти України як нормативно-правового підґрунтя здійснення низки освітніх реформ в країні.

Аналіз наукових досліджень. Суттєвий внесок у розроблення теоретичних й прикладних проблем розвитку освітньої політики в Україні, правового забезпечення освітніх реформ здійснили В. Андрущенко [1], В. Базілюк [2], В. Бобрицька [3; 4; 5; 6; 17], Т. Бойченко [2], Л. Забродська [2], В. Савельєв [1] та інші [10].

Мета статті полягає в аналізі правового забезпечення реформ освітньої сфери за роки незалежності України, зокрема у галузі загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Аналіз правової бази свідчать, що реформування загальної середньої освіти було розпочато Україною з набуттям незалежності в 1991 р. ухваленням рамкового закону "Про освіту" [13]. За часи незалежності у системі освіти України реалізовувались і продовжують реалізовуватись масштабні організаційно-управлінські проекти стратегічного значення. Зокрема, першим національним проектом стала національна програма "Освіта" ("Україна XXI століття") (1993), концепція якої полягала в децентралізації та демократизації управління освітою, диференціації, гуманізації та індивідуалізації освітнього процесу, неперервності освіти та багатовекторності навчальних планів і програм, переорієнтації всієї освітньої сфери на розвиток

особистості та створенні для цього відповідних умов у суспільстві [11]. Наступними знаковими національними проектами в галузі освіти стали Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті (2002) [17] та Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013) [18].

Процес формування й розвитку державної освітньої політики в Україні пройшов кілька етапів, які визначалися змінами у характері та статусі ухвалених документів, що регулюють взаємовідносини суб'єктів освітньої галузі та державного управління освітою (від загальних законів України до законів прямої дії, програм розвитку освітньої системи тощо) [16, с. 23-24]. Правові норми визначили пріоритети держави, врегулювали суспільні відносини між учасниками освітньої сфери у питаннях власності, фінансово-господарської діяльності, соціального захисту працівників.

За період незалежності України було ухвалено низку законів України у галузі освіти, які забезпечили правове підґрунтя до здійснення освітніх реформ, а саме: “Про освіту” (1991; 2017), “Про внесення змін і доповнень до Закону Української РСР “Про освіту” (1996), “Про професійно-технічну освіту” (1998), “Про загальну середню освіту” (1999), “Про дошкільну освіту” (2001), “Про позашкільну освіту” (2000), “Про вищу освіту” (2002; 2014), “Про повну загальну середню освіту” (2020) тощо. Окрім того, Конституцією України (1996) кожному громадянину гарантовано право отримання освіти, встановлено обов'язковість загальної середньої освіти [11].

З 1999 року Законом України “Про загальну середню освіту” [12] було визначено стратегію розвитку національної освіти, закріплено нормативи освіти, вимоги, стандарти, законодавче врегулювання відносин всіх структурних підрозділів освіти, передбачено курс на подальшу демократизацію і гуманізацію освіти, визначено правові, організаційні та фінансові засади функціонування й розвитку системи загальної середньої освіти. В Україні було визначено типи загальноосвітніх навчальних закладів; освітній процес поділено на 3 ступені: I – початкова школа, II – базова школа, III – старша школа; введено 12-бальну шкалу оцінювання знань учнів [12].

У 2002-2010 рр. в старшій школі розпочалося впровадження профільного навчання та розпочався експеримент із впровадження зовнішнього стандартизованого тестування [7]. Як невдалу реформу цього періоду, яку було відтерміновано більш ніж на півтора десятиліття, назвемо введення 12 річного терміну навчання у загальноосвітньому закладі.

Для періоду 2010-2017 рр. характерним було підвищення вимог до якості і доступності освіти, поліпшення її функціонування та запровадження освітніх інновацій. Відбувалося коригування завдань та заходів відповідно до сучасних потреб, розпочалося впровадження інтеграції до європейського освітнього простору.

Законова освітня реформа розпочалася з прийняттям базового Закону України “Про освіту” (2017), що має за мету врегулювати основні засади розвитку національної системи освіти на майбутні 20-25 років. Стратегію й тактику здійснення освітніх змін було викладено в

Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” (НУШ) [15]. Метою НУШ є виховання інноваторів та відповідальних громадян. Учні замість запам'ятовування великої кількості фактів та понять мають в школі набути низку компетентностей, важливих для самореалізації у соціальному, професійному й особистому житті. Відповідно до даної Концепції також було розроблено нову модель оцінювання знань учнів, в якій замість звичних табелів у кінці року учні перших класів отримують Свідчення досягнень. Окрім того, головним принципом НУШ проголошено партнерство та співпрацю між школою й батьками, надання дієвих інструментів громадського контролю за фінансовою діяльністю закладів середньої освіти [8].

Одним з позитивних зрушень даної реформи варто відзначити поступове оновлення матеріально-технічної бази початкової школи. Зміни освітнього середовища в школі також мали відбуватися через підвищення соціального статусу педагога, суттєвого збільшення реальної заробітної плати вчителів, підвищення обсягів державного замовлення для педагогічних закладів. Також запровадили нові підходи в підвищенні кваліфікації вчителів, які підсилено необхідними методичними напрацюваннями та забезпечено фінансовим ресурсом.

Правове підґрунтя для запровадження низки інновацій, розпочатих НУШ, було створено Законом України “Про повну загальну середню освіту” (2020), яким передбачено: профілізацію третього рівня повної загальної середньої освіти; розширення фінансової автономії закладів середньої освіти; надання можливості учням обирати курси, навчальні предмети (інтегровані курси), освітню траєкторію, отримувати в разі потреби консультації на базі школи за державний рахунок, та право на справедливе, неупереджене, об'єктивне, незалежне, недискримінаційне та добросовісне оцінювання результатів навчання. Законом гарантовано зарахування дітей без жодних конкурсів до початкової школи. Також було розширено права учнівського самоврядування. З метою подолання дефіциту педагогічних кадрів було закладено можливість стати вчителем людині з непедагогічною вищою освітою через започаткування педагогічної інтернатури [14].

Викладене дає змогу дійти **висновку**, що реформування освіти відбувалося протягом всього періоду незалежності України завдяки ухваленню та впровадженню законів, підзаконних правових актів, концепцій та стратегічних документів, розроблення яких відповідали запитам держави й суспільства щодо надання рівного доступу до якісної освіти, зокрема повної загальної середньої освіти. Новітнім українським освітнім законодавством чітко визначено основні пріоритети реформування освіти в Україні та забезпечено її правовий супровід.

Перспективою подальших досліджень є впливу окремих законодавчих ініціатив у сфері освіти на майбутнє українського суспільства.

Джерела:

1. Андрущенко В. П., Савельєв В. Л. Освітня політика (огляд порядку денного) : монографія. К. : “МП Леся”, 2010. 368 с.
2. Базілюк В. Г., Бойченко Т. Є., Забродська Л. М. Аналіз освітньої політики: теорія і практика управління на місцевому рівні : наук. посіб. К. : Вид-во ДВНЗ “Ун-т менеджменту освіти” НАПН України, 2014. 306 с.
3. Бобрицька В. І. Професійна підготовка майбутнього вчителя в реаліях процесу реформування вищої освіти. *Наукові записки: НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2005. № 59. С. 14-24.
4. Бобрицька В. І. Сучасні освітні реформи в Україні: досягнення й новітні виклики. *Вісник Національного авіаційного університету*. Вип. 2 (14). К. : Вид-во Нац. авіац. ун-ту “НАУ-друк”, 2019. С. 16-22.
5. Бобрицька В. І. Діалектика термінологічної взаємодії в дослідницькому полі проблем освітньої політики. *Педагогічна освіта : теорія і практика. Педагогіка. Психологія*. 2014. № 22. С. 21-29.
6. Бобрицька В. І. Система освіти як об’єкт моніторингу. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання і виховання*. 2015. Серія 17. Вип. 27. С. 19-34.
7. Деякі питання запровадження зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 р. № 1095. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/1095-2004-%D0%BF/ed20150628>
8. Інформаційно-аналітичний збірник “Освітня реформа: результати та перспективи”. Офіційний веб-сайт МОН України. Київ. 2019. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/Presentacii/Institut-zbirnik.pdf>
9. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
10. Освітня політика: філософія, теорія, практика [монографія] / за ред. В. П. Андрущенка ; авт. кол. : В. П. Андрущенко, Б. І. Андрушин, В. І. Бобрицька, Р. М. Вернидуб, В. Л. Савельєв та ін. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 484 с.
11. Про Державну національну програму “Освіта” (“Україна XXI століття”): Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 р. № 896. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF>
12. Про загальну середню освіту: Закон України від 13 трав. 1999 р. № 651-XIV. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua>
13. Про освіту: Закон України. Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, № 34, ст. 451. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
14. Про повну загальну середню освіту: Закон України № 463-IX від 16.01.2020 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20>
15. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npras/249613934>
16. Протасова Н. Г., Луговий В. І., Молчанова Ю. О. та ін. Реформування освіти в Україні: державно-управлінський аспект : навч.-наук. вид. Львів : НАДУ, 2012. 456 с.
17. Про Національну доктрину розвитку освіти: Указ Президента України від 17 квітня 2002 року № 347/2002. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>
18. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25 червня 2013 року № 344/2013. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
19. Bobrytska V. Axiological Azimuths of the Global Educational Policy. *Proceedings of the National Aviation University*. Том 67. № 3. 2016. С. 89-97.

Abstract. The article analyzes the legal support for secondary education reforms throughout Ukraine's independence and summarizes its impact on the reform of general secondary education. It is substantiated that the reform of school education is conditioned by the demands of society to ensure quality accessible school education in Ukraine. The essence of legislative initiatives on reforming secondary education that require successful implementation of the declared provisions has been established.

Key words: complete general secondary education, Ukrainian educational legislation, reform of the education system.

* * *

Стеценко І. С.,
студентка групи 1МОПЗ факультету менеджменту освіти та науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, магістерська програма “Освітня політика” (м. Київ, Україна)

Макаренко С. О.,
доцент кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики факультету менеджменту освіти та науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, кандидат філософських наук (м. Київ, Україна)

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМИ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВИТИ В УКРАЇНІ

У статті здійснено аналіз сучасного стану системи загальної середньої освіти в Україні, оглянуто нормативно-правове забезпечення реформування середньої освіти в Україні, обґрунтовано виклики оновлення національної загальної середньої освіти, проаналізовано перспективи реалізації державної політики в сфері реформування середньої освіти.

Ключові слова: загальна середня освіта, реформування, реформування загальної середньої освіти.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Актуальним на сьогодні є аналіз стану повної загальної середньої освіти на сучасному етапі реформування, що окреслило контури сучасної української школи, які призвели до змін освітньої реформи у галузі повної загальної середньої освіти. Реформа почалась із концептуальних засад реформування Нової Української Школи 17 серпня 2016 року і мала своє продовження у новому Законі “Про повну загальну середню освіту” 16 січня 2020 року Верховна Рада України. У зв’язку з цим виникає необхідність проаналізувати: Яка суть нового закону? Що зміниться для школярів? Що нового передбачено в роботі вчителів?

У зв’язку з тим, що реформування в освітній галузі – це процес, що знаходиться в постійному русі та зазнає змін, доречним буде здійснити аналіз стану розвитку сфери середньої освіти на поточному етапі її реформування

Аналіз наукових досліджень. Дослідженню модернізації середньої освіти присвятили низку своїх публікацій такі вчені, як: В. Андрущенко, Н. Бібік, В. Бобрицька [1; 2], А. Василюк, Г. Кількова, В. Кремень, С. Серебрянський та ін.

Так, С. Серебрянський висвітлив стан освіти, у тому числі середньої, проаналізувавши вплив суспільно-політичного й економічного життя на розвиток галузі, визначив першочергові цілі трансформації системи освіти в європейських простір [9]. А. Василюк охарактеризувала наукові підходи до аналізу реформ через методологічні, теоретичні та технологічні концептуальні засади, подала класифікацію реформ за масштабом змін [3]. Г. Кільова визначила основні завдання реформування середньої школи [5]. Є. Подольська виокремила пріоритетні напрями розвитку освіти, принцип “випереджального розвитку”, міжнародну інтеграцію у сфері освіти тощо [8].

Виокремлення аспектів проблеми, які ще недостатньо вивчені. Зважаючи на те, що законодавство постійно оновлюється, з'являються нові форми та механізми освітнього управління, змінюються органи державної влади та реформується освітня галузь в цілому, необхідно здійснювати аналіз чергових змін стану середньої національної освіти та надавати обґрунтовані висновки щодо даного питання.

Мета статті є аналіз засад реформування системи загальної середньої освіти України і визначення подальших перспектив розвитку галузі.

Основними завданнями виступають: аналіз сучасного стану системи середньої освіти в Україні, систематизація нормативно-правових засад реформування системи загальної середньої освіти, визначення основних новацій Закону України “Про загальну середню освіту”, обґрунтування викликів та перспектив подальшої реалізації реформ у галузі середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Важливість саме загальної середньої освіти підкреслюється вагомістю і повнотою завдань, які вона вирішує. Середня освіта має метою формування базису для подальшої успішної реалізації особистості, утвердження в особі жаги до отримання знань, здатності навчатися впродовж життя, бути відповідальним членом суспільства і патріотичним громадянином.

Однак, якщо порівняти якість освіти в сучасній Україні з якістю освіти у розвинених країнах, результати будуть невтішні. Деякими міжнародними організаціями проводиться регулярний моніторинг якості освіти країн світу, із за його результатами Україна знаходиться далеко позаду розвинених країн.

Серед основних чинників, які спричинили негативні наслідки зниження якості середньої загальної освіти – недостатнє фінансування галузі освіти і науки, нівеляція системи підготовки педагогічних кадрів, зниження мотивації вчителів до роботи, втрата педагогічних кадрів – у зв'язку з незадовільним рівнем оплати праці.

Аналіз стану системи освіти сучасної України показав, що, на жаль, закріплені в Конституції України принципи освіти – доступність та безоплатність – не завжди виконуються. Так, середня освіта є безкоштовною, однак не для всіх учнів така безкоштовна освіта буде якісною. Тому на порядок денний було винесено питання докорінного реформування системи середньої освіти.

Базисом реформування середньої освіти в Україні став Закон України “Про освіту”, прийнятий 5 вересня 2017 року. У Законі освіту визначено як основу інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запоруку розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави.

Вагомою подією для сфери загальної середньої освіти є прийняття Закону “Про повну загальну середню освіту” 16 січня 2020 року. Міністерство освіти і науки України відзначило: “Цей Закон – це нові можливості для наших учнів, вчителів та освітніх управлінців, а також гарантії для батьків. У 2017 році був прийнятий Закон “Про освіту”, який передбачив багато потрібних нашій системі новацій, але знярядь

для його втілення критично не вистачало. Закон “Про повну загальну середню освіту” – це реальні інструменти, які допоможуть втілити реформу. Попереду багато кропіткої роботи, ми до неї готові”) [7].

Серед основних нововведень, які пропонує закон, такі:

- можливість для учнів визначати власну освітню траєкторію (складання індивідуального навчального плану);

- запровадження нового освітнього простору (медіатеки, ресурсні кімнати за аналогією за організацією навчання дітей з особливими потребами);

- затвердження механізму вибору предметів (пропонується створювати міжкласні групи для вивчення таких вибіркового предметів);

- надання можливості навчальному закладу впроваджувати оцінювання за власною шкалою, проте паралельно має здійснюватися переведення до 12-бальної системи; запровадження безпечного середовища для дітей (вчителі проходять курси домедичної допомоги, батьки можуть бути присутніми на заняттях дітей з особливими потребами);

- запровадження автономії у роботі вчителів (у частині створення навчальних програм, розробки систем оцінювання і заохочення, підвищення кваліфікації);

- запровадження педагогічної інтернатури (для особи, що стала вчителем вперше, надається можливість працювати під керівництвом ментора – підпрацівника, який має споріднену спеціалізацію та стаж роботи щонайменше 5 років, ментору при цьому надається надбавка до зарплатні у розмірі 20% від окладу);

- зміна системи оплати праці. Запровадження більших доплат за завідування ресурсними кабінетами (спортзал, кабінет інформатики) [4].

Серед експертів у галузі освіти окремі норми закону викликають занепокоєння. Так, на думку експертів Центру експертизи освітніх реформ, пропонувані нововведення є залученими з європейських освітніх систем. Відповідно до Закону України, повна загальна середня освіта поділяється на такі рівні: початкова (4 роки), базова (гімназія – 5 років), профільна – (3 роки). Для вступу до гімназії необхідним може бути складання вступних іспитів, що у випадку, якщо дитина їх не складе, буде прямим порушенням права на обов'язкове забезпечення державою середньої освіти, закріпленого в Конституції України. Введення конкурсних відборів між рівнями середньої освіти може стати перешкодою для дитини для її отримання.

Можливість вибору предметів для вивчення теж є одним із принципів роботи західних навчальних закладів. Проте варто зауважити, що як правило такі навчальні заклади є достатньо великими. У випадку запровадження можливості вибору переліку предметів в Україні є ризик труднощів у знаходженні необхідної кількості учнів для конкретного курсу. У законі не визначено чітких рамок, у якому віці дитина матиме можливість обирати шкільні предмети самостійно.

Міністерство освіти і науки України рекомендує керівникам загальної середньої освіти завчасно (до 30 квітня 2020 року) проінформувати всіх вчителів, які

отримують пенсію за віком, про переведення їх на строкові договори, і з усіма, хто погодиться, укласти такі договори до 1 липня строком на 1 рік. Після закінчення даного договору, наступні договори можна укладати на більш тривалий термін (до 3-х років). Кількість таких пролонгацій може бути необмеженою, допоки праця вчителя є якісною та сумлінною. Серед профспілки освітян ця норма чинного Закону України “Про повну загальну середню освіту” викликає неоднозначну реакцію.

Також серед претензій до закону – закріплення можливості затверджувати кількість учнів у класі у разі потреби у кількість, більшу ніж 30 учнів. У ст. 12 закону зазначено, що кількість учнів у класі не може бути менше п’яти і не може перевищувати 30 осіб, крім випадків, якщо таке перевищення не буде порушенням вимог санітарного законодавства (санітарна норма – не менше 2 кв. м площі навчального кабінету на одну дитину). Проте підвищення кількості учнів у класі може призвести до зниження рівня засвоєння учнями матеріалу і підвищення інтенсивності роботи вчителів [6].

Отже, на сьогодні навколо закону “Про повну загальну середню освіту” точаться дискусії, адже він містить значні зміни, які відобразять як на навчальному процесі, так і на статусі та оплаті праці освітян. Відсутність консенсусу в суспільстві щодо проекту закону вимагає подальшого удосконалення закону з метою врахування під час його прийняття інтересів усіх зацікавлених сторін.

Вищезазначене дозволяє дійти **висновку**, що нормативно-правове забезпечення реформ у сфері загальної середньої освіти перебуває в постійному розвитку і зміні, адже процеси реформування потребують регулярного моніторингу, доповнення, внесення змін до існуючих нормативних актів і прийняття нових. На сьогодні актуальним залишається подальше удосконалення закону “Про повну загальну середню освіту”, основні принципи якого ми розглянули вище та ініціація громадського діалогу з приводу подальшої реалізації реформи з метою врахування думок всіх зацікавлених сторін.

Перспективою подальших досліджень виступає подальше вивчення доповнень до діючого Закону України “Про загальну середню освіту” та аналіз дієвості даних нововведень у національному освітньому просторі задля надання рекомендацій щодо поліпшення механізму освітнього забезпечення.

Джерела:

1. Бобрицька В. І. Професійна підготовка майбутнього вчителя в реаліях процесу реформування вищої освіти. *Наук. записки: НПУ ім. М. П. Драгоманова*. 2005. № 59. С. 14–24.
2. Бобрицька В. І. Система освіти як об’єкт моніторингу. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання і виховання*. 2015. Серія 17. Вип. 27. С. 19–34.
3. Василюк А. Наукові підходи до аналізу освітніх реформ. *Вища освіта України*. 2017. № 2. С. 20–25.
4. Закон України “Про повну загальну середню освіту” (2020 рік). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
5. Кільова Г. Зміст загальної середньої освіти, її реформування, становлення і розвиток. *Молодь і ринок*. 2016. № 11. С. 16–20.
6. Освітня реформа: результати та перспективи. Інформаційно-аналітичний збірник. URL : <https://mon.gov.ua>

/storage/a/2019/Presentacii/Institut-zbirnik.pdf (дата звернення: 05.11.2019).

7. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. [Електронний ресурс]. URL : <http://www.mon.gov.ua/>

8. Подольська Є. Освіта в контексті глобалізації: напрямки та механізми реалізації реформ в Україні. *Вища школа*. № 1. 2017. С. 48–55.

9. Серебрянський С. Стратегічні аспекти розвитку освіти умовах інтеграції України в європейський освітній простір. *Вища школа*. 2016. № 4. С. 7–14.

Abstract. The article analyzes the current state of the general secondary education system in Ukraine, reviews the regulatory and legal support for secondary education reform in Ukraine, substantiates the challenges of updating the national secondary education, and analyzes the prospects for implementing state policy in the field of secondary education reform.

Key words: general secondary education, reforming, reforming of general secondary education.

* * *

Ткаченко Д. А.,
випускниця факультету менеджменту освіти та науки
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова 2019 року, магістерська
програма “Освітня політика” (м. Київ, Україна)

МОДЕЛЬ УДОСКОНАЛЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

У статті обґрунтовано актуальність запровадження дієвих заходів щодо поліпшення якості освіти осіб з особливими потребами; запропоновано модель удосконалення освітньої політики у галузі інклюзивної освіти у єдності таких складників як мета, принципи, заходи, результат; надано рекомендації щодо покращення ситуації з питань інклюзивного навчання і виховання в Україні.

Ключові слова: інклюзивна освіта, особи з особливими освітніми потребами.

Постановка проблеми. Головним пріоритетом розвитку сучасної освіти є забезпечення рівних прав на освіту для всіх громадян, зокрема й для громадян, які мають особливі освітні потреби. Модернізація освіти в Україні, яка спрямована на демократизацію та гуманізацію, зумовлює необхідність упровадження реформ в освіті для людей з особливими освітніми потребами.

Зміни у законодавчих і нормативно-правових документах про розвиток інклюзивної освіти викликають чималу кількість запитань про їх впровадження в більшості учасників освітнього процесу – керівників закладів освіти, фахівців у сфері освіти, батьків тощо.

Аналіз наукових досліджень. Основу сучасних досліджень з питань державної освітньої політики складають праці В. Андрущенка, Р. Вернидуба, В. Савельєва та інших. Окремі аспекти проблематики інклюзивної освіти висвітлено в аналізі основних досліджень і публікацій науковців, зокрема таких як Н. Ашиток, В. Бобрицька [1, 2, 3, 4], Г. Давиденко, А. Колупаєва, Ю. Найда, Н. Софій, О. Таранченко та інших. Автором статті досліджувалися нормативно-правові аспекти впровадження інклюзивної освіти в Україні [12]. Узагальнюючи теоретичний і практичний доробок учених з досліджуваного питання відзначаємо недостатню розробленість підходів до упровадження дієвої освітньої політики у галузі інклюзивної освіти. Це й обумовлює здійснення цієї наукової розвідки.

Мета статті – розробити модель удосконалення освітньої політики у галузі інклюзивної освіти та надати

рекомендації щодо покращення ситуації з питань інклюзивного навчання і виховання в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система реформування освіти осіб з особливими освітніми потребами (далі – ОООП), потребує розв’язання питань і проблем у сфері освіти, а саме: нормативно-правових, науково- та навчально-методичних, організаційних, кадрових. Особливо важливим є успішний механізму роботи над помилками, є міцна співпраця між урядом, науковими і освітніми установами та громадськістю. Представимо модель удосконалення освітньої політики у сфері інклюзивної освіти, яка має такі складники: *мета, принципи, заходи та результат* (див. рис.). Теоретичним підґрунтям для її розроблення й обґрунтування є низка рекомендацій щодо поліпшення ситуації з надання якісної освіти для ОООП. Схарактеризуємо ці рекомендації.

- Зміни та удосконалення чинної нормативно-правової бази. Внесення необхідних змін і доповнень до чинного законодавства з метою: недопущення понять і норм невідповідних до інклюзивного простору або заперечень між документами; відповідності до міжнародних договорів; формулювання інклюзії не як винятку, а як загальне поняття, що відповідає інклюзивному суспільству [6, 7]; створення нормативно-правового поля щодо забезпечення і фінансування послуг супроводу в системі освіти ОООП від народження і впродовж життя; розроблення законопроектів щодо впровадження інклюзивної освіти серед молоді й дорослих; розроблення законопроектів, що передбачають зміни і реконструкції закладів освіти відповідно до доступності до будівель, споруд і приміщень [12]. Нині розроблено достатньо для впровадження ОООП, але відчувається брак нормативно-правових актів щодо освіти для дорослих з особливими освітніми потребами. Якщо Україна запровадила концепцію “навчання впродовж всього життя”, то національні законодавчі акти повинні відповідати європейським у галузі ОООП [5, 10].

- Зміни наукових та методичних забезпечень національної системи освіти ОООП. Розроблення конкретних послуг супроводу для ОООП різних вікових груп для всіх ланок освіти; розроблення тренінгів для просвітницької діяльності з метою толерантного впровадження інклюзивної освіти, поваги до особистості й до відмінностей. Проте, суспільство ще не готове до змін, які давно до нього прийшли. Страх до незнайомого – є природною реакцією. Тому, основним завданням для результативного впровадження інклюзивного суспільства стає спілкування з громадою. Як правило, у школах де навчаються різні діти: звичайні, обдаровані, з психофізичними вадами та багато інших – відзначаються менше проявів агресивності, булінгу, дискримінації та нетолерантності. Також важливим є розроблення програм підготовки батьків на цілеспрямованій допомогі їхнім дітям в процесі навчання. Батькам потрібна постійна підтримка, необхідно забезпечити ресурсами, на які вони зможуть спиратись, для подолання перешкод, почуття вини та для просування позитивного ставлення до свого життя і своєї сім’ї. Батьки повинні бачити, після певних освітніх досягнень, отримання професійних навичок, або навичок соціалізації задля відчуття того, що від освіти люди стають більш незалежними, а не навпаки. Так само, дуже важливим є розроблення програм підготовки психологів та фахівців до цілеспрямованій допомогі ОООП, їх одноліткам, батькам, викладачам та адміністрації закладу, з метою об’єднання різних підходів. На основі закордонного досвіду треба розробити опорну літературу для впровадження команди психологів у заклади освіти [11]. Концепція інклюзивного суспільства полягає у тому, що ми всі інклюзивні, що ми всі маємо особливі потреби. Інклюзивне суспільство це 100% залучених осіб, тож з’являється необхідність у розробленні методів навчальних підходів до ОООП без помітного втручання, розробленні системи моніторингу якості освіти ОООП для кожної ланки освіти окремо; розробленні методичних рекомендацій щодо забезпечення інклюзивної освіти у позашкільній освіті; розробленні методичних адаптаційних рекомендацій інклюзивної освіти для іноземних осіб, або осіб, які прожили тривалий за кордоном.

- Зміни у процесі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, яка відповідатиме фахівцю з інклюзивної освіти. Забезпечення підготовки й перепідготовки педагогічних кадрів шляхом проходження обов’язкових тренінгів, семінарів, вебінарів, круглих столів, конференцій тощо; забезпечення підготовки педагогічних кадрів з надання першої медичної допомогі; забезпечення та просування подальшого обміну досвідом з іншими країнами шляхом обміну кадрів; забезпечення спеціальної підготовки й перепідготовки фахівців діагностично-консультативної служби психолого-медико-педагогічного профілю та інших спеціалістів для кадрового забезпечення державної служби супроводу; запровадження системної організаційно-методичної допомогі у впровадженні інклюзивних середовищ [1, 2].

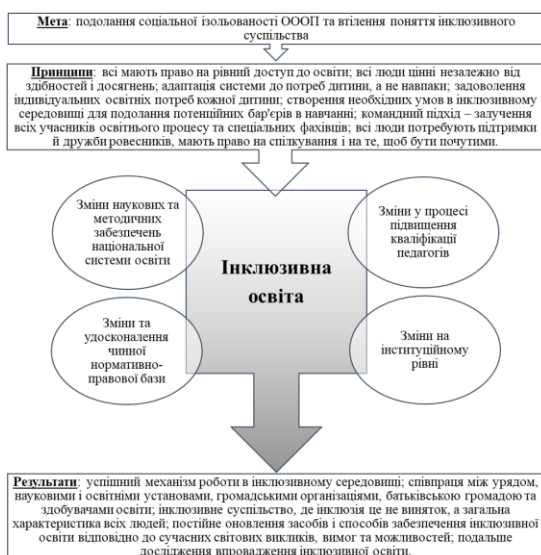

Рис. Модель удосконалення освітньої політики у сфері інклюзивної освіти

- Зміни на інституційному рівні передбачають: змінення концепції обов'язкової залежності ООП від ІРЦ; розширення покриття ІРЦ на всіх людей незалежно від віку з метою запровадження освіти продовж всього життя; змінення концепції менеджменту закладів освіти, створення робочої команди з, виключно, психологів на умовах повного робочого дня. Ці фахівці мали б бути підпорядковані ІРЦ, та користувалися б спільною електронною базою даних. Оскільки багато шкіл закриваються, треба підвищувати кваліфікацію педагогічних кадрів для постачання нестачі спеціалістів з інклюзивної освіти. Реформування системи освіти ООП цілком узгоджується із сучасними світовими тенденціями в організації освіти й підтримці таких дітей та молоді, а також має на меті перетворити її на самостійну інституцію, яка озброєє учнів знаннями, необхідними для сучасного життя [2, 9].

Висновки. За запропонованими рекомендаціями стосовно ООП в Україні необхідне удосконалення чинної нормативно-правової бази, методичних та наукових розробок, підвищення кваліфікації педагогічних кадрів у сфері інклюзивної освіти, зміна на інституційному рівні задля досягнення основних завдань рівності, недискримінації та справжнього практичного і гідного інклюзивного суспільства.

Подальші дослідження будуть спрямовані на вивчення механізмів державного регулювання та моніторингу у сфері інклюзивної освіти.

Джерела:

1. Бобрицька В. І. Державна освітня політика України у сфері освіти осіб з особливими потребами. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. Серія: педагогічні науки. 2016. № 3–4 (48–49). С. 53–58. URL : <http://npo.kubg.edu.ua/images/2016/3-4/11.pdf>. DOI 0000-0002-1742-0103. (дата звернення: 20.04.2020).
2. Бобрицька В. І. Актуальні проблеми інклюзивної освіти. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2015. № 5-6. С. 7-11 URL : http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I2IDBN=UJRN&P2IDBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/prtp_2015_5-6_3.pdf (дата звернення: 20.04.2020).
3. Бобрицька В. І. Система освіти як об'єкт моніторингу. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання і виховання*. 2015. Серія 17. Вип. 27. С. 19-34.
4. Бобрицька В. І. Професійна підготовка майбутнього вчителя в реаліях процесу реформування вищої освіти. *Наук. записки: НПУ ім. М. П. Драгоманова*. 2005. № 59. С. 14–24.
5. Про вищу освіту : Закон України 1556-VII від 01 лип. 2014 р. № 37-38. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1556-18> (дата звернення: 21.04.2020).
6. Про дошкільну освіту : Закон України 2628-III від 11 лип. 2001 р. № 49 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2628-14> (дата звернення: 21.04.2020).
7. Про загальну середню освіту : Закон України 463-IX від 16.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#n984> (дата звернення: 21.04.2020).
8. Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання : Наказ МОН України від 01 жовт. 2010 р. № 912. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0912290-10> (дата звернення: 21.04.2020).
9. Про Національну стратегію реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2026 роки та план заходів з реалізації її I етапу : Розпорядження Кабінету Міністрів 526-2017-р від 09 серп. 2017 р. № 526. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2017-%D1%80> (дата звернення: 21.04.2020).
10. Про освіту : Закон України 2145-VIII від 05 вер. 2017 р. № 38-39 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 21.04.2020).
11. Про пріоритетні напрями роботи психологічної служби у

системі освіти на 2019/2020 н. р.: Лист МОН України від 18 лип. 2019 р. № 1/9-462 URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/2019/07/19-462-list-na-oblasti.pdf> (дата звернення: 21.04.2020).

12. Ткаченко Д. А. Нормативно-правовий аспект впровадження інклюзивної освіти в Україні. *Концептуальні, методологічні та практичні проблеми соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики* : збірник матеріалів III між. наук. прак. конф. Київ: НПУ імені МП Драгоманова. 2019 р. С. 95-101.

Abstract. The article proposes a model of implementation of inclusive education to improve educational policy, which has the following components: purpose, principles, measures of educational policy in the field of inclusive education, and presents a result that provides opportunities for further research in this area.

Key words: inclusive education, people with special educational needs.

* * *

Бобрицька В. І.,
професор кафедри соціальної філософії, філософії
освіти та освітньої політики факультету менеджменту
освіти та науки Національного педагогічного
університету імені М. П. Драгоманова,
доктор педагогічних наук, професор (м. Київ, Україна)

Шавкун В. А.,
студентка групи 1МОПз факультету менеджменту освіти
та науки Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова, магістерська програма
“Освітня політика” (м. Київ, Україна)

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ПІДГРУНТЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

У статті обгрунтовано, що сучасна національна державна освітня політика з питань нормативно-правового супроводу забезпечення якості освіти, зокрема у галузі повної загальної середньої освіти, базується на розробленні й запровадженні законодавчих положень про право на здобуття якісної освіти, визначених Конституцією України (1996), ЗУ “Про освіту” (2017), “Про повну загальну середню освіту” (2020). З'ясовано, що центральним органом виконавчої влади із забезпечення якості освіти є Державна служба якості освіти України та її територіальні органи, які проводять інституційний аудит. Схарактеризовано, що правовий супровід здійснення інституційного аудиту базований на підзаконних актах, зокрема наказах Міністерства освіти і науки України з їх обов'язковою процедурною реєстрацією в Міністерстві юстиції України, відповідно до чого визначається порядок, напрями, критерії оцінювання якості загальної середньої освіти.

Ключові слова: якість освіти; державна освітня політика; закони України; нормативно-правове забезпечення якості освіти.

Постановка проблеми. Грамотна та послідовна освітня політика України, а також її зовнішня, тобто міжнародна політика – необхідний фундамент для розвитку освіти в Україні. З часу проголошення незалежності, Україна формує свою освітню політику як суверенна країна. Цей процес супроводжується низкою освітніх реформ і, безсумнівно, забезпечується відповідним нормативно-правовим супроводом.

На думку вчених [1; 2; 5; 12], реформування освітньої галузі це, передусім, – досягнення того рівня надання освітніх послуг, який би відповідав міжнародно визнаним стандартам якості освіти, запитам споживачів освітніх послуг (учнів, студентів), працевдавців. З огляду на це, актуальним є аналіз підходів до забезпечення нормативно-правового супроводу надання високого рівня якості освіти в Україні.

Аналіз наукових досліджень. Суттєвий внесок у розроблення теоретичних й прикладних проблем розроблення й запровадження освітньої політики в Україні внесли В. Андрущенко [1], В. Бобрицька [2; 4; 5; 12], В. Савельєв [1] та інші, зокрема й з питань

здійснення реформ у сфері освіти [3]. Нормативно-правові аспекти розвитку освітньої системи в Україні вивчали Н. Губерньська [6], Я. Тицька [11] та інші. Проте, актуальним є висвітлення проблем забезпечення якості освіти в контексті ухвалення нових законодавчих актів в Україні, зокрема законів України “Про освіту” (2017) [7], “Про повну загальну середню освіту” (2020) [8] тощо.

Метою дослідження є аналіз державної освітньої політики з питань сучасного нормативно-правового супроводу забезпечення якості освіти, зокрема у галузі повної загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Вихідними для формування державної освітньої політики в Україні є Конституція, закони України (ЗУ) у галузі освіти, міжнародно-правові документи у сфері освіти. Конституція України [9], яка гарантує право народу на освіту та а науково-технічну творчість. Це є базові права українців, які охороняє закон. Конституція визнає право на освіту за кожною людиною, незалежно від її статі, раси, національності, соціального і майнового стану, роду та характеру занять, світоглядних переконань, належності до партій, ставлення до релігії, стану здоров'я та інших обставин. Це право забезпечується розгалуженою мережею закладів освіти, створенням умов для вибору профілю навчання відповідно до здібностей та інтересів громадян, різними формами навчання тощо. Зокрема, статтею 6 ЗУ “Про повну загальну середню освіту” визначено, що кожному громадянину країни законом забезпечується право на доступну й якісну освіту [8].

Оскільки ключовим поняттям нашого дослідження є “якість освіти”, проаналізуємо його визначення у нормативно-правових документах освіти України. Так, у ЗУ “Про освіту” поняття “якість освіти” визначається як відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг [7]. Звернення до тексту ЗУ “Про повну загальну середню освіту” засвідчує, що це поняття тлумачиться як відповідність результатів навчання, здобутих учнем на відповідних рівнях повної загальної середньої освіти, державним стандартам [8].

Державна освітня політика в Україні з питань сучасного нормативно-правового супроводу забезпечення якості повної загальної середньої освіти базується на виконанні статті 46 ЗУ “Про повну загальну середню освіту” [8]. Зокрема, цією статтею визначено, що з метою підвищення якості освітньої діяльності та вдосконалення внутрішньої системи забезпечення якості освіти, приведення освітнього та управлінського процесів у відповідність із вимогами законодавства, проводиться інституційний аудит [8].

Слід вказати, що інституційний аудит закладах загальної середньої освіти проводиться працівниками центрального органу виконавчої влади із забезпечення якості освіти – Державною службою якості освіти України (ДСЯО України) – та його територіальних органів відповідно до вимог ЗУ “Про повну загальну середню освіту” [8]. Законодавчо визначено, що висновок про якість освіти у закладі та рекомендації щодо її вдосконалення, оприлюднюються на веб-сайтах закладу освіти (за наявності), засновника (крім

засновника приватного закладу освіти) та органу, що проводив інституційний аудит [8].

Сучасний механізм (порядок) здійснення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти визначено Наказом Міністерства освіти і науки України від 09 січня 2019 року № 17 та зареєстровано в Міністерстві юстиції України 12 березня 2019 р. № 250/33221 [10]. Так, відповідно до цього Наказу [10] оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу освіти та внутрішньої системи забезпечення якості освіти здійснюється за такими напрямками:

- 1) *освітнє середовище закладу освіти*:
 - забезпечення комфортних і безпечних умов навчання та праці;
 - створення освітнього середовища, вільного від будь-яких форм насильства та дискримінації;
 - формування інклюзивного, розвивального та мотивуючого до навчання освітнього простору;
 - 2) *система оцінювання здобувачів освіти*:
 - наявність відкритої, прозорої і зрозумілої для здобувачів освіти системи оцінювання їх навчальних досягнень;
 - застосування внутрішнього моніторингу, що передбачає систематичне відстеження та коригування результатів навчання кожного здобувача освіти;
 - спрямованість системи оцінювання на формування у здобувачів освіти відповідальності за результати свого навчання, здатності до самооцінювання;
 - 3) *педагогічна діяльність педагогічних працівників закладу освіти*:
 - ефективність планування педагогічними працівниками своєї діяльності, використання сучасних освітніх підходів до організації освітнього процесу з метою формування ключових компетентностей здобувачів освіти;
 - постійне підвищення рівня професійної компетентності та майстерності педагогічних працівників;
 - налагодження співпраці зі здобувачами освіти, їх батьками чи іншими законними представниками (далі – батьки), працівниками закладу освіти;
 - організація педагогічної діяльності та навчання здобувачів освіти на засадах академічної доброчесності;
 - 4) *управлінські процеси закладу освіти*:
 - наявність стратегії та системи планування діяльності закладу, моніторинг виконання поставлених цілей і завдань;
 - формування відносин довіри, прозорості, дотримання етичних норм;
 - ефективність кадрової політики та забезпечення можливостей для професійного розвитку педагогічних працівників;
 - організація освітнього процесу на засадах людиноцентризму, прийняття управлінських рішень на основі конструктивної співпраці учасників освітнього процесу, взаємодії закладу освіти з місцевою громадою;
 - формування та забезпечення реалізації політики академічної доброчесності [10].
- Викладене свідчить, що система забезпечення якості загальної середньої освіти в Україні має включати внутрішні та зовнішні механізми організації освітнього процесу, формуватися на основі академічної доброчесності, грамотної інформаційної політики та

відкритих даних і передбачати здійснення комплексу об'єктивних характеристик освітнього процесу, що визначають послідовне та ефективне формування компетентностей та професійної свідомості у учнів на етапі здобуття ними повної загальної середньої освіти.

Висновок. Сучасна національна державна освітня політика з питань нормативно-правового супроводу забезпечення якості повної загальної середньої освіти базується розробленні й запровадженні законодавчих положень про право на здобуття якісної освіти, визначених Конституцією України (1996), ЗУ “Про освіту” (2017), “Про повну загальну середню освіту” (2020).

Центральним органом виконавчої влади із забезпечення якості освіти є Державна служба якості освіти України та її територіальні органи, які проводять інституційний аудит з метою підвищення якості освітньої діяльності закладів загальної середньої освіти та вдосконалення внутрішньої системи забезпечення якості освіти, приведення освітнього та управлінського процесів у відповідність із вимогами законодавства.

Правовий супровід здійснення інституційного аудиту базований на підзаконних актах, зокрема наказах МОН України з їх обов'язковою процедурною реєстрацією в Міністерстві юстиції України. Відповідно до змісту цих наказів визначено порядок, напрями, критерії оцінювання якості загальної середньої освіти.

Перспективу подальших наукових розвідок вбачаємо в аналізі ролі громадських освітніх організацій щодо забезпечення об'єктивності проведення інституційних аудитів у закладах загальної середньої освіти України.

Джерела:

- Андрущенко В. П., Савельєв В. Л. Освітня політика (огляд порядку денного) [монографія]. К. : “МП Леся”. 2010. 368 с.
- Бобрицька В. І. Аксиологічний дискурс освітньої політики в контексті сучасних суспільних викликів. *Освітня політика: філософія, теорія, практика* [монографія] / за ред. В. П. Андрущенко К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. С. 143-168.
- Бобрицька В. І. Сучасні освітні реформи в Україні: досягнення й новітні виклики. *Вісник Національного авіаційного університету*. Серія: Педагогіка. Психологія : зб. наук. пр. К. : Вид-во Нац. авіац. ун-ту “НАУ-друк”, 2019. Вип. 2 (14). С. 16-22.
- Бобрицька В. І. Ціннісні орієнтири та ідеали сучасної освіти України. *Освітнологічний дискурс*. Випуск 9 (12). Київ, Україна, 2018. Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. С. 7-18.
- Бобрицька В. І. Моніторинг якості освіти як чинник формування ефективної державної кадрової політики України з підготовки працівників для системи вищої освіти. *Теорія і практика навчання і виховання*. Серія 17. 2015. Вип. 26. С. 41-49.
- Губерська Н. Л. Сучасний стан та тенденції розвитку державної політики у сфері вищої освіти в Україні. *Право і громадянське суспільство*. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2014. № 1. С. 141-151. URL : <http://lcslaw.knu.ua/index.php/item/154-suchasnyi-stan-ta-tendentsiirozvytkuderzhavnoi-polityky-u-sferi-vyshchoi-osvity-v-ukraini-huberska-n-1>
- Закон України “Про освіту” № 2145-19 від 05.09.2017 р. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
- Закон України “Про повну загальну середню освіту”. № 463-IX. Голос України. Газета Верховної Ради України. URL : <http://www.golos.com.ua/article/328949>
- Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. С. 141. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
- Про затвердження Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України № 17 від 09 січня 2019 р. URL :

<http://sqe.gov.ua/index.php/uk-ua/16-04-2019/23-04-2019/716-nakaz-mon-vid-09012019-17-pro-zatverdzhennia-poriadku-provedennia-institutitsiinoho-audytu-zakladiv-zahalnoi-serednoi-osvity>

11. Тицька Я. О. Державна політика у сфері освіти: правовий аспект. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 2 (23). С. 55-60. URL : http://www.pjv.nuoua.od.ua/v2_2018/14.pdf

12. Bobrytska V. Axiological Azimuths of the Global Educational Policy. *Proceedings of the National Aviation University*. 2016. Том. 67. № 3. С. 89-97.

Abstract. The article justifies that the modern national state educational policy on legal and regulatory support of ensuring education quality, in particular in the field of complete general secondary education, is being based on the development and implementation of legislative provisions on the right to receive quality education, defined by the Constitution of Ukraine (1996), the Law “On education” (2017), “On complete general secondary education” (2020). It was found out that the central executive authority for ensuring the quality of education is the State Service of Education Quality of Ukraine and its territorial bodies, which conduct an institutional audit. They described that legal support for the implementation of the institutional audit is based on bylaws, in particular, orders of the Ministry of Education and Science of Ukraine with their mandatory procedural registration in the Ministry of Justice of Ukraine, which determines the procedure, directions, and criteria for evaluating the quality of general secondary education.

Key words: education quality; state educational policy; laws of Ukraine; legal and regulatory support for education quality.

* * *

Хміль І. Ю.,
старший викладач кафедри судової медицини
та медичного права
Національний медичний університет
імені О. О. Богомольця

ЗМІСТОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ З МЕДИЧНОГО ПРАВА

У статті обґрунтовано змістову структуру правової компетентності майбутніх лікарів з медичного права; виділено мотиваційно-ціннісний, гностичний, діяльнісний компоненти, які знаходяться у нерозривному взаємозв'язку і взаємозалежності; мотиваційно-ціннісний компонент правової компетентності визначено як професійно-особистісну характеристику, що відбиває систему ціннісних ставлень майбутнього лікаря до професійної діяльності та її результатів і забезпечує умови для реалізації професійних функцій у процесі виконання посадових обов'язків; гностичний компонент правової компетентності майбутніх лікарів з медичного права передбачає володіння студентами знаннями з медичного права, розуміння сутності правової компетентності особистості, механізмів її прояву; діяльнісний компонент правової компетентності майбутніх лікарів характеризується готовністю діяти, керуючись правовими знаннями і переконаннями відповідно закону; користуватися своїми правами, виконувати обов'язки, а також уміннями відстоювати свої права у випадку їх порушення.

Ключові слова: компетентність, правова компетентність, майбутній лікар, медичне право.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. В сучасних соціально-економічних умовах функціонування системи охорони здоров'я суттєво зростають вимоги, що пред'являються до рівня правової підготовки лікарів. Професійна діяльність медичного працівника вимагає умінь орієнтуватись у численних юридичних джерелах, що стосуються сфери охорони здоров'я, застосовувати правові норми в конкретних практичних ситуаціях, захищати цивільні права лікарів і пацієнтів. З огляду на це, формування у майбутніх лікарів правової компетентності уможливорює підвищення якості надання медичної допомоги, сприяє попередженню конфліктів між медичними працівниками і пацієнтами, захищеності лікаря від кримінального та цивільного переслідування.

Аналіз наукових досліджень. Проблеми підготовки фахівців медичної галузі присвячені наукові роботи М. Асламової, М. Банчук, О. Волосовець, Л. Войтенко, В. Лазоришинець, М. Мруга, М. Стучинської, Т. Рєви,

І. Фещенко, Я. Цехмістера, О. Чалого, Б. Шахова та ін. Теоретико-методологічні засади формування правової компетентності майбутніх фахівців розкриваються у працях А. Анікіної, А. Будас, С. Воеводиної, Т. Волох, С. Гуріна, Я. Кічук, І. Огороднійчук, О. Панова, М. Полякової та ін.

Виклад основного матеріалу. Реалізація мети дослідження передбачає розгляд змістових характеристик правової компетентності майбутніх лікарів з медичного права та виділення ієрархічно розташованих основних, відносно самостійних елементів, висвітлення істотних внутрішніх зв'язків між цими елементами, специфічної природи означеного феномену.

Правова компетентність майбутніх лікарів, перш за все, виявляється у знаннях з медичного права, здатності тлумачити зміст норм права, нормативно-правових актів, сферу їх дії; усвідомленні значущості медичного права, його ефективності як засобу регулювання відносин у сфері “медичний працівник – медичний працівник”, “медичний працівник – пацієнт”, уміннях застосовувати у практичній діяльності знання з права, захищати свої суб'єктивні права. У структурі правової компетентності майбутніх лікарів з медичного права виокремлюємо: мотиваційно-ціннісний, гностичний, діяльнісний компоненти.

Мотиваційно-ціннісний компонент характеризується ціннісними орієнтаціями (інтерес, потреби, пізнавальні мотиви), які визначають спрямованість особистості на діяльність. Він забезпечує готовність особистості до професійної діяльності, оскільки усвідомлена діяльність гарантує єдність мотивів результативного й процесуального характеру [1, с. 219-220]. Слід зазначити, що означений компонент є системотвірним для формування правової компетентності майбутніх лікарів з медичного права та виявляється в усвідомленні ними важливості та значущості правових знань, умінь.

Серед провідних мотиваційних складових, що характеризують формування правової компетентності майбутніх лікарів у процесі навчання медичного права, можна виділити: мотиви інтересу до обраної професії; мотиви, пов'язані з відображенням особливостей професійної діяльності медичного працівника; мотиви, що дозволяють особистості розвиватися у процесі професійної діяльності (саморозвитку, самоствердження, самореалізація). Можемо стверджувати, що мотиваційно-ціннісний компонент виконує стимулюючу функцію у процесі формування правової компетентності майбутніх лікарів з медичного права.

Формування правової компетентності майбутніх лікарів у навчанні медичному праву зумовлюється складною ієрархічною системою суспільно-значущих й особистісних мотивів, у якій вищим рівнем мотивації є перетворення потреби в свідомий інтерес, особистісну цінність, а цінності – у мету діяльності. Розвиток мотивів професійної діяльності здійснюється у напрямі від зовнішніх спонук до появи власних мотиваційних утворень [2].

Основними факторами детермінації мотивації майбутніх лікарів виокремлено наступні: 1) почуття професійного і громадянського обов'язку; 2) розуміння значущості правових знань і умінь; 3) усвідомлення необхідності правомірної поведінки у сфері охорони

здоров'я громадян; 4) повага до особистості пацієнта; 5) інтерес студента до майбутньої професійної діяльності; до вивчення і використання нормативно-правових актів у своїй діяльності; 6) позитивне ставлення до майбутньої професії; 7) бажання і прагнення підвищувати рівень своєї компетентності з медичного права.

Наступним компонентом правової компетентності майбутніх лікарів з медичного права визначимо гностичний. Він передбачає наявність у студентів уявлень про характер розвитку своєї професійної діяльності, розуміння сутності правової компетентності особистості, механізмів їх прояву. Означений компонент виявляється в умінні майбутніх лікарів свідомо контролювати результати навчальної діяльності та рівень особистісного й професійного розвитку.

Зазначимо, що гностичний компонент відображає наявний рівень у студентів теоретичних знань з медичного права. До них належать: поняття, терміни з медичного права, юридичні факти, сфера суспільних відносин, нормативна база, теоретичні положення та певні категорії юриспруденції. Ці знання інтегрують комплекс умінь і навичок, необхідний майбутнім лікарям у професійній діяльності (аналіз правових джерел і ситуацій, оцінювання правових і протиправних дій, процесуальні процедури тощо); регулюють поведінку, відображають ступінь моральної зрілості особистості та її життєвий досвід.

Отже, у змісті гностичного компонента можна виокремити такі знання: 1) знання основних положень теорії права; 2) знання різних галузей права (конституційного, цивільного, трудового, сімейного, адміністративного, кримінального) як гарантів забезпечення прав і законних інтересів громадян України; 3) знання основних нормативно-правових актів України, що регулюють професійну медичну діяльність; 4) знання прав і обов'язків медичних працівників і пацієнтів.

У процесі навчання дисциплін медичного права слід акцентувати увагу студентів на нормативному регулюванні медичної галузі. Розуміння сучасного законодавства у медичній сфері виступає запорукою формування глибоких ґрунтовних знань майбутніх лікарів. У зв'язку з цим, морально-правовий аспект діяльності медичних працівників, дозволяє розглядати міждисциплінарність як ще одну можливість у формуванні правової компетентності майбутніх лікарів з медичного права. Ми вважаємо, що розвинути прагнення студента до оволодіння правовою компетентністю, усвідомити її як цінність у майбутній професійній діяльності можливо, якщо у послідовність опанування дисциплін медичного права умістити правовий матеріал, який має безпосереднє відношення до якісного виконання майбутнім фахівцем професійної діяльності.

Визначення діяльнісного компонента обумовлено тим, що засвоєння спеціальних знань з медичного права необхідний, але недостатній елемент змісту їх правової компетентності. Важливим вбачається засвоєння студентами не тільки визначеної системи знань, а й розвиток здатності застосовувати отримані знання у майбутній професійній діяльності. Діяльнісний компонент характеризується готовністю діяти,

керуючись правовими знаннями і переконаннями, відповідно закону: застосовувати свої права, виконувати обов'язки, а також уміти відстоювати свої права у випадку їх порушення.

Аналіз кваліфікаційних вимог до медичного працівника дозволили виділити професійно-правові уміння майбутніх лікарів, які уможливають їх здатність правильно аналізувати професійні ситуації, виділяти їх юридично значущі властивості, співставляти вказані ситуації з правовими приписами, здійснювати правомірну поведінку: 1) уміння застосовувати норми права в конкретних практичних ситуаціях; 2) уміння реалізувати свої права і свободи у відповідності з правовими нормами; 3) уміння захищати цивільні права лікарів і пацієнтів; 4) уміння надавати юридичну оцінку випадкам неналежного надання допомоги хворому, професійним правопорушенням медичного персоналу.

Це детермінує розгляд правової компетентності майбутніх лікарів з медичного права через проєктувальні, організаційні, технологічні, інформаційно-комунікаційні, аналітичні уміння. Проєктувальні уміння полягають у здатності студента визначати тактичні та стратегічні завдання, через досягнення яких реалізується правова компетентність з медичного права. Організаційні виявляються в умінні майбутнього лікаря управляти власною освітньою діяльністю, зокрема, щодо вивчення медичного права, самоосвіти, саморозвитку. Технологічні уміння проєктуються у доборі відповідних форм і методів навчання. Інформаційно-комунікаційні презентують уміння використовувати нові технології інформації та комунікації, здатність майбутніх лікарів орієнтуватися в інформаційних потоках і відбирати, обробляти, зберігати та продуктивно використовувати інформацію, що стосується норм права. Здатність аналізувати, порівнювати, транслювати, трансформувати, досягаючи поставленої мети та уміння адекватно оцінювати рівень власних знань і умінь з медичного права акумулюється в аналітичних уміннях майбутніх лікарів.

Підкреслимо, що у формуванні правової компетентності майбутніх лікарів з медичного права важливим є стимулювання їх власної активності. Найважливішою умовою для становлення правових переконань є надання студентам можливості посилено і свідомо брати участь у практичній правовій діяльності, що найкращим чином сприятиме формуванню у них почуття відповідальності й громадянського обов'язку, свідомого ставлення до своїх обов'язків, нетерпимості до правопорушень. Активна правова діяльність характеризується широким спектром наявних в особистості способів поведінки в правовій сфері, які нею використовуються і можуть бути успішно реалізовані.

Діяльнісний компонент проявляється в здатності майбутніх лікарів виконувати правову діяльність на оптимальному рівні активності; умінні навчатися розумінню норм і правил правової діяльності; умінні адекватно орієнтуватися в правовій сфері життя.

Беручи за основу змістові компоненти правової компетентності з медичного права, серед показників виокремлюємо: спрямованість майбутніх лікарів на практичну правову діяльність та самореалізацію у ній; розвиток умінь застосовувати норми права в реальних життєвих ситуаціях та в майбутній професійній діяльності; дотримання правомірної поведінки у повсякденній життєдіяльності.

Презентовані нами структурні компоненти правової компетентності майбутніх лікарів з медичного права знаходяться в нерозривному взаємозв'язку і взаємозалежності один з одним та не можуть функціонувати ізольовано. Розвиток їх складових, цілісне формування повинно забезпечуватися в системі професійної підготовки медичних працівників та бути нерозривно пов'язаними із її змістом, методикою презентації знань, педагогічною компетентністю викладачів, знаннями, уміннями студентів з медичного права.

Перспективною подальших досліджень є вивчення особливостей самостійної роботи у процесі формування правової компетентності майбутніх лікарів.

Джерела:

1. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посіб. 4-е видання, допов. і переробл. К., 2003. 615 с.
2. Тернопільська В. І. Сучасні тенденції мотивації навчально-професійної діяльності студентів. *Вісник Національного університету оборони України*. Київ : Вид-во НУОУ, 2012. Вип. 5 (30). С. 141–144.

Abstract. The article substantiates the content structure of the legal competence of future doctors in medical law; the motivational-value, gnostic, activity components which are in inseparable interrelation and interdependence are allocated; motivational and value component of legal competence is defined as a professional and personal characteristic that reflects the system of values of the future doctor to professional activity and its results and provides conditions for the implementation of professional functions in the performance of official duties; the gnostic component of the legal competence of future doctors in medical law involves students' knowledge of medical law, understanding the essence of the legal competence of the individual, the mechanisms of its manifestation; the activity component of the legal competence of future doctors is characterized by a willingness to act based on legal knowledge and beliefs in accordance with the law: to exercise their rights, perform their duties, as well as the ability to defend their rights in case of violation.

Key words: competence, legal competence, future doctor, medical law.

* * *

СЕКЦІЯ II

ОСВІТА В КОНТЕКСТІ ІНТЕРДИСЦИПЛІНАРНОСТІ

Волос А. С.,
аспірант кафедри соціальної філософії, філософії освіти
та освітньої політики факультету менеджменту освіти
та науки Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова (м. Київ, Україна)

Шляхи реалізації STEAM-освіти в Україні та світі

Актуальність теми дослідження. STEAM-освіта в Україні знаходиться на етапі становлення, її впровадження відбувається шляхом реформування шкільної освіти, а саме реформи “Нова українська школа”. Цифрові технології як невід’ємна частина STEAM-освіти сучасного життя посідають особливе місце у освітньому просторі задля доступності, цілісності, актуальності та відкритості інформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. STEAM-освіту в Україні досліджували наступні науковці: В. Воронкова, О. Кивлюк, С. Куцупал, В. Нікітенко та інші. У світі розглядали STEAM-освіту як рушійну силу майбутнього Р. Андрюкайтене, М. Мідга Т. Перро тощо.

Реальний стан речей показує, що з кожним днем у більшій частині суспільства є необхідність використання ІКТ, які стали невід’ємним сегментом повсякденного життя. При цьому особливої уваги заслуговує той факт, що переважна більшість використовує ІКТ лише для власного задоволення (соціальні мережі, відеоресурси, віртуальні ігри, тощо). ІКТ є одним із провідних засобів навчання, які уможливають процеси інформатизації освіти.

На думку, О. Кивлюк, інформатизація освіти призвела до появи соціально-культурного феномену безперервного навчання або навчання впродовж життя, що реалізується за рахунок самоосвіти та дистанційного навчання [2]. Безперервна освіта стимулює до саморозвитку кожну людину, сприяє підвищенню компетентностей у конкретній галузі чи певній системі, допомагає адаптуватися до швидкоплинних суспільних змін та створює оптимальні умови для розвитку особистісних характеристик.

У роботах В. Воронкової та О. Кивлюк STEAM-освіта розглядається як “інновація, яка поєднує традиції природничо-математичної освіти, базується на принципах фундаментальності та наукоємності, поєднує технологічні, організаційні, матеріально-технічні ресурси та людський капітал” [1, с. 172].

STEAM-освіта є інноваційною для українського освітнього простору. З даною тезою не можна погодитися. Формальне поєднання природничо-математичних дисциплін у цілісну структуру дає

можливість розв’язати більшість проблем викладання та сприйняття учнями природничо-математичних дисциплін у школі. За принципами STEAM-освіти кожен має можливості щодо оволодіння STEAM-дисциплінами через практичний аспект.

Втім, на думку С. Куцупал, STEAM-освіта забезпечує “автономність того, хто отримує знання (учень, студент, магістрант), наслідком чого є розвиток самостійності та відповідальності за власні рішення, здатність сприймати власні помилки як трамплін для майбутнього успіху; розв’язання проблеми не в теоретичній площині, а у практичній; комплексне викладання дисциплін (природознавство, математика, інформатика); використання ігрових та тренінгових методик” [3, с. 11].

Спеціалістами Міністерства освіти і науки України розроблено методичні рекомендації щодо реалізації STEAM-освіти, де є пояснення щодо визначення самого поняття. “STEAM-освіта – це категорія, яка визначає відповідний педагогічний процес (технологію) формування і розвитку розумово-пізнавальних і творчих якостей молоді, рівень яких визначає конкурентну спроможність на сучасному ринку праці: здатність і готовність до розв’язання комплексних задач (проблем), критичного мислення, творчості, когнітивної гнучкості, співпраці, управління, здійснення інноваційної діяльності” [4, с. 2].

У широкому розумінні STEAM-освіта – програма, спрямована на розвиток особистісних якостей, завдяки яким формується високий рівень конкурентної спроможності “людини майбутнього”. Адже, цілісність думки з різних сторін на одну й ту ж саму проблему надає можливість якнайшвидше вирішити поставлене практичне завдання. Звісно реалізація такого проекту не є можливою протягом одного чи декількох років, на це необхідно набагато більше часу. Є надія, що залучення приватних спонсорів пришвидшить етапи становлення та розвитку STEAM-освіти, маючи достатній рівень матеріально-технічного, навчально-методичного, кадрового забезпечення тощо.

Світові експерти вбачають, що проект STEAM-освіти має перспективу, тому багато країн пропонують сертифіковані державні освітні програми в науково-технічній сфері та ведуть підготовку STEAM-фахівців. STEAM-освіту традиційно окреслюють як підхід до освітнього процесу, який полегшує здобування знань шляхом практичного розуміння понять та процесів. Практичний аспект дає можливість заглибитися у поняття, які розглядаються під час навчання. Саме

практична частина навчання відіграє важливу роль у освітній реформі “Нової української школи”.

Висновки. З огляду на сучасний стан розвитку освіти в Україні постає питання чи не зарано вводити STEAM-освіту навіть як педагогічний експеримент. Поки не зрозуміло як і хто має працювати у школах в контексті реалізації реформи “Нової української школи”, а саме – STEAM-освіти. Яким має бути вчитель, що підготує “людину майбутнього”? Можливо потрібно відійти від класичних засад підготовки вчителя та запровадити нові методики підготовки у педагогічних закладах вищої освіти STEAM-вчителя.

Джерела:

1. Voronkova, V., Kyvlyuk, O., Nikitenko V., 2018. “STEM-освіта” в контексті становлення і розвитку SMART-суспільства : соціально-філософський дискурс (“STEM-education” in the context of the formation and development of SMART-society : social and

philosophical discourse)”, Materialy mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi internet-konferentsiyi “Formuvannya osvithnoho prostoru v umovakh informatsiynoho suspil'stva”, Zaporizhzhya, S. 172-176.

2. Kyvlyuk O., 2011. ‘Informatsiyna pedahohika : filosofiya, teoriya, praktyka : monohrafiya (Information Pedagogy : Philosophy, Theory, Practice: a monograph)’, K. : Vydavnytstvo UAN VIR, 336 s.

3. Kutsepal, S., 2018. ‘STEM/STEAM/STREAM-освіта – novyy trend v ukrayins'komu osvityans'komu dyskursi (STEM / STEAM / STREAMeducation – a new trend in the Ukrainian educational discourse)’, Osvitni landshafy, Vypusk 1, Kyiv, S. 11-14.

4. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy, 2017. ‘Metodychni rekomendatsiyi shchodo vprovadzhennya STEM-osvity u zahal'noosvitnikh ta pozashkil'nykh navchal'nykh zakladakh Ukrainy na 2017/2018 n.r. (Methodical recommendations on the implementation of STEM-education in general and non-formal and informal educational institutions of Ukraine for 2017-2018)’. Dostupno : <https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/56880/> [Data zvernennya 6 Kvitnya 2019].

* * *

СЕКЦІЯ III

МІЖНАРОДНА ОСВІТА: ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Зай К. С.,
студентка групи 1ММОд факультету менеджменту освіти
та науки Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова, магістерська програма
“Міжнародна освіта” (м. Київ, Україна)

ЗНАЧЕННЯ І ФУНКЦІОНУВАННЯ КОМУНІКАЦІЙ В МІЖНАРОДНІЙ ОСВІТІ

Постановка і обґрунтування актуальності проблеми. Актуальним завданням системи освіти України є інтеграція у міжнародний освітній простір. Тому встановлення та налагодження комунікативних зв'язків між окремими установами освіти, викладачами та студентами у рамках науково-дослідницької та навчальної діяльності зростає як на кількісному, так і на якісному рівні показників. Ефективність комунікацій в міжнародній освіті визначає не тільки специфіку маркетингової стратегії закладу освіти, але сприяє підвищенню якості освітніх послуг та якості науково-дослідної роботи.

У сучасному глобалізованому світі значення комунікативних зв'язків стрімко зростає в усіх сферах життя. Але в контексті надання освітніх послуг зростання ролі комунікацій знаходить свій відбиток не тільки на формальному рівні організації процесу навчання, але й на змістовному рівні контенту освітніх програм та дисциплін.

Аналіз наукових досліджень. Розвиток комунікацій є причиною, наслідком та супутнім феноменом розвитку технологій виробництва та обміну. Комунікація є процесом обміну інформацією, її розумінням, застосуванням та спільно координованою діяльністю.

Освітній процес на кожному етапі існування, не виключаючи сучасний, є комунікативним процесом. Оволодіння новими знаннями, реалізація наукових досліджень, професійна підготовка – все це є різними проявами комунікації. В сучасному інформаційному суспільстві спектр комунікативних процесів суттєво розширюється як в географічному плані (інтернаціоналізація освіти), так і в контексті конкурентності як окремих закладів освіти, так і національних освітніх систем. Крім того, комунікативний простір інформаційного суспільства стимулює заклади освіти до активної маркетингової діяльності. Відповідно, зміст управлінських та маркетингових стратегій формується на основі актуальної моделі комунікації. Відомий український

дослідник Г. Почепцов вирізняє три різновиди комунікації відповідно до суспільних трансформацій. Так, доіндустріальній епосі притаманна міжособистісна комунікація “обличчям до обличчя”, друкарство спричинило масове спілкування та плюралізм комунікативних зв'язків, а сучасний медійний простір, тотальний за своїм впливом, транслює різноманітні моделі поведінки найширшим верствам комунікантів. Крім того, розвиток ІКТ формує становлення комунікацій нового зразку, в якому етнічні, вікові, статеві, просторово-часові характеристики не є суттєвими. Сучасне глобалізоване суспільство за допомогою ІКТ створює транснаціональну структуру простору міжнародної освіти. Не випадково, впровадження ІКТ в освіту UNESCO вважає магістральним шляхом реформування та розвитку національних освітніх систем. За цією ж логікою, Національна доктрина розвитку освіти проголошує “пріоритетом розвитку освіти є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують даліше удосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві [4].”

Налагодження ефективної комунікації як всередині освітнього простору, так і в широкому соціальному контексті є важливим з огляду на необхідність організації навчання протягом життя, становлення світової економіки та економіки знань, стрімкий розвиток технологій та сфери послуг.

В ході дослідження тенденцій в глобальній освіті, Ф. Дж. Альтбаха, Л. Райзбер і Л. Рамбле зауважують наступне: “Інтернет зробив революцію у обміні знаннями. У більшості розвинених країн світу присутність ІКТ розширилася в геометричній прогресії і торкнулася практично всіх аспектів вищої освіти. Електронна пошта і онлайніві соціальні мережі забезпечують можливості для академічного співробітництва і спільних досліджень. Достатньо поширені, а в деяких галузях відіграють важливу роль електронні журнали. Видавці традиційних книг і журналів все частіше звертаються до Інтернету для поширення своїх публікацій. Істотної сили набирає поширення відкритих освітніх ресурсів, які забезпечують вільний доступ до курсів, навчальних програм і педагогічних методів, незалежно від місця перебування [7].” Тобто ІКТ надають можливості універсального та миттєвого зв'язку у процесі здобуття

освіти, обміну досвідом та науково-дослідній роботі. Така комунікація вирізняється оперативністю, доступністю, швидкістю обміну інформацією, міжкультурним, або інтернаціональним характером. Як правило, універсальною мовою міжнародного спілкування в сучасному світі виступає англійська. Відповідно, важливим чинником доступу до міжнародного освітнього простору є оволодіння англійською мовою, що часто слугує серйозною перешкодою в процесах комунікації. Тому однією із головних цінностей сучасного суспільства проголошується толерантність, прагнення миру та сталого розвитку. І саме сфера освіти є найбільш дієвим провідником таких спільних цінностей, які стабілізують та гармонізують життя глобалізованого світу. Іншими словами, комунікація є шляхом досягнення порозуміння в нестабільному світі: "Наше суспільство стикається з безліччю складних завдань, які вимагають від його членів інтелектуальної здатності аналізувати проблеми, бачити зв'язок між різними сферами, розробляти рішення й діяти на основі неповної інформації. У той же час члени суспільства повинні володіти активною громадянською позицією, що означає прагнення вирішувати конфлікти шляхом переговорів та прийняття рішень більшістю (з урахуванням думки меншості), а не насильства; визнання важливості людської гідності та прав меншин; здатність і готовність брати участь у громадській сфері і оцінювати вигоди для суспільства з точки зору індивідуальних вигод, а також переваг короткострокових і довгострокових вигравів. У цьому контексті заклади вищої освіти можуть відігравати особливу роль. Це специфічні місця для обговорення найважливіших питань і тому повинні формувати міжкультурні компетенції; розуміння різних спільнот, їх традицій, культур і вірувань в Європі та за її межами [12]." Отже, комунікація у міжнародній освіті має допомогти людству порозумітися між собою задля виживання на цій планеті.

Міжнародна комунікативна діяльність у сфері освіти є складним феноменом, в якому кількісно-якісні показники не пов'язані прямо пропорційно. Так, наприклад, Джейн Найт [15] стверджує, що кількість іноземних студентів, міжнародна репутація, кількість укладених міжнародних угод, високі результати міжнародної акредитації, глобальний маркетинг закладу освіти є вагомими, але не вичерпними факторами комунікативної стратегії та її ефективності.

Виклад основного матеріалу. Основою комунікації закладів освіти слід вважати не стільки проголошені принципи та декларації співпраці, а спільну діяльність із розробки освітніх програм та змісту навчальних курсів, які транслюватимуть цінності взаємодії та взаємоповаги у глобальному світі. Тому є всі підстави вважати міжнародну освіту комунікативним полем міжнародної співпраці, міжкультурної взаємодії та базисом футурологічного світогляду спільного майбутнього. Мультикультурна міжнародна освіта виконує соціальну місію взаємопорозуміння та взаємоіснування людей в сучасній цивілізації та природному світі.

До реалізації цієї місії залучені різні структури інституцій освіти: адміністративні та науково-дослідні,

навчальні та методичні, особовий професорсько-викладацький склад та здобувачі освіти. Як інституційний, так і персональний рівень взаємодії, або комунікації в освіті може здійснюватись на системній, або стихійній основі. Системність комунікації в освіті досягається діяльністю спеціалізованих структурних підрозділів закладів освіти: прес-центр, службою по зв'язкам із громадськістю, маркетингової або рекламної компанії, стратегій брендингу та іміджмейкінгу.

Шляхами оптимізації комунікативних стратегій закладу освіти доречно вважати традиційні принципи рекламної та маркетингової діяльності: дослідження потреб потенційних споживачів, аналіз конкурентних переваг та недоліків закладу освіти, інтенсифікація споживацького попиту на освітні послуги тощо. Дієвими є також іміджеві фактори: формування позитивної, або схвальної суспільної думки про діяльність закладу освіти та рівень фахової підготовки випускників, переконання цільової аудиторії у високій якості надання освітніх послуг закладом освіти, доречне використання медійних засобів для комунікації освіти та суспільства.

Всі ці заходи системного характеру мають метою гідне позиціонування закладу освіти як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку освітніх послуг. Тобто, впізнаваний та відомий бренд та репутація університету, його позитивний імідж та змістовна корпоративна ідентичність значною мірою впливають на ефективність комунікації закладу освіти в міжнародному контексті. Вагомими факторами, які впливають на позитивний імідж закладу освіти та його репутацію є наступні: висока якість освітніх послуг, прозорість та справедливність реалізації освітнього процесу, ефективна науково-дослідна та інноваційна діяльність, орієнтація на потреби регіонального та світового ринку праці у підготовці фахівців, високі показники академічної мобільності та участі в міжнародних освітніх проєктах.

Стихійність комунікацій у міжнародній освіті характеризується або фрагментарністю інституційних зв'язків, або їх реалізацією виключно на міжперсональному рівні.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, інформаційне суспільство змінює значення комунікації в усіх сферах, і в освіті зокрема. Комунікативний простір міжнародної освіти покликаний до налагодження взаємопорозуміння людства на основі спільних цінностей та спільного проєкту майбутнього. Разом із значною соціальною цінністю освіти, відбувається не тільки її інтернаціоналізація, але й комерціалізація. У жвавому комунікативному просторі міжнародної освіти загострюється конкурентна боротьба, а тому значним компонентом комунікативної стратегії закладу освіти є маркетингова та іміджмейкерська діяльність. Відповідно, ефективність комунікацій в міжнародній освіті потребує системного та стратегічного характеру здійснення.

Джерела:

1. Дем'яненко О. Крос-культурна комунікація як аспект соціо професійного становлення студентів. URL : <http://intkonf.org/index.php?s=%F2&paged=35>
2. Косенко Ю. В. Основи теорії мовної комунікації: навч.

посіб. Суми : Сумський державний університет, 2011. 187 с. С. 22.

3. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації. К. : Видавничий центр "Київський університет", 1999. 308 с.

4. Мельник І. Комунікаційне середовище в формуванні освітнього простору сучасного університету. *Science and Education a New Dimension*. Vol. 1, February 2013. URL : <https://www.slideshare.net/SocietyforCulturalan/1-63859079>

5. Knight J. Higher Education in Turmoil. The Changing World of Internationalization. Rotterdam, the Netherlands: Sense Publishers. 2008. С. 1.

6. Report on The Development of The European Higher Education Area Background Paper For The Bologna Follow-Up Group Prepared By The Benelux Bologna Secretariat Leuven/Louvain-La-Neuve Ministerial Conference 28-29 April 2009. URL : http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/conference/documents/Beyond_2010_report_FINAL.pdf

Abstract. *The article analyzes the importance of communication in contemporary information society and in the processes of internationalization of education. The need to formulate effective communication strategies of modern educational institutions of Ukraine in the domestic and international market of educational services is emphasized.*

Key words: *communication, internationalization of education, commercialization of educational product, communication and marketing strategy.*

* * *

Карпунова Т. О.,

студентка групи 1ММОд факультету менеджменту освіти та науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, магістерська програма "Міжнародна освіта" (м. Київ, Україна)

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА, ЯК МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ У МІЖНАРОДНІЙ ОСВІТІ

Впровадження в освіту технологій дистанційного навчання значно підвищує продуктивні можливості вищої школи, розширює інформаційне освітнє середовище, збільшує можливості комунікації студентів і педагогів з колегами інших ЗВО, надає доступ до світових інформаційних ресурсів.

Підвищення якості і обсягу знань завдяки вмінню швидко оволодівати та використовувати інноваційними формами інформаційно-комунікативних технологій при дистанційному навчанні, надає можливість учням і студентам швидко адаптуватися до соціальних змін, мобільно вирішувати проблеми, що виникають, отримувати, змінювати або знаходити роботу відповідного рівня мотивації.

Ключові слова: *дистанційна освіта, інформаційно-комунікативні технології, Інтернет-освіта, інформатизація освіти.*

Людський потенціал стає головним фактором виробництва (надання) освітніх послуг у контексті переходу до інформаційного суспільства і розвитку інтелектуальної економіки. Формування та розвиток інформаційного суспільства ХХІ-го століття вимагає широкого використання інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ), які дуже швидко поширюються та удосконалюються. Особливої уваги потребує використання ІКТ в дистанційній освіті [2].

Дистанційне навчання є досить популярною формою освіти в усьому світі. В Україні воно набирає популярності останні декілька років. Дистанційна освіта (ДО) вигідна і для іноземних студентів як зі сторони економії часу, так і з боку економії коштів. Використання мережі Інтернет та її ресурсів залишається одним із самих доступних і розповсюджених шляхів опанування комп'ютерною грамотністю для людей різного віку при набутті освіти дистанційно [1].

ДО передбачає високотехнологічний підхід до процесу передачі знань і дає можливість до створення Інтернет-системи масового безперервного самонавчання, загального обміну інформацією. Саме

така система може найбільш сприятливо впливати на підготовку високопрофесійних фахівців. Система ДО підвищує якість та ефективність навчання завдяки самопізнанню та додатковим можливостям пізнання навколишньої дійсності, розвитку особистості студента, самоконтролю, дисциплінованості.

Модель інноваційного, сучасного університету на даний момент знає досить потужного впливу Інтернет-освіти. ДО варто сприймати не як реального суперника традиційної університетської освіти, а як одне з новітніх досягнень інформаційних технологій, яке потенційно може змінити характер установлених віками дидактичних практик, розширивши та доповнивши можливості класичної системи навчання. Проте, не варто недооцінювати дистанційну освіту, яку окремі фахівців відносять до, так званої, підривної інновації для вищої школи. Згідно з відомим у теорії бізнесу поділом інновацій на підтримувальні і підривні, останні (на відміну від перших, що покликані вдосконалювати, модернізувати існуючі системи й процеси в освіті) завдяки своїй технологічній новизні змінюють освітній ринок, таким чином завойовуючи його. Відбувається це за рахунок зменшення ціни, розширення доступу, підвищення комфортності отримання освітніх послуг і знаходження іншої цільової аудиторії.

Лі Юань і Стефан Пауелл, фахівці Бостонського університету (Великобританія) вважають, що вже зараз університетам необхідно сповна скористатися підривним потенціалом масового відкритого навчання, оскільки "існує явна необхідність у нових бізнес-моделях та інноваціях у вищій освіті для того, щоб впоратися з труднощами соціальних та економічних змін у подальшому" [5].

Інформатизація освіти – це впорядкована сукупність взаємопов'язаних організаційно-правових, соціально-економічних, навчально-методичних, науково-технічних, виробничих та управлінських процесів, спрямованих на задоволення освітніх інформаційних, обчислювальних і телекомунікаційних потреб учасників навчально-виховного процесу" [3].

В Україні успішно працює Міжнародна освітня та ресурсна мережа "IEARN" (*International Education and Resource Network*) [4]. Основна спрямованість мережі – розвиток та застосування телекомунікацій в освіті для потреб дистанційного навчання. Методом роботи мережі є метод проектів. Українські вчителі з усіх регіонів країни створюють телекомунікаційні проекти з біології, географії, фізики, інформатики, англійської мови, математики, літератури, української мови, образотворчого мистецтва, історії, екології та інших навчальних предметів. Останнім часом спостерігається широке використання дослідницьких методів в проектній діяльності, що є результатом співпраці викладачів із програмою "Intel-Навчання для майбутнього".

Крім того, "Майкрософт Україна" започаткувала перший український професійний освітній он-лайн ресурс – Мережу "Партнерство в навчанні" [19], який є Інтернет-спільнотою для педагогів, надаючи більшої можливості освітянам дізнатися про інноваційні ІКТ з метою покращення якості навчання, а також:

– співпрацювати з освітніми установами по всьому світу;

– навчатися з колегами-новаторами, як використовувати технології в освіті;

– мати вільний доступ до засобів та ресурсів в класній кімнаті та інше.

Вирішальну роль в організації інноваційного навчального процесу, в підготовці кадрів до роботи в умовах інноваційного розвитку покликаний зіграти високий науково-технічний потенціал ЗВО. Впровадження інноваційної освіти може тоді бути, коли викладачі та студенти самі активно займаються інноваційною діяльністю. Окрім професійної компетенції професорсько-викладацький склад ЗВО повинен мати:

– корпоративне мислення, здатність передбачати, займати активну життєву позицію, бути ініціативними, володіти високими духовними та моральними якостями, вміти приймати нестандартні рішення;

– бути здатними до реалізації інноваційного процесу навчання і виховання студентів, мати здібності виявляти талановитих студентів і цілеспрямовано розвивати в них інноваційне мислення;

– бути лідерами й особами, що систематично підвищують свій професійний рівень і кваліфікацію.

Характерними позитивними рисами дистанційного навчання є:

1) інтерактивність навчання: інтерактивні можливості використовуються в системі дистанційного навчання програм і систем доставки інформації, дозволяють налагодити і навіть стимулювати зворотний зв'язок, забезпечити діалог і постійну підтримку, які не можливі в більшості традиційних систем навчання;

2) гнучкість навчання студентів, що одержують дистанційну освіту, у виборі навчального закладу, місця і часу навчання. Студенти мають можливість не відвідувати стаціонарні заняття, а навчатися у зручний для себе час та у зручному місці;

3) в основу програми ДО покладається модульний принцип, що дозволяє з набору незалежних курсів-модулів сформувати навчальну програму, яка відповідає потребам студентів;

4) індивідуалізація навчання, яка дозволяє реалізувати для студента індивідуальну навчальну програму й індивідуальний навчальний план. Можна самостійно вибирати послідовність вивчення предметів на основі індивідуального графіку;

5) економічність дистанційного навчання знаходить прояв у ефективному використанні навчальних площ та технічних засобів, концентрованому й уніфікованому представленні інформації, використанні і розвитку комп'ютерного моделювання, що призводить до зниження витрат на підготовку фахівців; а також відсутність проблеми придбання навчальних матеріалів та підручників;

6) інформаційна забезпеченість дистанційного навчання характеризується тим, що студенти отримують доступ до комплексу необхідних навчальних матеріалів у сучасному електронному вигляді безпосередньо з серверу вищого навчального закладу, де вони навчаються, інших ЗВО та Інтернет-ресурсів.

7) сучасні комп'ютерні технології здатні забезпечити передачу знань і доступ до різноманітної навчальної

інформації набагато ефективніше, ніж традиційні засоби навчання [4].

Висновки. Під впливом дистанційної освіти, яка не в змозі повністю перебрати на себе класичну місію традиційного університету, нині формується модель гібридного університету, яка покликана поєднати аудиторне та он-лайн навчання.

Вивчення рівня впровадження інноваційних освітніх технологій встановило, що:

– на кафедрах ЗВО використовуються комбіновані форми навчання, які включають традиційні та інноваційні форми;

– серед інноваційних методів навчання найбільше використовуються ІКТ, мультимедійні презентації, телекомунікаційні проекти;

– поширення набуло продуктивне використання ресурсів глобальної мережі Інтернет у підготовці викладачів і студентів до лекцій і практичних занять.

Глибина розуміння інформації повинна стати індикатором ступеня її опрацювання і засвоєння, а це неможливо без комплексного поєднання традиційних видів навчання з дистанційними технологіями.

Джерела:

1. Астахова В. І. З досвіду встановлення інноваційного модуля безперервної освіти. *Вчені записки Харківського гуманітарного університету "Народна українська академія"*. Харків : ХГУ, 2003. Т. 9. С. 7-11.

2. Биков В., Лещенко М., Тимчук Л. Цифрова гуманістична педагогіка : посібник. Київ : Видавництво "LAT&K", 2017. 182 с.

3. Полат Е. С., Бухаркіна М. Ю., Моїсеєва М. В. Теорія і практика дистанційного навчання. М. : Академія, 2004. 416 с.

4. Стрельников В. Ю., Бритченко І. Г. Сучасні технології навчання у вищій школі : модульний посібник. Полтава : ПУЕТ, 2013. 309 с.

5. Юань Лі. МООК та загальна освіта: Значення вищої освіти. Біла книга [Електронний ресурс] / Лі Юань, Стефан Пауелль ; пер. Віталіна Лаптева. URL : <http://publications. cetis.ac.uk /2013/667>

Abstract. Distance learning is a very popular form of education around the world. It has been gaining popularity in Ukraine over the last few years. Distance education is beneficial for foreign students both in terms of time savings and cost savings.

Key words: distance learning, distance education (DE), international education, technology.

* * *

Шевченко С. О.,

студентка групи 1мМОЗ факультету менеджменту освіти та науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, магістерська програма "Міжнародна освіта" (м. Київ, Україна)

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ: ПРОСВІТНИЦТВО У МЕХАНІЗМАХ ДІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Постановка проблеми. Протягом останніх 10 років Україна як громадянське суспільство зазнала впливу багатьох чинників і кардинально змінила підходи до вирішення питань, що постають перед державою в цілому і окремими прошарками суспільства. Роль і значення волонтерської діяльності як чинника суспільного прогресу важко переоцінити. Волонтерський рух в Україні є прикладом для всього світу. Окремо варто відзначити розвиток та суспільне значення волонтерства в сфері освіти, основними

функціями якого є інформування та виховання свідомих та освідчених громадян.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Волонтерська діяльність як важливий елемент громадянського суспільства була досліджена в роботах багатьох дослідників, особливо зважаючи на розмаїття її проявів. Досвід волонтерства в своїх працях вивчали як зарубіжні автори (А. Пауел, Д. Сміт, О. Холіна) так і українські (З. Бондаренко, Р. Вайнола, А. Капська, О. Караман, Н. Комарова, В. Кратінова, Н. Ларіонова, О. Песоцька, С. Харченко, Н. Янци).

Зважаючи на те, що загалом волонтерська діяльність найбільше має місце у ліберальних країнах, вважаємо доцільним заглибитися в тему ролі волонтерства як добровільної діяльності в контексті громадянського суспільства.

Мета статті: проаналізувати, узагальнити та систематизувати доступні теоретичні знання та факти з світової і вітчизняної історії щодо ролі волонтерської діяльності як важливого просвітницького фактору в формуванні свідомого громадянського суспільства.

Виклад основного матеріалу. О. Холіна дає визначення волонтерства як “способу вибудовувати соціальні відносини, розвивати та знаходити застосування своїм моральним, духовним чеснотам, отримувати нові навички, а також надавати іншим” [1, с. 3] Слово “волонтер” має французьке походження від *volontaire* (доброволець), яке походить від латинського слова *voluntarius* (*voluntas* – вільне волевиявлення, *volō* – намір, бажання). Отже, волонтерством називають добровільну суспільно важливу безкорисну діяльність.

В наш час в Україні є велика кількість невіршених “гострих” соціальних проблем. Саме усвідомлення того, що необхідна активна участь громадян і цілого суспільства в швидкому і ефективному їхньому подоланні сприяє виникненню і розвитку нових громадських ініціатив та відкриває широкі можливості.

Сучасний волонтерський рух в Україні відомий на весь світ і є прикладом згуртованості, ефективності, любові до власного народу.

Розвиток волонтерства до 2014 року був досить слабким, якщо порівнювати з іншими країнами. Зміни відбулися з Революцією Гідності і війною на Сході України. В рейтингу *World Giving Index* 2010 року місце України було лише 150, а в 2018 році вона вже займає 81 місце.

Однією з ознак демократичного суспільства можна вважати рівень волонтерства в країні. Кожна окрема людина, яка свідомо в своїх цілях та вчинках, здатна принести користь, коли держава підтримує ініціативи. Державна служба статистики відображає стрімке збільшення кількості громадських об’єднань: з 71 тис. в 2016 році до 85 тис. в 2018.

Визначальним є принцип добровільності, адже волонтер керується покликом душі, своїм бажанням реалізувати власну громадянську позицію.

Президент Американської волонтерської організації “*Points of Light*” (Крапки світла) Кенн Аллен так говорить про волонтерський рух: “Волонтерство існує скрізь, де є люди, які піклуються про інших і про проблеми суспільства”. В наш час волонтерство є глобальною течією, яка існує в усіх країнах світу.

Основні проблеми, що потребують втручання волонтерів – це галузі, стан яких турбує суспільство, а держава не в змозі оперативно відреагувати. Говорячи про Україну, слід зазначити, що добровільна допомога громадян є опорою та підтримкою для таких сфер як медицина, забезпечення ЗСУ, освіта.

В 2014 році з ініціативи Організації Об’єднаних Націй було проведено загальнодержавне дослідження волонтерського руху в Україні. Дані зібрала і опрацювала компанія *GfK Ukraine*. За результатами даного дослідження можна зробити висновок, що громадяни України вважають волонтерський рух важливим у суспільних процесах. 62% з усіх опитаних вважають, що волонтери стали рушійною силою в політичних змінах за останній рік. 85% респондентів переконані, що волонтерство зміцнює мир. “Волонтерський рух – це обов’язкова складова громадянського суспільства” – думка 81% опитаних. Важливо зазначити, що 23% мають досвід волонтерства, 9% з них почали свою діяльність менше року тому. В 2104 році основною діяльністю (70%) волонтерів було забезпечення ЗСУ та допомога пораненим. До Революції Гідності найпоширенішою діяльністю були благоустрій та допомога нужденним.

Розвиток військового волонтерства мав позитивний вплив на добровільний рух в Україні цілому, проте протягом довгого часу волонтерство асоціювалося виключно із допомогою армії та військовим. Насправді, протягом останніх декількох років дуже активно розвивались на всій території країни молодіжні волонтерські рухи, в тому числі, у складі молодіжних та громадських організацій. Наприклад, в університетах створені та працюють численні студентські ради та різноманітні молодіжні організації (“*Epnactus*”, “*Фундація регіональних ініціатив*”, “*Ліга студентів Асоціації правників України*”, “*Help and Travel*” тощо). Популяризують волонтерство українські та світові природоохоронні та екологічні та природоохоронні фонди і спілки (“*Greenpeace*”, “*Зробимо Україну чистою разом*”, “*WWF в Україні*”, “*Help and Travel*” тощо).

У 2015 році почався в Україні розвиток мережі волонтерів, що об’єднали людей різного віку з усіх міст країни, такі як “*Volunteer Community*”, що нараховує більше 5 000 волонтерів.

Волонтерство в сфері освіти варте окремої уваги, адже має суттєві переваги як для здобувачів такої освіти та суспільства цілому:

- добровільність участі як для волонтерів так і для “учнів”, що сприяє більш стійкій мотивації до праці;
- більша самостійність, завдяки якій можливе динамічніше і якісніше професійне та особистісне зростання;
- широка свобода вибору об’єктів волонтерської діяльності, різних форм і змістів, котрі забезпечують необмежені умови для визначення індивідуальної стратегії навчання і подальшого професійного становлення;
- більше об’єктів соціального порівняння (спеціалісти, діячі соціальної сфери, інші волонтери тощо) дозволяють формувати більш об’єктивно-критичне ставлення особи самої до себе в усіх аспектах (професійному, особистісному, тощо).

На конференції в Парижі в 1990 році було прийнято і затверджено Загальну декларацію волонтерів, де зафіксовано, що волонтерство – це добровільна, активна, спільна чи особиста участь громадянина в житті людських співтовариств заради покращення якості життя в суспільстві, економічного та соціального розвитку громади. Кожний бажачий може стати волонтером у будь-якій, обраній ним, сфері громадського життя, де відчувається необхідність.

Необхідно залучати досвідчених і нових волонтерів у ті сфери діяльності, на які не передбачено достатнє фінансування, але їх значущість є нагальною та важливою для виконання намічених програм. Тут слід наголосити, що державне забезпечення освіти на всіх рівнях зазнає позитивних змін, проте дуже повільно. І саме в сфері освіти волонтери здатні “підставити плече”, інформувати громаду, навчати людей різного віку, залучати при цьому підтримку міжнародних організацій.

Мотивацією в роботі волонтера можуть виступати: бажання спілкуватися з іншими людьми, потреба в оточенні, що розділяє цілі і цінності, поєднання праці і комфортного емоційно-психологічного середовища, одержання професійних навичок, досвіду роботи та рекомендацій. Цікаво, що, згідно з дослідженнями, абсолютна більшість волонтерів вказують головним мотивом самореалізацію та можливість пишати власною діяльністю.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Протягом Революції Гідності українці усвідомили свою відповідальність в побудові громадянського суспільства, володінні достовірною інформацією, захисті та розвитку держави. Як наслідок, виник потужний волонтерський рух, що став головною силою для реформування країни.

Саме завдяки волонтерам в 2014 році країна зберегла свій суверенітет. І саме завдяки йому зараз можна відзначити високий рівень свідомості, володіння знаннями та впевненості в собі тих людей, що мають відношення до волонтерських рухів та тих, хто звертається за допомогою.

Волонтерство надає можливість кожному відчути себе важливим, свідомим суб'єктом, здатним впливати на життя країни. Прошли вже часи, коли люди сліпо довіряли керівництву держави, зараз все більше приходиться розуміння, що глобальні зміни здатні починатися на макрорівні, силами звичайних громадян, що прагнуть донести інформацію, навчити, допомогти нужденним. Кожна дія волонтера не лише приносить користь, а й є великим позитивним прикладом для оточуючих. І саме це ми спостерігаємо зараз в Україні.

Джерела:

1. Холина О. И. Волонтерство как социальный феномен современного российского общества. *Теория и практика общественного развития*. 2011. № 8. С. 71–73.
2. Луговой В. И. Управление освітою. К. : Вид-во УАДУ, 1997. 302 с.
3. Енциклопедія державного управління : у 8 т. Т. 8. Публічне врядування / наук. ред. кол. : В. С. Загорський (голова), С. О. Телешун (співголова) [та ін.]. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. 630 с.
4. Історія, теорія та практика волонтерського руху в Україні : навч.-наук.-метод. посіб. для студентів, магістрантів, аспірантів та спеціалістів у галузі соц. роботи, соц. педагогіки / С. Я. Харченко, О. Л. Караман, В. О. Кратінова [та ін.]. Луганськ, 2009. 403 с.

5. Про затвердження типового положення про Школу волонтерів центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 30 січ. 2006 р. № 204 // Законодавство України. UKR : <http://www.zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0141-06>.

6. Янц Н. Д. Основи діяльності волонтерів : курс лекцій. Переяслав-Хмельницький, 2009. 200 с.

7. Кратінова В. О., Ларіонова Н. Б., Песоцька О. П. Волонтерство як фактор особистісно професійного розвитку майбутніх соціальних педагогів та працівників. *Волонтерство як ресурс соціальної роботи у громаді* : зб. ст. К. : Християнський дитячий фонд, 2006. С. 44–47.

8. Волонтерський рух в Україні: тенденції розвитку / Р. Х. Вайнола, А. Й. Капська, Н. Н. Комарова [та ін.]. К. : Академпрес, 1999. 112 с.

9. Бондаренко З. П. Організація волонтерської роботи за умов вищого навчального закладу. *Волонтерство як ресурс соціальної роботи у громаді* : зб. ст. К. : Християн. дит. фонд, 2006. С. 24–33.

10. Про освіту : Закон України від 23 трав. 1991 р. № 1060XII [Електронний ресурс]. *Законодавство України*. UKR : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>

11. Про волонтерську діяльність : Закон України від 19 квіт. 2011 р. № 3236-VI [Електронний ресурс]. *Законодавство України*. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>

Abstract. In the article explores the role and significance of volunteer careers to the social progress. Are analyzed development and the importance of volunteering in the sphere of education, the main functions of which are information and communication.

Research core: volunteering is a continuation of the education process and education system in the formation and functioning of civil society.

Key words: volunteering, education, civil society

* * *

Яворська Я. А.,
студентка групи 1ММОд факультету менеджменту освіти та науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, магістерська програма “Міжнародна освіта” (м. Київ, Україна)

ТРАНСФОРМАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Глобалізаційні процеси, що відбуваються у світі спричинені багатьма факторами, одними з яких є інформатизація, віртуалізація та діджиталізація суспільства, що спричинені бурхливим розвитком інформаційно-комунікаційних технологій та світової мережі Інтернет. Розвиток освіти та науки є запорукою і невід'ємною складовою розвитку всієї цивілізації. І тому не можна не бути активним учасником будь-яких суспільних процесів, де міжнародна освіта має свої завдання та функціонал. А для України, як країни яка обрала для себе євроінтеграційний вектор розвитку, завдання реалізації принципів міжнародної освіти є пріоритетним.

Ключові слова: міжнародна освіта, глобалізація, вища освіта.

Протягом останніх десятиліть у світі відбувається таке масштабне явище, як глобалізація. Яке має як позитивні та негативні характерні риси. З їх появою досить багато змін відбулося в економічному, політичному, соціальному і т.п. сферах життя на світовому та національному рівнях. У нашому дослідженні особливий інтерес слід приділити впливу глобалізації на розвиток міжнародної освіти, роль і значення якої зростає в період розвитку суспільства.

У Національній доктрині розвитку освіти зазначається, що – “глобалізація, зміна технологій, перехід до постіндустріального, інформаційного суспільства, ... інші властиві сучасній цивілізації риси зумовлюють ... потребу в радикальній модернізації галузі” [3, с. 2-3].

За останні роки спостерігається посилення глобалізації щодо трансформації національних систем

вищої освіти. За словами одного з видатних теоретиків університетської освіти Кенсінгтона П. Скотта, “глобалізація є найважливішим викликом, що стоїть перед вищою освітою за всю її тисячолітню історію” [5, с. 4-5].

До основних сучасних тенденцій світового розвитку, що обумовлюють істотні зміни в системі освіти, належать [2, с. 5-6]:

- “прискорення темпів розвитку суспільства і як наслідок – необхідність підготовки до життя в умовах, що швидко змінюються;

- перехід до постіндустріального, інформаційного суспільства, суспільства основаного на знаннях, значне розширення масштабів міжкультурної взаємодії, у зв’язку з чим особливу важливість набувають фактори комунікабельності й толерантності;

- масове прагнення до здобуття вищої освіти;

- виникнення глобальних проблем, які можуть бути вирішені лише в результаті співробітництва в рамках міжнародного співтовариства, що вимагає формування сучасного мислення в молодого покоління;

- демократизація суспільства, розширення можливостей політичного й соціального вибору, що викликає необхідність підвищення рівня готовності громадян до такого вибору;

- динамічний розвиток економіки, зростання конкуренції, скорочення сфери некваліфікованої й малокваліфікованої праці, глибокі структурні зміни в сфері зайнятості, що визначають постійну потребу в підвищенні професійної кваліфікації й перепідготовки працівників”.

Глобалізація означає сильний взаємозв’язок, і об’єднання всіх вмінь та знань багатьох країн у різноманітних сферах людської діяльності. Глобалізація у міжнародних суспільних відносинах, є наслідком різних факторів: розвитку культури, освіти та науки; інформатизації суспільства; розвитку людського потенціалу.

До основних характеристик глобалізації освіти належить: стратегія інтернаціоналізації; транснаціональна освіта; забезпечення міжнародної якості освіти; “підприємницькі підходи до функціонування освіти; регіональна і міжрегіональна співпраця; інформаційна і телекомунікаційна технологія та віртуальні навчальні заклади; поява нових освітніх посередників – провайдерів освіти, проблеми рівноправності та доступності освіти” [4, с. 7]; децентралізація систем професійної освіти, розвиток недержавного сектору, розширення способів набуття знань, формування глобального мислення.

Глобалізація сприяє розвитку інформаційних технологій, та інформаційні технології, в свою чергу, сприяють розвитку глобалізації. Глобалізація інформаційних технологій призвела до формування міжнародного освітнього середовища, що відкриває шлях до інтеграції освітніх систем різних країн.

Глобалізаційна культура системи вищої освіти в нашій державі в першу чергу пов’язана з процесом інноваційної освіченості суспільства.

Якість освіти є показником ефективності глобальних інновацій та є втіленням таких характеристик, як професіоналізм педагогічного колективу, задоволення

здобутими знаннями під час навчального процесу, можливість застосування їх у майбутньому тощо.

Нині відбувається посилений розвиток в освітньому просторі, спрямований на створення глобальної освіти людини. Усвідомлення того, що освіта сьогодення має бути міжнародною, сприяє розвитку здібностей сприймання молоддю думок та світоглядних позицій іншої людини, не зважаючи на розбіжності в культурних цінностях. Міжнародна освіта розглядається як наукова та прикладна соціально-педагогічна діяльність. Основне завдання міжнародної освіти полягає у вихованні особистості, здатної до міжкультурного діалогу. Цей напрям освіти створює умови для кроскультурного навчання, результатом якого є формування нових здібностей особистості.

На розвиток міжнародної освіти впливають також такі фактори [1, с. 2]:

- “глобалізація соціально-економічних процесів і пов’язана з нею інтернаціоналізація ринку освітніх послуг;

- розвиток інноваційних освітніх технологій;

- лібералізація адміністративного управління освітою з боку держави;

- дефіцит державних ресурсів, необхідних для підтримки й розвитку системи вищої освіти”.

Висновки. Продуктивність євроінтеграційних освітніх процесів у закладах вищої освіти, їх конкурентоспроможність залежить від впровадження міжнародної освіти. На наш погляд, країна, яка здатна збільшувати свій інтелектуальний ресурс за рахунок розвитку освіти та науки буде конкурентоспроможною в глобалізованому світі.

Міжнародна освіта не може бути односторонньою, тому розвиток партнерських відносин між закладами освіти різних країн, державна освітня політика, реалізація принципів освітньої дипломатії, академічна мобільність і т.п. сприятимуть її розвитку та ефективному функціонуванню.

Джерела:

1. Вахштайн В. С., Железов Б. С., Мешкова Т. А. Основные тенденции государственной политики в сфере высшего образования в странах ОЭСР. *Вопросы образования*. 2005. № 2. С. 2-16.
2. Левківський Казимир. Якісна освіта – запорука самореалізації особистості. *Вища школа*. 2010. № 1. С. 5-14.
3. Про Національну доктрину розвитку освіти: Указ Президента України від 17 квітня 2002 року, № 347/2002. *Офіційний вісник України*. 2002. № 16. С. 2-3.
4. Скотт Н. В. Сутність глобалізації та її вплив на розвиток вищої освіти в Україні. *Людознавчі студії. Філософія*. 2013. Випуск 28. С. 4-15.
5. Скотт П. Глобалізація і університет. *ВВШ “Alma Mater”*. 2000. С. 3-8.

Abstract. Globalization processes taking place in the world are caused by many factors, one of which is the informatization, virtualization and digitization of the society, which are caused by the rapid development of information and communication technologies and the Internet. The development of education and science is a guarantee and an integral part of the development of the whole civilization. Therefore, one should not be an active participant in any social processes where international education has its mission and function. And for Ukraine, as a country that has chosen for itself a European integration vector of development, the task of implementing the principles of international education is a priority.

Key words: international education, globalization, higher education.

* * *

СЕКЦІЯ IV

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Кириленко М. В.,
студент групи 1ММОД факультету менеджменту освіти
та науки Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова, магістерська програма
“Менеджмент міжнародної освітньої діяльності”
(*м. Київ, Україна*)

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

У статті розкрито значення поняття європейських стандартів в науковій літературі, здійснено теоретико-науковий аналіз інтернаціоналізації освітнього простору, систематизовано нормативно-правову базу державного регулювання стандартизації вищої освіти в Україні, визначено основні підходи до впровадження європейських стандартів вищої освіти України.

Ключові слова: європейські стандарти, стандарти вищої освіти, інтернаціоналізація освітнього простору.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Дане дослідження набирає актуального наукового значення під впливом того фактору, що процес європейської інтеграції охоплює усі сфери суспільного життя: крім економічної, політичної, правової включає ще й сферу освіти. Мова йде про створення загальноєвропейського простору вищої освіти, залучення європейських держав у Болонський процес. На сьогодні 46 європейських країн, включно з Україною, є його учасниками.

З травня 2005 року в системі вищої освіти України запроваджено важливі кроки з реалізації положень Болонського процесу. Приєднання нашої держави до Болонської угоди стало поштовхом для низки реформ в освітній галузі. Саме цей процес став освітнім брендом і використовується як одна з ознак нашого руху до європейської спільноти. Враховуючи дані фактори, на сьогодні дослідження європейських стандартів вищої освіти надзвичайно значиме.

Аналіз наукових досліджень. Проблему стандартизації вищої освіти висвітлено у працях багатьох науковців. Окремі аспекти окресленої проблематики знайшли відображення у працях В. Петренко, Н. Ничкало, С. Гончаренко, Б. Гершунський, В. Ледньов, В. Байденко, Н. Селезньова, М. Соколов та інших.

Аналіз інтеграції стандартів у систему вищої освіти здійснили такі вітчизняні науковці, як: В. Андрущенко, В. Бех, С. Клепко, В. Кремень, С. Терепищій та інші.

Питання формування освітнього простору в контексті інтернаціоналізації вищої освіти є предметом наукових досліджень Т. Андрущенко, Л. Гурч, В. Зінченко, С. Курбатов, Н. Мешко, І. Сікорська, А. Сбруєва та ін.

Виокремлення аспектів проблеми, які ще недостатньо вивчені. Заглиблюючись у аналіз теоретичних напрацювань, що прямо чи опосередковано торкаються проблеми стандартизації вищої освіти, варто наголосити на відставанні теорії від практики. В свою чергу, така тенденція вимагає від нас системного дослідження даного феномену в контексті інтернаціоналізації освітнього простору.

Мета статті полягає в аналізі впровадження європейських стандартів в систему вищої освіти України з урахуванням освітньої інтернаціоналізації.

Основними завданнями виступають: розкриття сутності поняття європейських стандартів вищої освіти в науковій літературі, характеристика інтернаціоналізації освітнього простору, систематизація нормативно-правової бази державного регулювання стандартизації національної вищої освіти, обґрунтування основних підходів до впровадження європейських стандартів вищої освіти України.

Виклад основного матеріалу. Європейський вибір України вже став історичним фактом, а європейська інтеграція нашої держави стає її теперішнім, нашим повсякденним життям. Варто підкреслити, що цей вибір відбувся не лише у політикумі, а й у свідомості багатьох наших співгромадян, що є запорукою незворотності європейського вектору розвитку України, найліпшою гарантією успішного просування обраним шляхом.

Закон України “Про вищу освіту” відокремив поняття “стандарт освітньої діяльності” та “стандарт вищої освіти”. Зазначено, що стандарти освітньої діяльності є сукупністю мінімальних вимог до кадрового, навчально-методичного, матеріально-технічного та інформаційного забезпечення освітнього процесу вищого навчального закладу [5]. Згідно зі статтею 10 Закону України “Про вищу освіту” під стандартом вищої освіти розуміють сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності закладів вищої освіти і наукових установ за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності [5].

Вчені, досліджуючи стандарти освіти, також звертають увагу на результати навчання, Н. Ничкало наголошує, що нормативність стандарту полягає у чіткому, детальному окресленні результатів навчання й виховання (як на рівні змісту освіти, так і на рівні вимог до підготовки учнів) [2, с.167]. Схожа думка прослідковується у В. Байденка: освітній стандарт як соціальна норма життєздатний тільки завдяки своїй спрямованості на результати навчання – характеристики особистісних “приростів” з погляду забезпечення ефективної життєдіяльності особистості в соціумі та

підвищення потенціалу її самореалізації і компетенції у межах загальної та професійної культури, моралі, духовності та соціальної відповідальності [1, с. 228].

Виявлено, що освітній стандарт є сукупністю соціальних вимог до рівня освіченості, підготовленості випускників та освітньої системи в цілому. Стандарти вищої освіти становлять основу нормативної бази функціонування ланки вищої освіти і спрямовані на досягнення оптимального ступеня упорядкування діяльності в системі вищої освіти.

На думку дослідників, інтернаціоналізація в Україні стимулює національну освітню реформу та спрямована на те, щоб заклади вищої освіти знайшли своє місце в міжнародному освітньому просторі.

Загальноприйняте визначення інтернаціоналізації надала Дж. Найте: “процес цілеспрямованого надання вищої освіти міжнародного, міжкультурного або глобального виміру з метою підвищення якості освіти і науки для всіх студентів і співробітників вищих навчальних закладів, а також здійснення вагомого внеску в життя суспільства” [8, с. 2]. Дане визначення вказує на необхідність підвищення інклюзивності, звертаючи увагу на пріоритетність інтернаціоналізації навчальних програм і освітнього процесу, а не на розвиток мобільності. Сформульоване поняття підкреслює, що інтернаціоналізація є не самоціллю, а механізмом підвищення якості вищої освіти.

Інтернаціоналізація має стати частиною освітньої стратегії і бути врахованою при вирішенні ключових питань розвитку університетів, в тому числі і при розробленні стандартів вищої освіти.

Аналізуючи нормативно-правову базу з даного питання виявлено, що “Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року”, ще у 2013 р. визначила одним із основних завдань розвитку освіти розроблення стандартів вищої освіти, котрі будуть орієнтуватися на компетентнісний підхід, та відповідатимуть новій структурі освітньо-кваліфікаційних рівнів вищої [7].

Дане завдання забезпечується низкою нормативних документів, зокрема Законом України “Про вищу освіту” та методичними рекомендаціями щодо розроблення стандартів вищої освіти, які є ключовими документами для впровадження оновлених стандартів.

ЗУ “Про вищу освіту” законодавчо встановлює відповідність рівнів вищої освіти та кваліфікацій вищої освіти з кваліфікаційними рівнями НРК та створює правову основу для практичного впровадження оновлених стандартів вищої освіти України.

Також у 2015 році було затверджено “Положення про Науково-методичну раду Міністерства освіти і науки України”, у якому діяльність Науково-методичної ради визначена як спільна участь представників держави, роботодавців та їх об’єднань, закладів освіти, наукових установ, та експертів у розробленні методології та змісту освіти, формуванні стандартів освітньої діяльності та стандартів освіти, впровадженні сучасних педагогічних та інформаційних технологій, поширенні кращих практик освітньої та методичної діяльності навчальних закладів [3].

Наказом МОН України від 2016 р. введено в дію методичні рекомендації щодо розроблення та впровадження стандартів вищої освіти, у яких

наголошувалось, що “нові стандарти вищої освіти є наступним поколінням стандартів і замінюють собою Галузеві стандарти вищої освіти, які розроблялись у 2002–2014 р. відповідно до законодавства. Стандарти базуються на компетентнісному підході і поділяють філософію визначення вимог до фахівця, закладену в основу Болонського процесу та в міжнародному Проекті Європейської Комісії “Гармонізація освітніх структур в Європі” [6].

Сектором вищої освіти НМР МОН України схвалено “Порядок розгляду проектів стандартів вищої освіти та їх затвердження”, який визначає загальні засади процедури розгляду та затвердження стандартів вищої освіти [4].

Установлено, що у системі національної вищої освіти нині актуалізуються підходи до впровадження європейських стандартів вищої освіти України, котрі спрямовані на забезпечення університетської автономії, академічної мобільності, Європейської системи трансферу кредитів (ECTS), нові професійні освітні стандарти, моніторинг якості освіти, рейтинги ЗВО, оновлення змісту навчання, синтез науки та освіти, систему грантів; модернізацію стратегії і тактики освітнього процесу, демократизацію навчання та управління та ін.

Зважаючи на визначені підходи, основною метою вищої школи в Україні є забезпечення підготовки фахівців будь-якої галузі, що володіють необхідними компетенціями, здатних на високому професійному рівні виконувати визначені завдання, спроможним оволодівати та самостійно аналізувати інформацію, створювати та поширювати знання, творчо розвиватись, самоудосконалюватись, бути мобільними та конкурентоспроможними. А зазначене стає можливим при оновленні стандартів вищої освіти України відповідно до Європейських зразків.

Вищезазначене дозволяє дійти **висновку**, що національна інтеграція у загальноєвропейські освітній простір можлива завдяки застосуванню досвіду європейських країн щодо використання інтернаціоналізації в навчальному процесі. Інтеграційним процесам сприяє передусім формування сучасних програм, що беруть до уваги актуальні динамічні освітні зміни та відповідають європейським стандартам вищої освіти.

Перспективою подальших досліджень виступає аналіз якості реалізації європейських стандартів вищої освіти в Україні та надання рекомендації щодо оптимізації впровадження європейських стандартів вищої освіти (в контексті інтернаціоналізації).

Джерела:

1. Байденко В. І. Освітній стандарт. Досвід системного дослідження. Новгород : НовГУ ім. Ярослава Мудрого. 440 с.
2. Державні стандарти вищої освіти: теорія і методика. За ред. Н. Г. Ничкало. Хмельницький : ТУП. 2012. 334 с.
3. Положення про Науково-методичну раду МОН України: Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.09.2015 р. [Електронний ресурс]. URL : <http://old.mon.gov.ua/files/normative/2015>.
4. Порядок розгляду проектів стандартів вищої освіти та їх затвердження: схвалено сектором вищої освіти НМР МОН України [Електронний ресурс]. URL : http://mon.gov.ua/content/metod_rek/1003201711.pdf
5. Про вищу освіту: Закон України: від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс]. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>

/1556-18

6. Про затвердження та введення в дію Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти: Наказ МОН України від 01.06.2016 № 600 [Електронний ресурс]. URL : <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative>.

7. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ Президента України від 25.06.2013 [Електронний ресурс]. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>

8. Knight J. (2015). Updated definition of internationalization. *International higher education*, (33).

Abstract. *The article reveals the meaning of the concept of European standards in the scientific literature, made a theoretical and scientific analysis of the internationalization of the educational space, systematized the legal framework of state regulation of higher education standardization in Ukraine, identified the main approaches to the implementation of European standards of higher education in Ukraine.*

Key words: *European standards, higher education standards, internationalization of the educational space.*

* * *

Підгорна Л. І.,
студентка групи 1МММОД факультету менеджменту
освіти та науки Національного педагогічного
університету імені М. П. Драгоманова, магістерська
програма “Менеджмент міжнародної освітньої діяльності”
(м. Київ, Україна)

УПРАВЛІНЬСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ: КОНТЕКСТ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ

В статті аналізується специфіка реформування шкільної освіти України відповідно до світових освітніх стандартів. Основною проблемою визначено з'ясування принципів та пріоритетів управлінської діяльності в межах сучасного шкільного менеджменту.

Ключові слова: *інтернаціоналізація, шкільний менеджмент, освітня послуга, полісуб'єктність, кадрова політика, тайм-менеджмент.*

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Сучасний освітній простір України перебуває під впливом таких тотальних факторів як глобалізація, інтернаціоналізація, інформатизація та комерціалізація. Ці процеси мають загальний характер прояву, і не тільки в освітній сфері. Світова економіка та міжнародний ринок праці видозмінюють системи освіти різних країн відповідно до потреб виробництва та обслуговування. Змінюється структурна організація освітньої сфери шляхом уніфікації та уподібнення. Досягти такої єдності організації та мотивації можливо тільки за рахунок послідовності та спадковості змісту та якості освітніх послуг на різних рівнях системи. Сучасне суспільство потребує не відмінного виконавця, а фахівця, наділеного компетенціями, які забезпечать ефективність та результативність його діяльності. Такі компетенції як критичне мислення, вміння швидко навчатись та адаптуватись до змін, вміння працювати в команді та ін. мають бути сформовані у шкільному віці, інакше є загроза втратити належний “сенситивний” період.

Сучасні трансформаційні процеси освітніх систем світу чинять свій вплив на всі ланки навчальної діяльності, і школа не є винятком. Тому особливого значення набуває діяльність керівника такого закладу освіти. Менеджер освіти є ініціатором та реалізатором побудови інноваційної моделі освіти, основною метою якої є створення освітнього простору, сприятливого для розвитку творчості та винахідництва. Відповідно,

“Управлінська діяльність керівників ЗСО набуває соціально-педагогічної значущості, оскільки реалізація загальною середньою освітою соціального замовлення на ініціативну, самостійну, творчу особистість можлива за умови гуманізації та демократизації її функціональних засад, підтримки інноваційності та прогресивної динаміки особистісного й професійного зростання” [3, с. 51]. На найвищому законодавчому рівні закріплено зміну розуміння змісту та ролі діяльності керівника закладу освіти. Так, в законах України “Про освіту”, “Про середню освіту”, в Національній доктрині розвитку освіти впроваджуються поняття “менеджер освіти”, “керівник школи – професіонал управління закладом освіти” та ін., які акцентують значення ефективної організації освітнього процесу в сучасних умовах транзитивності.

Метою статті є аналітика сутності реформ управлінської діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу з огляду на інтернаціоналізацію освіти.

Аналіз наукових досліджень. Освіта стає потужним фактором розвитку економіки як окремої країни, так і світу в цілому. Тому проблеми актуальних трансформацій освітнього процесу цікавить багатьох дослідників, зокрема В. Андрущенко, О. Грішнову, О. Кивлюк, І. Каленюк, В. Кременя та ін. Проблема змісту та якості освіти на різних рівнях локалізації від глобального до регіонального становить предмет наукових пошуків В. Бегей, О. Зайченко, Ф. Штикало, Ю. Присвітла та ін. Проблеми ефективності шкільного менеджменту докладно досліджені в роботах Г. В. Єльнікової, Л. І. Даниленко, В. І. Маслової та ін. Разом із тим, існує нагальна потреба з'ясувати основні та пріоритетні принципи діяльності сучасного керівника загальноосвітнього навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. Світові стандарти менеджменту освіти визначають наступні напрямки розвитку діяльності загальноосвітнього закладу: управлінська автономія та партнерський тип відносин у колективі; оптимізація фінансування роботи закладу як за рахунок бюджетних ресурсів, так і шляхом власної проектної та грантової діяльності; забезпечення якості освіти через побудову суб'єкт-суб'єктних відносин, демократизації освіти, забезпечення педагогічної свободи та стійкої мотивації до підвищення кваліфікації працівників.

Цілком логічно, що якість освітніх послуг залежить від специфіки шкільного менеджменту, від ефективності управлінської стратегії та чіткого усвідомлення спільних цілей та цінностей. Тому вкрай важливо не тільки формально, але й реально забезпечити розширення автономії закладів середньої освіти. Саме за умови відмови від уніфікованого та централізованого адміністративного управління заклади середньої освіти матимуть можливість самостійно визначати зміст освітніх послуг, навчально-методичне та матеріально-технічне забезпечення навчального процесу. Відсутність ініціативи на всіх рівнях здобуття освіти є згубним, оскільки нівелює креативні здібності людини, що є рушієм сучасної економіки знань. Справедливо зауважують О. Кивлюк та Г. Жукова, що “Більшість європейських та національних стратегій інтернаціоналізації націлені на підвищення мобільності,

залучення та підготовку талановитих студентів і співробітників, підвищення репутації тощо. Це означає, що впровадження ідеї інтернаціоналізації навчальних систем, програм, планів як інструменту підвищення якості освіти вимагає значних зусиль. Наразі в Україні відбувається імплементація освітнього досвіду європейських культурно-освітніх систем та норм. На наш погляд, модернізація шкільної освіти в Україні безпосередньо залежить від відкритості, критичного сприйняття, адаптації, експериментальної перевірки, результативності впровадження світового освітнього досвіду в контексті глобалізації освіти та її інтернаціоналізації [6, с. 29]”.

Важливим компонентом управлінської діяльності керівника закладу освіти є кадрова політика, зміст якої є визначальним у реалізації поставлених цілей та застосуванні методів їх досягнення. Реформування освітньої системи України відповідно до світових стандартів сприяє комерціалізації освітнього продукту, посиленню конкуренції між закладами освіти, виникненню та розвитку приватних освітніх установ та варіюванню форм, методів та засобів організації освітнього процесу. Тому керівник загальноосвітнього навчального закладу має бути професійним менеджером: бути компетентним у аналітиці ринкової економіки, вміти проектувати та прогнозувати траєкторії розвитку закладу, формувати фахову та вмотивовану на досягнення цілей команду, доцільно використовувати ресурси та знаходити додаткові джерела фінансування, впроваджувати інноваційні техніки та технології освіти. Притаманний сучасності характер транзитивності вимагає пластичності мислення та нестандартності в ухваленні рішень. Стереотипність та схематизм в управлінській практиці несе загрозу послаблення позицій закладу освіти у конкурентному середовищі.

Професійність сучасного керівника закладу освіти визначається також ефективним тайм-менеджментом, як власним, так і інших працівників. В умовах агресивного інформаційного середовища життєво важливо визначити пріоритети та алгоритми спільної діяльності, раціонально та максимально ефективно формувати зміст як організаційної, так і навчальної роботи. Для вітчизняного освітнього простору ця проблема є надзвичайно актуальною. Адже радянське минуле з його тоталітарною адміністративною системою управління є причиною безініціативності та інертності життєдіяльності населення нашої країни. Процеси інтернаціоналізації освіти стимулюють попит інших якостей від особи-громадянина, а тим більше від управлінця. Освітній простір сучасності є суб’єкт-суб’єктивним, тому авторитарні моделі менеджменту недоречні, сучасний світ зорієнтований на особистість, її потреби та творчі здібності. Іншими словами, задачею менеджера освіти є створення сприятливого навчального середовища для розвитку професійних якостей працівників та творчих здібностей учнів.

Ефективна система управління освітнім процесом з боку керівника закладом дозволить налагодити роботу педагогічного складу та учнівської спільноти, оскільки в будь-якій організації існує взаємозалежність між окремими складовими ієрархічної будови. Таким чином забезпечується перехід від керування до

самоорганізації, від спільної стратегії розвитку до саморозвитку та якісного зростання.

Фахові компетенції керівника закладу освіти включають в себе: “Знання та розуміння природи управлінської праці та процесів менеджменту; знання посадових та функціональних обов’язків менеджера освіти; уміння використовувати ІКТ та інші засоби комунікацій, необхідні у процесі управлінської праці; людинознавча компетентність; володіння мистецтвом налагодження зовнішніх зв’язків; здатність до самооцінки, вміння робити правильні висновки, автодидактика. Професійна компетентність керівника навчального закладу значно впливає на інноваційний розвиток освітнього простору школи. Про це свідчить і практика управління сучасною школою, і наукові дослідження у сфері шкільного менеджменту [4, 13]”. Отже, впровадження інновацій у шкільний менеджмент суттєво залежить від особи та компетентності керівника закладу, психологічного клімату в колективі, наявності та справедливості у розподілі ресурсів та заохочень, ствердження принципів ліберального та гуманістичного навчання і розвитку, пріоритету колегіальних та партнерських управлінських моделей.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, зміст діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу визначається актуальними вимогами суспільства знань, креативної економіки та діджиталізації. Виходячи з принципів послідовності та спадковості здобуття освіти на всіх її рівнях, необачно впроваджувати реформи у вищу школу, залишаючи недієві механізми освітнього менеджменту в середній ланці. Автономність, креативність та полісуб’єктність – такі основні принципи роботи сучасного менеджера в освіті.

Джерела:

1. Беззуб І. Реформа середньої освіти в Україні. URL: http://nbuv.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2367:reformaserednoji-osviti-v-ukrajini&catid=8&Itemid=350
2. Вознюк Л. Роль менеджера освіти в оновленні сучасної школи. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2013. № 8. Ч. 1. С. 180-185.
3. Єльнікова Г. Управлінська компетентність. К.: Ред. загально-пед. газ., 2005. 128 с.
4. Калініна Л. М. Професіограма українського директора школи: моделювання управлінської діяльності директора школи. *Директор школи*. 2001. № 3. С. 13-15.
5. Кремень В. Г. Проблеми якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін. *Український педагогічний журнал*. 2015. № 1. С. 8-15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrj_2015_1_4.
6. Кивлюк О. П., Жукова Г. В. Модернізація шкільної освіти в Україні: шляхи інтернаціоналізації. *Освітній дискурс*: збірник наукових праць / голов. ред. О. П. Кивлюк. Київ: “Видавництво “Гілея”, 2019. Випуск 11 (3): педагогічні науки. 120 с.
7. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої освіти. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkolacompressed.pdf>
8. Про затвердження і введення в дію переліку національних освітніх індикаторів ефективності та якості загальної середньої освіти та методології їх обрахунку: Наказ МОН України № 1116 від 19.09.2016. URL: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/6223>
9. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249613934>
10. Теоретико-методичні основи підготовки керівників до

оцінювання результатів діяльності загальноосвітнього навчального закладу: монографія / [Сльникова Г. В., Куценко В. І., Маслов В. І. та ін.] ; за ред. Г. В. Сльникової. К. : УМО, 2012. 240 с.

11. Тимошко Г. Організація самоменеджменту в процесі підготовки керівника ЗНЗ до управління якістю освіти. *Освіта і управління*. 2007. Т. 2. № 1.

Abstract. *The article analyzes the specifics of reforming Ukrainian school education in accordance with the world educational standards. The main problem is to clarify the principles and priorities of management within modern school management.*

Key words: *internationalization, school management, educational service, polysubjectiveness, personnel policy, time-management.*

* * *

СЕКЦІЯ V

ОСВІТНІЙ МЕНЕДЖМЕНТ: ДОСВІД, ЗАВДАННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ

Мазур О. І.,
студентка групи 1ММОДз факультету менеджменту
освіти та науки Національного педагогічного
університету імені М. П. Драгоманова, магістерська
програма “Менеджмент міжнародної освітньої діяльності”
(м. Київ, Україна)

СТРАТЕГІЯ І НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ

Перехід від індустріального до інформаційного суспільства зумовлює зростання геополітичної конкуренції країн світу, яка передбачає інтенсивний розвиток усіх сфер суспільного життя. У зв'язку з цим рівень інтелектуального потенціалу будь-якої держави, який визначається, насамперед, якістю освіти, стає однією з найважливіших передумов економічної та політичної самостійності держави, запорукою її конкурентоспроможності, рейтингу на світовій арені. На сьогодні країни повною мірою усвідомлюють усю важливість якісної освіти. Україна, базуючись на загальноєвропейських та світових підходах до розбудови освітнього сектору, надає важливого значення проблемі якості освіти, проголошуючи її національним пріоритетом та передумовою національної безпеки держави, дотримання міжнародних норм і вимог законодавства України щодо реалізації права громадян на освіту.

Ключові слова: освіта, інформатизація освіти, освітня організація, менеджмент освіти, мотивація, стратегія.

Домінантою сучасного освітнього процесу є творча функція, яка віддає пріоритет формуванню творчої особистості. Основні завдання сучасного керівника: своєчасне отримання наукової та методичної інформації; необхідність володіти ІКТ самому керівнику – мотивувати, повести за собою всіх членів педагогічного колективу – забезпечити матеріальну базу школи, яка відкриє шлях до впровадження інноваційних технологій в управлінську діяльність. Основний принцип: вчитись самому, вчитись у інших, самому вчити інших [4].

Швидке старіння наукової інформації, новий зміст освіти, поява нових технологій, реформування соціально-економічної системи створили в суспільстві ситуацію, коли стало неможливо навчатися чогось один раз на все життя і тим самим заклали потребу в освітан постійно поглиблювати й оновлювати свої знання, вміння й компетентності. Таким чином склалися передумови, що зумовили потребу нових підходів до підготовки сучасного керівника ЗНЗ [1].

Керівник має усвідомити, що домінантою сучасного освітнього процесу є творча функція, яка віддає пріоритет формуванню творчої особистості.

Діяльність, яку організовує керівник, вважається творчою якщо її продукт характеризується новизною. Все це вимагає від керівника проектування та впровадження нових технологій в організацію управління школою. Такі технології мають

забезпечувати поєднання репродуктивних методів отримання інформації з методами проблемного пошуку рішення. Нові технології відрізняються від традиційних максимальною індивідуальністю та оптимальним управлінням керівника, що потребує певних змін в організації всього керівного процесу.

Одним із чинників, який впливає на творчу діяльність керівника, є своєчасне отримання наукової та методичної інформації.

На сьогодні, ведуться численні дискусії про те, якою має бути освіта ХХІ століття. За останні роки в освітній системі відбулися істотні структурні зміни. Зумовлені розвитком Інтернету та його зростаючим впливом на всі сторони діяльності суспільства. Сучасний рівень розвитку комп'ютерної техніки та програмного забезпечення надає широкі можливості щодо модернізації та підвищення ефективності навчання. Тому на сучасному етапі інформатизацію освіти треба розглядати як один із найважливіших засобів реалізації нової державної освітньої парадигми, яка задекларована в Національній доктрині розвитку освіти у ХХІ столітті та програми “Вчитель” [5].

Важливим завданням для кожного керівника стає набуття навичок використання сучасних інформаційних та комунікативних технологій в своїй діяльності. Варто зазначити, що грецьким словом “технологія” завжди називали ті види діяльності, завдяки яким люди успішно досягали поставленої мети щодо задоволення своїх потреб.

Ст. 17 першого розділу Закону України “Про освіту” вказує на право закладів самостійно планувати роботу, вирішувати питання навчально-виховної, науково-дослідної, методичної діяльності [3]. У Положенні про загальноосвітній заклад, затверджене Кабміном. Основне з вищезазначеного: необхідність володіти ІКТ самому керівнику – мотивувати, повести за собою всіх членів педагогічного колективу – забезпечити матеріальну базу школи, яка відкриє шлях до впровадження інноваційних технологій в управлінську діяльність. Основний принцип: вчитись самому, вчитись у інших, самому вчити інших. Таким чином, принцип інноваційності в управлінні ЗНЗ (і ЗВО) реалізується через підтримку з боку керівника школи інноваційної ініціативи об'єктів управління, їхньої творчості, самодіяльності та самостійності. Застосування принципу інноваційності в управлінні ЗНЗ в усіх його проявах спрямовує керівників ЗНЗ (директорів, заступників, керівників шкільних

методичних структур, педагогічних працівників, які здійснюють управлінську діяльність на різних рівнях управління) на демократизацію процесу управління; забезпечує внесення якісно нової зміни в мету і структуру управління, основні завдання, функції, форми, методи, засоби і формує нові.

Створення умов для самореалізації учителя та учня шляхом використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у навчально-виховній та управлінській діяльності школи (університету) [2].

Задля забезпечення ефективного виконання поставлених задач щодо якісного управління освітнім закладом адміністрацією школи у тісній співпраці з колективом, профспілковою організацією та іншими інституціями має бути здійснено:

1. Формування системи методичної роботи школи щодо удосконалення уроку в початкових:

1.1. Вибір найефективніших для початкового навчання форм роботи:

- циклове методичне об'єднання;
- школа молодого педагога;
- творчі та проблемні групи (за необхідності).

1.2. Розробка положень на кожну з форм, окреслення основних завдань та аспектів роботи.

1.3. Розробка форм та методів здійснення керівництва і контролю.

2. Комп'ютеризацію та інформатизацію управлінської, адміністративної діяльності школи та навчально-виховного процесу.

3. Проведено великий об'єм заходів щодо забезпечення володіння ІКТ педагогічними працівниками школи на 100%.

Висновки. Одним із напрямків системи реформування освіти є демократизація, гуманізація, впровадження особисто-орієнтованого підходу до процесів управління, оновлення функцій контролю, удосконалення соціально-психологічних факторів взаємодії процесів адміністрування, застосування інноваційних технологій в управлінні. Впровадження інноваційних технологій в управлінську діяльність передбачає підвищення ролі керівника щодо удосконалення навчально-виховного процесу в школі.

Завдяки змінам в суспільній свідомості з'явилися нові цінності в освіті – пріоритети саморозвитку. Самовдосконалення, самоосвіти над передачею знань, умінь та навичок, звідси – і інтересів особистості над навчальним планом і навчальними програмами.

Таким чином, основний принцип: вчитись самому, вчитись у інших, самому вчити інших, – спрацьовує відмінно: завдяки ініціативі адміністрації може здійснюється матеріальне забезпечення, широке впровадження в навчально-виховний та управлінський процес нових інформаційних технологій; ефективно застосування інструментальних засобів та ІКТ в організації методичної роботи і контролю якості освіти; значне підвищення результативності й ефективності навчально-виховного та управлінського процесів у школі (університеті).

Джерела:

1. Андрущенко В. Філософія освіти : навч. посіб. / В. Андрущенко, В. Бех, Ю. Бех, М. Бойченко, В. Гайденко, М. Култаєва, С. Клепко, І. Степаненко. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. 329 с.

2. Баймолдаев Т. Современное внутришкольное управление, внутришкольный менеджмент. *Післядипломна освіта в Україні*. Київ, 2008. С. 45-47

3. Бондарчук О. І. Соціально-психологічні основи особистісного розвитку керівників загальноосвітніх навчальних закладів у професійній діяльності : монографія. Київ : Наук. світ, 2008. 318 с.

4. Олійник О. Проблеми формування економічної культури керівника загальноосвітнього навчального закладу. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2011. № 6. С. 92-67.

5. Островерхова Н. Методологія формування технологічної культури керівника ВНЗ. *Рідна школа*. 2012. № 6. С. 27-32.

* * *

Сніцар Б. М.,
студентка групи 1МММОДз факультету менеджменту освіти та науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, магістерська програма “Менеджмент міжнародної освітньої діяльності”
(м. Київ, Україна)

УПРАВЛІНСЬКІ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Прийняття Закону України “Про повну загальну середню освіту” від 16.01.2020 року №463-IX, який передбачає правові, управлінські, організаційно-педагогічні, навчально-виховні, економічно-фінансові, кадрові тощо засади функціонування та розвитку сучасної системи загальної середньої освіти, формує ряд вимог щодо управлінських компетентностей керівника закладу загальної середньої освіти. Процеси глобалізації, інформатизації, інтернаціоналізації, віртуалізації, модернізації та реформування освіти призводять до необхідності та підвищення ролі висококваліфікованих управлінських кадрів в освітній галузі, що в свою чергу підвищує вимоги до формування управлінських компетентностей менеджера зазначеного профілю та рівня.

Ключові слова: освіта, заклад загальної середньої освіти, управлінські компетентності, освітній менеджмент, освітній процес.

Відповідно до Закону України “Про повну загальну середню освіту” статті 38 “Керівник закладу загальної середньої освіти може бути особою, яка є громадянином України, вільно володіє державною мовою, має вищу освіту (магістр), стаж педагогічної та/або науково-педагогічної роботи не менше трьох років, організаторські здібності, стан фізичного і психічного здоров'я, ...” [2], ми більш конкретно розглянемо положення щодо “організаційних здібностей”, що на наш погляд формуються в процес навчання (здобуття вищої освіти) та практичного управлінсько-організаційного досвіду. Тобто відбувається формування управлінських компетентностей, які зрозуміло не є константами, а видозмінюються з огляду на інноваційність та прогресивність, або ж кризовість, відповідних соціально-економічних, суспільно-політичних, екологічно-епідеміологічних процесів.

Зрозумілим лишається той факти, що управлінські компетентності по суті носять класичний характер з точки зору менеджменту та теорії управління, але виклики сьогодення та специфіка функціонування освітніх установ відповідним чином впливають на їх характеристики.

За визначенням Ю. Б. Коваленко, з яким ми погоджуємося, “управлінська компетентність – це вміння працівника використовувати на практиці сучасні організаційно-управлінські форми і методи роботи; застосовувати власні повноваження в розв'язанні питань, брати відповідальність за прийняття рішень; здатність об'єктивно аналізувати й оцінювати

результати праці; здійснювати контроль; орієнтуватися в інформаційному просторі, критично осмислювати й використовувати різноманітну інформацію” [3, с. 82].

“Сутність поняття “управлінські компетентності”, полягає в діяльності керівника, яка спрямовується на об’єкт управління з урахуванням його особливостей, специфіки, можливостей і завдань у визначеному соціально-економічному середовищі; у високому теоретичному рівні знань керівника та його готовності ефективно, професійно, коректно, морально і т.д. здійснювати управлінську діяльність, що презентує його професійні й особистісні якості. Управлінська компетентність менеджера в свою чергу – це всі компетентності керівника в цілому, які дають змогу ефективно і продуктивно здійснювати управлінську діяльність: планувати, приймати рішення, впливати на підлеглих, бути авторитетом тощо” [1, с. 9-10].

Щодо відмінностей між управлінськими компетентностями менеджера підприємства чи установи та керівника закладу загальної середньої освіти, то вони полягають в тому, що у другому випадку основним завдання є забезпечення в умовах покращення та удосконалення навчально-виховного процесу якості надання освітніх послуг; пошуку та впровадження інноваційних освітньо-педагогічних та управлінсько-організаційних технологій; формування комфортних соціально-психологічних умов щодо функціонування педагогічного колективу та її плідної співпраці з батьками, урядовцями та іншими стейкхолдерами освітнього процесу.

Крім того, на наш погляд, треба зробити акцент на специфічності процесу формування управлінських компетентностей керівника закладу загальної середньої освіти, а саме: профільно-освітніх, психолого-педагогічних та управлінських знаннях, вміннях і навичках фундаментального та прикладного характеру, що формують теоретичну основу управлінських компетентностей; високих морально-етичних особистісних якостях; навичках педагогічної майстерності та педагогічної творчості; прагненні до самовдосконалення та саморозвитку; комунікабельності; стресостійкості; мобільності, багатофункціональності, толерантності, порядності тощо.

В умовах реалізації принципів міжнародної освіти серед компетентностей керівника закладу загальної середньої освіти треба виділити знання не лише державної мови, а хоча б однієї іноземної мови в залежності від типу навчального закладу та його участі у процесі реалізації статей 63–65 Закону України “Про загальну середню освіту” щодо міжнародного співробітництва. Управлінські компетентності

керівника закладу загальної середньої освіти такі як: володіння стратегічним та креативним мисленням; академічна мобільність; ініціативність; комунікабельність; соціальна активність; навички використання інформаційних систем та технологій навчання; уміння здійснювати моніторинг та аналізувати отримані данні; знання основ та принципів впровадження та функціонування міжнародної освіти, освітньої дипломатії, освітнього волонтерства, дистанційного навчання, єдиного європейського освітнього простору, міжнародних освітніх проектів та програм, тощо допоможуть прогресивному керівнику закладу загальної середньої освіти здійснювати ефективний освітній менеджмент та реалізовувати міжнародне співробітництво в межах системи загальної середньої освіти, навіть не зважаючи на те, що міжнародне освітнє співробітництво, як прийнято вважати, – це пріоритетність закладів вищої освіти .

Висновки. Отже дослідження механізмів формування управлінських компетентностей керівника закладу загальної середньої освіти в контексті законодавчих змін, реформування та модернізації освіти в Україні, світових тенденцій щодо глобалізації освіти за рахунок реалізації принципів міжнародної освіти, її інтернаціоналізації, євроінтеграції, корпоративізації, – є одним з провідних завдань щодо підвищення якості реалізації освітнього менеджменту в Україні.

Джерела:

1. Білоус А. Ю. Модель управлінської компетентності менеджера Міжнародної освітньої діяльності: теоретичний аналіз. *Освітній дискурс* : збірник наукових праць. Спецвипуск. 2019. С. 8-14.
2. Закон України “Про повну загальну середню освіту” від 16.01.2020 року № 463-IX. [Електронний ресурс]. *Законодавство України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20>
3. Коваленко Ю. Б. Формування управлінської компетентності майбутніх фахівців з інформаційної безпеки [Електронний ресурс] // Бердянський державний педагогічний університет. 2015. Вип. 1. С. 81-86. URL : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgiibin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/nzbdpufn_2015_1_15.pdf.

Abstract. Adoption of the Law of Ukraine “On complete general secondary education” of 16.01.2020 year №463-IX, which provides legal, administrative, organizational-pedagogical, educational-economic, financial, personnel and other principles of functioning and development of modern system of general secondary education, forms a number of requirements for managerial competencies of the head of the institution of general secondary education. The processes of globalization, informatization, internationalization, virtualization, modernization and reformation of education lead to the need and increase of the role of highly qualified management personnel in the educational field, which in turn increases the requirements for the formation of managerial competencies of the manager of the specified profile and level.

Key words: education, general secondary education institution, managerial competences, educational management, educational process.

* * *

СЕКЦІЯ VI

**ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВИ,
ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА
Й ЕКСПЕРТНОГО СЕРЕДОВИЩА
У РОЗБУДОВІ ОСВІТИ УКРАЇНИ**

Павлова К. А.,
доцент кафедри соціальної філософії, філософії освіти
та освітньої політики факультету менеджменту освіти
та науки Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова,
кандидат юридичних наук (м. Київ, Україна)

Андрєєв М. С.,
студент групи 1мГуд факультету менеджменту освіти
та науки Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова, магістерська програма
"Громадське управління в галузі освіти" (м. Київ, Україна)

**ЗМІСТ СУЧАСНИХ СТРАТЕГІЧНИХ РЕФОРМ
ДЕМОКРАТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В УКРАЇНІ**

В статті розглянуто погляди сучасних науковців на стан освітньої системи України в процесі її демократизації. Обґрунтовано напрями стратегічних змін в управлінні освітою відповідно до потреб сучасного суспільства, зміна функцій держави та розширення прав громадянського суспільства

Ключові слова: державно-громадська модель управління, управління освітою, громадянське суспільство, державна освітня політика.

Тенденції розвитку політики сучасних демократичних держав в напрямі орієнтації на інтереси особистості та потреби громадянського суспільства обґрунтовує формування нової моделі управління освітою та пошук нових підходів, економічних та соціальних умов, які забезпечують ефективність сучасних, самодостатніх освітніх систем.

При цьому зміст основних нормативних документів з питань управління освітою України свідчить, що в сучасних умовах розбудови демократії, суттєво змінюється функції держави – головними її функціями стають регулюючі та захисні, вона набуває ознак соціально спрямованого керування, державна політика базується на принципі пріоритетності прав громадян та їх об'єднань, держава стає гарантом і захисником прав кожного громадянина.

Аналізу питань державного управління в нових соціально-економічних умовах приділяється увага у працях вітчизняних науковців та практиків – В. Андрущенко, В. Бобрицької [1], С. Гончаренка, І. Зязюна, В. Кременя, С. Крисюка, В. Лугового, Т. Лукіної, К. Павлової [5; 6], В. Савельєва та інших.

До вдосконалення теоретичних і практичних аспектів діяльності регіональних органів державного управління звертаються Д. Дейкун, Г. Єльнікова,

О. Зайченко, Л. Калініна, М. Кондаков, І. Лісова, О. Михайленко, Г. Сурміло, П. Худомінський та інші.

Але в світлі постійних змін соціальної та політичної сфери суспільства, актуальність цих питань тільки зростає. Тому метою нашого дослідження є – аналіз можливих стратегічних реформувальних освітньої політики України в питаннях демократичного управління освітою.

Об'єктом дослідження є – сучасна освітня політика України.

Предметом дослідження – стратегії реформування демократичного управління освітою України.

Сучасні науковці констатують, що державно-громадське управління освітою на сьогодні має малоефективний розподіл функцій між різними суб'єктами освітньої політики. Вирішальним негативним показником вважається стан освітньої управлінської системи, в якій не налагоджений постійний зворотний зв'язок із суспільством. Тому в сучасному рівні розвитку державно-громадської моделі управління відмічається монополічний статус держави в управлінні освітою, що гальмує розвиток демократичних відносин в освітній галузі та не створює належних умов для участі громадськості в управлінні освітою [2].

Дослідження змісту основних нормативно-правових актів регулювання освітньої сфери демонструє, що незважаючи на впровадження нових механізмів громадського управління та контролю в останніх змінах освітнього законодавства України, через постійний розвиток соціальних процесів існує необхідність подальшого вдосконалення механізму надання прав громадськості та їх об'єднань впливати на освітні процеси, висловлювати свої потреби та вимоги з покращення освітньої сфери.

Аналіз існуючої практики державного управління освітою в нашій державі та в демократично орієнтованих країнах, зорієнтували на можливі стратегічні дії щодо перетворень в управлінській системі в Україні, ними є: розробка науково-теоретичної основи державного управління відповідно до сучасних викликів розвитку суспільства; розробка базової моделі державно-громадського управління на центральному та регіональному рівні; визначення механізмів управління системою освіти і розробка

методів їх здійснення відповідно до принципів державно-громадського управління.

До основних стратегічних кроків щодо реформування управління освітою та перерозподілу основних функцій науковці відносять: 1) спільна управлінська діяльність державних і громадських структур по керівництву освітніми проектами [3; 5; 6], 2) прийняття рішень державними органами управління після обов'язкового погодження проекту рішення з представниками громадськості, 3) делегування частини владних повноважень органів управління освітою структурам, що представляють інтереси певних суспільних груп; 4) розробка механізмів планування, контроль, оцінка результатів діяльності інститутами громадянського суспільства (громадська експертиза, атестація) [4; 5; 6].

Для подолання складнощів, які можуть виникнути при втіленні державно-громадського управління в систему освіти Пастовенський О. пропонує наступні заходи: зниження рівня централізації управління, забезпечення фінансової самостійності навчального закладу, здійснити визначення організаційних та фінансових дій по підтримці інноваційної діяльності в системі освіти, перехід в системі освіти до договірних відносин; створення механізму підтримки ініціативних освітніх проектів; формування ефективної системи управління експериментальними майданчиками в системі освіти; створення професійних та між професійних товариств; створення фондів розвитку освіти; відпрацювання механізмів формування замовлення на інформаційні та науково-методичні послуги недержавних структур, створення "горизонтальних" управлінських структур [7: 319–356].

Враховуючи досвід європейських країн та реформи демократизації освіти, які демонстрували результат ефективності громадського управління, на наш погляд, змістом сучасних стратегічних реформ в Україні має бути наступне. Перш за все, це посилення відкритості освітніх систем, яке передбачає децентралізацію управління освітою, розширення функцій різних суб'єктів освітньої політики. Також враховуючи зростаючі потреби суспільства в управлінні системою освіти на громадських засадах, актуальним є також поширення механізму громадського обговорення проблем освіти на всіх рівнях, в тому числі відомчому, створення недержавних структур для підтримки автономії навчальних закладів, в тому числі через приватні бізнес організації, формування асоціації опікунських рад, в тому числі батьків та випускників, створення умов для якісної громадської атестації навчальних закладів.

Джерела:

1. Бобрицька В. І. Система освіти як об'єкт моніторингу. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання і виховання.* 2015. Серія 17. Вип. 27. С. 19-34.
2. Михайленко О. Державно-громадське управління освітою [Електронний ресурс]. UKR: <http://tu.osvita.ua/school/method/1124/>
3. Гончар В. М. Корпоративізм як модель взаємодії держави і громадянського суспільства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.02 "Політичні інститути та процеси". Київ, 2009. 20 с.
4. Касьянова О. М. Педагогічний аналіз навчального процесу в загальноосвітній школі як засіб підвищення його ефективності :

автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 "Загальна педагогіка та історія педагогіки". Київ, 2000. 18 с.

5. Павлова К. А. Формування громадської активності в умовах розвитку глобального громадянського суспільства. *Гілея: науковий вісник* : збірник наукових праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова; ВГО Укр. академія наук, "Видавництво "Гілея", 2018. Вип. 144. С. 169-170.

6. Постол К. А. (Павлова К. А.) Правові механізми взаємодії інститутів громадянського суспільства та держави. Автореферат на здобуття наук. ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю : 12.00.01. Київ, 2016. 23 с.

7. Пастовенський О. В. Громадсько-державне управління загальною середньою освітою в регіоні : дис. на здоб. наук. ступ. док. наук. 13.00.06 "Теорія та методика управління освітою". Київ, 2015. 452 с.

Abstract. The article considers the views of modern scholars about the educational system of Ukraine in the process of its democratization. The directions of strategic changes in education management, in accordance with the needs of modern society, change of state functions and expansion of civil society rights are substantiated.

Key words: state-public model of government, education management, civil society, educational policy.

* * *

Банях Н. Р.,
студентка групи 1МОПз факультету менеджменту освіти та науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, магістерська програма "Освітня політика" (м. Київ, Україна)

Макаренко С. О.,
доцент кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики факультету менеджменту освіти та науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, кандидат філософських наук, (м. Київ, Україна)

ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКІ ВІДНОСИНИ УПРАВЛІННЯ В ОСВІТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

У статті розкрито значення поняття "державно-громадська модель управління" в науковій літературі, проаналізовано стан управління під час реформування освітньої галузі в Україні, надано характеристику провідних принципів державно-громадської моделі управління у сфері освіти України, виділено шляхи розвитку державно-громадської моделі управління національної освіти.

Ключові слова: державно-громадська модель управління, державно-громадська модель управління в освіті, інноваційний розвиток.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Дана тема особливо набирає актуальності, адже на сьогодні, за умов інтенсивного інноваційного розвитку освітньої сфери, інститути громадянського суспільства намагаються співпрацювати з владою на партнерських засадах, щоб спільними зусиллями забезпечити реалізацію державної політики в освітній сфері України відповідно до реформаційних змін.

Лише поєднання зусиль держави та громади як рівноправних партнерів у створенні стратегій реформування освітнього процесу, забезпеченні контролю його якості, посиленні соціального захисту усіх учасників, розширенні мережі закладів освіти, підготовці компетентних кадрів може забезпечити повноцінне та всебічне розв'язання проблем державного управління у сфері освіти.

Аналіз наукових досліджень. Вивченню проблеми становлення та розвитку державно-громадських відносин в сфері освіти приділяється все більше уваги як

в сфері наукового пізнання, так і в практичних питаннях її реалізації.

Історичні та методологічні основи даного дослідження висвітлено в працях вітчизняних науковців та практиків, таких як: В. П. Андрущенко, В. С. Журавського, В. І. Лугового, В. Л. Савельєва та ін. Пріоритетний аналіз освіти в сучасних умовах розвитку держави обґрунтовано в роботах В. І. Бобрицької [2], Я. Я. Болубаша, В. Г. Кременя, та ін. Значна увага приділена вивченню теоретичних основ розуміння існуючих моделей освітніх відносин у розробках Г. В. Єльнікової, В. К. Майбороди, В. М. Огаренко та ін.

Важливим для даного дослідження є твердження: “Запорукою прогресивних змін в освіті України має стати утвердження державно-громадської моделі управління нею – зазначав Василь Кремень, – урівноваження впливу державного та громадського чинників на стан і перспективи розвитку системи освіти набуває вирішального значення” [5].

Виокремлення аспектів проблеми, які ще недостатньо вивчені. Необхідно зазначити, що недостатньо вивченим залишається питання співвідношення взаємовідносин держави і інститутів громадянського суспільства, з загальними тенденціями інноваційного розвитку в Україні, що призводить до протиріч між очікуваним та наявним станом національної освіти.

Мета статті полягає в аналізі існуючої державно-громадської моделі управління в освіті України та окресленні шляхів її розвитку на етапі інноваційних змін.

Основними завданнями виступають: здійснення наукового аналізу поняття “державно-громадська модель управління”, дослідження інноваційних змін в освітній галузі крізь призму інтересів громадянського суспільства, характеристика провідних принципів державно-громадських відносин в сфері освіти України, визначення шляхів розвитку державно-громадської моделі управління національною системою освіти.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах демократичного державотворення система освіти України зазнає докорінного реформування, успіх якого значною мірою залежить від ефективного управління цією галуззю на всіх рівнях. Зміна форми управління освітою з державної (командно-адміністративної) на демократичну (державно-громадську) є вагомим складником реалізації гуманітарної політики в нашій країні, що передбачає якнайактивніше залучення до цього процесу широких верст громадськості й тим самим забезпечення відповідних конституційних прав громадян України [3].

Під державно-громадськими відносинами найчастіше розуміється процес поєднання різноспрямованої діяльності державних і громадських суб'єктів управління, що пов'язані з функціонуванням і розвитком освітньої установи, в інтересах суб'єктів навчально-виховного процесу, соціуму, влади.

Важливо наголосити, що поєднання державного й громадського управління в освіті створює модель державно-громадського управління, що передбачає пріоритет держави з активним урахуванням громадської думки. У цілому ж завдання державно-громадського

управління освітою полягає в установленні рухомої рівноваги між державним регулюванням та процесами самоорганізації, що відбуваються в соціально-педагогічних системах [4]. У цьому зв'язку особливо важливо наголосити саме на гармонійному поєднанні в державно-громадському управлінні загальнодержавних регулювань та індивідуальних суспільних ініціатив і визначальній ролі останніх як чинника, що сприяє децентралізації управління освітою й автономізації діяльності навчальних закладів.

Щодо поняття “державно-громадська модель управління”, то на сьогодні доцільно розуміти це явище як нові, більш демократичні відношення та взаємодію між державою та громадянським суспільством, участь цих сторін у розв'язанні різних питань освіти, а саме управлінські аспекти, які пов'язані з можливістю відповідально та результативно впливати на освітню політику, визначальним пріоритетом якої є забезпечення якості освіти на основі збереження його фундаментальності та відповідності актуальним і перспективним потребам особистості, суспільства й держави.

Загалом, особливості взаємовідносин держави і інститутів громадянського суспільства в освітній сфері пов'язані з об'єктивними факторами сьогодення, які ставлять нові вимоги щодо наявності різного суб'єктивного складу сучасної освітньої політики і зводяться до “поєднання державного управління і громадського самоврядування в освіті” [1].

Щоб краще зрозуміти даний феномен, варто оглянути провідні принципи державно-громадського управління освітою:

- незалежності й паритетності органів державного і громадського управління освітою;
- комплексного застосування економічних та інших ресурсів держави й суспільства суб'єктами державно-громадських відносин;
- цільової направленості функціонування суб'єктів державно-громадських відносин на задоволення потреб та інтересів учасників освітнього процесу, суспільства, держави;
- відкритості й гласності, згідно з яким діяльність суб'єктів державно-громадських відносин відкрита для всіх учасників освітнього процесу і забезпечується розповсюдженням інформації;
- незалежності, тобто можливості кожного суб'єкта освітніх державно-громадських відносин вільно обирати техніки управлінської діяльності та виявляти при цьому активність;
- узгодженого розподілу компетенцій між державними й громадськими суб'єктами освітніх відносин на кожному їх рівні й етапі функціонування та розвитку;
- цивілізованого розв'язання конфліктів і суперечностей між державними і громадськими суб'єктами відносин шляхом застосування загальноприйнятих узгоджувальних механізмів і процедур [6].

Зважаючи на це, упровадження громадського самоврядування та державно-громадського управління освітою в Україні з урахуванням викладених вище принципів створить сприятливі передумови для формування гуманістично-інноваційної освіти нового

типу, зростання її конкурентоспроможності в європейському та світовому освітньому просторі.

Поєднання двох, на перший погляд протилежних інтересів, громадських та державних, потребує створення чіткого розуміння сфер діяльності кожного суб'єкта в процесі реалізації цього напрямку освітньої політики.

Шляхами розвитку державно-громадських відносин національної освіти визначено:

- перерозподіл зобов'язань та компетенцій між центральними, регіональними та місцевими рівнями виконавчої влади та органами місцевого самоврядування;

- врегулювання та законодавче закріплення повноважень громадськості в управлінні освітою;

- послідовне оновлення органів управління відповідно до нових викликів сучасності;

- підготовка нових управлінських кадрів, котрі будуть готові до діяльності та ефективного співробітництва в умовах державно-громадського механізму;

- дотримання рівноправного партнерського стилю відносин, мінімізація авторитарного впливу конкретних посадових осіб на процес управління;

- залучення інституцій громадянського суспільства, демократично зорієнтованих громадян до управління освітою, посилення в цьому плані їх координаційної ролі [5].

Вищезазначене дозволяє дійти **висновку**, що державно-громадське управління містить розгалужену функціональність його суб'єктів, що поєднують три основні мети, які відповідають загальним характеристикам державотворення в Україні на сучасному етапі: участь у прийнятті нормативно-правових актів, які регулюють освітню сферу; взаємодії представників громадськості та державних органів, в тому числі на рівні закладу освіти; практична діяльність та поступове вдосконалення найголовніших завдань освітньої сфери. Основною умовою для встановлення функціональної взаємодії держави та інститутів громадянського суспільства як суб'єктів освітньої політики, є становлення нормативно правового регулювання даного питання, яке законодавчо встановлює форми, принципи та напрями такої взаємодії і закріплює чіткі кроки щодо впровадження механізму державно-громадського управління освітою [7].

Перспективи подальших досліджень. Одним із перспективних і практично спрямованих напрямів подальшого дослідження проблеми може бути визначення та обґрунтування основних шляхів запровадження державно-громадського управління освітою в Україні.

Джерела:

1. Андрущенко В. Державно-громадський характер управління освітою. *Вища освіта України*. 2011. № 3. С. 5-8.
2. Бобрицька В.І. Моніторинг якості освіти як чинник формування ефективної державної кадрової політики України з підготовки працівників для системи вищої освіти. *Теорія і практика навчання і виховання. Серія 17*. 2015. Вип. 26. С. 41-49.
3. Гаєвська Л.А. Розвиток державно-громадського управління освітою як складова реалізації гуманітарної політики в Україні. Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2008. С. 205.
4. Грабовський В. А. Державно-громадське управління – шлях

до демократизації освіти України. Матеріали науково-практичної конференції за міжнародною участю (31 травня 2005 р., Київ). К. : Вид-во НАДУ. 2015. С. 35.

5. Кремень В.Г. Державно-громадська модель управління освітніми змінами. *Директор школи*. 2001. № 4.

6. Крисюк С. Концептуальні засади розвитку державно громадського управління освітою. Актуальні теоретико методичні та проблеми державного управління. К. : Вид во НАДУ, 2004. Т. 1. С. 380-383.

7. Постол К. А. Державно-громадська модель управління освітою як форма правової взаємодії інститутів громадянського суспільства та держави в Україні. *Право і суспільство*. 2014. № 5.2. С. 53-58.

Abstract. The article describes the meaning of the concept "state-public model of government" in the scientific literature, analyzes the state of management during the reform of the educational sector in Ukraine, describes the leading principles of the state-public model of management in the sphere of education of Ukraine, identifies ways of developing the state-public model of management of the national education.

Key words: state-public model of government, state-public model of management in education, innovative development.

* * *

Павлова К. А.,
доцент кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики факультету менеджменту освіти та науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, кандидат юридичних наук, доцент (м. Київ, Україна)

Березін М. А.,
студент групи 1мГУд факультету менеджменту освіти та науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, магістерська програма "Громадське управління в галузі освіти" (м. Київ, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ РЕФОРМ В ЗАГАЛЬНІЙ СЕРЕДНІЙ ОСВІТІ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто стратегію реформування системи освіти України та передачі функцій державного управління до органів громадянського суспільства, обґрунтовано мету сучасних реформ у світі та виокремлення особливостей освіти України з урахуванням цього досвіду.

Ключові слова: державно-громадське управління, освітня політика, освітні реформи, громадськість, громадянське суспільство

Актуальність. Водночас зі становленням України як демократичної, правової держави відбуваються реформаторські зміни в системі освіти, зокрема у ланці загальної середньої освіти. При динамічних змінах в процесі формування моделі державно-громадського управління освітою в Україні актуальність теми розвитку загальної середньої освіти є значущою. Впровадження реформ в цій ланці в умовах формування моделі державно-громадського управління освітою в Україні є важливим аспектом для розвитку свідомості громадян та формування активного громадянського суспільства в нашій державі [1; 5; 6].

Мета статті – визначення особливостей впровадження реформ в умовах формування моделі державно-громадського управління освітою в Україні.

Завдання статті: 1) Проаналізувати сучасний етап реформування системи освіти України, 2) визначити акценти стратегічних державних та національних пріоритетів в завданнях освітніх реформ, 3) визначити стратегію, сутність та основні напрями реформування загальної середньої системи в Україні.

Об'єктом дослідження є система управління освітою в Україні.

Предметом дослідження є процес розвитку державно-громадського управління освітою на сучасному етапі реформування.

Механізм зміни сучасного управління передбачає передачу повноважень (функцій, компетентності і відповідальності) від центральних органів державної влади до регіональних і місцевих органів самоврядування, а також до незалежних органів громадського управління. Для системи державного управління в Україні, як і системи управління загальною середньою освітою, цей процес є новим, тому дослідження цієї проблеми є надзвичайно актуальним в період впровадження реформ.

Функціонування соціального механізму ґрунтується на відповідності економічних ресурсів, які контролюються державою, регіонами, органами місцевого самоврядування, соціальними партнерами, громадськими організаціями і можливостями вирішення соціальних завдань і проблем конкретного соціуму.

Сучасні освітні реформи ставлять за мету оновити соціальний механізм управління системою загальної середньої освіти. Якісна освіта означає, що учні отримують основні знання і навички, необхідні для практичної діяльності та особистісного розвитку. При цьому навички і можливості для безперервного розвитку своєї професійної діяльності закладаються ще упродовж навчання в загальноосвітніх навчальних закладах.

Мотивація громадян до безперервного навчання впродовж життя та відповідні державні гарантії якості освіти, запровадження освіти в інтересах сталого державного та суспільного розвитку, проведення структурних змін у сфері управління середньою освітою – стали стратегічною основою реформи. Зокрема, в управлінні освітою термін “державне управління освітою”, вже є не таким вживаним. Натомість він замінюється на такі поняття як: “децентралізація”, “усуспільнення”, “автономія”, “самоврядність”. Вони є основою нової державно-громадської моделі управління освітою.

При цьому враховуються демократичні процеси, які делегують повноваження на участь у реформуванні та діяльності освітніх органів самоврядування, максимального розширення повноважень громадськості в освітній діяльності та обов'язкового залучення громадян до прийняття рішень.

Реформування зумовлене змінами у соціальній, політичній, економічній та духовній сферах суспільного життя, типом суспільства та його особливостями. Зокрема, стан системи освіти залежить від чіткої, цілеспрямованої діяльності в освітній політиці, компетентності державницьких рішень та правильно розставлених акцентах щодо визначення стратегічних державних та національних пріоритетів.

Якості освіти мають забезпечувати ефективною діяльністю багатьох інституцій: центральним органом виконавчої влади із забезпечення якості освіти; постійно діючим колегіальним органом у сфері забезпечення якості вищої освіти – Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти тощо. Центральний орган виконавчої влади із забезпечення

якості освіти та його територіальні органи, які проводять інституційний аудит закладів освіти; надають рекомендації закладам освіти (крім закладів вищої освіти) щодо організації та функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти; за результатами експертизи затверджують освітні програми дошкільної та загальної середньої освіти (крім типових і тих, що розроблені на основі типових) [4].

Досвід реформи системи загальної середньої освіти в світі свідчить про те, що запорукою ефективного функціонування сучасної середньої школи є її децентралізованість, демократичність, пріоритет цінностей і навиків над енциклопедичними знаннями, спрямованість на інноваційність, інтегроване та блокове навчання.

За висновками Л. Лісової, використання ретроспективного підходу сприяє створенню не лише самої моделі управління загальною середньою освітою, а й забезпеченню ефективності процесу, його динамічних змін, трансформації в історичному розвитку, що допомагає виробленню на основі об'єктивної та достовірної інформації нових ідей реформування й модернізації, стратегічних напрямів розвитку загальної середньої освіти, що можуть мати як державно-громадський, так і громадсько-державний характер управління [2, с. 79].

На наш погляд, у виробленні стратегії реформування системи освіти в Україні важливе усвідомлення суб'єктами освітньої політики необхідності аналізу причин невиконання прийнятих раніше законів, доктрин, програм.

В Україні простежується потреба формування та впровадження дієвої моделі системи моніторингу в сфері якості освіти. Така модель повинна забезпечувати політиків, управлінців, практиків, представників громадянського суспільства, кінцевих споживачів освітніх послуг вчасною, порівнювальною, аналітичною та об'єктивною інформацією про реальний стан освітньої системи та перспективи функціонування [3].

Ця інформація стане першочерговим ґрунтом, за допомогою якого буде відбуватись прийняття важливих рішень, що будуть будувати стратегію та напрями реформування системи освіти в Україні, проводитись аналіз роботи шкіл, об'єктивне інформування громадськості щодо результативності та ефективності функціонування як освітньої системи загалом, так і окремих навчальних закладів. Лише тоді буде можливим забезпечити такі важливі аспекти у діяльності, як здійснення ефективної освітньої політики, підзвітність системи освіти українському суспільству і, як наслідок, суттєве поліпшення якості її функціонування загалом.

Враховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що на сучасному етапі становлення суспільства освітня політика щодо реформування загальної середньої освіти має пристосовуватись до сучасних реалій, бути конкурентоспроможною на ринку освітніх послуг та забезпечувати рівний доступ до якісної освіти всім громадянам України.

Впровадження реформ в умовах формування моделі державно-громадського управління освітою в Україні є одним із найважливіших аспектів у розвитку свідомості громадянського суспільства. Залучення професійних,

активних громадян, батьків, науковців та інших учасників навчального процесу для впровадження новачій законодавства в практичну діяльність закладів загальної середньої освіти, дослідження й аналіз проведення реформ – є ефективними засобами досягнення результативності реформ і перспективності розвитку освіти нашої держави.

Джерела:

1. Бобрицька В. І. Моніторинг якості освіти як чинник формування ефективної державної кадрової політики України з підготовки працівників для системи вищої освіти. *Теорія і практика навчання і виховання. Серія 17.* 2015. Вип. 26. С. 41-49.
2. Лісова Н. І. Державно-Громадське управління загальною середньою освітою в історичній ретроспективі: трансформаційні процеси. *Вісник Черкаського університету. Серія “Педагогічні науки”*, 2016. Вип. 5. С. 79.
3. Книшук С. Особливості реформування системи державного управління загальною середньою освітою в Україні: європейський досвід”. *Ефективність Державного Управління. Збірник наукових праць.* 2015. Вип. 43. С. 74.
4. Постанова Кабінету міністрів України “Про утворення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти” від 15 квітня 2015 р. № 244. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/244-2015-%D0%BF>
5. Павлова К. А. Формування громадської активності в умовах розвитку глобального громадянського суспільства. *Гілея: науковий вісник* : збірник наукових праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова; ВГО Укр. академія наук, “Видавництво “Гілея”, 2018. Вип. 144. С. 169-170.
6. Постол К. А. (Павлова К. А.) Правові механізми взаємодії інститутів громадянського суспільства та держави. Автореферат на здобуття наук. ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01. Київ, 2016. 23 с.

Abstract. The article includes the strategy of reforming the education system of Ukraine, the mechanism of transfer of powers from the central government to the institutes of civil society, the purpose of modern reforms, conclusions on the implementation of such reforms in the world and highlighting problems with this experience.

Key words: public administration, educational policy, public, civil society

* * *

Коханська Л. В.,

студентка групи 1МОПд факультету менеджменту освіти та науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, магістерська програма “Освітня політика” (м. Київ, Україна)

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ
ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ:
ПАРТНЕРСЬКІ ВІДНОСИНИ**

У статті проаналізовано нормативно-правові механізми державно-громадського управління освітою; окреслено проблеми реформування управління освітньою галуззю в Україні; висвітлено основні завдання розвитку партнерства органів управління освітою та організацій громадянського суспільства у галузі реформування освіти в Україні.

Ключові слова: освіта, управління освітою, державно-громадське управління, організації громадянського суспільства, навчальний заклад, самоврядування.

Постановка проблеми. Суспільство в Україні, як і загалом усе людство, знаходиться на терені глобалізаційного процесу сьогодення. Так, відбуваються швидкі зміни темпу життя, посилення конкуренції та затвердження інноваційних типів розвитку, переосмислення ціннісного орієнтуру та стратегій щодо людського буття. Такі виклики глобалізації вимагають відповідного модернізування освітньої системи у якості головного чинника для соціально-культурних відтворень, успішного

функціонування життєдіяльності людей, та їх подальшого вдосконалення. За сучасних умов розвиток освіти перестав бути справою лише на рівні держави [3].

Актуальність теми обумовлюється, тим, що потребують налагодження дієві механізми відносин між державними та регіональними органами управління освітою, а також організаціями громадянського суспільства в Україні. Оскільки вони є визначальним предметом підвищення ефективності державного управління освітою в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведення аналізу наукової літератури, наукових досліджень щодо впровадження державно-громадського управління освітою дає змогу стверджувати, що залучення ресурсів громадськості щодо управління системою освіти відбувається в нашій країні вже майже десятиліття. Цей процес є складним та довготривалим. Теоретично значущими для розуміння та усвідомлення проблеми державно-громадського управління в новітніх соціально-економічних умовах є праці дослідників: В. Андрущенка, В. Бобрицької [1; 2], С. Гончаренка, Т. Бутирської, І. Зязюна, В. Грабовського, В. Кременя, В. Лугового, С. Крисяка, А. Мазака, Т. Лукіної, К. Павлової [8; 9] та ін. [2, с. 144-150].

Мета дослідження. Виходячи з наведеного вище, нами було визначено мету дослідження – вивчення нормативно-правових механізмів державно-громадського управління освітою з позиції партнерських відносин.

Виклад основного матеріалу. У проєкті Національної стратегії розвитку освіти на 2012-2021 роки, що пройшла етап всенародного обговорення та прийнята на III Всеукраїнському з’їзді учителів, а також у попередніх документах, а саме у тексті Національної доктрини розвитку освіти наголошують на “переході від державного до державно-громадського управління, на чітких розмежуваннях функцій між центральним, регіональним і місцевим органом управління та забезпечення самоврядування навчально-виховного закладу та наукових установ, затвердження у сфері освіти гармонійного поєднання між собою прав особи, суспільства та держави” [3].

Для впровадження державно-громадського управління в Україні виникає потреба у забезпеченні ряду умов, серед яких можна виділити: удосконалення нормативно-правової бази; активна позиція членів громад; усвідомлення органами управління освіти, шкільною адміністрацією переваг співуправління за активної участі громади.

Основою функціонування будь-якого механізму є відповідне законодавче поле. Стратегічні цілі, завдання, пріоритетні напрямки й основні шляхи радикальних перетворень в управлінні системою освіти визначено Конституцією України, законами України “Про освіту”, “Про професійно-технічну освіту”, “Про загальну середню освіту”, “Про позашкільну освіту”, “Про дошкільну освіту”, “Про вищу освіту”, Державною національною програмою “Освіта” (“Україна XXI століття”), Указом Президента України “Про національну програму “Діти України”, Національною доктриною розвитку освіти України в XXI столітті та іншими актами [7, с. 70].

В Україні реформуванням управління освітою мають займатися і нести за це відповідальність як органи державного управління всіх рівнів, так і навчально-виховні заклади, наукові установи, органи громадського самоврядування. Головною умовою вирішення завдань, поставлених перед сучасною освітою є створення цілісної системи управління освітою в Україні, якій були б властиві гнучкість, демократизм, динамізм, мобільність, здатність до самоорганізації. Підсумовуючи, можна зробити висновок, що спроба удосконалення державно-громадського механізму управління освітою та розробка його моделі спрямовані на забезпечення якості освіти у відповідності до вимог державної освітньої політики, розв'язання проблеми оцінювання досягнутої якості освіти, її критеріїв, забезпечення корекційних дій і т. ін. [6, с. 14].

Державно-громадська модель управління загальноосвітнім навчальним закладом повинна реалізовуватися через активну взаємодію та співпрацю з органами державної влади, місцевого самоврядування, закладами освіти, представниками громадського самоврядування, бізнесу, громадськими організаціями, професійними спільнотами, об'єднаннями та асоціаціями. Децентралізація управління сприяє розширенню повноважень та сфер впливу органів місцевого самоврядування, залученню останніх до активного поєднання державних і громадських інтересів в управлінні загальноосвітніми навчальними закладами, посилення їх відповідальності за розвиток загальної середньої освіти певної територіальної громади.

Сучасний стан реформування системи освіти, комплексне оновлення нормативно-правової бази вимагають адаптації закладів освіти до нових соціально-економічних відносин. Масштабні процеси демократизації та децентралізації управління потребують переходу від державного до державно-громадського управління освітою, залучення широкого кола громадськості до вирішення питань розвитку та функціонування загальноосвітніх навчальних закладів.

Нормативно-правове забезпечення галузі освіти передбачає участь громадськості в управлінні загальноосвітнім навчальним закладом, зокрема через органи громадського самоврядування – загальні збори (конференцію) колективу та створені ними раду навчального закладу, піклувальну раду, батьківські комітети, методичні об'єднання педагогів, учнівське самоврядування тощо [5, с. 10].

Висновки з даного дослідження. Таким чином, ми можемо виділити нормативно-правові механізми державно-громадського управління освітою з позиції партнерських відносин, а саме: створювати умови для запровадження в освітній практиці систем державно-громадського управління освітою; розширення автономії в навчальних закладах; розробка нормативної бази проведення освітнього моніторингу для відслідковування динаміки розвитку державно-громадського управління освітою, враховуючи громадську думку; розширення заохочення до участі громади в управлінні освітою; перегляд співробітництва навчальних закладів та громадських організацій; сприяння заохоченню учасників освітнього процесу до проведення волонтерських акцій; підвищення ролі

місцевого самоврядування в процесах управління освітою.

Перспективи подальших досліджень. Подальші напрями досліджень даної проблеми вбачаємо в науковому обґрунтуванні процесів впровадження державно-громадського управління освітою; розробці моделі та визначенні механізму державно-громадського управління для усієї системи освіти України на різних рівнях державного управління; дослідженні особливостей внутрішнього управління навчальними закладами.

Джерела:

1. Бобрицька В. І. Моніторинг якості освіти як чинник формування ефективної державної кадрової політики України з підготовки працівників для системи вищої освіти. *Теорія і практика навчання і виховання. Серія 17*. 2015. Вип. 26. С. 41-49.
2. Бобрицька В. І. Аксиологічний дискурс ідеї педагогічної освіти в контексті запитів об'єднаної Європи. *Освітня політика: філософія, методологія, практика* / за ред. Є. М. Суліми, В. П. Андрущенка: Мін-во освіти і науки України, НПУ імені М. П. Драгоманова. Тематичний випуск: збірник наукових статей. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. С. 156-160.
3. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. *Верховна Рада України*. 2013. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
4. Зарубіжний досвід державно-громадського управління освітою. *Освіта і управління*. 2013. Т. 16. № 1/2. С. 144-150.
5. Камінська Є. І. Державно-громадське управління в загальноосвітньому навчальному закладі. Харків: Вид. гр. "Основа", 2013. 112 с.
6. Концептуальні засади організаційних механізмів і технологій громадсько-державного управління: посібник / за ред. О. М. Онаць, Л. М. Калініна; за наук. ред. Л. М. Калініної. Київ: Видавничий дім "Сам", 2017. 64 с.
7. Лісова Д. Державно-громадське управління розвитком загальної середньої освіти в малих містах України. Черкаси: Видавель Пономаренко Р.В. 2018. 360 с.
8. Павлова К. А. Формування громадської активності в умовах розвитку глобального громадянського суспільства. *Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць*. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова; ВГО Укр. академія наук, "Видавництво "Гілея", 2018. вип. 144. С. 169-170.
9. Постол К. А. (Павлова К. А.) Правові механізми взаємодії інститутів громадянського суспільства та держави. Автореферат на здобуття наук. ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01. Київ, 2016. 23 с.

Abstract. The article analyzes the experience of several European countries in the development of public administration of education and the problems of reforming the management of the education sector in Ukraine. Emphasis is placed on the regulatory and legal support of public administration of education. The main tasks for the development of partnership between education authorities and civil society organizations in the field of education reform in Ukraine are outlined.

Key words: education, education management, public administration, common society organizations, educational institution, self-government.

* * *

Кунділовська С. А.,
випускниця факультету менеджменту освіти та науки
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова 2019 року, магістерська
програма "Освітня політика" (м. Київ, Україна)

**ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКА МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ:
ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ**

У статті розкрито сутність поняття державно-громадська моделі управління освітою. Виокремлено основні правові характеристики державно-громадської моделі управління освітою в Україні. Визначено перспективи розвитку державно-громадської моделі управління освітою в Україні.

Ключові слова: освіта, державно-громадська модель управління, освітня політика України.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Сфера освіти слугує стратегічним ресурсом як соціально-економічного, так і духовного та культурного життя населення України, тож освітня політика має виходити на якісно новий рівень свого розвитку залучивши до взаємодії представників громадянського суспільства. Саме за умови налагодженого організаційно-правового механізму взаємодії виступити громадянського суспільства та держави можливий ефективний розвиток освітньої галузі України.

Аналіз наукових досліджень. Значний внесок у розроблення теоретичних та практичних проблем розвитку державно-громадської моделі управління в освіті України на сучасному етапі державотворення внесли В. І. Бобрицька [2; 3], В. А. Грабовський, О. І. Зайченко, В. Г. Кремень, К. А. Постол [10; 11] та інші.

Разом з тим, недостатньо вивченими, на нашу думку, залишаються питання змін соціально-економічної структури суспільства, котрі потребують перетворень в системі освіти через процес зміни системи управління та залучення представників громадськості до державно та правотворення.

Мета статті – проаналізувати державно-громадську модель управління освітою та перспективи її розвитку в Україні

Завдання статті. 1) розкрити сутність поняття державно-громадська модель управління освітою; 2) виокремити основні правові характеристики державно-громадської моделі управління освітою в Україні; 3) визначити перспективи розвитку державно-громадської моделі управління освітою в Україні.

Виклад основного матеріалу. Визначальною характеристикою сучасного етапу державотворення в Україні є зміна підходів, методів та способів управління в усіх, без виключення, сферах життя суспільства й держави. Такі зміни обумовлені не лише зміною пріоритетних напрямів діяльності державних органів управління, а й набуттям більш змістовної ролі громадянським суспільством та розширенням прав й обов'язків на законодавчому рівні.

На рівні державо та правотворення одним із важливих кроків є реформа децентралізації влади. Відповідно до результатів першого етапу децентралізації в Україні (2014-2018 рр.) основними досягненнями визначено процес відповідності державної політики України інтересам громадян [7]. Не винятком є і освітня галузь України. Відповідно до основних принципів реформи повноваження центральних органів державної влади переміщуються на місцеві органи влади та громадськість. Такий процес було названо “новим державним управлінням” який обумовлює децентралізацію, предметне управління, конкуренцію урядової та місцевої координації [6].

Способом удосконалення механізму управління в державі є залучення представників громадськості та легітимізація даного способу управління на законодавчому рівні. Такий метод управління презентує державно-громадська модель управління. В межах зміни способів управління в Україні знаходяться всі без винятку сфери життя суспільства – культура, економіка, політична та освітня.

В. А. Грабовський зазначає, що саме поєднання державного сектору та інститутів громадянського суспільства в освітньому менеджменті створює умови для державно-громадської моделі управління. Таким чином забезпечується збереження пріоритету інтересів держави та урахування думки громадськості. Роль державних органів полягає у регулюванні динамічних процесів в житті суспільства, які виникають у всіх сферах життя. [4]

За даними О. І. Зайченко головним завданням державно-громадської моделі управління є забезпечення співпраці структур державних із органами громадського самоврядування, а також забезпечення рухомої рівноваги між процесами саморегуляції та державним регулюванням. Також О. І. Зайченко стверджує, що реалізація визначених законодавством прав педагогів, учнів а також їх батьків брати участь у питаннях щодо управління навчальним закладом є пріоритетним завданням цієї моделі. Важливими питаннями, які вирішуються за умови втілення принципів такої схеми управління є демократизація державного управління в освіті; задоволення всіх потреб й інтересів учасників освітнього процесу; вдосконалення механізмів розв'язання конфліктів та суперечностей між всіма суб'єктами [5].

На думку В. Г. Кремень, саме з метою прогресивних змін в галузі освіти України має бути утвердженою державно-громадська модель управління нею. Вирішального значення тут набуває вплив державного та громадського чинників а також їх урівноваження та рівномірний вплив на стан й перспективи вдосконалення системи освіти [8].

Характеристиками, котрі обумовлюють функціонування державно-громадської моделі управління за дослідженнями К. А. Постол (Павлової) є:

1) Особливий суб'єктний склад. А саме державний сектор управління – обрана демократичним шляхом публічна влада, представниками якої є посадові особи в органах державної влади – адміністрації державних установ та інституцій в освітній галузі; та громадський сектор суспільства – незалежні громадські органи самоврядування – інститути громадянського суспільства як суб'єкти освітньої політики.

1. Наявність нормативно-правового механізму регулювання відносин між суб'єктами зазначеної моделі управління (чинні закони, положення, підзаконні акти тощо);

2. Існування організаційно-правового механізму співпраці зазначених суб'єктів як форми практичного втілення завдань й функцій державно-громадської моделі управління в галузі освіти [1].

Таким чином, ми можемо визначити державно-громадську модель в управлінні освітою як відкриту демократичну модель, в якій органічно поєднуються громадське суспільне керування та органи державної влади. Таким чином з метою забезпечення високої якості освіти, розроблення стратегічних напрямів вдосконалення освітньої галузі залучається максимальна участь представників громадськості.

Безсумнівно, головними ознаками даної моделі управління є: по-перше, наявність двох суб'єктів управління, разом з тим їх відносини на засадах партнерства, насамперед – з одного боку –

представників державної влади, котрі втілюють інтереси держави в галузі освіти, а з іншого – інститутів громадського самоврядування, які репрезентують інтереси громадян, і по-друге, утвердження вищезазначеної співпраці на законодавчому рівні, що у свою чергу легітимізує таку взаємодію.

Важливим принципом успішного розвитку державно-громадської моделі управління в освіті, нами визначена орієнтація на розвиток легітимного, дієвого механізму громадського управління та контролю. Такий механізм включає чіткий правовий статус та закріплює відповідальність суб'єктів, в тому числі публічного управління. Забезпечення втілення в життя таких принципів державно-громадської моделі управління в сфері освіти, є запорукою прогресивних змін в системі освіти України. Без сумніву, саме на основі зазначених принципів можливо урівноважити державні та громадські чинники впливу на стан системи освіти в цілому [9].

Висновки, перспективи подальших досліджень. Узагальнюючи викладене, зазначимо, що зміни в суспільно-політичній структурі України обумовлюють необхідність вдосконалення державно-громадської моделі управління освітою. Даний процес передбачає втілення нової освітньої політики, яка спрямована на розбудову правової, демократичної держави, а також задоволення освітніх проблем громадянськості. Нами виокремлено основні правові характеристики державно-громадської моделі управління освітою в Україні. Нами з'ясовано, що головною ознакою даної моделі є наявність двох суб'єктів управління (державна влада та громадське самоврядування) та їх партнерських відносин, а також утвердження цієї співпраці на законодавчому рівні.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у розробленні рекомендацій щодо взаємодії інститутів громадянського суспільства та державних органів влади в управлінні закладами освіти України.

Джерела:

- Андрущенко В. П., Андрусишин Б. І., Бобрицька В. І., Вернидуб Р. М., Савельєв В. Л., Постол К. А., Субіна О. О. (2015). Освітня політика: філософія, теорія, практика : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 484 с.
- Бобрицька В. І. Моніторинг якості освіти як чинник формування ефективної державної кадрової політики України з підготовки працівників для системи вищої освіти. Теорія і практика навчання і виховання. Серія 17. 2015. Вип. 26. С. 41-49.
- Бобрицька В. І. Аксіологічний дискурс ідеї педагогічної освіти в контексті запитів об'єднаної Європи. Освітня політика : філософія, методологія, практика / за ред. Є. М. Суліми, В. П. Андрущенко: Мін-во освіти і науки України, НПУ імені М. П. Драгоманова. Тематичний випуск : збірник наукових статей. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. С. 156-160.
- Грабовський В. А. (2006). Державно-громадське управління загальною середньою освітою на районному рівні : дис. канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Київ, 233 с.
- Зайченко О. І. (2009). Державно-громадське управління в системі освіти району. Теорія та методика управління освітою. № 2. URL : http://www.nbu.gov.ua/ejournals/ttmuo/2009_2/09saiesr
- Указ Президента України "Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні" № 68 від 24.02.2016. URL : <http://zakon.rada.gov.ua>
- Офіційний сайт Децентралізації влади в Україні. URL : <https://decentralization.gov.ua/about>
- Кремень В. Г. (2001). Директор школи. № 4. "Державно-громадська модель управління освітніми змінами." С. 33-37.
- Кунділовська С. А. (2019). Соціально-правові основи

розвитку державно-громадської моделі управління освітою "Концептуальні, методологічні та практичні проблеми соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики" : матеріали III Міжнарод. наук.-практ. конф., 2 квітня 2019 р. За ред. В. П. Андрущенко: Мін-во освіти і науки України, НПУ імені М. П. Драгоманова. Тематичний випуск : збірник наукових статей. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. С. 135-140.

10. Постол К. А. (2014). Державно-громадська модель управління освітою як форма правової взаємодії інститутів громадянського суспільства та держави в Україні. *Право і суспільство*. № 5. С. 53-58.

11. Постол К. А. (2014). Правові механізми взаємодії суб'єктів державно-громадської моделі управління освітою, як виду взаємовідносин демократії участі. *Освітня політика держави: філософія, методологія, практика* : збірник наукових статей. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. С. 269-272.

Abstract. The article deals with the essence of the concept of the state-public model of education management. The main legal characteristics of the state-public model of education management in Ukraine are highlighted. The prospects of development of the state-public model of education management in Ukraine are determined.

Key words: education, state-public model of management, educational policy of Ukraine.

* * *

Симчера І. В.,

студентка групи 1мГУд факультету менеджменту освіти та науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, магістерська програма "Громадське управління в галузі освіти"

АНАЛІЗ СУТНІСНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ЯВИЩА "ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО" ТА ЙОГО ФУНКЦІЙ В СФЕРІ ОСВІТИ

У статті розглянуто основні правові характеристики громадського суспільства, проаналізовано зміст цього явища. Наведено принципи якісного розвитку громадянського суспільства в демократичній державі та особливості його функцій в освітній сфері.

Ключові слова: громадське суспільство, демократична держава, громадськість, громадський контроль, суб'єкти освітньої політики.

У науковій літературі останні десятиліття громадянське суспільство вживають для характеристики сучасного суспільства, що розвивається в демократичній, правовій державі. Відзначимо, що розділити і окремо розглядати діалектично суперечливу єдність "аполітичного" громадянського суспільства і створеної ним політичної організації суспільства – держави, неможливо.

Аналізуючи наукові здобутки вчених різних галузей, спостерігається, що явище "громадянського суспільства" розглядається, аналізується та описується всесторонньо, конкретно і достовірно саме через аналіз його взаємодії з державою в різних сферах суспільства. Зокрема, це підкреслено у працях таких науковців: В. Андрущенко, Л. Гаєвська, В. Грабовський, О. Зайченко, А. Колодій, І. Кресіна, В. Кремень, К. Постол (Павлова), В. Савельєв, В. Федоренко та інших.

Дійсно, всі соціальні процеси, які ми спостерігаємо в різних сферах суспільства, в тому числі і в освіті, вимагають аналізу саме цих двох найважливіших суб'єктів сучасної публічної влади. Тому метою нашої статті є – розглянути основні правові характеристики та функції громадського суспільства в сфері освіти, проаналізувати зміст цього явища.

Основними завданнями роботи є: 1) визначити сутність поняття “громадянське суспільство”, спираючись на надбання політико-правової думки; 2) визначити перелік основних характеристик громадянського суспільства; 3) сформулювати основні функції громадянського суспільства в галузі освіти.

Об’єкт дослідження – суспільні відносини взаємодії громадянського суспільства з державою.

Предмет дослідження є особливості сутнісних ознак громадянського суспільства та його функцій в сфері освіти.

Поняття “громадянське суспільство”, наразі все більше набуває смислової багатоваріантності, включаючи в себе різні загальнолюдські цінності. Варто відмітити, що вперше поняття “громадянське суспільство” зустрічається ще у філософських працях представників епохи Античності. Серед перших мислителів, що визначили “громадянське суспільство” як самостійну субстанцію, називають давньогрецького філософа Платона. В своїх наукових доробках філософ розмірковує про природні соціальні потреби, які притаманні людям від народження та виділяє головні чесноти – мудрість, мужність і просвітлений емоційний стан, описує ідеальне людське суспільство. Жорстока, хоча і непослідовна критика державної влади об’єктивно приводять філософа до думки, що крім державно-організованої є й інші форми життєдіяльності суспільства.

В ідеях поліса Арістотеля про природне право також присутнє поняття “громадянське суспільство”. У творі “Політика” він зазначав: “Держава є сукупністю громадян, громадянське співтовариство” [1, с. 90].

Громадянином, у свою чергу, є той, “хто володіє сукупністю громадянських прав”. 2. Бути членом суспільства означало бути громадянином – членом держави і тим самим зобов’язаним жити і діяти відповідно до його законів і без заподіяння шкоди іншим громадянам [1, с. 100].

Щодо давньоримського мислителя Цицерона то в його політико-правовому вченні йдеться про те, що держава є справою та надбанням народу, а право виступає необхідним констатуючим джерелом державності взагалі. Філософ часто використовував словосполучення “громадянське суспільство” (*societas civilis*) для кращого пояснення усієї сукупності громадян, які взаємодіють у політичному просторі держави. “Держава є власністю народу, а народом є не будь-яке зібрання людей, що якимось чином згуртувалися, а зібрання багатьох людей, пов’язаних між собою в питаннях права та спільності інтересів” – зазначав Цицерон. [3, с. 96].

Водночас слід наголосити, що у працях античних філософів зазначене поняття викликає інтерес лише з огляду на пошук його етимологічного коріння. В ті часи поняття “громадянське” і “приватне” були тісно пов’язані між собою так як громадяни могли реалізувати себе тільки у межах полісу.

Передумовами розвитку громадянського суспільства є поява у громадян економічної самостійності при різноманітні форм власності і зростання статусу людської особистості.

Зазначимо, що в сучасній теорії держави, громадянське суспільство є основним компонентом

розвитку цивілізації, її культури та добробуту людей. Наукою сформовано певний перелік сутнісних ознак стану розвиненого громадянського суспільства: визнання прав і свобод людини найвищою суспільною цінністю, характеризувати державу насамперед, як гарант здійснення прав особи і регулятор суспільних відносин, а суспільство є пріоритетом над державою; захищеність і рівноправність усіх форм власності, а насамперед приватної; забезпечення економічної свободи громадян та їхніх об’єднань, політична та ідеологічна свобода особистості; наявність демократичних інститутів і механізмів, які зможуть забезпечити кожній людині можливість активного впливу на державну політику.

Щодо основних характеристик громадянського суспільства, то сюди можна віднести декілька основних:

Громадянське суспільство є унікальним засобом самовиразу індивідів, їхньої самоорганізації та самостійної реалізації ними власних інтересів. Вирішуючи значну частину суспільно важливих питань на рівні місцевого самоврядування або полегшують виконання державою її функцій, або зменшують тягар проблем, які їй доводилося б розв’язувати.

Гарантом непорушності особистих прав громадян виступають інститути громадянського суспільства. Вони дають громадянам впевненість у власних силах, формують соціальний капітал, служать опорою у їхньому можливому протистоянні з державою – саме завдяки цьому вона стає здатною до кооперації та ефективних солідарних дій.

Інститути громадянського суспільства впорядковують, систематизують та надають значної урегульованості протестам і вимогам людей, які в іншому випадку могли б мати руйнівний характер, і саме таким способом створюють сприятливі умови для функціонування демократичної влади.

Також, ці інститути, виконують функцію захисту інтересів певної групи в її протистоянні з іншими групами інтересів. Завдяки їм кожна група отримує шанс бути почутою державним апаратом [6, с. 205-215].

Отже, за визначенням М. Требіна, громадянське суспільство – це спільність вільних, рівноправних людей, які проживають на визначеній території, об’єднаних системою суспільних відносин, що служать основою реалізації їхніх загальних і особистих інтересів, забезпечених державою [5, с. 52].

Варто зазначити, що громадянське суспільство не зможе повноцінно функціонувати, якщо в ньому відсутній бодай один з найголовніших його атрибутів, до яких слід віднести: 1. Наявність публічного простору, засобів і центрів комунікації, наслідком чого є формування сфери шкільного та студентського життя. Прикладом може слугувати розвиток активного студентського самоврядування в кожному вузі. 2. Організоване освітнє життя вільних і рівних індивідів, чії права захищені конституцією, законами та постулатами освітніх закладів. 3. Незалежні від держави, добровільні асоціації, автономність яких усвідомлена на індивідуальному і колективному рівні. До прикладу – учнівське самоврядування, студентські ради, батьківські комітети, тощо. 4. Зорієнтована на громадські інтереси та публічну політичну діяльність,

наслідком якої є кооперація та солідарність між людьми, спілкування на засадах взаємної довіри і співробітництва.

Вивчення теоретичних і практичних аспектів розвитку громадянського суспільства, спричинено очевидним підвищенням ролі пересічних громадян та їх добровільних об'єднань у всіх сферах життєдіяльності людського суспільства: економічній, політичній, соціальній, духовній. Також громадські організації і волонтерські беруть активну участь у галузі розрядки міжнародної напруженості, у наданні допомоги народам, що постраждали від катастроф, стихійних лих та інших соціальних негараздів [4, с. 205-212].

На даний час у провідних державах світу утверджується розуміння того, що найкращий результат на шляху до прогресивного суспільного розвитку може бути досягнутий тільки при реалізації ідеології партнерства між державною владою і суспільством. Важливо усвідомлювати, що така активна взаємодія держави і суспільства можлива лише при демократичному правовому апараті і достатньо розвиненому громадянському суспільстві.

Ефективність функціонування громадянського суспільства, визначається ступенем його розвиненості – рівнем політичної, правової та культурної свідомості його членів. Варто зауважити, що громадянське суспільство не завжди реалізує позитивні потреби суспільства, громадянина чи держави в цілому, а й може бути так само дисфункційним – тобто характеризуватися деструктивними і негативними функціями. Ці функції виходять на перший план особливо тоді, коли в суспільстві відбуваються повільне подолання авторитаризму і дуже складний перехід до демократії. Волевиявлення громадян не знаходить підтримки з боку держави, через дуже повільне оновлення. Нерідко, така поведінка завдає шкоди як державі, так і суспільству.

Спираючись на розуміння проаналізованих сутнісних ознак, цікаво прослідкувати особливості функціонування інститутів громадського суспільства в сфері освіти. Адже в розвиненому демократичному суспільстві активна громадянська позиція виступає чи не основним рушієм розвитку освітньої сфери. В свою чергу саме освітня сфера виступає основним плацдармом для формування активних, усвідомлених громадян, які формують суспільні цінності. Отже до основних функцій громадянського суспільства в сфері освіти, можна віднести: 1. Забезпечення функціонування освітньої сфери, а саме участь у підготовці, прийнятті й реалізації нормативно-правових актів. 2. Організація взаємодії державних та громадських органів, що сприяють гармонізації й гуманізації взаємостосунків учасників освітнього процесу. 3. Залучення можливостей і ресурсів фізичних та юридичних осіб до розвитку ефективної сучасної освіти. 4. Представлення й захист інтересів учасників освітнього процесу. 5. Участь у розробці й реалізації освітніх програм, у тому числі спрямованих на вдосконалення змісту, форм і методів освітньої діяльності та модернізацію власне самого освітнього процесу до потреб суспільства. 6. Підготовка, прийняття і введення в дію нормативних документів для

регулювання діяльності закладів освіти та її органів управління.

Отже, можна зробити такий **висновок**, що громадянське суспільство є механізмом саме соціальної взаємодії, що складається із різноманітних об'єднань, публічної комунікації і суспільних рухів. Воно не залежить від держави, але взаємодіє з нею заради спільного блага. Враховуючи досвід демократичних держав, можна стверджувати, що розвиненість інститутів громадянського суспільства, ефективне функціонування громадських правозахисних організацій та професійних спілок у сфері освіти є запорукою захисту прав та законних інтересів учасників навчального процесу. Метою діяльності громадських організацій повинно бути не тільки сприяння розвитку освітньої політики, а й створення умови для захисту інтересів громадян в освіті та в праві її набуття.

Джерела:

1. Арістотель. Політика [Т]. АСТ : Транзіткнига, 2005 р. С. 90.
2. Цицерон Марк Тулій. Про державу. Про закони. Про природу Богів. Київ: Основи, 1998р. С. 96.
3. Колодій А. Ф. На шляху до громадянського суспільства. Теоретичні засади й соціокультурні передумови демократичної трансформації в Україні : монографія. Львів : Червона калина, 2002. С. 205–212.
4. Кравчук М. В. Теорія держави і права. Проблеми теорії держави і права : навчальний посібник. 3-тє вид., змін, й доп. Тернопіль, 2002. 247 с. URL : <https://lawbook.online/page/tgp1/ist/ist-16--idz-ax238.html>
5. Державна політика : підручник. Нац. акад. держ. упр. при Президенті України ; ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови). URL : http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Pidruchnuiky_NADU/9fa81bc0-991f-47e7-817d-a853b8627f97.pdf

Abstract. The article deals with the main legal characteristics of civil society, the content of this phenomenon. The principles of qualitative development of civil society in a democratic state and the peculiarities of its functions in the educational sphere are presented.

Key words: civil society, democratic state, public, public control, subjects of educational policy.

* * *

Павлова К. А.,
доцент кафедри соціальної філософії, філософії освіти
та освітньої політики факультету менеджменту освіти
та науки Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова,
кандидат юридичних наук, доцент (м. Київ, Україна)

Слинько А. П.,
студент групи 1мГУд факультету менеджменту освіти
та науки Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова, магістерська програма
“Громадське управління в галузі освіти” (м. Київ, Україна)

Наукові підходи щодо функцій ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ПРОЦЕСІ УПРАВЛІННЯ ДОШКІЛЬНОЮ ОСВІТОЮ УКРАЇНИ

У статті розглянуто погляди сучасних науковців на роль громадських інституцій в процесі їх взаємодії з державою щодо управління дошкільною освітою. Обґрунтовано актуальність різних функцій громадськості щодо управління освітою та проблемні питання їх практичного впровадження.

Ключові слова: державно-громадська модель управління, управління освітою, громадянське суспільство, освітня політика.

Актуальність дослідження моделі державно-громадського управління освітою актуалізується все більшими змінами в суспільно-політичній парадигмі

нашої країни та формує необхідність стратегічного формування нової освітньої політики, спрямованої на побудову демократичної, правової держави та задоволення освітніх потреб громадянського суспільства.

У Національній доктрині розвитку освіти України вказано, що сучасна система управління освітою має розвиватись як державно-громадська, вона повинна враховувати регіональні особливості, тенденції до зростання автономії навчальних закладів, конкурентноспроможність їх освітніх послуг [3]. Тому діяльність науковців та практиків в сфері освіти спрямовується на пошуки шляхів формування демократичних, відкритих моделей управління освітою, що зорієнтовані на розвиток за зазначеними принципами.

Існує велика кількість різноманітних наукових джерел щодо запровадження та розвитку державно-громадської моделі управління освітою на різних ланках освіти, які досліджують широке коло управлінських, суспільно-політичних та педагогічних проблем. Об'єктивна характеристика розвитку державно-громадського управління освітою висвітлюється у працях таких учених, як В. Авер'янова, В. Бакуменко, М. Князева, В. Лугового, В. Майбороди, Н. Нижника та ін. Залучення громадян до участі в регіональному управлінні, в тому числі освітою, представлені, зокрема, в роботах І. Бураковського, І. Лісової, В. Нікітіна та ін. Різні аспекти державно-громадського управління та залучення громадськості до вирішення практичних питань освітньої сфери викладені в працях В. Андрущенка, В. Бобрицькою [1; 2], Л. Гаєвської, В. Грабовського, Г. Єльнікової, В. Кременя, О.-М. Курило, Л. Парашенко, К. Постол (Павлова) [10; 11; 12], С. Крисиюка, Л. Яременко та ін.

Зважаючи на широкий спектр досліджень цієї проблеми, теоретичні і практичні питання щодо механізмів залучення громадськості до участі в реалізації освітньої політики, актуальним є мета нашої роботи – аналіз наукових поглядів на функції незалежних громадських інституцій в процесі їх взаємодії з державою щодо розвитку системи дошкільної освіти в Україні.

Об'єктом нашого дослідження є суспільні відносини взаємодії держави та громадських інституцій в сфері освіти.

Предметом дослідження – функції громадськості в управлінні дошкільною освітою на сучасному етапі.

За думкою Л. Галітської, сьогодні, як ніколи, в Україні актуальною є громадсько-зорієнтована освіта, що демонструє освітню філософію, яка сприяє створенню можливостей для окремих громадян, шкіл, бізнесу, громадських і приватних організацій бути партнерами для реалізації потреб громади [4].

Сучасний науковець М. Комарницький розглядає такі напрями розбудови державно-громадського управління, як – відкритість й прозорість освітньої політики та – інституційний розвиток. Він пропонує залучати громадськість до управління муніципальною освітньою системою, по-перше, на дошкільному рівні; по-друге, при створенні локальних освітніх округів; по-третє, на міському рівні, створюючи батьківські асоціації, органи учнівського самоврядування,

опікунсько-наглядів ради та інші інституції. Автор підкреслює необхідність довільного створення освітніх округів за ініціативою місцевої громади, що дасть змогу обраним представникам виходити із пропозиціями до управління освіти та інших місцевих структур щодо поліпшення навчання й виховання підростаючого покоління [5, с. 34]. На наш погляд ця функція громадських інституцій є першочерговою для розвитку дошкільної освіти, яка відповідає сучасним потребам відповідального громадянського суспільства.

Дослідниця Г. Єльнікова доводить, що залучення громадськості до прийняття управлінських рішень на різних щаблях управлінської вертикалі освітньої сфери можна здійснити різними способами, і пропонує деякі моделі державно-громадського управління [6, с. 10]. На нашу думку, найефективнішою моделлю для сучасної дошкільної освіти України може стати запропонована науковцем “модель структурно-громадського супроводу”, основним завданням та функцією громадських структур в якій, є незалежна експертиза стану справ в освіті та діалог з владними структурами для встановлення балансу інтересів громадськості та органів управління освітою.

Практик-науковець О. Галітська, директор Криворізької ЗОШ-ясла № 61, також погоджується, що останнім часом дедалі вагомішою є роль громадських організацій та громадських рухів в управлінні дошкільною освітою. Управління дошкільною освітою має нести громадський характер, оскільки має розвиватись на підставі співуправління з батьківською громадою із опорою на ініціативу та творчість педагогічного колективу [4].

За теоретичною розробкою Л. Яременко, передбачено три рівні доступу участі громадськості в управлінні дошкільною освітою та різні завдання та функції та кожному з них:

Перший рівень – участь в управлінні через раду освітньої установи, яка приймає управлінські рішення відповідно до повноважень, визначених статутом закладу освіти.

Другий рівень – участь в управлінні освітньої установи через діяльність колегіального органу управління (педради) та органів громадського та самоврядування – батьківський комітет, піклувальна рада тощо.

Третій рівень – індивідуальна участь через партисипативні структури тимчасового характеру (ініціативні групи, комісії, погоджувальні ради, конференції, збори тощо) [7, с. 3].

В наукових доробках науковця сучасності Орест-Мар'яна Курило досить плідно розкрита тема взаємодії влади, громадських організацій на розвиток системи освіти, за якої зроблено висновки, що у системі державного управління освітою ще не достатньо розвинені механізми співпраці громадських організацій в питаннях реформування і реалізації освітньої політики в Україні. Кожна структура активно діє в освітньому просторі і по-своєму визначає мету, завдання та функції громадськості в освітньому просторі. [8, с. 278]. При цьому, посиляючись на авторитетну думку В. Грабовського [9], О.-М. Курило підкреслює, що метою державно-громадського управління освітою є оптимальне поєднання державних та громадських

впливів в інтересах особистості, соціуму та влади. При громадсько спрямованому управлінні змінюється вектор впливу “знизу вверху”, що створює умови для природовідповідного розвитку дитини в освітньому процесі, вирішення освітніх і загальнокультурних потреб населення.

Підсумовуючи зазначені наукові підходи, актуально зробити **висновок**, що демократичний принцип взаємовідносин громадянського суспільства й держави в процесі творення освітньої політики дозволяє оптимально поєднувати навіть різновекторні інтереси держави й суспільства. На сьогодні розроблено чимало наукових розробок на обґрунтувань на рахунок важливості впровадження моделей державно-громадського управління та розширення функцій громадськості у формуванні сучасної освіти, в тому числі дошкільної. Але проблемним залишається питання неготовності ефективного впровадження цих функцій в економічному, правовому та культурному аспекті на кожному етапі реформування системи освіти як зі сторони держави так і громадськості. Тому розробка шляхів подолання цього стану є завданням наших подальших наукових досліджень.

Джерела:

1. Бобрицька В. І. Моніторинг якості освіти як чинник формування ефективної державної кадрової політики України з підготовки працівників для системи вищої освіти. Теорія і практика навчання і виховання. Серія 17. 2015. Вип. 26. С. 41-49.
2. Бобрицька В. І. Аксиологічний дискурс ідеї педагогічної освіти в контексті запитів об'єднаної Європи. *Освітня політика : філософія, методологія, практика* / за ред. Є. М. Суліми, В. П. Андрущенко: Мін-во освіти і науки України, НПУ імені М. П. Драгоманова. Тематичний випуск : збірник наукових статей. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. С. 156-160.
3. Національна доктрина розвитку освіти : Указ Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002 [Електронний ресурс]. URL : <http://www.rada.gov.ua>.
4. Галітська О. В. Нормативно-правове забезпечення адміністративної діяльності керівника школи [Електронний ресурс]. URL : sites.google.com/site/krivoyrogkzsh61/pedagogicnipracivniki/pedagogicnijkolektiv/galitska.
5. Комарницький М. С. Державно-громадська система управління освітою. *Аспекти самоврядування*. 2015. № 3. С. 34-35.
6. Єльнікова Г. В. Теоретичні підходи до моделювання державно-громадського управління. *Директор школи*. 2013. № 40. С. 10-11.
7. Яременко М. До державно-громадського управління освітою. *Директор школи*. 2013. № 47. С. 1-4.
8. Курило О. М. Взаємодія влади та громадських організацій щодо розвитку системи освіти на регіональному рівні. Вісник Національної академії державного управління. *Соціальна і гуманітарна політика*. 2017. № 3 (1). С. 277-283
9. Грабовський В. А. Державно-громадське управління загальною середньою освітою в Україні: стан та перспективи. *Актуальні проблеми державного управління*. 2005. Вип. 1 (19). С. 102-111.
10. Постол К. А. Правові механізми взаємодії інститутів громадянського суспільства та держави. Автореферат на здобуття наук. ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01. Київ, 2016. 23 с.
11. Постол К. А. (2014). Державно-громадська модель управління освітою як форма правової взаємодії інститутів громадянського суспільства та держави в Україні. *Право і суспільство*. № 5. С. 53-58.
12. Постол К. А. (2014). Правові механізми взаємодії суб'єктів державно-громадської моделі управління світою, як виду взаємовідносин демократії участі. *Освітня політика держави: філософія, методологія, практика* : збірник наукових статей. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. С. 269-272.

Abstract. The article examines the views of modern scholars on the role of public institutions in their interaction with the state in the management of education. The relevance of various functions of the civil society in the management of education and the problematic issues of their practical implementation are substantiated.

Key words: state-public model of government, education management, civil society, educational policy.

* * *

Петрухан-Щербакова Л.,
викладач кафедри теорії та історії педагогіки
Педагогічного інституту
Київського університету імені Бориса

Основні групи клієнтів у спадщині М. Е. Річмонд

Проведено аналіз робіт Мері Елен Річмонд в сфері соціальної роботи. В процесі його проведення сформовано перелік основних груп клієнтів. Нами було виокремлено ключові групи осіб, яким надавалася допомога в описуваній період дослідницею. Додатково зазначено найважливіші пункти на думку М. Е. Річмонд в роботі з клієнтами.

Ключові слова: соціальна робота, групи клієнтів (родини, вдови, неповнолітні діти, особи з інвалідністю, “сімейні дезертири”, нещодавні мігранти, безробітні, жєбрати), М. Е. Річмонд.

Сучасна наукова українська спільнота шукає нові можливості та інструментарій для зміни вирішення кризових ситуацій в суспільстві. Окремим напрямком дослідження виступають історичні джерела, роботи авторів різних сфер. Соціальна робота не є виключенням. Ці роботи включають у навчальний матеріал для підготовки фахівців соціальної сфери та в практику соціальних працівників. Відповідним прикладом вартим дослідження виступають роботи Мері Елен Річмонд, засновниці теорії соціальної роботи, автора метода case work та соціального діагнозу. Серед вітчизняних авторів, які зверталися до теорії соціальної роботи М. Е. Річмонд є О. Безпалько, І. Зверева, Ж. Петроčkoй інші Перелік іноземних авторів, що досліджували її роботи є більш широким, варто зазначити наступні прізвища: E. Agnew, Enríque Di Carlo, Joanna C. Colcord, James A. Deutch, D. L. Franklin, Phyllis L. Hubbell, Leslie Leighninger та інші. З рештою, багатьма ученими було підтверджено вагомий внесок науковиці у створення і розвиток соціальної роботи. Разом і тим нами розглянуто основні роботи дослідниці “Friendly Visiting among the Poor” (“Дружні відвідування бідних”) (1899), “The Good Neighbor in the Modern City” (“Добрий (гарний) сусід у сучасному місті”) (1907), “A Study of Nine Hundred and Eighty-five Widows” (“Дослідження дев'ятисот вісімдесяти п'яти вдовиць”) (1913), “Social Diagnosis” (“Соціальні діагнози”) (1917), address “War and Family Solidarity” (виступ “Війна і родинна солідарність”) (1918), “What Is Social Case Work?” (“Що таке соціальна індивідуальна робота?”) (1915,1922), “Child Marriages” (“Дитячі шлюби”) (1925) та “Marriage and the State” (“Шлюб і держава”) (1929), address “The Concern of the Community with Marriage” (виступ “Стурбованість спільноти про шлюб”) (1927), Posthumously “The Long View, a collection of Richmond’s earlier published and unpublished essays and addresses” (Посмертно “Перспектива”, збірник раніше опублікованих і неопублікованих есе і виступів М. Е. Річмонд) (1930) (перекл. наш). Основною метою дослідження зазначених вище джерел виступає відповідь на питання, як краще і ефективніше соціальні працівники можуть

працювати в громадах та з різними типами клієнтів. Для повного розуміння окресленого питання і для логіки формування нашого дослідження надзвичайно важливим виявилось сформувати групи “клієнтів” (авторський термін М. Е. Річмонд, в сучасному українському законодавстві – “отримувачі послуг” [1], [3]) описаних дослідницею:

* Родини, що знаходяться в складних ситуаціях. До цієї групи відносимо родини, в яких один з членів має хворобу та/або інвалідність; наявна складна фінансова ситуація (неправильний розподіл коштів, недостатній рівень фінансового достатку тощо); невміння вести домашнє господарство партнерами (особливо коли це ранні шлюби); дружини з дітьми вдома, а їх чоловіки на фронті та інші [4, с. 65], [5], [7], [8, с. 180-185], [9], [10], [12].

* Вдови із маленькими дітьми. В роботах дослідниці наявний опис вдів з малолітніми дітьми; з малолітніми та дітьми підлітками; з малолітніми, дітьми підлітками і дорослими. Фінансовий стан таких типів родин різнився, адже підлітки та дорослі діти мали можливість доглядати за малолітніми членами родини або підпрацювати [4], [12].

* Неповнолітні діти [4, с. 35-49], [11, с. 20], [12]. Які потребували допомоги у фізичному, психологічному, правовому, рекреаційному та освітньому полі. Мері Елен Річмонд в своїх роботах акцентувала увагу на тому, що максимальна допомога і навчання дітей правильних життєвих принципів і цінностей, а також самостійності дозволить знизити кількість вразливих осіб в майбутньому. На нашу думку, профілактика соціальних негативних явищ має бути в пріоритеті соціальної політики держави.

* Особи з інвалідністю [8, с. 14-21], [7]. До цієї категорії було віднесено: осіб із вродженими проблемами (наприклад, дівчина з заможної родини, що мала вади зору) та набутими (наприклад, колишні військові, які повернулися з I Світової війни й були контужені або мали наявні проблеми зі здоров'ям чи відсутністю кінцівки).

* Сімейні “дезертири” [12]. Таким терміном Мері Елен Річмонд означала чоловіків, які з різних причин залишали родину і не поверталися і не підтримували її. В цей час зазвичай жінка лишалася сама з кількома дітьми на руках без стабільного забезпечення і підтримки. Робота з такими категоріями людьми була побудована на спробі повернути чоловіка в родину або створенні всього не обхідного для родини і процесі розлучення.

* Нещодавні мігранти [5], [7]. Основною проблемою такої групи було відсутність знання ними мови. Тому допомога такій категорії осіб будувалася на швидкому працевлаштуванні та пошуку вечірніх шкіл чи вчителів для навчання.

* Безробітні [5, с. 37-38], [6], [7]. В роботах Мері Елен Річмонд причинами безробіття були вказані об'єктивні / зовнішні умови (такі як закриття підприємства, або інвалідність особи), так і суб'єктивні (відсутність певних навичок або ж навіть небажання працювати).

* Жебраки. В роботах дослідниці нами було знайдено 4 основних категорії [13, с. 57-68]: жебракові письменники, жебраки які ходять від хати до хати,

жебраки які мають стаціонарні місця, переїжджі жебраки. Частина таких осіб можливо направити в спеціалізовані заклади, де їм допоможуть, а частина залишиться такою.

У власних роботах Мері Елен Річмонд розкривала важливість враховувати індивідуальність кожного, що збільшить ефективність наданої допомоги, незалежно від її форми. Складовими індивідуальності виступають: отриманий досвід людини (який може змінюватися через проживання різних ситуацій, отримання нових знань, формування навичок); особистий погляд на світ та ситуацію; фізичне тіло (стан здоров'я, наявність чи відсутність хвороб і дефектів); певна спадковість (фізіологічна і соціальна, до яких відносимо традиції, культуру тощо). Сучасні українські соціальні працівники у власні роботи активно використовують винайдений М. Е. Річмонд метод “case work” (“ведення випадку” [2, с. 481-482]). І при цьому, індивідуальний підхід в роботі з отримувачами послуг стає все більш актуальним, а соціальна профілактика все більшою потребою суспільства.

В роботі з тими чи іншими особами Мері Елен Річмонд надавала максимальну кількість рекомендацій по виправленню ситуації, в яку потрапила особа. Серед таких рекомендацій було: чітке і детальне вивчення ситуації за методом social diagnosis; перелік сфер, з яких клієнти мають володіти знаннями і навичками (для матерів це введення господарства, особиста і побутова гігієна дитини тощо, для вдів – основи фінансової грамотності, для дітей – особистісний розвиток, тощо); використання таких методів впливу на особистість як: корекція поведінки, корекція мислення, спонукання до змін; активне включення соціальних контактів. На додаток до висловленого зазначимо важливий аспект. Що в розумінні дослідниці, при наданні допомоги нужденному має бути максимально використанні різні форми допомоги перед наданням матеріальної.

Підсумовуючи вищезначене, в процесі дослідження були виділені наступні групи клієнтів у спадщині Мері Елен Річмонд: родини, що знаходяться в складних ситуаціях; вдови із маленькими дітьми; неповнолітні діти; особи з інвалідністю; сімейні “дезертири”; нещодавні мігранти; безробітні; жебраки. Ці дані стануть корисними в процесі підготовки навчального матеріалу для студентів таких спеціальностей як “соціальна робота” та “соціальна педагогіка”. Актуальність розгляду робіт Мері Елен Річмонд є важливою і корисною в контексті прийнятого нового законодавства, що потребує роботи в громадах, а досвід роботи з різними категоріями отримувачів послуг в соціальній сфері дозволить реалізовувати цю роботу на більш високому рівні.

Джерела:

1. Закон України “Про соціальні послуги” № 2671-VIII від 17.01.2019 р. – укр.
2. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг. ред. І. Д. Звереві. К., Сімферополь : Універсум, 2012. 536 с. укр.
3. Положення “Про Центр надання соціальних послуг виконавчого комітету Чмирівської сільської ради Старобільського району Луганської області” [Електроний ресурс]. URL : (дата звернення 05.05.2020): <https://chmyrivska-gromada.gov.ua/polozhennya-pro-centr-nadannya-socialnih-poslug-vikonavchogo-komitetu-chmirivskoi-silskoi-radi-starobilskogo-rajonu-luganskoj-oblasti-14-16-13-15-02-2/> укр.

4. Richmond, Mary E. A study of nine hundred and eighty five widows. Known to certain charity organization societies in 1910. New York City : Charity Organization Dept of the Russell Sage Foundation. 1913. 83 p. англ.

5. Richmond, Mary E. Friendly Visiting among the Poor. A Handbook for Charity Workers. – New York The MacMillan Company London: MacMillan & Co., Ltd. 1907/ All rights reserved/ Copyright, 1899, by The MacMillan Company. Set up and electrotyped January, 1899. Reprinted November, 1899; February, 1903; February, 1906; November, 1907. – 219 p. – [Electronic resource]. Press Stable URL (04.05.2015): <https://archive.org/details/friendlyvisiting00richrich/page/n1/mode/2up> – англ.

6. Richmond, Mary E. The good neighbor in the modern city, 1908. 152 p. англ.

7. Richmond, Mary E. Social Diagnosis. New York : Russell Sage Foundation, 1917. Number: 1. 487 p. англ.

8. Richmond, Mary E. Social work series. What is social case work? An introductory description. New York : Russell Sage Foundation. 1915, перевидано 1922. англ.

9. Richmond, Mary E. War and Family Solidarity. 1918. [Electronic resource]. Press Stable URL (09.07.2015):: https://www.russellsage.org/sites/default/files/Richmond_War%20and%20Family_0.pdf

10. Richmond Mary Ellen, By Sandra Szymoniak [Electronic resource]. Press Stable URL (04.05.2015): <http://www.learningtogive.org/papers/paper119.html> англ.

11. Richmond, Mary E., Hall, Fred S. Child Marriages. 1925. 155 p. [Electronic resource] Press Stable URL (04.05.2015): https://www.russellsage.org/sites/default/files/Richmond%26Hall_Child%20Marriages.pdf. англ.

12. Richmond, Mary E., Hall Fred S. Marriage and the state, based upon field studies of the present day administration of marriage laws in the United States - New York, Russell Sage Foundation, 1929. 395 p. tables, forms. 21 cm. англ.

13. The long view. Papers and addresses. by Mary E. Richmond. selected and edited with biographical notes by Joanna C. Colcord, Director of the charity organization department, Russell sage foundation; and Ruth Z. S. Mann. New York, Russell Sage Foundation, 1930. 165 с. англ.

Abstract. This article analyzes the work of Mary Ellen Richmond in the field of social work. The main purpose of the analysis was to form the main groups of clients and different types of work with them. We have identified key groups of people who were assisted during the period described by the researcher. In addition, the most important points in the opinion of ME Richmond in working with clients were mentioned.

Key words: social work, client groups (families, widows, minors, people with disabilities, "family deserters", recent migrants, unemployed, beggars), M. E. Richmond.

* * *

ЗМІСТ

Акмалдінова В. Є. Освітньо-інформаційне середовище Національного авіаційного університету як компонент формування SOFT SKILLS у майбутніх інженерів з авіаційних транспортних технологій.....	8
Височина К. Ю., Макаренко С. О. Особливості реформування повної загальної середньої освіти в Україні.....	9
Головченко О. І. Освітній портал медичного закладу вищої освіти як модуль системи організації самостійної роботи майбутніх магістрів фармації з навчання органічної хімії.....	11
Горбачова М. І., Макаренко С. О. Інноваційні процеси в сучасній системі якості освіти в Україні.....	13
Даценко Н. І. Характеристика видів інновацій в освіті.....	15
Доносо Варгас Х. А. Нормативно-правовий аспект академічної мобільності в Україні.....	17
Заїчко В. В. Законодавче забезпечення мовної політики для іноземних студентів у закладах вищої освіти України.....	19
Зосімчук О. С. Інноваційний механізм досягнення європейських стандартів в освіті України.....	21
Бобрицька В. І., Качуренко О. О. Застосування технології "CASE-STADY" у зарубіжному досвіді підготовки вчителів початкових класів: уроки для України.....	23
Бобрицька В. І., Лисоконь І. О. Упровадження інвестиційних програм розвитку закладів вищої освіти як пріоритет освітньої політики України.....	25
Процька С. М., Муха Л. В. Законодавчі механізми європейських країн щодо запровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіту.....	27
Процька С. М., Нагорна А. В. Запровадження системи забезпечення якості освіти в Україні: інформаційні портали.....	29
Писаренко С. А. Проблеми реформування професійної (професійно-технічної) освіти в умовах децентралізації.....	31
Прилуцька Н. І., Горохов С. В. Історичні передумови та сучасні реалії децентралізації освітньої сфери в Україні.....	33
Бобрицька В. І., Степанок Н. С. Реформування системи освіти України: аналіз правового забезпечення.....	35
Стеценко І. С., Макаренко С. О. Виклики та перспективи реформи загальної середньої освіти в Україні.....	37
Ткаченко Д. А. Модель удосконалення освітньої політики у сфері інклюзивної освіти.....	39
Кваченко В. І., Шавкун В. А. Нормативно-правове підґрунтя державної політики України у сфері забезпечення якості освіти.....	41
Хміль І. Ю. Змістові характеристики правової компетентності майбутніх лікарів з медичного права.....	43
Волос А. С. Шляхи реалізації STEAM-освіти в Україні та світі.....	46
Зай К. С. Значення і функціонування комунікацій в міжнародній освіті.....	48
Карпунова Т. О. Дистанційна освіта, як механізм реалізації навчання у міжнародній освіті.....	50
Шевченко С. О. Волонтерська діяльність в Україні: просвітництво у механізмах дії громадянського суспільства.....	51
Яворська Я. А. Трансформація вищої освіти в Україні в контексті глобалізаційних процесів.....	53
Кириленко М. В. Європейські стандарти вищої освіти в Україні в контексті інтернаціоналізації освітнього простору.....	55
Підгорна Л. І. Управлінська діяльність у загальноосвітньому навчальному закладі: контекст інтернаціоналізації освіти.....	57
Мазур О. І. Стратегія і напрями удосконалення управлінської діяльності керівника освітнього закладу.....	60
Сніцар Б. М. Управлінські компетентності керівника закладу загальної середньої освіти.....	61
Павлова К. А., Андрєєв М. С. Зміст сучасних стратегічних реформ демократичного управління освітою в Україні.....	63
Банах Н. Р., Макаренко С. О. Державно-громадські відносини управління в освіті України в умовах інноваційного розвитку.....	64
Павлова К. А., Березін М. А. Особливості впровадження реформ в загальній середній освіті в умовах формування моделі державно-громадського управління в Україні.....	66
Коханська Л. В. Нормативно-правові механізми державно-громадського управління освітою: партнерські відносини.....	68
Кундловська С. А. Державно-громадська модель управління освітою: характеристика та перспективи її розвитку в Україні.....	69
Симчера І. В. Аналіз сутнісних характеристик явища "громадянське суспільство" та його функцій в сфері освіти.....	71
Павлова К. А., Слинько А. П. Наукові підходи щодо функцій громадянського суспільства в процесі управління дошкільною освітою України.....	73
Петрухан-Щербаківа Л. Основні групи клієнтів у спадщині М. Е. Річмонд.....	75

 CONTENT

AKMALDINOVA V. E. EDUCATIONAL AND INFORMATION ENVIRONMENT OF THE NATIONAL AVIATION UNIVERSITY AS A COMPONENT OF SOFT SKILLS FORMATION IN FUTURE ENGINEERS OF AVIATION TRANSPORT TECHNOLOGIES.....	8
VYSOCHYNA K. Yu., MAKARENKO S. O. PECULIARITIES OF REFORMING COMPLETE GENERAL SECONDARY EDUCATION IN UKRAINE.....	9
GOLOVCHENKO O. I. EDUCATIONAL PORTAL OF A MEDICAL INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION AS A MODULE OF THE SYSTEM OF ORGANIZATION OF INDEPENDENT WORK OF FUTURE MASTERS OF PHARMACY IN TEACHING ORGANIC CHEMISTRY.....	11
GORBACHEVA M. I., MAKARENKO S. O. INNOVATIVE PROCESSES IN THE MODERN QUALITY SYSTEM OF EDUCATION IN UKRAINE.....	13
DATSENKO N. I. CHARACTERISTICS OF TYPES OF INNOVATIONS IN EDUCATION.....	15
DONOSO VARGAS H. A. NORMATIVE-LEGAL ASPECT OF ACADEMIC MOBILITY IN UKRAINE.....	17
ZAICHKO V. V. LEGISLATIVE SUPPORT OF LANGUAGE POLICY FOR FOREIGN STUDENTS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF UKRAINE.....	19
ZOSIMCHUK O. S. INNOVATIVE MECHANISM FOR ACHIEVING EUROPEAN STANDARDS IN EDUCATION IN UKRAINE.....	21
BOBRYTSKA V. I., KACHURENKO O. O. APPLICATION OF CASE-STUDY TECHNOLOGY IN FOREIGN EXPERIENCE OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS' TRAINING: LESSONS FOR UKRAINE.....	23
BOBRYTSKA V. I., LYSOKON I. O. IMPLEMENTATION OF INVESTMENT PROGRAMS FOR DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS AS A PRIORITY OF EDUCATIONAL POLICY OF UKRAINE.....	25
PROTSKA S. M., MUKHA L. V. LEGISLATIVE MECHANISMS OF EUROPEAN COUNTRIES ON THE INTRODUCTION OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN EDUCATION.....	27
PROTSKA S. M., NAGORNA A. V. INTRODUCTION OF EDUCATION QUALITY ASSURANCE SYSTEM IN UKRAINE: INFORMATION PORTALS.....	29
PISARENKO S. A. PROBLEMS OF REFORMING PROFESSIONAL (VOCATIONAL) EDUCATION IN THE CONDITIONS OF DECENTRALIZATION.....	31
PRYLUTSKA N. I., GOROKHOV S. V. HISTORICAL PRECONDITIONS AND MODERN REALITIES OF DECENTRALIZATION OF EDUCATIONAL SPHERE IN UKRAINE.....	33
BOBRYTSKA V. I., STEPANOK N. S. REFORMING THE EDUCATION SYSTEM OF UKRAINE: ANALYSIS OF LEGAL SUPPORT.....	35
STETSSENKO I. S., MAKARENKO S. O. CHALLENGES AND PROSPECTS OF GENERAL SECONDARY EDUCATION REFORM IN UKRAINE.....	37
TKACHENKO D. A. MODEL OF IMPROVEMENT OF EDUCATIONAL POLICY IN THE FIELD OF INCLUSIVE EDUCATION.....	39
BOBRYTSKA V. I., SHAVKUN V. A. NORMATIVE AND LEGAL BASIS OF THE STATE POLICY OF UKRAINE IN THE FIELD OF QUALITY ASSURANCE OF EDUCATION.....	41
KHMIL I. Yu. SEMANTIC CHARACTERISTICS OF LEGAL COMPETENCE OF FUTURE DOCTORS IN MEDICAL LAW.....	43
VOLOS A. S. WAYS TO IMPLEMENT STEAM-EDUCATION IN UKRAINE AND THE WORLD.....	46
ZAI K. S. THE VALUE AND FUNCTIONING OF COMMUNICATIONS IN INTERNATIONAL EDUCATION.....	48
KARPUNOVA T. O. DISTANCE EDUCATION AS A MECHANISM OF REALIZATION OF TRAINING IN INTERNATIONAL EDUCATION.....	50
SHEVCHENKO S. O. VOLUNTEER ACTIVITY IN UKRAINE: EDUCATION IN THE MECHANISMS OF CIVIL SOCIETY.....	51
YAVORSKA Ya. A. TRANSFORMATION OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION PROCESSES.....	53
KYRYLENKO M. V. EUROPEAN STANDARDS OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF INTERNATIONALIZATION OF EDUCATIONAL SPACE.....	55
PIDGORNA L. I. MANAGEMENT ACTIVITY IN A SECONDARY SCHOOL: THE CONTEXT OF INTERNATIONALIZATION OF EDUCATION.....	57
MAZUR O. I. STRATEGY AND DIRECTIONS OF IMPROVEMENT OF ADMINISTRATIVE ACTIVITY OF THE HEAD OF EDUCATIONAL INSTITUTION.....	60
SNITSAR B. M. MANAGEMENT COMPETENCIES OF THE HEAD OF A GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTION.....	61
PAVLOVA K. A., ANDREEV M. S. THE CONTENT OF MODERN STRATEGIC REFORMS OF DEMOCRATIC EDUCATION MANAGEMENT IN UKRAINE.....	63
BANAKH N. R., MAKARENKO S. O. STATE AND PUBLIC RELATIONS OF MANAGEMENT IN EDUCATION OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT.....	64
PAVLOVA K. A., BEREZIN M. A. FEATURES OF IMPLEMENTATION OF REFORMS IN GENERAL SECONDARY EDUCATION IN THE CONDITIONS OF FORMATION OF MODEL OF PUBLIC ADMINISTRATION IN UKRAINE.....	66
KOKHANSKA L. V. NORMATIVE-LEGAL MECHANISMS OF STATE-PUBLIC EDUCATION MANAGEMENT: PARTNERSHIP RELATIONS.....	68
KUNDILOVSKA S. A. STATE-PUBLIC MODEL OF EDUCATION MANAGEMENT: CHARACTERISTICS AND PROSPECTS OF ITS DEVELOPMENT IN UKRAINE.....	69
SIMCHERA I. V. ANALYSIS OF THE ESSENTIAL CHARACTERISTICS OF THE PHENOMENON OF "CIVIL SOCIETY" AND ITS FUNCTIONS IN THE FIELD OF EDUCATION.....	71
PAVLOVA K. A., SLINKO A. P. SCIENTIFIC APPROACHES TO THE FUNCTIONS OF CIVIL SOCIETY IN THE PROCESS OF MANAGING PRESCHOOL EDUCATION IN UKRAINE.....	73
PETRUKHAN-SHCHERBAKOVA L. THE MAIN GROUPS OF CLIENTS IN THE LEGACY OF M. E .RICHMOND.....	75

Правила оформлення та подання рукопису до наукового видання “ГІЛЕЯ: НАУКОВИЙ ВІСНИК: ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ”

- 1. Наукова стаття повинна містити такі необхідні елементи:**
 - постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями;
 - аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття;
 - формулювання цілей статті (постановка завдання);
 - виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;
 - висновок з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.
- 2. Мова написання рукопису:** статті подаються мовою оригіналу: українська, російська, англійська, німецька, французька, іспанська, польська, чеська.
- 3. Рукопис статті подається до редакції у формі:** файлу рукопису, який надсилається на електронну адресу редакції gileya.org.ua@gmail.com у форматі “Автор – Назва статті.doc” .
- 4. Рукопис статті не має містити** заборонених до друку матеріалів, оскільки збірник є відкритим джерелом інформації. Авторський текст не має бути опублікованим раніше та не бути перекладом раніше опублікованої статті. За зміст статті та інформаційне наповнення несе відповідальність а в т о р статті та р е ц е н з е н т и.
- 5. Рішення про можливість публікації статті приймає редколегія та незалежні рецензенти.**
- 6. Загальні вимоги до рукопису статті:**
 - обсяг рукопису – 20-24 тис. знаків (як виняток, не більше 40 тис. знаків), включаючи рисунки та таблиці;
 - стаття повинна бути підготовлена за допомогою редактора Microsoft Word for Windows (версії 97, 2000, XP, 2003, 2007) або сумісного редактора;
 - формат аркуша – А4 (210x297), орієнтації сторінки – “книжна”; інтервал між рядками – 1,5 пт;
 - рисунки, фотографії, графіки слід вставляти в текст статті як об'єкт. Положення об'єкта – “в тексті”;
 - рисунки, створені у вбудованому у Microsoft Word редакторі рисунків, слід подавати як згруповані об'єкти;
 - рисунки та таблиці не повинні розривати речення в абзаці, тобто вони мають бути розташовані після того абзацу, в якому на них робиться перше посилання в тексті.
- 7. Розташування структурних елементів статті:**
 - індекс УДК;
 - ім'я, по-батькові, прізвище автора (авторів);
 - науковий ступінь, вчене звання; посада і місце роботи (подається без скорочень); e-mail; ORCID (<http://orcid.org/>).
 - назва статті та анотація українською (або регіональною мовою) та англійською мовами. Анотація повинна бути структурованою, містити мету дослідження, застосовані методи, основні одержані висновки;
 - ключові слова українською (або регіональною мовою) та англійською мовами;
 - Список використаних джерел. Список літератури наводиться наприкінці статті у алфавітному порядку на мові оригіналу, відповідно до Harvard Referencing style (гуманітарні науки та суспільні науки) – (http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/16051/22/Harvard_Referencing_style.PDF).
 - References. Список літератури транслітерується латинськими літерами (References). Якщо наукова праця написана мовою, що використовує кириличний алфавіт, то її бібліографічний опис необхідно транслітерувати латинськими літерами. Після назви праці латинськими літерами зазначається переклад англійською мовою у дужках.
- 8. Посилання на джерела в тексті** подаються за таким зразком: [7, с. 123], де 7 – номер джерела за списком використаних джерел, 123 – сторінка. Посилання на декілька джерел одночасно подаються таким чином: [1; 4; 8] або [2, с. 32; 9, с. 48; 11, с. 257]. Засідання кафедри (відділу) про рекомендацію статті до друку. Рецензія завіреною Посилання на архівні джерела – [15, арк. 258, 231 зв].
- 9. Рукопис статті, автори яких не мають наукового ступеня,** супроводжуються зовнішньою рецензією кандидата або доктора наук за фахом публікації або витягом із протоколу печаткою. Рецензія або витяг з протоколу подається у сканованому вигляді електронною поштою.
- 10. Відповідальність** за зміст, точність поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори матеріалів. Редакція залишає за собою право на незначне редагування і скорочення, а також літературне виправлення статті (зі збереженням головних висновків та стилю автора). Редколегія може не поділяти світоглядних переконань авторів.
- 11. Відомості про автора (авторів):** прізвище, ім'я, по-батькові, вчений ступінь, вчене звання, посада і місце роботи (без скорочень), службова і домашня адреси з поштовим індексом, контактний телефон, e-mail, відділення Нової пошти.

Наукове видання

Збірник наукових праць “Гілея: науковий вісник”
С п е ц и п у с к

Scientific edition
Collection of papers “Gileya: scientific herald”
Special issue

СПІВЗАСНОВНИКИ:
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
ВГО Українська академія наук, “Видавництво “Гілея”

Шеф-редактор – В. П. Андрущенко
Головний редактор – В. М. Вашкевич

Підписано до друку **29. 05. 2020 р.**
Формат 60x90 1/16. Друк офсетний. Ум. друк. арк. – 10,12. Наклад 100 прим. Зам. №

Видавництво: ПП “Видавництво “Гілея”
04070, м. Київ, вул. Почайнинська, 62
Друк: ПП “ОЛДІ-ПЛЮС”
73033, м. Херсон, а/с 15 email oldi-ks@i.ua
Свідоцтво про реєстрацію ХС № 2 від 16.08.2000р.

Ціна договірна